HET BOEK JOB

DOOR

W. B. RENKEMA.

2C752

HET BOEK JOB.

HET BOEK JOB.

VOOR DE GEMEENTE VERKLAARD,

DOOR

W. B. RENKEMA,
Bedienaar des Woords te Rijnsburg.

MET EENE INLEIDING VAN

Prof. Dr. H. BAVINCK.

LEIDEN. — D. DONNER. — 1899.

BIBL. VRIJE UNIVERSITEIT
CF
11656.
AMSTERDAM

INHOUD.

BLADZ.

Voorrede van Prof. Dr. H. BAVINCK ..... VII—XII.
Voorbericht van den Schrijver ..... 1.
Inleiding tot het Boek Job ..... 3—24.
I. De Auteur van het Boek Job ..... 3.
II. De plaats van het Boek Job in de Heilige Schrift ..... 5.
III. Het karakter van het Boek Job ..... 7.
IV. De inhoud van het Boek Job ..... 9.
V. De strekking van het Boek Job ..... 17.
Verklaring van het Boek Job ..... 25—303.
HFDST.
I. De Voorrede ..... 25.
II. Vervolg der Voorrede ..... 37.
III. Jobs jammerklacht ..... 45.
Eerste reeks van gesprekken tusschen Job en zijne vrienden .... 53—134.
IV. Eliphaz' eerste rede ..... 53.
V. Vervolg van Eliphaz' eerste rede ..... 60.
VI. Jobs eerste antwoord aan Eliphaz ..... 69.
VII. Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Eliphaz ..... 77.
VIII. Bildads eerste rede ..... 86.
IX. Jobs eerste antwoord aan Bildad ..... 93.
X. Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Bildad ..... 102.
XI. Zophars eerste rede ..... 109.
XII. Jobs eerste antwoord aan Zophar ..... 115.
XIII. Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Zophar ..... 121.
XIV. Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Zophar ..... 128.
Tweede reeks van gesprekken tusschen Job en zijne vrienden .. 135—175.
XV. Eliphaz' tweede rede ..... 135.
XVI. Jobs tweede antwoord aan Eliphaz ..... 143.
XVII. Vervolg van Jobs tweede antwoord aan Eliphaz ..... 148.
XVIII. Bildads tweede rede ..... 152.
XIX. Jobs tweede antwoord aan Bildad ..... 156.
XX. Zophars tweede rede ..... 164.
XXI. Jobs tweede antwoord aan Zophar ..... 169.
Derde reeks van gesprekken tusschen Job en zijne vrienden .... 176—209.
XXII. Eliphaz' derde rede ..... 176.
XXIII. Jobs derde antwoord aan Eliphaz ..... 182.
XXIV. Vervolg van Jobs derde antwoord aan Eliphaz ..... 186.
XXV. Bildads derde rede ..... 191.
XXVI. Jobs derde antwoord aan Bildad ..... 194.

Hfdst.		Bladz.
XXVII.	Jobs laatste woord aan zijne vrienden	199.
XXVIII.	Vervolg van Jobs laatste woord aan zijne vrienden	204.
	Jobs alleenspraak	210—228.
XXIX.	Eerste deel van Jobs alleenspraak	210.
XXX.	Tweede deel van Jobs alleenspraak	215.
XXXI.	Derde deel van Jobs alleenspraak	221.
	De Redenen van Elihu	229—262.
XXXII.	Elihu's eerste rede	229.
XXXIII.	Vervolg van Elihu's eerste rede	234.
XXXIV.	Elihu's tweede redevoering	241.
XXXV.	Elihu's derde rede	248.
XXXVI.	Elihu's vierde rede	252.
XXXVII.	Vervolg van Elihu's vierde rede	258.
	De verschijning van Jehova	263—291.
XXXVIII.	Eerste gesprek van den Heere met Job	263.
XXXIX.	Vervolg van het eerste gesprek van den Heere met Job en diens eerste antwoord	272.
XL.	Tweede gesprek van den Heere met Job	281.
XLI.	Vervolg van het tweede gesprek van den Heere met Job	286.
XLII.	Jobs tweede antwoord aan den Heere en de Slotrede	292—303.

VOORREDE.

De geachte Schrijver van deze verklaring van het boek Job gaf den wensch te kennen, dat zijn arbeid met een inleidend woord van mijne hand in het licht verschijnen mocht. Hoewel overtuigd, dat zijn arbeid door zijne innerlijke waarde zichzelf genoegzaam aanbeveelt, acht ik het mij toch een genot, aan zijn wensch te voldoen en zijne uitlegging van dit Bijbelboek aan de gemeente, voor welke zij bestemd is, met een kort woord aan te prijzen.

Op zichzelf is het al verblijdend, dat een dienaar des Woords aan de vele werkzaamheden, waartoe hij krachtens zijn ambt en menigmaal ook buiten zijn ambt geroepen wordt, nog eenigen tijd weet te ontwoekeren, om zich aan rustige studie te wijden en met de vruchten van dit onderzoek de gemeente te dienen.

Maar als hij die studie richt op het Woord Gods en een of ander Bijbelboek in zijne beteekenis voor de openbaring, in zijn rijken zin, in zijn schoonen vorm voor de gemeente van Christus opnieuw verstaanbaar maakt en het haar te beter genieten doet, dan mag hij van te voren zich verzekerd houden, dat zijn arbeid wordt gewaardeerd en gereeden ingang vindt. Want het is met dankbaarheid te erkennen, dat het Woord Gods voor velen in ons land nog richtsnoer en leiddraad is van denken en leven, en dat het onderzoek en de kennis ervan in de Christelijke kringen hier te lande die in den vreemde dikwerf verre overtreft.

Toch loopen wij gevaar, in dit opzicht hoe langer hoe verder achteruit te gaan. Meer en meer wordt veler tijd door allerlei an-

deren arbeid geheel in beslag genomen. Geregelde lezing en gestadig onderzoek van de H. Schrift, kennis en beoefening van de waarheid die naar de godzaligheid is, neemt in de Christelijke huisgezinnen gaandeweg af. Wat er van de drukke bezigheden in beroep of bedrijf aan tijd nog overblijft, wordt aan de lectuur van den dag besteed. De Bijbel is nog wel in naam, maar dikwerf in der daad het Boek der boeken niet meer. Bovendien ontbreekt het tot recht verstand van de H. Schrift menigmaal aan geschikte hulpmiddelen. Eene korte, doorloopende, eenvoudige en toch op ernstig onderzoek berustende verklaring van de H. Schrift is eene dringende behoefte. Vele gedeelten raken vanwege taal en wijze van uitdrukking onverstaanbaar en onbekend. Practisch krimpt de Bijbel voor velen in tot eenige weinige boeken en hoofdstukken; het geheel wordt niet overzien en de verschillende deelen worden in hunne plaats en beteekenis niet verstaan.

Eene verbeterde vertaling en eene geregelde verklaring van de gansche H. Schrift behoort daarom tot de allereerste behoeften, in welke voorzien moet worden. Zoolang zulk een werk ontbreekt of alleen door de overigens veelszins aanbevelenswaardige Verklaring van Dächsel vergoed wordt, verdient het alle waardeering, dat oude verklaringen, gelijk die van Calvijn, in een nieuw gewaad gestoken worden, of ook nieuwe uitleggingen van gedeelten des Bijbels in duidelijken stijl, in aangenamen vorm der gemeente worden aangeboden.

De keuze van den Schrijver van dit werk, om op die wijze het boek Job voor de gemeente uit te leggen, verdient lof en is gelukkig te achten. Naast uitleggingen, zooals de Psalmen van Spurgeon, de kleine Profeten van Van Andel, de Spreuken van Kok, kan deze verklaring van het Boek Job eene goede plaats innemen en een uitnemenden dienst vervullen.

Immers zijn wij tegen het einde dezer eeuw op velerlei gebied getuige van een machtigen omkeer. De grootsche verwachtingen, waarmede zij haar loop begon, zijn voor een groot gedeelte in

bittere teleurstelling ondergegaan. De blijde hope, dat het paradijs, hetwelk in het verleden geloochend werd, welhaast in de toekomst ontsloten zou worden, is niet verwezenlijkt. Door de geniale uitvindingen en roemrijke ontdekkingen is het leven wel verrijkt, de kennis vermeerderd, het verkeer versneld, de rijkdom en welvaart en weelde verhoogd, maar het lijden niet verminderd en de smart niet weggenomen. Integendeel, tegenover al die heerlijkheid en vreugde begint hoe langer hoe meer in dikke duisternis af te steken de ellende van het leven, de kommer van veler bestaan, de ontroerende wereld der smart.

En zoo grijpt men thans weer terug naar de zangen van leed, die er alle eeuwen door opgestegen zijn uit het menschelijk hart. Sedert de vijandschap werd gezet en de vloek over de aarde uitgesproken, is nooit verstomd het lied van smart, dat verademing gaf aan de geprangde borst. De Schrift kent ze ook, deze klaagzangen, maar dieper en rijker en voller, dan zij ooit gevloeid zijn van de lippen van eenigen zanger der menschheid. Want zij kent de oorzaak van het lijden, zij doorziet er de bedoeling en strekking van, zij beziet het van het standpunt der eeuwigheid, zij laat er het licht op vallen van het kruis. En nergens doet zij dat in machtiger conceptie en in schooner vorm, dan in het heerlijk boek van Job. Job was geen Israëliet, hij was een mensch van gelijke bewegingen als wij. Doch hij kende den God des verbonds, die Zich in Zijne genade aan Israël openbaarde. Zijn menschelijk lijden wordt verklaard door het Godgewerkte geloof. Zijn aardsche leven wordt ingevlochten als eene korte episode in de eeuwenlange worsteling van de wereld der geesten. Zijne historie wordt losgemaakt uit de enge vormen van plaats en van tijd en tot een lied, tot een drama verheven van universeele beteekenis. Zijne zegepraal is waarborg en onderpand van den triumf van het Godsrijk. In zijn geloof en lijdzaamheid, in zijn ondergang en opstanding, in zijn strijd en zege is hij allen lijdenden ten voorbeeld, tot troost en tot steun. Want al wat tevoren geschreven is, dat is tot onze leering

tevoren geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften hope hebben zouden.

Er is toch velerlei lijden, naar de lessen beide van Schrift en ervaring. Er is een lijden, dat niet anders is dan straf en voortvloeit uit den toorn Gods, die geopenbaard wordt van den hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid der menschen. Er is een ander lijden, dat geen straf is maar kastijding, dat voortkomt uit Gods vaderlijke liefde, en dat dient, om Zijne kinderen te louteren, om ze van alle schepsel af te trekken en alleen te doen vertrouwen op Hem. Er is ook nog een lijden der kinderen Gods, hetwelk strekt, om hen te beproeven, om hun geloof krachtig te doen opwaken, om hen tot triumf te brengen in den geestelijken strijd.

Van al dit lijden is er sprake in het boek van Job. Maar het lijden van Job zelf gaat boven dit alles uit. Het heeft, naar de duidelijke verklaring in den proloog, in den persoon van Job noch zijn oorzaak noch zijn doel. In zijn lijden wordt iets anders en iets hoogers openbaar. Hier is een lijden, dat alleen in de eere van Gods naam tegenover satan zijne verklaring vindt; dat, al is Job ook een zondig mensch, toch buiten zijne persoonlijke schuld omgaat; dat door zijne zwaarte in geen verhouding staat tot zijn handel en wandel, en veeleer met zijne godsvrucht eene scherpe tegenstelling vormt; dat hem van alle zijden aankomt, door zijne vrouw en zijne vrienden verzwaard wordt, hem eenzaam en van allen verlaten in de diepste ellende doet nederzitten, en hem schier tot vertwijfeling brengt aan wereld en lot, aan zichzelf en aan zijn God! Het is een lijden, dat enkel raadsel is, geheimzinnig, onbegrepen en onbegrijpelijk uit de dingen die men ziet, een stikdonkere nacht, doodsschaduw van rondsomme, een lijden des *kruises*, heenwijzend naar dien anderen en beteren Lijder, die het kruis heeft gedragen en de schande veracht, alleen verklaarbaar en verklaard uit de eere van Gods naam.

En wie zoo lijdt, die *lijdt* wel, dieper en zwaarder dan anderen. Hij kan er zelfs toe komen, om den dag zijner geboorte te zegenen.

Maar zijn *lijden* is toch een *strijden;* een strijden, niet met vleeschelijke wapenen, op het veld van aardsche eer, maar een strijden met wapenen des geestes, in de slagordenen van den Heere der heirscharen. Onopgemerkt is zulk een strijd voor het oog der menschen; hij wordt in de stilte, in de eenzaamheid gevoerd, ver van het gewoel der wereld; hij wordt gestreden in geloof, in ootmoed, in lijdzaamheid.

Maar God ziet hem en kent hem, dezen strijd des geloofs, deze worsteling van recht tegen macht, van de eere Gods tegenover den hoon van satan. Hoog boven het tooneel van menschelijk lijden, waakt en leidt en regeert de Goddelijke liefde, die het lijden heiligt, die het bezigt tot glorie voor zijn naam, die het medewerken doet ten goede dengenen die Hem liefhebben. Die Mij eeren, zal Ik eeren, maar die Mij versmaden, zullen licht geacht worden. De geloovigen hebben gemeenschap aan het lijden van Christus, en vervullen in hun vleesch de overblijfselen van zijne verdrukkingen, opdat zij ook in de openbaring Zijner heerlijkheid zich verblijden en verheugen. Zulk een lijden toch loopt op de heerlijkheid uit; na het kruis wacht de kroon; de strijd voor Gods recht en eere eindigt met eeuwigen triumf.

In dezen geest verstaat en verklaart de geachte Schrijver dit heerlijke boek van Job. Hij vertolkt het voor de gemeente in duidelijke taal. Hij laat de machtige worsteling zien, die in het leven en de geschiedenis van Job door God om Zijne eere tegen satan gestreden wordt. Hij toont ons het geloof en de lijdzaamheid van Job, die in den strijd door Gods genade wordt staande gehouden, en in weerwil van alle aanvallen aan het einde door de mogendheid des Heeren de overwinning behaalt. Moge daarom zijn arbeid voor velen ten zegen zijn en lijdenden verstrekken tot versterking en troost!

Kampen, Mei 1899. H. Bavinck.

VOORBERICHT.

Eene bewerking van het Boek Job, dat reusachtige en prachtige boek, gelijk LUTHER gezegd heeft; dat kunststuk van religieuse beschouwing en diepzinnige poëzie; waarin „al het vreeselijk-verhevene, dat de schepping Gods en het leven der menschen kan aanbieden, zich als een Alpenketen aan elkander schakelt", eene bewerking van dat boek wordt hierbij der gemeente van Christus aangeboden. Geen naam zoo bekend als die van Job; hij is spreekwoordelijk geworden in uitdrukkingen als Jobsbode, Jobsgeduld, Jobspost, Jobstijding, Jobstraan; bij het hooren van dien naam denkt men terstond aan plotseling overvallende rampen, aan ongedachte verliezen, aan bovenmenschelijk lijden;..... toch laat de bekendheid met het Boek Job nog altijd veel te wenschen over.

Velen doen met de Jobeïde als met een roman; zij lezen het begin en het einde, de voor- en de slotrede des boeks, en dan meenen zij er genoeg van te weten; tot een doorwerken en doorworstelen van de ruim veertig hoofdstukken des boeks komt het niet. Trouwens, dat is ook niet eene lichte taak.

De hulpmiddelen daartoe staan niet iedereen ten dienste. In heel deze bijna vervlogen eeuw, voor zoover ons bekend, is in ons land van Gereformeerde zijde niets gedaan, om door eene verklaring of nieuwe vertolking het Boek Job beter te doen kennen en hooger te doen waardeeren. En ziedaar, wat mij vrijmoedigheid schonk, om met deze uitgave voor den dag te komen.

Zij ze ten rijken zegen!

DE SCHRIJVER.

Inleiding tot het Boek Job.

I. De Auteur van het Boek Job.

De Schrijver van het Boek Job is ons niet bekend. Oudtijds hield men Mozes voor den auteur van dit boek, omdat het naar zijn tijd ons verplaatst, en omdat het ons in bizonderheden met Egyptische toestanden bekend maakt. In onzen tijd houden sommigen Heman, één der drie opperzangmeesters van David, voor den vervaardiger van het Boek Job. Wij bezitten van hem een Psalm, den 88sten, die merkwaardige overeenkomst toont met het Boek Job. Ook zijn er, die Jeremia als schrijver van dit Bijbelboek beschouwen, wijl in zijne Profetieën en in zijne Klaagliederen uitdrukkingen voorkomen, die aan het Boek Job herinneren.

Zekerheid dienaangaande is er echter niet. Het Boek Job staat daar als het werk van een man zonder naam; niemand kan zeggen wie hij was, of waar, wanneer en hoe hij leefde. Men kan vragen: „Waar is uw graf, o vroege Wijze, die deze Theodicee voor God en Epopee voor de menschheid hebt te boek gesteld; waar is uw graf, verhevene Dichter, vertrouwde van den goddelijken raad, van engelen en menschenzielen, die hemel en aarde in éénen blik te zamen vat, en uit de diepte van het schaduwdal, waar de lijder jammert, tot aan de starren, ja tot boven de starren, uwe ziel, uw hart, uwe dichtgave, uw geestdrift, stijgen doet?"

Men kan vragen: „Waart gij de geschiedschrijver van uw eigen lijden en triomf; van uw eigen overwinnende en overwonnen wijsheid? Waart gij zelf de gelukkig-ongelukkige, de geplaagde en beloonde zelf?" [1])

Maar nog eens: zekerheid is er dienaangaande niet.

Wel is er veel, dat pleit voor het gevoelen dergenen, die de vervaardiging van het Boek Job stellen in den tijd van Salomo. De taal van het Boek Job is het meest duidelijke, bondige en klassieke Hebreeuwsch, zooals het in de dagen van Salomo gesproken en geschreven werd [2]). Ook de inhoud van het Boek Job wijst naar den tijd van Salomo heen.

---

[1]) J. G. Herder, De geest der Hebreeuwsche poëzie, I.
[2]) Godet, Bijbelstudiën, O. T., 186.

Gelijk we weten, Salomo bad den Heere om wijsheid, en God gaf hem er rijkdom en eere bij. En van die wijsheid, die hem als bizondere gave was geschonken, heeft hij een uitnemend gebruik gemaakt. Zijn roem ging uit tot alle omliggende landen, en in onze dagen leeft zijne wijsheid nog voort.

Maar die Salomo omringde zich ook aan zijn hof door een groep van mannen, die met hem de wijsheid beminden, en zoo werd door hem een School der goddelijke Wijsheid gesticht, die na zijn dood bleef voortbestaan. Zoo spreekt Jeremia nog in zijne profetieën van een zelfstandige klasse, welke hij die der wijzen noemt. Het was een aparte kring van menschen, waarin de overgeleverde wijsheid der voorgeslachten werd bewaard, en waarin de levensproblemen werden behandeld. Uit dien kring, uit dien bond van wijzen is, volgens de beschouwing der geloovige Theologen van onzen tijd, het Boek Job voortgekomen.

Toch zegt dit alles ons niets aangaande den naam van den Schrijver. Wij weten, dat de vijf boeken van Mozes zijn en dat het Hooglied van Salomo is, doch betreffende het Boek Job ontbreekt ons elke beslissende aanwijzing.

Is echter de naam van den auctor secundarius, van den menschelijken bewerker, ons niet bekend, den naam van den Auctor primarius, van den goddelijken Werkmeester, weten wij zeer wel. Het is de Heilige Geest. „Al de Schrift", en daartoe behoort ook het Boek Job, „is van Hem ingegeven." Het Boek Job is een goddelijk boek en dat is iets, hetwelk bij de beschouwing en beoordeeling van dit dichtstuk nimmer mag worden vergeten. Wij mogen niet als kunstrechters over dit boek gaan zitten, alsof het een letterkundig product ware, aan onze menschelijke kritiek onderworpen. Het is dan ook zeer af te keuren, dat men dit gedicht des Bijbels gaat gelijkstellen met de voortbrengselen der Grieksche poëzie, en dat men daar de modellen zoekt en vindt, waaraan dit kunstgewrocht des Heiligen Geestes zou moeten beantwoorden.

Wij hebben ons niet boven de Heilige Schrift te stellen, maar wij hebben ons beneden haar te plaatsen, ten einde van haar leering en onderwijzing te ontvangen, ten einde door haar wijs gemaakt te worden tot zaligheid. En dat is derhalve ook de houding, die ons past opzichtens het Boek Job. „Wie den dichter wil verstaan, moet naar 't land des dichters gaan," heeft een beroemd Duitsch dichter gezegd. Doch wie het boek Job wil verstaan, moet naar den Geest der Heilige Schrift, naar God den Heiligen Geest, gaan, met het ootmoedig, geloovig gebed, om door Hem in alle waarheid te worden geleid. De Heilige Geest alleen bezit den sleutel tot de rechte verklaring en de rechte waardeering van het Boek Job, door Hem aan de Kerk aller eeuwen gegeven; en waar wij door Hem onderwezen worden, daar zal de beschouwing van dit heilige Boek, dat den hemel op de aarde nedertrekt, dat ons beurtelings verplaatst van den hemel naar de aarde en van

de aarde naar de hel; dat ons in de leidingen der vromen de heerlijkheid Gods, en in hunne overwinningen de triomfen des hemels doet aanschouwen, daar zal de beschouwing van dit kunstgewrocht, met zijne diepzinnige phylosophie en met zijne onsterfelijke poëzie, bij ons eindigen in bewondering en in aanbidding!

II. De plaats van het Boek Job in de Heilige Schrift.

In de Heilige Schrift is een organisch verband. Elk deel heeft niet alleen een goddelijken inhoud, maar het bevindt zich ook op de plaats, waar het krachtens den eisch van het organisme wezen moet. De verzamelaars der heilige boeken hebben niet willekeurig gehandeld, en daarom verdient ook de plaats van een Bijbelboek ten zeerste onze opmerkzaamheid. Dit brengt ons er toe, om voorts te letten op de eigen plek en plaats, die het Boek Job heeft in de Heilige Schrift. Nu weten wij, dat het Boek Job volgt op het boek Esther [1]), alsmede, dat met het Boek Job een gansch ander soort van boeken te voorschijn treedt.

Esther is een historisch boek. Het geeft ons een stuk van Israëls geschiedenis in den vreemde, en verklaart ons het ontstaan van het Purimfeest. Welk een verschil tusschen dit door en door Israëlitische boek en het dichterlijke Boek van Job, dat zulk een kosmopolitisch karakter draagt. Toch is er bij alle verschil een innig en levend verband. Men zou het Boek Esther een praeludium kunnen noemen op het Boek Job. Het gaat in Esther over den strijd tusschen het vrouwenzaad en het slangenzaad, tusschen Israël en Amelek, tusschen het Godsrijk en het wereldrijk. Doch hoe nauw sluit het Boek Job zich bij dit onderwerp aan! Want wat is Jobs geschiedenis anders dan een stuk van de worsteling der eeuwen tusschen de machten des lichts en der duisternis? Terwijl, wat in het Boek Esther nog algemeen is gebleven, in het Boek Job verbizonderd is; de strijd tusschen de volken is een strijd tusschen personen, is een kampstrijd geworden. Voor het volk des Heeren is een lijdende knecht des Heeren in de plaats gekomen, die alleen heeft te kampen tegen het woeden der hel. Zoo is hier toeneming, voortgang, ontwikkeling in de openbaring des heils; het beeld van den Overwinnaar des satans treedt duidelijker aan 't licht.

Doch niet alleen met wat voorafgaat, ook met wat volgt vormt het Boek Job een keurig geheel. Onder de dichterlijke boeken opent Job de rij, terwijl het Hooglied ze sluit.

„Job houdt zich bezig met het probleem van de gerechtigheid

---

[1]) Deze plaats heeft het in de Septuaginta of de Grieksche vertaling der Zeventigen en in onzen Bijbel, en aan deze volgorde houden wij ons.

Gods en het lijden der vromen. De Psalmen doen in den spiegel van de ervaringen der vromen Gods menigvuldige genade ons zien. De Spreuken schilderen ons de ware wijsheid in hare toepassing op het rijke menschenleven. De Prediker schetst de ijdelheid der wereld zonder en tegenover de vreeze des Heeren. En het Hooglied bezingt de innigheid en de kracht der liefde. Al deze poëtische boeken dragen een religieus-etisch karakter. Zij onderstellen de openbaring Gods als hunnen objectieven grondslag, en laten de uitwerking en toepassing zien van die openbaring in de verschillende toestanden en verhoudingen van het menschelijk leven." [1])

Al deze poëtische boeken vormen één gouden keten, waarin elk boek een schakel is; zij handelen over de kunst, om wèl te leven, en elk boek behandelt een gedeelte daarvan.

In Job gaat het over goed *lijden;* in de Psalmen over goed *bidden;* in de Spreuken over goed *handelen;* in den Prediker over goed *genieten;* en in het Hooglied over goed *liefhebben.*

Vooral het eerste en het laatste der dichterlijke boeken, n.l. Job en het Hooglied, zijn innig aan elkander verbonden. Zij herinneren ons zoo krachtig aan het welbekende spreekwoord: Liefde is lijden. Veel liefhebben is veel lijden; doch in het lijden wordt de liefde te sterker en te vuriger en te veerkrachtiger; vele wateren kunnen deze liefde niet uitblusschen. Zoo is het niet toevallig, gelijk terecht is opgemerkt, dat de reeks van de boeken der Wijsheid in het Oude Testament begint met het Boek Job en eindigt met het Hooglied. In het eerste boek hebt gij de trouw, die te worstelen heeft met de aanvechtingen van het lijden; in het laatste boek hebt gij de trouw, die overwint in den strijd tegen de verzoekingen van het genot. Eerst dat is de volmaakte liefde, die zoowel het lijden als het genieten heeft verdragen en te boven gekomen is; die in een Paradijs niet ontrouw, en aan een kruis niet afvallig geworden is, maar zoowel hier als daar heeft getriomfeerd.

Deze volmaakte liefde aanschouwen wij in den Heere Jezus, die liever hongerde, dan dat Hij Zich met van God verboden voedsel spijzigde; die van alle koninkrijken der wereld en hunne heerlijkheid niet weten wilde, waar ze tegen den prijs van ongehoorzaamheid moesten worden gekocht; die te midden van de verschrikkingen van het lijden in Gethsemané en op Golgotha op God alleen zijn betrouwen stelde en in alle verzoekingen van het genot en in alle aanvechtingen van het lijden volkomen zegepraalde. Hij is de tweede Adam, die in de woestijn het Paradijs heeft herwonnen; Hij is de ware Job, die gehoorzaamheid heeft geleerd uit hetgeen Hij geleden heeft en die de zijnen voert door lijden tot heerlijkheid.

---

[1]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek, I, 328.

Al wat dan ook voorts de profetische boeken des Ouden Testaments van den komenden Christus getuigen, staat in het nauwste verband met wat ons in het Boek Job aangaande Hem wordt medegedeeld. Het heeft terecht en het heeft zijne rechte plaats onder al deze heilige boeken, die elk op hunne wijze de boodschap doen hooren: „Zeg der dochter Zions: zie, uw Koning komt tot u!"

III. Het karakter van het Boek Job.

Het Boek Job, gelijk reeds gezegd is, behoort tot de dichterlijke boeken des Ouden Testaments. Dat blijkt duidelijk uit den vorm, waarin het opgesteld is. Wel zijn de voorrede en de slotrede in proza, doch ook dat proza heeft iets kunstmatigs over zich, (zie hoofdstuk I: 15^b, 16^b, 17^b en 19^b), terwijl voorts overal het parallellisme wordt gevonden, dat het kenmerk is der Hebreeuwsche poëzie. Dat parallellisme bestaat daarin, dat in de tweede helft van een vers de in de eerste helft uitgesproken gedachte met andere woorden en op andere wijze wordt herhaald. B.v.: „De dag verga, waarin ik geboren ben, en de nacht, waarin men zeide: Een knechtje is ontvangen."

Hieruit vloeit natuurlijk voort, dat wij het Boek Job hebben te beschouwen als de dichterlijke inkleeding en bewerking eener geschiedenis, n. l. van de lijdensgeschiedenis van Job, en dat het ook naar dien maatstaf moet beoordeeld worden. Wij hebben het hier te doen met een poëtisch kunstgewrocht des Heiligen Geestes, Die zich ook van dezen vorm heeft bediend, om ons wijs te maken tot zaligheid. De waarheid der Heilige Schrift heeft de bedoeling om door te dringen tot in ons gansche wezen, en daarom heeft zij ook die vormen, die den mensch in al zijne vermogens toespreken; zij richt zich tot het gevoel en tot den wil, tot de verbeelding en tot het geweten, tot het gemoed en tot het verstand, en vandaar, dat ook het dichterlijke element in de Heilige Schrift niet ontbreekt.

Trouwens, ook de kunstmatige indeeling van het Boek Job, de treffende regelmatigheid van de redevoeringen, geven het bewijs, dat het Boek Job als een dichtstuk moet worden beschouwd. Wij moeten ons niet voorstellen, dat Job en zijne vrienden woordelijk en letterlijk zoo hebben gesproken, als in de redenen wordt gezegd; neen, maar hunne gesprekken worden ons op dichterlijke wijze medegedeeld. De stof des boeks is in hare kern bepaald en beslist historisch; alleen de vorm en uitsluitend de vorm, waarin de stof wordt voorgesteld, is niet historisch in den gewonen zin van dat woord, gelijk ook reeds door LUTHER opgemerkt is. De redevoeringen in het Boek Job, met hare orde en regelmatigheid, die bewonderenswaardig zijn, geven ons van de gesprekken eene vrije, kunstmatige voorstelling, terwijl de Auctor primarius, de

Heilige Geest ons er borg voor staat, dat het gedicht geen verdichting is, en dat de redenen ons het gesprokene niet onjuist, maar bepaald juister en precieser alsmede schooner en perfecter weêrgeven, dan het gezegd is.

't Is waar, dat velen uit dit kunstmatige de onechtheid van het Boek Job hebben trachten aan te toonen, doch dit kwam uit eene gansch verkeerde voorstelling voort. Ook het schoone, ook het aesthetische, ook de kunst is uit God. De symmetrie, de harmonische rhytmus en de juiste evenredigheid der deelen in het Boek Job maken het niet tot een menschelijk, maar zooveel te meer tot een goddelijk boek, welks samenstelling niet naar logische en ethische, maar naar aesthetische eischen heeft plaats gehad, en door niemand minder dan door God den Heiligen Geest, uit Wien al het waarachtig aesthetische is. Daarmede is natuurlijk niet gezegd, dat dit werk des Heiligen Geestes in het geheel geen moeielijkheden oplevert voor ons denken. Een kunststuk moet nu eenmaal gansch anders beschouwd worden dan eene ethische verhandeling. Het allerdiepste en het allerschoonste in een kunstgewrocht is altijd een mysterie.

Het is een groote fout bij ons, dat wij dikwijls al de Bijbelboeken uit hetzelfde oogpunt bezien. Er is onderscheid tusschen de inspiratie van een profetisch en van een dichterlijk boek. En bij de dichterlijke boeken is er weer onderscheid in de inspiratie van de verschillende soorten van poëzie. Anders is de inspiratie der Lyrische en anders die der Didactische poëzie. [1])

Doch zoo komen wij als van zelve tot de vraag: bij welken tak der dichtkunst moet het Boek Job worden ingedeeld? Dat het trots zijn dialogischen vorm niet tot de dramatische poëzie kan worden gerekend, vloeit voort uit wat we reeds gezegd hebben. Het drama is geheel het werk des dichters; hij schept personen, karakters en toestanden; hij bepaalt vooruit het lot van iederen persoon, regelt naar eigen willekeur de toestanden, deelt de karakters uit en zet alles naar zijn inzicht en bedoeling in elkander.

Ook behoort het Boek Job niet tot de Epische poëzie, al bevat het in zijne voorrede en in zijne slotrede Epische elementen. Het Epos (Heldendicht) houdt zich bezig met de groote feiten der geschiedenis; het zet geheele volken in beweging; het beheerscht en verwerkt de machtige gebeurtenissen en voert den held van het verhaal tot de overwinning.

„De Epische held zwemt met krachtigen arm, niet *tegen*, maar *met* den stroom, en het water, dat hij doorklieft, draagt hem zelf op zijne golven." [2]) In 't Epos draagt de wereld den held, in 't Drama een atlas de wereld, gelijk JEAN PAUL zoo eigenaardig gezegd heeft.

---

[1]) Dr. A. KUYPER, Encyclopaedie, II, 469.
[2]) FR. THEOD. VISCHER, II.S. 1286.

En nu is het wel waar, dat Job overwint in den strijd, doch hij overwint welbeschouwd, doordien hij zich overwonnen geeft. Velen hebben dan ook gezegd, dat het Boek Job tot geen enkele bizondere dichtsoort kan worden gerekend. Het is alleen met zichzelf vergelijkbaar. Toch neemt dit het feit niet weg, dat een groot gedeelte van het Boek Job lyrische poëzie in zich bevat. In het Lierdicht n.l. treedt de persoonlijkheid van den dichter geheel op den voorgrond; het zijn zijne eigen gewaarwordingen, de bewegingen van zijn innigst gemoed, die hij er voor ons uit. De Lyriek heeft te doen met de wereld, die doorleefd wordt in onzen eigen persoon, in ons eigen hart. De lierdichter vraagt eigenlijk naar geen hoorders; hij stort, uit eigen zielsbehoefte, zijn gemoed uit, onverschillig wie er al dan niet getuige van zij. [1]) Dat de meeste redenen van Job dit kenmerk dragen, behoeft zeker niet nader te worden betoogd, terwijl hierbij niet moet worden vergeten, dat de Lyriek van Job een heilige is, aangezien zij door den Heiligen Geest is ingegeven.

Toch is het ook waar, dat sommige gedeelten zijner redevoeringen, alsmede de redenen der vrienden en die van Elihu, een didactisch karakter dragen. De natuurschilderingen van Jehova moeten ook tot de didactische poëzie worden gerekend. Deze soort van poëzie staat lijnrecht tegenover de lyrische poëzie. Zoo subjectief deze is, zoo objectief is gene. Gelijk zij in de Heilige Schrift voorkomt, heeft zij niet ten doel om kennis, maar om wijsheid, levenswijsheid mede te deelen. Zij is als zoodanig eene openbaring der goddelijke wijsheid, die van eeuwigheid in God is geweest, die in den Logos een persoonlijk bestaan heeft, en die hare lessen en onderwijzingen geeft aan menschenkinderen, om hen wèl te doen leven en om hen zalig te doen sterven.

Ons resultaat is dus, dat het Boek Job wat den vorm aangaat behoort tot een gemengde soort van dichtkunst, tot de lyrisch-didactische poëzie. En dat het door dezen vorm zoo uitnemend aan zijne bedoeling beantwoordt, zal ons later blijken.

IV. De inhoud van het Boek Job.

Men kan het Boek Job in drie groote deelen onderscheiden: I. de Voorrede; II. de Redevoeringen; III. de Slotrede. Voorts kan men in elk hoofddeel weêr drie onderdeelen vinden. De Voorrede bevat: 1. Jobs leven; 2. de eerste verzoeking; 3. de tweede verzoeking. De Redenen behelzen: 1. de gesprekken tusschen Job en de drie vrienden; 2. de redenen van Elihu; 3. de redenen van

---

[1]) J. van Vloten, Nederl. Aesthetika, II, 256.

Jehova. De Slotrede spreekt van: 1. de bestraffing der vrienden; 2. de hernieuwing van Job's geluk; 3. zijn laatste levensjaren en dood.

Toch gaat het ook zeer goed aan, om bij het Boek Job van vijf deelen, van een scala van vijf groepen, te spreken; n.l. I. de Inleiding; II. Jobs verhandeling met de drie vrienden; III. het betoog van Elihu; IV. de verschijning van Jehova; V. de Slotrede. De grenslijnen tusschen deze onderscheiden deelen zijn zeer duidelijk getrokken en de rustpunten juist aangegeven.

I. De Voorrede begint met eene schildering van Jobs vroomheid en voorspoed. Dan volgt het tooneel in den hemel, waarin ons de aanleiding tot Jobs aanstaande lijden wordt medegedeeld. Satan is van oordeel, dat Job niet uit het rechte beginsel zijn God dient; integendeel, het is maar loondienst en anders niet. God geeft hem daarom verlof, om aan Job al zijne bezittingen, alsmede zijne kinderen, te ontnemen. Dan zal terstond wel blijken, wat bij Job de diepste beweeggrond is van zijn godsdienst.

Zoo spoedig mogelijk maakt satan van dit verlof gebruik. Door het zwaard, door het onweêr en door den stormwind wordt Job van goederen en kinderen beroofd. Doch nu blijkt het ook, dat de satan hem verkeerd beoordeeld heeft. Het was niet om al die goede gaven, dat Job den Heere diende. Te midden van al zijne verliezen sprak hij het uit: „De Heere heeft gegeven, en de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd."

Toch geeft satan zich nog niet gewonnen. Hij is de geest, die altijd ontkent. Als hij andermaal voor God verschijnt, spreekt hij het uit, dat Job ook nog in zijn eigen persoon moet worden aangetast. Eerst dan zal ten volle de oprechtheid van zijn godsdienst blijken. Welnu, God geeft aan den satan ook nog toestemming, om Job zelf aan te tasten, doch van zijn leven moet hij afblijven.

In een Indisch gedicht: de Hariçtschandra, komen verzen voor, die groote overeenkomst vertoonen met dit gedeelte van het Boek Job. Ook daarin treedt een booze geest op die de deugd van Hartschandra in verdenking tracht te brengen. Eerst in het vuur der beproeving zal hare echtheid kunnen blijken. Waarop Indra antwoordt:

„'t Moog zoo wezen, gij verklager!
Hoor mijn antwoord tot besluit:
Slechts zijn leven zult gij sparen
'k Lever u Hartschandra uit:
Plaag hem! Sla hem! plunder! pijnig!
Toch ontwaart gij in het end,
Dat de man zal zegevieren,
Die den hoogen God erkent!" [1])

Dat heeft ook satan tegenover Job ondervonden. Hij sloeg Job

[1]) J. J. L. Ten Kate.

met booze zweren, van zijn voetzool af tot zijnen schedel toe, hij bezocht hem met de ergste soort van melaatschheid. Doch Job liet zijn godsdienst niet varen. Wel kwamen er gedachten op in zijn hart, die den toets der heiligheid niet konden doorstaan, doch hij wist ze het zwijgen op te leggen. Ook in deze tweede beproeving bleef Job overwinnaar. Hij spreekt het uit: „Zullen wij het goede van God ontvangen en het kwade niet ontvangen?"

De zwaarste verzoeking echter kwam achteraan. Zij was het gevolg van het bezoek van drie vrienden, Eliphaz, Bildad en Zophar geheeten, die van Jobs krankheid gehoord en het plan gemaakt hadden, om hem te troosten. Doch toen zij bij Job kwamen en zijne ellende aanschouwden, bestierven hun de woorden in den mond. Van het troosten kwam niet met al. Zeven dagen zaten zij op de aarde, en vervulden zij de lucht met hunne jammerklachten, doch spreken, spreken deed er niet één. „Zij zagen, dat de smart zeer groot was."

En met deze mededeeling eindigt de Voorrede van het Boek Job, die in proza is beschreven, evenals de Slotrede, aangezien het Hebreeuwsch voor de verhalende poëzie geen van het proza verschillenden uitdrukkingsvorm bezit.

II. Het zwijgen der vrienden was voor Job welsprekend geworden. Hij begreep hen, ook al zeiden ze hem niets. Zij zagen hem aan voor een snooden zondaar, die op ontzettende wijze door God werd gestraft. Toen kon Job zijne lippen niet langer bedwingen, toen vervloekte hij zijn geboortedag, toen wenschte hij, dat hij in het graf mocht liggen, dat hij nooit geboren ware geweest.

Het is in het derde hoofdstuk van het boek, dat ons deze weeklacht van Job wordt medegedeeld. En daarmede vangen de dichterlijke gesprekken aan, die Job met de drie vrienden gehouden heeft, en die in drie reeksen van redenen bestaan.

Eliphaz, die het eerst het woord neemt, begint met Job te bestraffen over zijn ongeduld en levenszatheid. Hij vindt het vreeselijk, dat Job op zulk eene wijze gesproken heeft; hij moest liever het hoofd in den schoot leggen en zich voor God verootmoedigen. God is toch rechtvaardig en ieder mensch is onrechtvaardig; Eliphaz kan het bewijzen uit eene Godsopenbaring, die hem te beurt is gevallen. Zich als Job tegen God verzetten, 't is vruchteloos en tevergeefs; doch zich voor God verootmoedigen, dat geeft nieuwen zegen en vrede. (IV en V).

Job verklaart echter, dat hij reden heeft voor zijne groote ontsteltenis en klachten, en kan zich daarom niet onderwerpen aan de berisping van Eliphaz. Hij beklaagt zich over de trouweloosheid zijner vrienden en wendt zich tot God om erbarmen en genade. (VI en VII).

Bildad trekt ééne lijn met Eliphaz.

God is rechtvaardig; daarom heeft Hij Jobs kinderen om hunne overtreding doen sterven, doch voor Job is er nog hope, indien hij

zich bekeert. De wijsheid der ouden brengt Bildad bij, om dit te bewijzen. (VIII).

Job erkent, dat het den mensch niet oorbaar noch raadzaam is om met God te twisten. God is zoo groot en de mensch is zoo klein. Al heeft de mensch het recht aan zijne zijde, wat zal hij tegen den Almachtige beginnen? Maar hij wijst toch op het geweldig probleem, waardoor hij wordt gekweld. Hij kan geen buitengewone zonden bij zich ontdekken, waardoor zoo groote ellende hem overvalt. Och, dat God hem eenige vertroosting en vermindering van lijden mocht geven, eer hem de dood overvalt. (IX en X).

Zophar daarentegen valt Job aan met harde woorden. Hij noemt Jobs spreken zwetserij en woordenpraal, en spreekt den wensch uit, dat God verschijnen mocht om Job op zijne plaats te brengen en om hem Zijne wijsheid bekend te maken. Als Job niet in de schuld komt voor God, dan zal hij weldra in zijne zonde sterven. (XI).

Job vindt evenwel ook de rede van Zophar weinig overtuigend. Gemeenplaatsen en anders niet zijn door hem gezegd.

Job betwijfelt het niet, of God wel almachtig en alwijs is, maar hij zit met Gods rechtvaardigheid in de war. De tenten der verwoesters hebben rust, en die God tergen, hebben verzekerdheden. Hij wenscht zoo hartelijk, dat God het raadsel zijns levens tot oplossing moge brengen en dat Hij hem rekenschap moge geven van Zijne gezindheid jegens hem. (XII—XIV).

De eerste reeks van redevoeringen heeft hier haar einde bereikt. Dat de vrienden iets gewonnen hebben op Job, kan niet worden gezegd. Zij hebben niets kunnen zeggen wat Job ook niet wist. Noch hunne vermaningen, noch hunne waarschuwingen hebben eenige uitwerking op hem. Zij ontkennen doodeenvoudig het vraagstuk, waardoor Job zoo schrikkelijk gefolterd wordt. Hoe zouden zij het dan tot oplossing kunnen brengen? Met al hun spreken winnen zij Job niet voor hunne gevoelens, maar zij maken de klove voortdurend grooter, terwijl zij Job in eene aanvechting brengen, die verschrikkelijk is. Dat zien wij voorts in de tweede reeks der samensprekingen.

Eliphaz neemt daarin weêr het eerst het woord.

Het is hem, zoo zegt hij, nu duidelijk gebleken, dat Job niet is, wat hij tot heden toe had gedacht, een wijs en godsdienstig man. Jobs wijsheid is ijdelheid, waar hij de wijsheid der ouden veracht. En waar hij zich keert tegen God, is zijne godsvrucht van een twijfelachtig gehalte. Wie God verlaat, hij wordt door het toornevuur Gods getroffen. (XV).

Job is ook nu weer dadelijk met het antwoord gereed. Als Eliphaz niets anders heeft te zeggen, dan is het beter dat hij zwijgt. Eliphaz moest maar eens in zijne plaats zijn; God heeft hem bij den nek gegrepen, hem gebroken met breuke op breuk. Toch wendt Job zich andermaal tot God, om voor Hem zijn hart uit te storten.

Van den God, Die hem slaat en Wiens doen hij niet begrijpt, van Dien God moet hij het toch hebben. De menschen mogen hem veroordeelen, in den hemel is zijn getuige, die al zijne gangen kent. „Wees Gij borg voor mij bij Uzelven," aldus spreekt hij tot God, waar hij van zijne vrienden verlaten is. (XVI en XVII).

Het werk, door Eliphaz voor de tweede reize begonnen, wordt door Bildad voortgezet. Hij vindt het verdrietig, dat Job de redenen der vrienden veracht. De oude, welbekende leer der wedervergelding is onomstootelijk, en daarom, Job mag wel toezien, dat het oordeel der goddeloozen hem niet overvalle. (XVIII).

Job daarentegen vindt het zoo droevig, dat de vrienden hem voortdurend smaden en beleedigen. Men houdt hem voor een goddelooze, maar men bewijze het dan ook. 't Is al verschrikkelijk, dat hij zooveel van God te lijden heeft, doch die miskenning der vrienden is nog erger. Men zie toch zijne ellende aan; men hebbe toch mededoogen! Maar ach, al zijn spreken tot de vrienden is zonder bate. Dat dan het nageslacht oordeele tusschen hem en tusschen hen. Neen, God zal oordeelen; is het niet aan deze, dan aan gene zijde des grafs, als hij met een nieuw lichaam versierd wezen zal. Is het wonder, dat naar die stonde, „zijne nieren zeer verlangen in zijnen schoot?" (XIX).

Meen echter niet, dat Zophar door deze gevoelvolle rede getroffen is. Eene nieuwe strafrede heeft hij voor Job, waarin hij het noodlottig einde der boozen voor oogen stelt. (XX).

Terecht noemt Job zulk spreken spotten met zijn deerniswaardigen toestand. De vrienden behoeven hem niet aldoor te zeggen, dat het de goddeloozen kwalijk gaat. Zij kwetsen hem met zulke woorden, terwijl hij vertroosting behoeft.

Trouwens, hunne herhaalde bewering, wordt ook nog door de ervaring gelogenstraft. De boozen zijn dikwijls gelukkig, tot in lengte van dagen, en tot in hunnen dood toe hebben zij heerlijkheid. Anderen daarentegen sterven met eene bittere ziele, en zij hebben het goede nimmer gezien. (XXI).

Aan het einde van deze tweede reeks der redevoeringen moet erkend worden, dat de vrienden zwakker zijn geworden in hun betoog, terwijl Job zeer aan kracht gewonnen heeft.

Van vermaningen zijn de vrienden gekomen tot bedreigingen, doch bewijzen voor hunne zaak hebben zij niet bij kunnen brengen. Jobs blik echter is al sprekende verruimd; het raadsel van zijn leven ziet hij ook bij anderen; en zoo is hij van een bestredene een bestrijder, van een aangevallene een aanvaller geworden. Terwijl zijn geloof, uit de duisternis van het heden, den greep gedaan heeft naar het leven der toekomst, waar licht en gerechtigheid heerschen zal.

Voor de derde maal begint de eerwaardige Eliphaz te spreken. Het staat nu voor hem vast, dat Job een groot zondaar is. Hij gaat zelfs zóó ver, dat hij de bizondere gruweldaden noemt, waaraan

Job zich moet hebben schuldig gemaakt, zooals hij uit zijne straffen kan opmaken. Indien Job zich niet spoedig bekeert, wordt hij een prooi des verderfs. (XXII).

Maar Job is er niet aan toe, om hem gelijk te geven.

Kon hij maar zijne zaak voor God verantwoorden! Maar ach, Hij is een God, Die Zich verborgen houdt. Overal ziet Job raadselen in de Godsregeering. Goddeloozen hebben voorspoed op al hunne wegen en onschuldigen worden verdrukt. (XXIII en XXIV).

Deze rede van Job wordt door geen der vrienden weêrlegd. Wat Bildad nog zegt, (XXV) is eene herhaling van vroegere uitdrukkingen, die niets met de rede van Job te maken hebben. Dat God groot en hoog verheven is, Bildad behoeft het Job niet te zeggen, gelijk Job toont in zijn antwoord aan hem. (XXVI). En daar Zophar niets meer te zeggen heeft, is hiermede de derde en laatste reeks van gesprekken ten einde. De vrienden hebben Job niet kunnen overtuigen; alleen hebben zij nog zoo duidelijk mogelijk uitgesproken, dat Job volgens hunne overtuiging een schuldige is, ofschoon zij het met geen enkel geldig bewijs kunnen aantoonen. Nieuwe zaken kunnen zij niet meer te berde brengen, zoodat zij nu het zwijgen er wel toe moeten doen. Job blijft alzoo meester van het slagveld. Te meer nog, daar Job nog niet uitgesproken is. Al heeft hij de vrienden niet meer te beantwoorden, hij heeft toch nog menig woord voor hen op het hart. Onder eede verklaart hij voorts, dat hij onschuldig is in de zaken, waarvan hem de vrienden betichten.

Niet hij, maar zijn vijand is een booze, wien dan ook het lot der boozen zal treffen, welk lot hij nu met scherpe trekken zijnen vrienden voor oogen stelt. Zoo toont Job, dat hij zelfs met de wapenen der vrienden hen bestrijden kan. Waarom zou hij zich tegen de leer der wedervergelding stellen, indien zij in alle gevallen werd toegepast? Dan immers moest hij een gelukkige zijn; hij, die God en zijn gebod niet had verlaten?

Zeker, de vergeldingsleer is niet onwaar, wil Job zeggen, maar men late God hare toepassing, Wiens doen veel te hoog is, om door den mensch in alle omstandigheden begrepen te worden.

Zoo neemt Job vrijwillig terug, wat hij in de aanvechting te veel heeft gezegd, en hij werpt zelfs den schijn van zich af, dat hij God van onrechtvaardigheid zou willen beschuldigen. Indien immers alles verkeerd ware in de wereld, zooals hij in een oogenblik van verwarring gezegd had, dan had hij ook geen grond om over zijn ongeluk te klagen. Maar er zijn raadselen in de Godsregeering, en de mensch, die de schatten der aarde kan vinden, hij kan de goddelijke wijsheid niet uitvinden; zij is alleen in het bezit van God. Deze slotsom kan Job echter opmaken: *a.* er is lijden zonder schuld; *b.* het geluk der goddeloozen behoeft niet te worden benijd; *c.* er is voor den onschuldig-lijdende verwachting. (XXVII en XXVIII).

En hiermede heeft hij den vrienden het laatste woord gezegd.

Job heeft nu alleen nog met zichzelven en God, met zijne lijdenssmart en zijne uitzichten te doen. In een roerende alleenspraak herinnert hij zich de dagen van geluk, die hij eenmaal gekend heeft. Welk een verschil vormen zij met den lijdenstijd, dien hij thans beleeft. En toch heeft hij altijd tegen de zonde gestreden, zoowel tegen verborgen als openbare zonden. Welk een raadselachtig geval! En daarom is dit zijn laatste wensch, dat de Almachtige hem de oplossing moge geven, en al zijne wegen onderzoeken, Job zal dat onderzoek niet vreezen: als een vorst zal hij naderen tot God! (XXIX—XXXI).

Een nieuwe vriend, Elihu, de zoon van Barakel uit Buz, van het geslacht Ram, verschijnt nu in het Boek Job ten tooneele. Hij is jonger dan Job en de drie vrienden, en heeft uit ontzag voor hen tot nu toe gezwegen. Hij is echter der woorden vol. Hij is verontwaardigd over Job, omdat hij zich niet heeft weten te rechtvaardigen, dan door God te beschuldigen; en over de vrienden, omdat zij God niet hebben weten te rechtvaardigen dan door Job te beschuldigen, en op zeer breedsprakige wijze geeft hij dat te kennen. Vier redevoeringen worden er door hem gehouden, waarin hij zich meestal wendt tot Job, dien hij dan ook voortdurend toespreekt. Job had zijne ziel meer gerechtvaardigd dan God, d. w. z. Job had om zijn lijden God van onrechtvaardigheid beschuldigd. Doch Elihu wijst er op, dat niet alle lijden als straflijden moet worden beschouwd. Daar is ook een lijden onder de menschen, dat dient om te louteren en te reinigen. En dat dit de bedoeling Gods is met de bezoekingen, het wordt den menschen ook in droomen en door hemelsche openbaringen bekendgemaakt. (XXXII en XXXIII).

Voorts misprijst Elihu het in Job, dat hij het wereldbestuur onrechtvaardig heeft genoemd. Verre zij God van goddeloosheid, en de Almachtige van onrecht. God is niet een stedehouder, die in de verzoeking kan komen om zijne macht te misbruiken; Hij is de liefderijke, de almachtige en de alwetende, die alles bezit, wat voor een goed wereldbestuur noodig is. Indien Job voortgaat met het Godsbestuur te lasteren, dan moet hij maar beproefd worden tot het einde toe. (XXXIV).

Ook heeft Job gezegd, dat het tevergeefs is den Heere te dienen. Elihu komt hiertegen op. God geeft iedereen wat hem toekomt. Doch hoe zijn de menschen? Als 't hun tegenloopt, dan klagen zij; doch zij vergeten het, om God voor Zijne weldaden te prijzen. (XXXV).

Eindelijk, God is de Almachtige, doch Zijne almacht belet Hem niet om rechtvaardig te zijn. Hoe verheven God ook zij, Hij let nochtans op alle daden der menschen. Vooral op de rechtvaardigen heeft Hij het oog, om hen door lijden te heiligen. Laat Job zich toch niet tegen God verharden; want wie kan tegen Hem strijden en bestaan? Wat zijn Zijne werken in de schepping groot

en geweldig — wat past het den mensch om Hem te verheerlijken! Wie daarin zijn lust heeft, hij mag soms in duisternissen wandelen, achter de donkere wolken schijnt toch de zon, die hem weldra weer met haar licht zal koesteren en verblijden. (XXXVI en XXXVII).

Deze redevoeringen van Elihu, die wel geen volkomen verklaring gaven van den toestand, waarin Job verkeerde, maar die toch eene zekere oplossing boden, en in elk geval wel meer waarheid in zich besloten dan die der drie vrienden, maakten een goeden indruk op Job. Daarom antwoordde hij er ook niet op. Hij erkent wel niet, dat hij de redenen van Elihu beaamt, maar hij twist ook niet meer. De redenen van Elihu hebben deze uitwerking op hem, dat zij hem geschikt maken voor de verschijning van Jehova. Zoo is Elihu voor Job een Johannes de Dooper, een wegbereider des Heeren.

IV. Wat Job meer dan eens gewenscht en soms hartstochtelijk begeerd had, gebeurde eindelijk. De Heere verscheen aan hem in een onweder. Toch deed God niet, wat Job gevreesd had; Hij liet hem niet de sterkte Zijner hand gevoelen, om hem door Zijne almacht te verpletteren. Maar ook gaf God aan Job geen rekenschap van Zijne daden. God openbaart Zich op zulk eene wijze aan hem, dat zijn trots, zijn oproerig eischen, zijn titanisch dringen gebroken, gestuit en beschaamd wordt, en dat Job komt in den toestand, waarin de Heere hem hebben wil: in de verbreking en verbrijzeling des harten voor Zijn aangezicht. En dat doet God door hem om zoo te zeggen bij Zich op de catechisatie te nemen, door hem maar aldoor vragen voor te leggen, waarop Job het antwoord moet geven, indien hij het vermag.

Eerst handelt God met hem over de wonderen der aarde, dan over de wonderen des hemels. (XXXVIII).

Voorts leidt God hem rond in de wereld der dieren, om hem te doen gevoelen, dat hij de kenmerkende eigenschappen der dieren niet doorgronden kan. En zoo krijgt Job gezicht van zijne onmacht en van zijn onverstand, en hij verootmoedigt zich voor den Heere. Hij moet erkennen: „Zie, ik ben te gering; wat zou ik U antwoorden? ik leg mijne hand op mijnen mond." (XXXIX).

Maar Job moet nog dieper verootmoedigd worden. Want Job had niet alleen tegen God gesproken op een toon, die niet voegde, hij had ook op Gods wereldbestuur aanmerkingen gemaakt. Daarom vraagt God hem vervolgens met zoovele woorden, of hij wellicht het heelal beter kan regeeren dan God? Maar immers, daartoe ontbreekt hem de macht. Even gemakkelijk als het God is, om nijlpaarden en krokodillen te scheppen, even onmogelijk is het Job, om deze dieren te bedwingen. (XL en XLI).

En langs dien weg komt Job, die evenals de vrienden veel te verstandelijk en te scholastiek over God en Zijn recht had gesproken en geoordeeld, onder den overweldigenden indruk van de majes-

teit des Heeren, en hij moet getuigen: „Met het gehoor des oors heb ik U gehoord, maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij en heb berouw in stof en assche."

V. Heeft God alzoo aan Job gezegd, wat tot zijne verootmoediging noodig was, ook aan de drie vrienden heeft God nog wat te zeggen. Dit wordt ons medegedeeld in de slotrede. Deze gewaagt van eene openbaring Gods aan Eliphaz, waarin hem gezegd wordt, dat hij en zijne twee vrienden niet recht van God gesproken hebben, gelijk als Zijn knecht Job. Tot tweemalen toe wordt die uitdrukking herhaald. Hierin n.l. had Job recht gehad, dat zijn lijden niet was het lijden van eenen schuldige, en waar de vrienden dit geloochend, en door hunne kortzichtigheid Jobs lijden zoozeer verzwaard hadden, daar stonden zij schuldig voor God. Brandofferen moesten zij daarom offeren en Job moest voor hen bidden, opdat God niet met hen deed naar hunne dwaasheid.

Voorts wordt ons in de slotrede verhaald, dat de Heere Jobs gevangenis wendde; hem (natuurlijk door een wonder, anders was het niet mogelijk) van zijne melaatschheid verloste; hem bij zijne verwanten in eere herstelde, en zijn laatste meer zegende dan zijn eerste. Al hetgeen Job gehad had, vermeerderde de Heere tot dubbel zooveel. Wel bleek het dus, dat Jobs lijden geen straflijden was geweest. Maar wel bleek het ook, dat satan zijn weddingschap met God verloren had. Job mocht te veel tegen God gezegd en te abstract over Hem en Zijne dingen geredeneerd hebben, hij had toch niet zijn God in het aangezicht gezegend. Wel was Job gewond in den strijd, maar overwonnen was hij niet. God was in hem verheerlijkt geworden; zijne godsvrucht was in de beproeving niet ondergegaan; integendeel, ze was gezuiverd en gelouterd geworden, en trots zijne struikelingen kan Job aan alle lijdenden tot een voorbeeld worden gesteld.

Daarom zegt Jakobus ook: „Gij hebt de verdraagzaamheid van Job gehoord, en gij hebt het einde des Heeren gezien, dat de Heere zeer barmhartig is en een Ontfermer."

V. De strekking van het Boek Job.

Gelijk wij bij de beschouwing van het karakter der Jobeïde gemerkt hebben, is er in het Boek Job eene afwisseling tusschen het lyrische en het didactische. De dichter muntte uit zoowel in de Schirim als in de Meschalim, zoowel in het Lierdicht als in het Leerdicht. Deze vorm van het boek staat volgens onze meening in het nauwste verband met het doel of de strekking van het Boek.

In het algemeen kan men zeggen, dat het Boek Job ten doel heeft, gelijk heel de Heilige Schrift, om ons wijs te maken tot

zaligheid. „Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is; opdat de mensch Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust."

Toch is daarmede de bizondere strekking van het Boek Job nog niet in het licht gesteld. Dienaangaande gaan trouwens de gevoelens niet weinig uiteen. De welbekende ANTONIDES [1]) was de typisch-allegorische beschouwing toegedaan. Naar zijne meening is Job het beeld der Christelijke Kerk, eerst in haar voorspoed, dan in haar lijden (onder den anti-christ) dan in haar toekomstige heerlijkheid.

Volgens de Joodsche Schriftverklaarders hebben wij in Job te zien een type van het lijdende Israël, en wel gedurende de ballingschap. Ook door enkele moderne theologen wordt deze zienswijze verdedigd. Velen echter uit den nieuweren tijd zijn van oordeel, dat wij in het Boek Job hebben een strijd tusschen het oude en het nieuwe geloof, tusschen de oude en de nieuwe waarheid; anders gezegd: een strijd tusschen het levend geloof en de oude versteende dogmatiek. Volgens dezulken is de dichter van het Boek Job, welbeschouwd, een der voorloopers van het modernisme geweest!

Weer anderen hebben gezegd, dat het Boek Job in hoofdzaak ten doel heeft om ons het lijden onder de menschen als een opvoedingsmiddel van God te doen beschouwen; eene voorstelling, die ons onwillekeurig aan de Groninger richting doet denken.

Nog weer anderen hebben als hunne meening uitgesproken, dat het Boek Job dient om ons duidelijk te maken, hoe wij ons in blinde onderwerping aan Gods leidingen hebben over te geven, en dat wij ons nimmer mogen bezig houden met de oplossing van de raadselen, die er zijn in het leven der menschen.

Ook heeft men gezegd: het Boek Job onderwijst ons, dat in het grootste lijden geen mensch, maar God alleen ons den rechten troost kan schenken. Terwijl ook nog de opvatting wordt verdedigd, dat het Boek Job ons te kennen geeft, hoe God het op het eind altijd goed maakt met Zijne trouwe dienaren, hetzij in dit leven, hetzij na dit leven.

Geen van deze beschouwingen echter over het Boek Job geeft volkomen bevrediging. Wel is het Boek Job een chokmatisch geschrift, d. w. z. het heeft de bedoeling om levenswijsheid mede te deelen; doch in zijn lyrische gedeelten is niet leering en onderwijzing het eerste en het groote doel. En aangezien deze lyrische gedeelten zulk eene breede plaats innemen in dit Boek, moet bij de beschouwing van de strekking des boeks hiermede terdege rekening worden gehouden.

Nu is het wel waar, dat de lyrische dichter niet zingt voor

[1]) THEOD. ANTONIDES, Bedenkingen voorgesteld ter ander Verklaring van 't Boek Jobs, Leeuwarden, 1700.

zichzelven alleen, maar voor allen, die met hem één en lotgemeen zijn. Hij heeft de taak en de roeping, om met de hem verleende gaven priesterlijk den Heere te dienen; om voor de kranke toestanden des menschelijken levens het lyrisch geneesmiddel te bereiden. Dewijl echter het Lierdicht te doen heeft met de wereld des gemoeds, zoo ligt het voor de hand, dat de lyrische zangen zich ook voor en bovenal uitstrekken tot het gemoed, tot het hart des menschen. Van uit dit oogpunt beschouwd heeft het Boek Job ook eene paraenetische strekking.

Dr. SCHAEPMAN heeft ergens gezegd: „De dichter is de spreker der menschheid." Wij zeggen: de dichter van het Boek Job is de spreker der lijdende menschheid. Daarom heeft het ook in de eerste plaats voor alle lijdenden zoo sterke, zoo bizondere, zoo ongemeene bekoring. Het Boek Job is niet het hooglied der scepsis, der twijfelzucht, zooals de dichter HEINE gezegd heeft; het is het troostboek der Heilige Schrift bij uitnemendheid. De ellendigen hooren in het Boek Job de taal van hun hart; er wordt daarin uiting gegeven aan wat hunne gansche ziel in roering en in beweging heeft gebracht. Reeds dat werkt verzachtend en genezend voor hen. De diepste smart is stomme smart. Voorts doet dit hen zoo weldadig aan, dat Job in zijne ellende niet alleen van eigen lijden, maar ook van anderer lijden vervuld is; dat hij sympathetisch gestemd is opzichtens alle ellendigen. Hij is hun voorman; zij zijn zijne volgelingen op de via dolorosa; zij zien in hem vleesch van hun vleesch, en been van hunne beenen.

En waar de lijdenden er vervolgens getuigen van zijn, hoe Job in zijne ellende niet is ondergegaan, maar, trots zijne zwakheden en struikelingen, door het geloof, in de kracht van zijn God, over alle aanvallen van leed en ellende, over alle aanvechtingen van satan en zijne handlangers heeft getriomfeerd, daar ondervinden zij, waar zij staan in datzelfde geloof, de vrijmakende kracht der Jobeïde, en reeds onder het lijden en onder het strijden wordt het lied der overwinning door hen gezongen.

Doch ook tot het gemoed en de gemoedsbewegingen der niet-lijdenden strekt het Boek Job zich uit.

Ons wordt in dit gedicht een man voor oogen gesteld, worstelende met de stormen des lijdens; omringd van vrienden, die veeleer zijne pijnigers dan zijne vertroosters zijn; die schijnbaar geheel en al van God verlaten is, terwijl hij het zich niet bewust is God verlaten te hebben; een man, in wien geloof en twijfelzucht met elkander strijden; die in de zwaarste aanvechtingen verkeerd, die soms haast tot vertwijfeling komt en God van onrechtvaardigheid aanklaagt, en dat geschiedt daarom bovenal, opdat wij met hem te doen zouden hebben, opdat ons medelijden zou worden gaande gemaakt, opdat wij tot in hart en nieren toe bewogen zouden worden over den man, die in zoo groote ellende verkeert. Van het Boek der Psalmen heeft men gezegd: „Hier ziet ge alle Gods

heiligen in het harte." Doch van het Boek Job mag worden gezegd: Hier hebt ge een heilige in lijden; hier ziet ge een lijdenden heilige in het hart, opdat de snaren uws harten zouden worden geroerd en geraakt, en de binnenkameren uws gemoeds geweldig zouden worden aangedaan. En dat oogmerk, het kan zonder vrees voor tegenspraak worden gezegd, het wordt volkomen bereikt. Ge kunt de geschiedenis van Job niet lezen, zonder in spanning te geraken; ge krijgt te doen met dien Job, ge krijgt sympathie voor dien grooten lijder; zijne eigenwijze vrienden staan u hoe langer hoe meer tegen, en 't is eindelijk eene verademing, eene verkwikking voor u, als hij in alle deelen in eere hersteld wordt.

Ziet ge, het Boek Job brengt u tot meêleven, tot meêlijden, tot meêstrijden; de ellendige zingt er zijn lied, soms in hooge, wilde, woeste tonen, en dat lied wordt niet maar door u aangehoord, het vindt ook aangreep, weêrklank, terugslag in uw gemoed. Het is de stem uws broeders, die ge hoort, schreiend en schreeuwend tot God, tot den levenden God; schreiend en schreeuwend om erbarmen en om mededoogen, bij God en menschen beide; en in zijne stem weêrklinkt tot u de stem van duizend lijders: „Ontfermt u mijner, ontfermt u mijner, o gij, mijne vrienden! want de hand Gods heeft mij aangeraakt."

En zeg nu niet, waar alzoo het Boek Job uw gemoed in beweging brengt en uw medelijden gaande maakt, dat zulk eene strekking is beneden het peil der Heilige Schrift. Zij komt immers altijd weêr met het voorschrift voor den dag: „Weest dan barmhartig, gelijk ook uw Vader barmhartig is." En aan die opwekking tot barmhartigheid, en aan al wat tot barmhartigheid nopen en dringen kan, hebben wij voortdurend behoefte. Och, wij komen er zoo licht toe, door de hardheid en gevoelloosheid van ons bedorven bestaan, om de ellendigen meêdoogenloos voorbij te gaan, en om ons hart voor hen toe te sluiten.

Gezegend derhalve het Boek van Job, dat andere, dat betere, dat schoonere gevoelens in ons opwekt; dat ons het hart doet kloppen, dat ons de ingewanden doet rommelen ten opzichte van hen, die onder het leed gebogen gaan, die met de stormen des lijdens hebben te worstelen; gezegend dit dichtstuk van machtige, verhevene, Oostersche poëzie, dat bijna ongemerkt een drijf- en beweegkracht in ons geboren doet worden, om toch barmhartigheid te bewijzen aan de ellendigen van ons geslacht. En wij voegen er aan toe: In de groote huisapotheek der gevallene menschheid, in het Woord onzes Gods, mocht zulk een boek niet ontbreken!

Toch is hiermee nog niet alles gezegd.

Niet alleen paraenetisch, maar ook didactisch is het Boek Job; d. w. z. niet alleen tot het gevoel, tot het gemoed en de gemoedsbewegingen, maar ook tot het verstand, tot het hoofd, tot het denken van den mensch, strekt het Boek Job zich uit. Het is Lierdicht en Leerdicht beide.

Het brengt ons inderdaad ook leering en onderwijzing aangaande het lijden; aangaande den oorsprong, het karakter en de bestemming van het lijden.

Wel bevat het Boek Job ook aangrijpend schoone natuurschilderingen, doch deze kunnen, onzes bedunkens, bij de beschouwing van de strekking des boeks buiten rekening worden gelaten. Zij behooren mede tot de eigenaardigheden van het Boek Job.

Welnu, wat betreft de onderwijzing aangaande het lijden. Het wordt nergens in het Boek Job ontkend, dat er verband is tusschen schuld en ellende. Het is eene vaste waarheid: waren er geen zonden, er waren ook geen wonden. De Bijbel zegt het ons zoo duidelijk mogelijk, dat er een lijden is onder de menschen, hetwelk als openbaring van Gods straffende gerechtigheid moet worden beschouwd; als voorstuk van het gericht, dat den goddelooze is wachtende. Met name kan hier de Zondvloed en de verwoesting van Sodom worden genoemd, waaraan in het Boek Job ook nog herinnerd wordt. (XII : 15).

Het gaat echter niet aan, om alle lijden als zoodanig aan te zien. Vooral de gedachte, dat in het lijden eene persoonlijke afrekening over persoonlijke zonden moet worden gezien, gelijk tot op den huidigen dag toe veler meening is, moet worden tegengesproken. Afgedacht van de persoonlijke gevolgen van allerlei zonden, is er ook een gemeenschappelijk lijden, dat de vrucht is van gemeenschappelijke schuld, hetwelk den één treft en den ander niet. Hierin bestond de groote fout van de drie vrienden van Job, dat zij alle lijden uit de wet der wedervergelding meenden te kunnen verklaren. Alle lijden onder de menschen, zoo dachten zij, is straflijden en anders niet. Wie God dient, wordt gezegend; wie God verlaat, komt in de ellende. En deze laatste stelling keerden zij dan om, en zoo maakten zij deze slotsom op: wie in de ellende is, hij heeft God verlaten; wie in groote ellende is, hij heeft op schandelijke wijze God verlaten. Het is allereerst de onhoudbaarheid van deze theorie, die ons in het Boek Job geleerd wordt. De waarheid, dat ook bij een rechtvaardige lijden en ellende kan worden gevonden, zij heeft in den persoon van Job vleesch en been gekregen. God zelf getuigt van hem, dat hij was „oprecht en vroom, godvreezende en wijkende van het kwaad." Natuurlijk wil dat niet zeggen, dat Job zonder zonde was. Maar Job was toch iemand, die deel had aan Gods genade en aan de gerechtigheid des geloofs, en die dit ook in een leven van heiligmaking en godzaligheid openbaarde. Van straf in juridischen zin kon bij hem doodeenvoudig geen sprake zijn. In zijn Borg en Goël was hij rechtvaardig voor God. Vandaar ook zijne vaste overtuiging, dat zijn lijden geen straf op de zonde kon zijn, welke overtuiging nog versterkt werd door het bewustzijn, dat hij zich aan geen grove afwijkingen had schuldig gemaakt. Mystieke zelfaanklacht werd dientengevolge ook niet bij hem gevonden. Wel doorzocht hij daar-

toe zijn vroeger leven, of er wellicht ook iets was, waaruit hij deze bezoeking kon verklaren, doch hij vond niets. Misschien dat hij in zijn jeugd zich aan bizondere zonden en overtredingen had schuldig gemaakt, doch dat was dan in elk geval in onbewusten toestand geschied. (XIII : 26). Voor het overige was het en bleef het bij hem: „Dit is mijn troost in de duldelooze smart, dat ik niet heb verloochend de geboden des Heeren." (VI : 10).

Doch indien zijn lijden geen straf op de zonde was, wat was het dan? Elihu gaf ten antwoord: 't is een opvoedingsmiddel van God, 't is om te louteren en te reinigen, 't is om van het kwaad te verlossen of voor het kwaad te bewaren. En gewis, voor den geloovige is elk straffend karakter van het lijden in dat van kastijding en heiliging ondergegaan. „Want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geeselt eenen iegelijken zoon, dien Hij aanneemt." Ook Job is werkelijk door het lijden gelouterd en geheiligd geworden. Hij heeft daardoor zich zelven beter leeren kennen en hij heeft ook zijn God beter leeren kennen; zich zelven in zijne dwaasheid en verdorvenheid, zijn God in Diens wijsheid en grootheid en heerlijkheid. De oplossing van het probleem van het lijden der vromen, door Elihu aan de hand gedaan, heeft dan ook blijvende beteekenis. De kastijding is zelfs bepaald en beslist een bewijs van genade. „Indien gij zonder kastijding zijt, welke allen zijn deelachtig geworden, zoo zijt ge dan bastaarden, en niet zonen."

Toch is hiermede nog niet alles gezegd. Kastijding immers staat altijd nog in verband met de eene of andere zonde, die uitgeroeid of gekeerd worden moest. Daarom kon Job zich ook niet geheel en al met de oplossing, door Elihu te berde gebracht, vereenigen. Het raadsel van zijn lijden werd er niet door verklaard. Waarom was hij, de vrome knecht des Heeren, een man van smarte, terwijl de goddeloozen in voorspoed waren en geen banden hadden tot hunnen dood toe? En ziet, op die vraag geeft ons het tooneel uit den hemel het antwoord. Het lijden van Job was een lijden om Gods wil; het was een lijden om de eere en om de glorie Gods. Het ging bij dat lijden in den diepsten grond niet om Job; het ging tusschen God en den vorst der duisternis. Satan viel bovenal God zelf aan, door te beweren, dat Job alleen om de goede gaven God diende. Satan wou er meê zeggen tot God: „Zoover kunt ge het niet brengen, zulk een beminnelijk wezen hebt Gij niet, dat iemand zonder Uwe goede gaven, om Uws zelfs wil, om Uws zelfs alleen, U zoude dienen." Zeker, die uitspraak des satans was ook beleedigend voor Job, doch ze was allereerst en allermeest een schrikkelijke lastering tegen God. Daarop is de satan altijd uit, om aan te toonen, dat het werk van God niet deugt. Vlekken zoeken op het priesterlijk kleed van Gods volk, om daardoor God zelf in staat van beschuldiging te stellen, dat is zijn lust en zijn streven. Schijnbaar een vurigen pijl afschietende om de godsvrucht van Job te doen vergaan, heeft hij inderdaad op het hart van God

gemikt, om Hem in Zijne eere te treffen. Wat de satan van Job zeide, het kwam de majesteit Gods te na. Dat moest in Job worden uitgestreden. Dat moest voor hemel en aarde en helle worden uitgemaakt. En zoo moest ter wille van Gods eere aan Job alles worden ontnomen. Zoo moest ter wille van Gods eere Job met de melaatschheid worden bezocht. God wist wel, hoeveel het lijden kon, want Hij wist, wat Hij zelf in Job had gewrocht.

En waar Job in de diepste ellende zijn God niet loslaat, waar hij altijd weêr op dien God, Die hem slaat en Wiens doen Hij niet begrijpt, zijn betrouwen stelt, daar is Job, zittende op den aschhoop, van den satan geschud en geslingerd, van de menschen veracht en vertreden, daar is Job de roem en de glorie van den allerhoogsten God, en zijne overwinning is triomf boven de starren! Of om het met een woord van Paulus te zeggen, waar Job in zijn lijden de eere Gods uitvecht tegen den vorst der duisternis, daar is hij in zijne afgrijselijke ziekte een schouwspel der engelen en der duivelen beide, en daar schittert in hem voor de overheden en de machten in den hemel de veelvuldige wijsheid van God.

Maar dan blijkt het ook in Jobs geschiedenis, dat waar God Zich van menschen bedient voor de glorie Zijns Naams, dat Hij hen niet gebruikt als werktuigen, die Hij daarna verbreekt en wegwerpt, maar dat aan een leven, aan een lijden voor de eere Gods een genadeloon verbonden is, dat niet gewaardeerd kan worden met de offers, die voor deze zaak worden gevraagd.

„De Heere zegende Jobs laatste meer dan zijn eerste." Job heeft in dit leven alles dubbel terug ontvangen, wat hem om Gods wil was ontnomen; doch wat meer, oneindig meer is, door de diepte van het lijden heen is Jobs weg geweest tot de hoogte van de heerlijkheid des hemels. Zoo werd Job met zijn lijdensweg verzoend, terwijl God in hem gerechtvaardigd was geworden.

Of dus het Boek Job ook de bedoeling heeft, om een Theodicea, eene rechtvaardiging van God, eene verdediging van Zijne handelingen te zijn? Zeker. Het gaat in het Boek Job ook hierom: „Opdat Hij rechtvaardig zij!" Satan had zoo gaarne gezien, dat Job van zijn God afgevallen ware, en dat het goud van zijne godsvrucht maar klatergoud ware geweest. Niet zoo zeer om Jobs wil, maar bovenal om Gods wil. Met diepen eerbied zij het gezegd: ware Job gevallen, dan was Gods gerechtigheid gevallen. In Jobs trouw, is Jobs geloof, in Jobs standvastigheid, bleek de rechtvaardigheid Gods. Zoo is de Theodicea van het Boek Job een voorbeeld, eene afspiegeling, eene profetie van de volstrekte Theodicea, die aan het einde der eeuwen plaats hebben zal, als alles gered en alles hersteld zal zijn, wat door de zonde voor God en voor Zijne glorie verloren ging, als de rampzaligen en de duivelen in de hel zelfs hunne verdoemenis rechtvaardig zullen achten, en God Zijne heerlijkheid op Zijn verkoren volk leggen en alles in allen wezen zal. Heerlijke strekking derhalve van het Boek Job.

Het troost de vromen in hun lijden; het wekt op tot mededoogen en barmhartigheid jegens de ellendigen; het geeft medicijn voor het gewonde hart; het laat een nieuw licht opgaan over het raadselachtig vraagstuk van het lijden; het verheft Gods kind tot een kampvechter voor Gods eere; het rechtvaardigt God in Zijne werken en in de wegen en leidingen, die Hij houdt met Zijn volk; het beschaamt den satan in zijne listen en lagen; het doet God zegevieren in een arm en ellendig volk, dat op den Naam Zijner goedheid is hopende, en het verzekert ons, dat de finale der geschiedenis het bewijzen zal: Gerechtigheid en gericht zijn de vastigheid van Gods troon!

HOOFDSTUK I.

De Voorrede.

Met dit hoofdstuk vangt de Voorrede aan van het Boek Job, die twee hoofdstukken omvat. De aanhef des Boeks is niet gelijk aan die van de historische boeken des Ouden Testaments. Wij lezen niet: „En het geschiedde," maar: „Er was." Hierin ligt eene heenwijzing naar het dichterlijk karakter des Boeks. Allereerst wordt in dit hoofdstuk tot ons gesproken over den hoofdpersoon van het Boek, over Job, den vromen en godvreezenden knecht des Heeren; den man, door God gezegend en van Hem bemind. Voorts wordt ons medegedeeld, wat aanleiding gaf om hem te bezoeken en te beproeven; terwijl ons ook nog gezegd wordt, hoe geduldig en gemoedigd en getroost in den Heere hij de berooving van goederen en kinderen verdroeg. Dit hoofdstuk heeft drie deelen: Vs. 1—5; 6—12; 13—22.

Vers 1.

Er was een man in het land Uz, zijn naam was Job; en deze man was oprecht, en vroom, en Godvreezende, en wijkende van het kwaad. [1])

Uit dit vers blijkt ons al dadelijk, dat de hoofdpersoon van dit boek eene historische verschijning is. Het ten tooneele roepen van verdichte personen is trouwens een verschijnsel uit lateren tijd. Ook uit de profetieën van Ezechiël en uit den brief van Jakobus blijkt ons, dat Job werkelijk hier op aarde heeft geleefd. In zijn naam, en in den naam van zijn land is daarbij niets, dat ons noodzaakt om aan verdichting te denken. De naam Uz komt o. a. ook nog voor in Gen. 10:23 en 36:28, terwijl wij dit land, naar veler meening, in de groote, schoone natuur van het Opper-Sinaïtische schiereiland hebben te zoeken.

Zoo verplaatst het Boek Job ons buiten de grenzen van het Heilige Land, en in een tijd, toen ook nog buiten den kring van

[1]) De tekst, tusschen de verklaring, is genomen uit de Bijbeluitgave van Dr. A. Kuyper c. s.

het volk der belofte, de Heere God Zijne openbaringen deed en Zijne dienaren had. Ofschoon het Boek Job zijn ontstaan heeft gehad in den bloeitijd der Hebreeuwsche poëzie, draagt het dan ook in geenen deele een bepaald Israëlitisch karakter. Het is terecht genoemd de Melchizédek onder de Schriften des Ouden Verbonds.

Ten opzichte van de beteekenis van den naam Job zijn de geleerden het niet eens. De beste opvatting schijnt deze te zijn, die den naam Job afleidt van een stamwoord, dat „wederkeeren" beteekent.

Zoo krachtig mogelijk wordt in dit eerste vers de vroomheid en oprechtheid en de godzaligheid van Job in het licht gesteld. Vier synoniemen gebruikt de schrijver, om ons hiermede op de hoogte te brengen. Job was „oprecht", hij meende het eerlijk tegenover God en de menschen; Job was „vroom", hij week in denken en doen niet af ter rechter- of ter linkerzijde; Job was „Godvreezende", hij liet zich in alle dingen door de godsvrucht beheerschen; Job was ook „wijkende van het kwaad", hij hield zich verre van de zonde.

En dat Job deze heerlijke eigenschappen bezat, het werd maar niet door de menschen van hem gezegd, neen, God zelf geeft mede dit getuigenis van hem. (Vers 8.)

Trouwens, dit getuigenis aangaande Job is voor heel het Boek Job van het grootste gewicht. Zal Job overwinnen in de beproeving, waaraan hij wordt overgegeven; of, beter nog, zal het woord zijner onschuld, waarmee hij altijd weer in zijn lijden voor den dag komt, van kracht kunnen heeten, dan moet hij waarlijk zijn „oprecht, en vroom, en Godvreezende, en wijkende van het kwaad."

Had Job dan hier op aarde de volmaaktheid alreede bereikt, zal men vragen. Job zelf geeft een antwoord op die vraag: „Waarlijk, ik weet, dat het zoo is; want hoe zoude de mensch rechtvaardig zijn bij God?"

„Zoo Hij lust heeft om met hem te twisten, niet één uit duizend zal hij Hem beantwoorden." (Job 9:2, 3).

En waar deze woorden van Job nog voor tweeërlei uitlegging vatbaar zijn, daar wijzen wij op een ander gezegde van hem: „Wie zal eenen reine geven uit den onreine? Niet één." (Job 14:4). Zeer eigenaardig heeft Da Costa gezegd: „Job was een arme zondaar, en toch een rechtvaardig man."

Vers 2 en 3.

En hem werden zeven zonen en drie dochteren geboren. Daartoe was zijn vee zeven duizend schapen, en drie duizend kemelen, en vijf honderd juk ossen, en vijf honderd ezelinnen; ook was zijn dienstvolk zeer veel; zoodat deze man grooter was dan alle die van het Oosten.

Nadat ons alzoo eerst Jobs persoon en wandel is bekendgemaakt, wordt ons voorts zijn geluk en zijn rijkdom geschetst. Wie den grondtekst verstaat, kan bemerken, dat de schrijver verband legt tusschen Jobs vroomheid en zijn geluk.

Job had huiselijk geluk. Zijn huwelijk werd gekroond met zeven zonen en drie dochteren. Hij had dus meer zonen dan dochteren, wat bizonder in dien tijd als een groot voorrecht werd beschouwd. De zonen waren de stamhouders van het geslacht. (Ps. 128:3, Spreuken 17:6).

Doch hij was ook op overvloedige wijze met aardsche rijkdommen gezegend. Dat blijkt uit het groote getal schapen en kemelen en ossen en ezelinnen, die hij bezat, alsmede uit het vele dienstvolk, dat hij het zijne kon noemen. Opmerkelijk is hierbij de verhouding van de getallen, die ons genoemd worden. Zeven is een heilig getal. Zeven met drie is een volmaakt getal. Job's geluk en Job's rijkdom had dus een groote volkomenheid bereikt. Onder de vorsten van het Oosten was niemand hem gelijk.

Job mocht het ondervinden, dat het niet vruchteloos en tevergeefs is om den Heere te dienen, en dat de Godzaligheid tot alle ding nut is, hebbende de beloften zoowel des tegenwoordigen als des toekomenden levens. Hij was voor zijne omgeving een levend bewijs van de bizondere Voorzienigheid Gods voor Zijn volk; de schoone vereeniging van godsdienst en welvaart bij hem maakte het voor iedereen duidelijk, hoe goed het is in de wegen des Heeren te wandelen.

Vers 4 en 5.

En zijne zonen gingen en maakten maaltijden in ieders huis op zijnen dag; en zij zonden henen, en noodigden hunne drie zusteren, om met hen te eten en te drinken. Het geschiedde dan, als de dagen der maaltijden omgegaan waren, dat Job henenzond en hen heiligde, en des morgens vroeg opstond en brandofferen offerde [*naar*] hun aller getal; want Job zeide: Misschien hebben mijne kinderen gezondigd en God in hun hart gezegend. Alzoo deed Job al die dagen.

Toch werd Job niet door al die aardsche zegeningen, welke dikwijls zoo gevaarlijk zijn voor den mensch (Spreuken 30:9) op een dwaalspoor gebracht. De schrijver doet hier een kenmerkende greep uit het leven van Job, om ons te leeren, dat Job bij al zijn geluk de vreeze Gods niet uit het oog verloor. Wat toch was de zaak? De kinderen uit het huisgezin van Job waren op de hartelijkste

wijze met elkander vereenigd. Zij mogen in dit opzicht aan alle kinderen ten voorbeeld worden gesteld. Elken dag hielden de zonen een gemeenschappelijken maaltijd; nu in het huis des éénen, en dan in het huis des anderen, en waar zij met hun zevenen waren, kreeg ieder elke week zijn beurt. Doch dan werden ook de drie dochters, die bij de moeder woonden, niet vergeten; ook zij werden tot den maaltijd genoodigd, om met de broeders te eten en te drinken. Welk eene liefelijke verhouding! Zoo was elke dag voor de kinderen van Job een feestdag, en zoo toonde Job, dat hij als een verstandig huisvader aan zijne volwassen kinderen eene zekere mate van zelfstandigheid niet onthouden mocht.

Nochtans hield Job voortdurend de wacht over zijn kroost. En zoo dikwijls als zijne kinderen zeven maal te zamen waren geweest, dus op den achtsten dag, (hoe Nieuw-Testamentisch, mogen wij wel zeggen) liet Job hen bij elkander komen en heiligde hen, en offerde brandofferen naar hun aller getal, zoowel voor de zonen als voor de dochteren. Job was dus niet alleen vader, hij was tevens priester van zijn huis, die den Heere offeranden bracht ter verzoening van de zonden zijner kinderen. Wel een bewijs, dat Job omstreeks den tijd der aartsvaders moet hebben geleefd, toen er onderscheidene herdersvorsten in het Oosten waren, die als hoofden van hun geslacht het priesterlijk werk bij God verrichtten. Denk maar aan Melchizédek en aan Réhuël. De stam van Levi moest destijds nog tot den priesterdienst worden afgezonderd en geheiligd; elke huisvader onder de menschen had het recht en de roeping, gelijk het van de dagen van Adam af het geval was geweest, om als priester, ten behoeve van de zijnen, voor God te verschijnen.

Naar dit algemeen priesterschap, en niet naar dat van Aäron, is Christus Hoogepriester geworden, gelijk ons in den brief aan de Hebreën gezegd wordt.

Doch zoo is Job in zijn priesterlijk werk ook een duidelijk type, een duidelijk voorbeeld van Christus.

Niet maar voor openbare, ook voor verborgen zonden bij zijne kinderen zocht Job verzoening bij God. Het klinkt zoo hartelijk, zoo vaderlijk, zoo vol priesterlijk mededoogen, als hij zegt: „Misschien hebben mijne kinderen gezondigd en God in hun hart gezegend," d. w. z. God vaarwel gezegd.

En aldus toonde Job door woord en daad, dat hij niet alleen bij zichzelven, maar ook bij zijne kinderen de zonde bestreed en ware godsvrucht bij hen trachtte aan te kweeken.

Naar menschelijke beschouwing, wil de dichter zeggen, moest derhalve het geluk in het huisgezin van Job wel bestendig zijn. Wijl hij met zijn gansche huis den Heere vreesde, mocht hij wel duurzaam den zegen des Heeren verwachten.

Doch zie, deze naar menschelijke berekening gansch zekere verwachting, werd niet bevestigd. Ook hier trad het Gods-woord in

vervulling: „Mijne gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uwe wegen zijn niet Mijne wegen, spreekt de Heere."

Vers 6 en 7.

Er was nu een dag, als de kinderen Gods kwamen, om zich voor den HEERE te stellen, dat de satan ook in het midden van hen kwam. Toen zeide de HEERE tot den satan: Van waar komt gij? En de satan antwoordde den HEERE, en zeide: Van om te trekken op de aarde, en van die te doorwandelen.

Met deze verzen begint een geheel nieuw bedrijf; gansch andere personen treden ten tooneele. Ons menschen wordt een blik gegund in de wereld der geesten, der engelen. Onder de uitdrukking „kinderen Gods" kan toch niet anders worden verstaan dan engelen Gods. Zie hoofdst. 38:7, Ps. 29:1.

Kinderen Gods heeten zij, niet omdat zij naar het beeld van God geschapen zijn, maar omdat God hun Formeerder is, en alzoo hun Vader kan worden genoemd. Daarbij geeft de uitdrukking te kennen, dat er gezag en majesteit op hen rust. Heiligen worden deze hemelsche wezens genoemd vanwege hunne hooge volkomenheid; engelen heeten zij, vanwege de diensten, die zij naar Gods bevel op aarde hebben te volbrengen. En zoo worden zij ons hier voorgesteld, Gode verslag uitbrengende van den arbeid, dien zij verricht hebben.

In 1 Kon. 22:19 hebben wij eene dergelijke voorstelling. Daar zegt de profeet Micha: „Ik zag den Heere zittende op Zijnen troon, en al het hemelsche heir, staande nevens Hem, aan Zijne rechteren aan Zijne linkerhand."

Wat ons hierbij alleen bevreemdt, is, dat ook de satan in het midden van hen kwam. De satan immers is de groote vijand Gods, hij is de „wederpartijder", gelijk zijn naam te kennen geeft. Of hij dezen naam ook reeds als goede engel had, laten wij thans in het midden. Num. 22:22 en 32 pleit er wel eenigszins voor. Feit is in elk geval, dat hij door zijn afval van God een wederpartijder is geworden in den kwaden zin des woords, een wederpartijder Gods en een wederpartijder der menschen.

En nu vragen wij onwillekeurig: Waartoe kwam satan, de vijand Gods, onder de hemellingen voor het aangezicht Gods? Wie gaf hem, den booze, het recht en de vrijheid, om in den hemel te verschijnen?

Een welbekend godgeleerde [1]) uit onzen tijd heeft gezegd, dat,

---

[1]) Dr. A. Kuyper. De Heraut. Van de Engelen.

als de satan voorgesteld wordt in den hemel te zijn, daarmede bedoeld wordt, dat hij Gods knecht is; en dat, als de satan voorgesteld wordt op aarde te zijn, daarmede bedoeld wordt, zijn invloed op de menschen. Toch is het ook zeer goed mogelijk, dat de satan door God in den hemel ontboden wordt, om Zijne bevelen te ontvangen. Al is de satan in den hemel, hij is en blijft toch een rampzalig wezen, en zijn tegenwoordig verblijf is niet in den hemel, maar onder den hemel. De geestelijke boosheden zijn in de lucht, gelijk de apostel zegt, en na den oordeelsdag worden zij naar de eeuwige strafplaats gevoerd.

Hierbij moet men echter niet vergeten, dat de satan een bloot geestelijk wezen is, zonder lichaam, en dat zijne verplaatsing geschiedt op eene wijze, die met onze manier van verplaatsen niets gemeen heeft. Dat de satan voorts in zijn afval nog een knecht Gods is, vloeit uit de opperheerschappij Gods ontegenzeggelijk voort. Hij dient wel niet Gods geopenbaarden, maar toch Gods verborgen wil. Hij is dan ook aan God verantwoording schuldig, gelijk blijkt uit de vraag, die hem door den Heere God gedaan werd. Niet alleen de goede engelen, ook de duivelen moeten rekenschap afleggen van den arbeid, die door hen is verricht. „Van waar komt gij?" zegt de Heere tot satan; niet, wijl de Heere zijne gangen niet kende, maar om hem tot verslag geven te noodzaken.

Daarbij ligt in deze vraag, zooals terecht opgemerkt is, dat er altijd bij den satan een zelfzuchtig, eigenmachtig, van God vervreemd handelen is.

En dat het den duivel niet aangenaam is, om aan God rekenschap van zijn werk af te leggen, blijkt wel uit het antwoord, dat hij geeft. Het is zoo algemeen mogelijk. Er zit al heel weinig in. Om te trekken op de aarde, en haar te doorwandelen, dat is volgens zijn eigen getuigenis alles, wat de duivel gedaan heeft. Petrus zegt het ons anders en beter: „Uwe tegenpartij, de duivel, gaat om als een brieschende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden."

Vers 8—11.

En de HEERE zeide tot den satan: Hebt gij *ook* acht geslagen op mijnen knecht Job? Want niemand is op de aarde, gelijk hij, een man oprecht en vroom, Godvreezende en wijkende van het kwaad. Toen antwoordde de satan den HEERE, en zeide: Is het om niet, dat Job God vreest? Hebt Gij niet eene omtuining gemaakt voor hem, en voor zijn huis, en voor al wat hij heeft rondom? Het werk zijner handen hebt Gij gezegend, en zijn vee is [*in menigte*] uitgebroken in den lande. Maar toch strek nu uwe hand uit,

en tast aan alles wat hij heeft; zoo hij U niet in uw aangezichte zal zegenen!

In deze verzen wordt ons gezegd, wat het werk van den satan is, als hij de aarde doorwandelt. Hij houdt zich bezig met de menschenkinderen, om hen tot allerlei zonde en goddeloosheid te verleiden. In het bizonder heeft hij zijn oog gevestigd op de vromen, om te zien, of ze ook in een of ander opzicht bij God schuldig staan, teneinde redenen te hebben om hen bij God aan te klagen. Gelijk een tijger loert op zijn prooi, zoo loert satan op Gods volk, om maar eenige aanklacht tegen hen te vinden. Dikwijls verleidt hij hen eerst tot zonde, om vervolgens den Heere God op hunne gebreken te wijzen. Tegen wien de satan echter iets had kunnen vinden, tegen den vromen Job niet. Dat wist de Heere, en daarom wijst Hij den satan op Job. 't Is alsof de Heere wil zeggen tot den satan: als ge op Mijn knecht Job ziet, dan moet ge toch wel toegeven, dat er ware, oprechte vroomheid onder de menschen te vinden is.

De satan is spoedig met zijn antwoord gereed. Dat Job vroom is en dat hij den Heere dient, satan kan het niet ontkennen. Doch daarom laat hij zich nog niet uit het veld slaan. 't Is de groote vraag: uit welk beginsel dient Job den Heere. Als het een knechtelijke dienst is, als het een loondienst is, welke waarde en welke beteekenis kan zulk een dienst dan nog hebben?

Merk hier op het diepe inzicht en het zuivere begrip, dat de vorst der duisternis in en van den dienst des Heeren heeft. Hij weet het wel, God is niet met uiterlijkheden voldaan, God ziet het hart aan.

En dat nu een zondaar tot zulk een hoog standpunt kan komen, dat hij enkel en alleen om Gods wil den Heere dient, satan wil het niet gelooven.

't Is geen wonder, zegt hij tot God, dat Job U dient en vreest! Het is, omdat hij zoo rijkelijk door U beloond wordt. Gij beschut hem van rondsomme met al het zijne, en Gij zegent hem en maakt hem rijk en groot. Doch als ik hem nog grooter loon en nog meer geschenken kon geven, wil satan zeggen, dan zou hij mij dienen, en niet U.

Ziet hier, hoe de satan zich in zijn ware gedaante en in zijn boosaardig karakter openbaart. Als verklager der broederen treedt hij hier op, gelijk wij daarvan in Zacharia 3 zulk een duidelijk voorbeeld hebben. Jobs godsdienst is niet de ware, de echte en de oprechte, wil hij zeggen, 't is een dienst, „om den wille van het smeer." Doch zoo valt satan niet alleen Job aan, zoo hoont en tergt hij ook den levenden God. 't Was immers Gods werk dat Job den Heere diende, dat hij was een man oprecht en vroom, Godvreezende en wijkende van het kwaad?

Welnu, zegt satan op bedekte wijze tot God, verder kunt Gij

het bij de menschen niet brengen, dan dat zij U dienen om loon. Zulk een beminnelijk wezen hebt Gij niet, dat men, zonder Uwe goede gaven, U wil vreezen en verheerlijken.

Ziet ge, satan tast altijd het wezen en het werk Gods aan. Wat ons in deze verzen medegedeeld wordt is een kort summier van de gansche wereldgeschiedenis. 't Is het groote pleit der eeuwen tusschen God en den vorst der duisternis. En nu moet het zoover komen, dat satan inziet: God heeft recht en ik heb onrecht. De satan moet niet vernietigd, hij moet overwonnen worden, opdat daarin de veelvuldige wijsheid Gods verheerlijkt worde. Daarom laat de Heere God hem ook zooveel toe. Satan mag, echt brutaal, tot God zeggen ten opzichte van Job: Neem de proef maar op de som, of mijne bewering niet uitkomt. Hij tart den Heere God, om Job alles af te nemen, wat hij heeft. Dan zal het wel duidelijk worden van welk gehalte de vroomheid is van Job, dat zijn godsdienst zelfzucht is van het begin tot het einde.

Vers 12.

> En de HEERE zeide tot den satan: Zie, al wat hij heeft, zij in uwe hand; alleen aan hem strek uwe hand niet uit. En de satan ging uit van het aangezichte des HEEREN.

De Heere God geeft Job aan den satan over ter beproeving. Al het zijne mag de satan aangrijpen, alleen van hemzelven moet hij afblijven. Deze toelating Gods is echter ook een bevel; de duivel moet nu ook bepaald het werk der verzoeking bij Job beginnen.

En dat maar niet, opdat blijke, dat het goud van Jobs godsvrucht van den echten stempel is.

Neen, er is een hooger doel aan deze beproeving verbonden, dat haar volkomen wettigt; het gaat hier allereerst en allermeest om de eere Gods.

De Naam en de glorie Gods zijn door den satan aangerand geworden; aan Job verblijft de eere, om ze van allen smet te zuiveren, en om de heerlijkheid Gods te doen schitteren tegenover het rijk der duisternis.

Dat dit gedeelte voor het rechte begrip van het Boek Job van het hoogste belang is, behoeft zeker niet te worden betoogd. Zonder dit gedeelte zou dit dichterlijk product voor ons geheel onverstaanbaar zijn.

En hoe dwaas zijn toch zij, die beweren, dat deze voorrede eigenlijk niet behoort bij het Boek Job, maar als een toevoegsel uit lateren tijd moet worden beschouwd. Hier, in het begin juist, ligt de oplossing van het groote probleem van het Boek; hier, in het begin, blijkt al dadelijk de Goddelijkheid van dit geschrift. De dichter leert ons in dit gedeelte, dat er meer dingen zijn tusschen

hemel en aarde, dan waarvan onze wijsbegeerte droomt. Wij zien in hetzelve een tipje opgelicht van den sluier, die over de raadselen der Godsregeering hangt; wij mogen iets hooren uit eene Goddelijke raadsvergadering, waardoor ons geheimen worden geopenbaard, welker mededeeling voor ons van de grootste beteekenis is. En dat dit tooneel uit den hemel altijd de geesten geboeid en bekoord heeft, blijkt wel uit het gebruik, dat zelfs ongeloovige dichters daarvan hebben gemaakt. Denk alleen maar aan den algemeen bekenden dichter GOETHE. Zijn „Faust", dat gedicht zijns ganschen levens, is in zijn opzet en in zijn aanleg zeer nauw verwant met het Boek Job. Toch heeft GOETHE niet het rechte geloof gehad in het Boek Job. Zijn Mephistofeles is een zeer goedaardige duivel, die wel altijd ontkent en altijd het kwade wil, maar die toch ook altijd het goede tot stand brengt. En zijn „Faust" heeft in zichzelven de kracht, om in den strijd met den satan te kunnen triomfeeren. Echt Pelagiaansch.

Doch God waagt Zijn knecht Job aan de worsteling met den vorst der duisternis, wijl Hij weet, wat Hij zelf in Job heeft gewrocht.

Vers 13—15.

Er was nu een dag, als zijne zonen en zijne dochteren aten, en wijn dronken, in het huis van hunnen broeder, den eerstgeborene, Dat een bode tot Job kwam, en zeide: De runderen waren ploegende, en de ezelinnen weidende aan hunne zijden. Doch de Sabéërs deden eenen inval, en namen ze, en sloegen de jongens met de scherpte des zwaards; en ik ben maar alleen ontkomen, om het u aan te zeggen.

Het behoefde den satan geen tweemaal gezegd te worden, dat hij op Jobs bezittingen een aanval mocht doen. Zoodra satan daartoe de toestemming van den Heere had verkregen, ging hij dan ook uit van het aangezicht des Heeren. Kenmerkende, veelbeteekenende uitdrukking! Het aangezicht des Heeren gaat met den satan niet mede, als hij de werken der duisternis zal verrichten. In het licht van Gods aangezicht te wandelen is alleen het voorrecht dergenen, die den Heere vreezen. Ex. 33:15.

De satan bewandelt zonder God zijnen weg. En vernielen en verderven en verwoesten is zijn liefste werk. Waar het woest is, daar gevoelt hij zich thuis. Daarom wordt van de duivelen ook gezegd in de Heilige Schrift, dat zij hier op aarde in de woestijnen hun verblijf hebben.

En zie, dat werk der verwoesting moest nu bij Job plaats vinden. Op 't onverwachtst vielen dan ook de ellenden als een bergstroom

op hem aan. Het was de eerste dag der week. Aan den morgen van dien dag had Job wederom zijne kinderen geheiligd en brandofferen ter verzoening hunner zonden gedaan. Niemand dacht er dus aan, dat deze dag een ongeluksdag worden zou voor Job en de zijnen; niemand vermoedde het, dat deze dag zóóveel ellende en zóóveel rouwe zou brengen over het huisgezin van Job, dat het met geen pen te beschrijven zou zijn. En toch geschiedde het alzoo. Met het mindere te verderven ving de satan aan, om met het meerdere voort te zetten.

Allereerst bediende hij zich van eene rooverbende, van de Sabeërs (Gen. 10:7, 28 en 25:3) om Job zijne runderen en ezelinnen te ontnemen en om een gedeelte zijner knechten te dooden. Toch zorgt hij er voor, dat één dier knechten ontkomt, want Job moet het ook weten, welk een ramp hem getroffen heeft.

Vers 16 en 17.

Als deze nog sprak, zoo kwam een ander, en zeide: Het vuur Gods viel uit den hemel, en brandde onder de schapen, en onder de jongens en verteerde ze; en ik ben maar alleen ontkomen, om het u aan te zeggen. Als deze nog sprak, zoo kwam een ander, en zeide: De Chaldéën stelden drie hoopen, en vielen op de kemelen aan, en namen ze, en sloegen de jongens met de scherpte des zwaards; en ik ben maar alleen ontkomen, om het u aan te zeggen.

De macht des satans is groot onder de toelating Gods. Zelfs over de elementen des hemels, over donder en bliksem heeft hij te beschikken; vuur en zwavel kan hij laten regenen op de aarde. LUTHER zegt in zijn grooten Catechismus: „De duivel veroorzaakt haat, moord, oproer en oorlog; voorts onweêr en hagel, om have en goed te verderven en om de lucht te vergiftigen."

En zoo was het ook zijn werk, als het vuur uit den hemel de schapen en de jongens van Job verteerde en dat slechts één dier jongens ontkwam.

Al de rampen troffen Job op één oogenblik tegelijk. Als de ééne ongeluksbode nog sprak, was de andere ook reeds gekomen. Alles wat Job had, moest er aan. Satan zorgde er wel voor, dat er geen half werk werd verricht. Alsof zij een verwoeden krijg hadden te voeren, zoo vielen de roofzuchtige Chaldeën in drie hoopen (Richt. 7:16) op de weerlooze knechten van Job aan en doodden ze, terwijl de kemelen werden weggevoerd.

Vers 18 en 19.

Als deze nog sprak, zoo kwam een ander en zeide: Uwe zonen en uwe dochteren aten en dronken wijn, in het huis van hunnen broeder, den eerstgeborene; En zie, een groote wind kwam van over de woestijn, en stiet aan de vier hoeken van het huis, en het viel op de jongelingen, dat zij stierven; en ik ben maar alleen ontkomen, om het u aan te zeggen.

De zwaarste slag kwam achteraan. De kinderen van Job waren als naar gewoonte op den eersten dag der week bij hunnen broeder, den oudste, den eerstgeborene. Ze waren zoo gelukkig met elkander en het was weer een feestdag voor hen. Zij aten, en zij dronken wijn, en hunne harten werden vervuld met vroolijkheid. Doch wat gebeurt er? Achter in de woestijn verheft zich de wind; de wind wordt storm; de storm orkaan; door niets weerhouden valt de wind, wild en woest, bulderend en gierend, aan op het huis, waarin de kinderen van Job vergaderd waren, en het huis viel en zijn val was groot, want al de kinderen van Job werden gedood, zoowel de jongelingen als de maagden. Doch weer ontkwam één der knechten van Job, die bij den maaltijd der kinderen bediend hadden, opdat Job het toch weten zou, dat ook deze allerzwaarste slag hem getroffen had.

Zoo bediende satan zich tweemaal van menschen en tweemaal van de elementen, om slag op slag alle bezittingen van Job te vernietigen, tot het dierbaarste toe.

Op éénen dag, ja in een oogenblik was Job, op zijne vrouw en vier dienstbaren na, alles kwijt. Bovenal moest het hem diep treffen in zijne ziel, dat zijne kinderen niet door eene menschelijke, maar door eene hemelsche oorzaak werden gedood; dat zij door een stormwind des Heeren werden vernield. En dat nog wel op den dag, waarop hij voor hen allen verzoening had gedaan. Inderdaad, aan raadselen ontbrak het Job, den knecht des Heeren, niet.

Vers 20—22.

Toen stond Job op, en scheurde zijnen mantel, en schoor zijn hoofd, en viel op de aarde, en boog zich neder; En hij zeide: Naakt ben ik uit mijner moeders buik gekomen, en naakt zal ik daarhenen wederkeeren. De HEERE heeft gegeven, en de HEERE heeft genomen; de Naam des HEEREN zij geloofd. In dit alles zondigde Job niet, en schreef Gode niets ongerijmds toe.

Dat de smart over zóóveel verliezen Jobs ziele verscheurde en zijn hart haast deed breken, is wel te begrijpen. Ten teeken daarvan scheurde hij dan ook zijnen mantel (Gen. 37:34) en schoor zijn hoofd (Jer. 41:5) en hij viel op de aarde.

Toch wist Job zich ook in zijne droefheid te matigen, hierin een voorbeeld gevend aan allen, die door de slaande hand Gods worden aangeraakt. Job had het voorrecht, dat hij met al de rampen, die hem troffen, in God eindigde. Ook in de grootste smarten vinden wij geen rust, dan alleen in God.

Aanbiddend viel Job daarom ter aarde neder. En hij sprak woorden der wijsheid, als hij zeide: gelijk ik in deze wereld gekomen ben, zoo ga ik ook uit deze wereld. Het einde, het gaan, wil Job zeggen, is aan het begin, het komen, gelijk. Met niets komt de mensch ter wereld, met niets verlaat hij deze wereld. En alles, wat daar tusschen ligt, het is een vrij geschenk des Heeren. En Job stelt zich in dit geval God niet alleen voor als den Oppermachtige, tegen Wien zich niemand roeren of bewegen kan, maar ook als den Goedertierene, als den Alwijze, als den Getrouwe, Die in al Zijn doen te prijzen is.

Daarom gebruikt hij hier ook den Jehova-naam.

Jobs geluk kwam niet van hem zelven. Jehova gaf het, Hem heeft hij daarom te danken; doch diezelfde Jehova heeft dan ook het recht terug te nemen, wat door Hem geschonken was, en Job mag deswege niet morren.

Wat Jehova gaf, was het Zijne; wat Jehova nam, was het Zijne, en daarom: de naam van Jehova zij geloofd.

Inderdaad, dat was een gansch andere belijdenis, dan die satan verwacht had. Wel zegende Job den Heere in Zijn aangezicht, doch 't was niet om afscheid te nemen van God, maar om Hem te verheerlijken.

Job toonde het zoo duidelijk, dat hij God niet diende om Zijne goede gaven, dat hij ook zonder die goede gaven God beminde. Hoeveel Job ook verloren had, hij had zijn God toch niet verloren, en aan Hem alleen had hij nog altijd genoeg. Job mocht arm geworden zijn, hij was toch ook nog rijk. Zijne Godsvrucht was hem gebleven. En Gods Woord legt dienaangaande een heerlijk getuigenis af. In dit alles, wordt van hem gezegd, d. w. z. trots alles, wat hem tot nu toe had getroffen, zondigde Job niet, en hij schreef Gode niets ongerijmds, niets onbehoorlijks toe. Welk een wonder van genade, in een armen zondaar gewrocht!

HOOFDSTUK II.

Vervolg der Voorrede.

In dit tweede hoofdstuk wordt ons medegedeeld, aan welke nieuwe beproevingen Job werd overgegeven. Had tot hiertoe de verzoeker zich gericht op Jobs goederen en kinderen, thans moest hij zelf er ook aan gelooven. Onder de toelating Gods werd hij door den satan met de vreeselijke ziekte der melaatschheid bezocht. Te midden dezer zware bezoeking echter bleef Job aan zijn God getrouw, en ofschoon zelfs zijne vrouw hem tot opstand tegen God aanspoorde, verheerlijkte hij God nog in het lijden. Voorts wordt in dit hoofdstuk gewaagd van vrienden, die kwamen om Job te troosten, en daarmede is ons de oorsprong verklaard van de dichterlijke gesprekken, die volgen.

Verdeeling van dit hoofdstuk: vs. 1—6; 7—10; 11—13.

Vers 1—3.

Wederom was er een dag, als de kinderen Gods kwamen, om zich voor den HEERE te stellen, dat de satan ook in het midden van hen kwam, om zich voor den HEERE te stellen. Toen zeide de HEERE tot den satan: Van waar komt gij? En de satan antwoordde den HEERE en zeide: Van om te trekken op de aarde, en van die te doorwandelen. En de HEERE zeide tot den satan: Hebt gij [*ook*] acht geslagen op mijnen knecht Job? Want niemand is op de aarde gelijk hij, een man oprecht en vroom, Godvreezende en wijkende van het kwaad; en hij houdt nog vast aan zijne oprechtigheid, hoewel gij Mij tegen hem opgehitst hebt, om hem te verslinden zonder oorzaak.

Satan had alzoo zijne aanvallen op Job gedaan; hij had zijne volmacht zoo wijd mogelijk uitgevoerd. Hij had Job zoo goed als alles

ontnomen. Doch hij had zijne weddingschap met God, als wij ons zoo eens uitdrukken mogen, volkomen verloren. Job had gezegevierd in de beproeving, neen, God had in Job eene overwinning op den satan behaald. Job had God geëerd tegenover den satan, en nu eerde God hem ook tegenover den vorst der duisternis.

Dat de satan zweeg van Job, toen hij andermaal voor God verscheen, is wel te begrijpen. Hij erkent niet gaarne zijn verlies. Doch God wees hem ook nu weêr op zijn knecht Job, „vroom en oprecht, Godvreezende en wijkende van het kwaad."

En dan gaat God heen en toont den satan aan, hoe van achteren gebleken is, dat het volstrekt niet noodig was, om Job aan zulk eene zware beproeving over te geven. Was Job van God afgevallen, dan was hij terecht in de ellende gebracht, want dan was aan den dag gekomen, dat zijne vroomheid maar schijnvroomheid was. Doch neen, hoe zwaar gekastijd ook, Job hield toch aan zijne oprechtigheid vast. Hij stond nu zelfs nog hooger dan te voren, daar hij in zijne godvruchtigheid volhardde, ofschoon hij van zijne goederen beroofd was. „Zonder oorzaak," zegt God daarom tot den satan, „hebt gij Mij opgehitst" — dit is gezegd van uit het standpunt van satan — „om Job te verslinden."

Doch welk eene zware beschuldiging tegen den satan ligt ook in deze woorden opgesloten. Echte en oprechte vroomheid heeft hij in verdenking zoeken te brengen. Zijn werk is waarlijk een werk der duisternis geweest.

Vers 4—6.

Toen antwoordde de satan den HEERE en zeide: Huid voor huid, en al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven. Doch strek nu Uwe hand uit, en tast zijn gebeente en zijn vleesch aan; zoo hij U niet in Uw aangezichte zal zegenen! En de HEERE zeide tot den satan: Zie, hij zij in uwe hand; doch verschoon zijn leven.

Zooals men merkt, satan geeft zich nog niet gewonnen. Hij is de geest, die altijd ontkent. Andermaal durft hij twijfel opperen aan de oprechte vroomheid van Job. Hij komt nu met een zeker spreekwoord voor den dag. Laat ons hierbij de opmerking maken, dat er tal van spreekwoorden zijn, die inderdaad zeer leugenachtig zijn. Met spreekwoorden kan men dikwijls alles bewijzen, en het is altijd verkeerd, om op spreekwoorden als op axioma's, als op vaststaande waarheden, af te gaan. „Huid voor huid," zegt de satan, „en al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven." Hoe men ook dit spreekwoord, welks verklaring nog niet zoo gemakkelijk is, moge opvatten, in elk geval heeft het deze bedoeling, om uit te spreken, dat het leven van den mensch zijn hoog-

ste goed is. Men geeft gaarne een stuk van zijn huid, om toch de gansche huid, d. i. zijn leven, te redden. Men vangt met zijne hand het zwaard op, opdat het hoofd er niet door getroffen worde. En zoo zal een mensch ook alles doen en er alles voor over hebben, indien hij maar zijn leven behouden mag.

Toegepast op Job wil deze uitspraak des satans zeggen, dat Job nog niet zwaar genoeg beproefd geworden is. Zijne goederen en zijne kinderen heeft hij wel moeten verliezen, doch hij zelf is nog gespaard gebleven. Job heeft dus nog altijd iets, ja, nog veel, dat hij als loon kan beschouwen op zijn godsdienst. Ook dat laatste moet hem ontnomen worden, en eerst dan zal blijken, dat hij God liefheeft ook zonder Zijn goede gaven, om Zijn zelfs wil en om Zijn zelfs wil alleen. Dat er een element van waarheid in deze redeneering gelegen is, kan niet worden ontkend. Zeker, het leven is niet het hoogste goed van den mensch. Duizenden b. v. hebben gaarne hun leven opgeofferd ter wille van hun geloof. Wel een bewijs, dat bij dezulken het leven 't hoogste goed niet was. Doch dit neemt toch ook niet weg, dat wie zijn God lief heeft tot in den dood, hij toont door de daad, dat hij zijn God lief heeft bovenal.

En vandaar, dat de satan vervolgens aan God voorstelt, om Job's gebeente en vleesch aan te tasten; om Job zóó te kastijden, dat hij niet anders dan den dood verwachten kon. Dan zal het wel blijken, voegt hij er met zoovele woorden aan toe, hoe diep bij Job de godsdienst in het harte zit, en dat hij zijn leven liefheeft boven zijn God. Dan zal Job bepaald en beslist zijn Weldoener vaarwel zeggen!

Dat in den diepsten grond hierin ook wederom een aanval op God werd gedaan, valt gemakkelijk te bewijzen. Laat het waar zijn, zegt satan als 't ware tot God, dat iemand al het zijne voor U over heeft, zijn leven voor U opofferen, dat doet hij toch niet. Tot zulk een hoogtepunt, tot zulk eene volkomenheid in het stuk van den godsdienst kan, volgens den satan, God de menschen niet brengen.

Ook nu weer was er dus de eere Gods meê gemoeid. En zoo kwam het dat God andermaal den satan toestemming gaf, om Job in de ellende te brengen. Hij mocht ditmaal zijn vleesch en zijn gebeente aantasten, alleen, hij moest van zijn leven afblijven. Heeft satan dan ook de macht, om den mensch van het leven te berooven, zal men vragen. Als God het toelaat en als God hem de macht geeft, zeker; God moet Zijne hand uitstrekken, en dan heeft satan het in zijne hand. Ziet het in de kinderen van Job. Het was de satan, die den stormwind deed opkomen in de woestijn, waardoor de kinderen van Job werden vernield.

Satan is immers ook degene, die het geweld des doods heeft, zooals in den brief aan de Hebreën gezegd wordt. (Hebr. 2:14). Hij is de doodaanbrenger, de engel des verderfs, die eensdeels als

beschuldiger tegen de kinderen Gods optreedt in het gericht, en de straf eischt; anderdeels is hij de verderver, die de oordeelen en de gerichten Gods volbrengt.

En nu spreekt het wel vanzelf, dat de satan ons niet kan dooden, wanneer hij het maar wil. Voor elk zijner daden heeft hij de toestemming Gods noodig. „Bij al wat satan en de booze menschen doen, houdt God het roer in Zijne hand." (CALVIJN). Ook is er veel op dit gebied, dat wij niet verklaren kunnen.

Toch neemt dit de waarheid der door ons behandelde zaak niet weg. In het „verschoon zijn leven" ligt wel degelijk opgesloten, dat de satan ook macht over ons leven hebben kan.

Vers 7 en 8.

Toen ging de satan uit van het aangezichte des HEEREN, en sloeg Job met booze zweren, van zijne voetzool af tot zijnen schedel toe. En hij nam zich eene potscherf, om zich daarmede te schrabben; en hij zat neder in het midden der asch.

Het kwam er nu voor den satan op aan, om zulk eene krankheid voor Job uit te zoeken, dat zijn leven verschoond bleef, en dat hij zich toch onder de dooden moest rekenen. Zulk eene krankheid is de Elephantiasis, de ergste soort van melaatschheid waardoor in de Oostersche landen, zoowel rijken en aanzienlijken als armen en geringen, worden aangetast. Het is eene ziekte, die, naar menschelijke berekening, geen hope op herstelling geeft. En met deze ontzettende krankheid nu werd Job door den satan geplaagd. De satan sloeg hem „met booze zweren, van zijne voetzool af tot zijnen schedel toe."

Inderdaad, met vreeselijker bezoeking had de satan Job niet kunnen overvallen. Deze zijne krankheid was in vele opzichten erger dan de dood. 't Was eene kwaal, die langzamerhand zijn gansche lichaam verwoestte, en die hem in elks oog afzichtelijk en afschuwelijk en tot een afgrijzen deed zijn. Hoort Job zelf er van gewagen: „Hij (n.l. God) heeft mij gebroken met breuke op breuke; Hij is tegen mij aangeloopen als een geweldige. Mijn aangezicht is gansch bemodderd van weenen, en over mijne oogleden is des doods schaduw. Mijne huisgenooten en mijne dienstmaagden achten mij voor eenen vreemde; een uitlander ben ik in hunne oogen. Ik riep mijnen knecht, en hij antwoordde niet; ik smeekte met mijnen mond tot hem. Mijn adem is mijner huisvrouw vreemd, alle menschen mijns heimelijken raads hebben een gruwel aan mij. Ontfermt u mijner, ontfermt u mijner, o gij mijne vrienden! want de hand Gods heeft mij aangeraakt."

Om ons de grootheid van Jobs lijden te doen kennen, wordt ons dan ook gezegd, dat hij een potscherf nam, om zich daarmede te

schrabben, terwijl hij nederzat in het midden der asch. Het eerste getuigt van de ondragelijke smart, die Job tengevolge der melaatschheid had te verduren; het tweede spreekt van den diepen rouw, die zijne ziele vervulde.

Arme man, wel werdt gij zwaar beproefd!

Vers 9 en 10.

Toen zeide zijne huisvrouwe tot hem: Houdt gij nog vast aan uwe oprechtigheid? Zegen God, en sterf. Maar hij zeide tot haar: Gij spreekt, als eene der zottinnen spreekt. Ja, zouden wij het goede van God ontvangen, en het kwade niet ontvangen? In dit alles zondigde Job met zijne lippen niet.

Nog kwam er aan de aanvallen op Job geen einde. Ofschoon er reeds zooveel was, dat hem tot opstand en afval had kunnen brengen, werd hij ook nog van buiten af tot het kwade verzocht. De duivel had zijn werk aan Job gedaan, maar hij had ook zijne handlangers nog. En tot hen behoorde mede de vrouw van Job. Waar het ons eerst eenigszins bevreemdt, dat ook zij niet van Jobs zijde werd weggenomen, daar wordt het ons hier duidelijk, waarom zulks niet geschiedde. O, zij had zooveel steun, zooveel vertroosting aan Job kunnen bieden in zijne ellende; zij had zulk eene vergoeding voor hem kunnen zijn in al zijn verlies; zij had door haar liefde en mededoogen de veer- en spankracht van zijn geloof kunnen stalen en sterken, en dat was niets anders dan hare dure verplichting geweest. Doch merk, zij liet zich door den satan gebruiken, om het lijden van haren echtgenoot nog zwaarder te maken. Als een instrument des satans, als een furie uit de hel, gelijk Calvijn gezegd heeft, verscheen zij haren man, om hem te brengen, waar de satan hem hebben wilde.

„Houdt ge nog vast aan uwe oprechtigheid" zegt zij tot hem; „zegen God en sterf." Ziet ge wel, zegt ze tot haren man, dat uwe vroomheid u niets baat, dat zij ijdel is en vergeefsch? Waarom u er nog verder mee gekweld? Waarom nog langer vastgehouden aan de geboden des Heeren? Er is toch niets meer te hopen voor u. Verlaat den Heere en maak kort en goed, door zelfmoord een einde aan uw leven!

Dat was dus het geneesmiddel dat de vrouw van Job had voor de booze zweren van haren man: eene godslastering en een zelfmoord.

Welk een vijandschap tegen God, welk eene onbarmhartigheid tegenover haren man lag er in deze duivelsch sarcastische raadgeving, zooals men ze terecht genoemd heeft, opgesloten. Job zit in een diepen kuil van ellende, doch zijne vrouw zorgt er voor, dat hij nog dieper in de ellende verzinkt.

Geheel alleen moet Job alles lijden. Ook hierin is hij gelijk aan den Man van smarte, en wijst hij naar Hem heen.

Toch laat hij zich niet door de verzoeking zijner vrouw tot afval verleiden. Kort en goed wijst hij haar voorstel terug. Min of meer scherp is zelfs het antwoord, dat Job aan zijne vrouw geeft. Hij vergelijkt haar bij eene zottinne, bij eene roekelooze, bij eene waanwijze. Zij spreekt gelijk iemand, die niets van de zaak verstaat; aan wie het wezen der ware vroomheid geheel en al onbekend is. En dan verdedigt Job zijne houding met te zeggen, dat wij menschen ook het goede, dat God geeft, aannemen, ofschoon wij het niet verdiend hebben; zouden wij dan ook het kwade, dat Hij toezendt, niet ontvangen? Dat zou een eigenaardig soort van vroomheid zijn, die slechts zoolang bestaan blijft, als de goede dagen er zijn, en die met de kwade dagen verdwijnt!

Die den Heere in oprechtheid vreest, erkent Hem evengoed in zijne beproevingen als in zijne zegeningen, en blijft ook in de duisternissen des levens aan zijnen God vasthouden.

En zoo overwon Job ook in deze zesde verzoeking, die onder de alwijze leiding des Heeren hem overkwam.

In dit alles zondigde Job met zijne lippen niet, lezen wij. Of hij dan reeds met zijne gedachten tegen God gezondigd had, gelijk in de Chaldeeuwsche overzetting beweerd wordt? Het ligt wel eenigszins voor de hand, om dit te denken. Anders was het toch niet noodig geweest, om van zondigen „met de lippen" te spreken. In hoofdst. 1:22 wordt dat ook niet gedaan.

Doch dit staat in elk geval vast, welke verkeerde denkbeelden ook zijn binnenste doorkruisten, Job wist ze nog altijd te beheerschen. Geen onheilig woord kwam er uit zijnen mond.

Zittende op den aschhoop, van alles beroofd, door zijne vrouw getergd en verzocht, door den satan ten doode toe gemarteld, is Job tot roem en tot glorie van zijnen God. Hij overwint en zijne overwinning is triomf boven de starren!

Vers 11—13.

Als nu de drie vrienden van Job gehoord hadden al dit kwaad, dat over hem gekomen was, kwamen zij, ieder uit zijne plaats, Éliphaz, de Thémaniet, en Bildad, de Súhiet, en Zóphar, de Náämathiet; en zij waren het eens geworden, dat zij kwamen om hem te beklagen en om hem te vertroosten. En toen zij hunne oogen van verre ophieven, kenden zij hem niet, en hieven hunne stemme op, en weenden. Daartoe scheurden zij een ieder zijnen mantel, en strooiden stof op

hunne hoofden naar den hemel. Alzoo zaten zij met hem op de aarde, zeven dagen en zeven nachten; en niemand sprak tot hem een woord; want zij zagen dat de smart zeer groot was.

De zwaarste verzoeking echter kwam achteraan. Zij was het gevolg van het bezoek van drie vrienden, die kwamen, om Job te beklagen en te vertroosten.

De eerste vriend heette Eliphaz, de Themaniet, d. w. z. afstammend van Theman, een kleinkind van Ezau (Gen. 36:11, 15); de tweede heette Bildad, de Suhiet, afstammend van Suah, een zoon van Abraham en Ketura (Gen. 25:2); de derde heette Zophar, de Naämathiet, van wien verder niets bizonders te zeggen valt.

De beteekenis van de namen dezer vrienden is niet met zekerheid aan te geven, waaruit wel blijkt, dat het geen verdichte namen zijn. Alleen van de Themanieten kan nog worden gezegd, dat zij bekend waren als zeer wijze en verstandige lieden. (Jer. 49:7.)

Of Jobs ellende reeds langen tijd geduurd had, toen deze vrienden hem een bezoek brachten, ziedaar eene kwestie, die verschillend beoordeeld wordt. Volgens den Talmud kwamen zij hem al heel spoedig bezoeken. Volgens Job 7:3 echter was de geplaagde man reeds maanden lang in moeite en ellende geweest, voor en aleer de drie vrienden tot hem kwamen. Wanneer wij uit een psychologisch oogpunt de geschiedenis van Job beschouwen, komt het ons ook aannemelijk voor, dat het lijden van Job reeds eenigen tijd had geduurd, voor en aleer de vrienden hem bezochten. De overgang tusschen hoofdst. 2:10 en hoofdst. 3 is anders wel wat heel sterk. Daarbij wordt ons ook nog gezegd, dat de vrienden eerst bij elkander waren geweest om den tijd en de wijze van het bezoek vast te stellen. Terwijl Job alzoo reeds vele smartelijke dagen achter den rug had, en zijne melaatschheid niet weinig toegenomen was, naderden de drie vrienden tot hem. Al van verre zagen zij Job, zittende op den aschhoop, doch zij herkenden hem niet, zoozeer was hij door de boosaardige krankheid veranderd. Is dat diezelfde Job, dachten zij, dien wij vroeger in den bloei des levens hebben aanschouwd; en zij konden het niet nalaten om hunne stem te verheffen en te weenen. Neen, zooveel jammer en zooveel ellende was niet met droge oogen aan te zien.

Voorts scheurden zij hunne kleederen en wierpen stof omhoog, zoodat het op hunne hoofden nederdaalde, als een teeken van de smartelijke aandoening, die zich van hen meester maakte. Zeker, die bewijzen van deelname zullen het gewonde hart van Job goed gedaan hebben. Indien ooit, dan had Job in deze omstandigheden behoefte aan deelneming, aan vriendentroost. Doch zie, de vrienden bleven stom, zeven dagen lang. Zij hadden hunne kracht overschat. Zij waren gekomen niet alleen om te klagen, maar ook om

te troosten, en van dat troosten kwam in het geheel niets. Zij vervulden de lucht met hun gehuil en geween, zeven lange dagen aaneen, doch geen enkel woord werd door hen gezegd. Welk een pijnlijke toestand dat ten slotte voor Job geweest is, wie zal het zeggen. Wel moest Job ook ondervinden, dat men van menschen niet te veel verwachten moet. Zelfs onze beste vrienden zijn menigmaal „moeielijke vertroosters".

HOOFDSTUK III.

Jobs jammerklacht.

Met dit tweede deel des Boeks vangen de dichterlijke redevoeringen aan. Zij worden ingeleid door eene klaagrede van Job, die inderdaad aangrijpend moet worden genoemd.

Al dadelijk blijkt ons uit dit hoofdstuk, dat er eene geweldige verandering in den gemoedstoestand van Job was gekomen. Hij is niet meer de held, die roemt in het lijden; hij is niet meer de man, die zich geduldig aan het lijden overgeeft; hij is een moedelooze geworden, die den last des lijdens niet meer dragen kan. Om deze rede en de volgende redenen van Job wel te verstaan, moet men in het oog houden: *a.* de groote ellende, waarin hij zich bevond; *b.* de geestelijke atmosfeer, waarin hij verkeerde; *c.* het gebrekkig inzicht, dat hij zelf had in het vraagstuk des lijdens.

Dit hoofdstuk laat zich gemakkelijk in drie deelen splitsen: 1—12; 13—19, 20—26.

Vers 1—3.

Daarna opende Job zijnen mond, en vervloekte zijnen dag. Want Job antwoordde en zeide: De dag verga, waarin ik geboren ben, en de nacht, [*waarin*] men zeide: Een knechtken is ontvangen.

Deze verzen zeggen ons, in welk eene schrikkelijke bestrijding en aanvechting Job zich nu bevond. Zoolang hij geloofde, dat God met en voor hem was, zoolang was hij ook sterk; doch toen dat geloof uit zijn bewustzijn verdwenen was, vervloekte hij zijn dag. Het zwijgen der vrienden heeft Job veel kwaad gedaan, daarvan mogen wij ons verzekerd houden. Dat zwijgen werd op het eind welsprekend voor hem. Een mensch in diepe ellende gevoelt zoo fijn. In den roes der vreugde glijdt men langs de oppervlakte heen; doch in dagen van weedom en jammer doorziet men vele dingen tot op den bodem toe. Job las in de harten zijner vrienden, wat zij van hem dachten. En daarop was deze eerste rede van hem een antwoord, gelijk in vers 2 gezegd wordt.

Geweldig was de uitbarsting van Jobs smarte. 't Was opgekropte smart, die bij hem tot uitbarsting kwam. Men kan eene rivier, een bergstroom tegenhouden door dijken en sluizen; doch als de overstrooming komt, is zij er te wilder en te geweldiger door. Zoo was ook de uitbarsting der smart bij Job onstuimig en woest, wijl hij ze een tijd lang had tegengehouden. Ziet, daar opent hij zijnen mond, en vervloekt den dag zijner geboorte, den jaardag, dien hij reeds zoo dikwijls had mogen beleven en waarop hij reeds zoo dikwijls de gunste zijns Gods had mogen roemen. Die dag der geboorte moet vergaan met den ontvangenisnacht. Wat de Heere Jezus eenmaal zei van den verrader, dat zegt Job hier van zich zelven: het ware hem goed, indien hij nimmer geboren ware geweest.

O, wel was Job nu arm; hij is in de zeef des satans, en alles begint hem te ontzinken.

Vers 4—7.

Diezelve dag zij duisternisse; dat God naar hem niet vrage van boven; en dat geen glans over hem schijne. Dat de duisternisse en des doods schaduwe hem verontreinigen; dat wolken over hem wonen; dat hem verschrikken de zwarte dampen des dags. Dienzelven nacht, donkerheid neme hem in; dat hij zich niet verheuge onder de dagen des jaars; dat hij in het getal der maanden niet kome. Zie, diezelve nacht zij eenzaam; dat geen vroolijk gezang daarin kome;

Wat is Job rijk aan woorden en beelden, als hij zijn geboortedag en zijn ontvangenisnacht vervloekt. Die dag zij geen dag meer, zegt Job, „hij worde duisternis." De eeuwige God, boven alle wisselingen des tijds verheven, Hij vrage niet naar dien dag en Hij telle hem niet meer mede. Hij verheuge zich niet in dien dag en geen lichtglans ga over hem op. Die dag moet „ingelost worden door duisternis en schaduw des doods" als door zijne rechtmatige bezitters; wolken moeten hem bedekken, en al wat den dag in gitzwarte duisternis kan veranderen, moet met verschrikking hem overvallen.

Doch ook met den nacht van Jobs ontvangenis als ieder jaar wederkeerende, moet het niet beter gaan. Die nacht „worde gegrepen", zegt Job; worde van alle kanten ingenomen, „door duisternis", zoodat hij geen dag meer worden kan, die „zich verheugt onder de dagen des jaars en die bij de berekening der maanden wordt geteld."

Die nacht worde onvruchtbaar, eenzaam, zonder leven; geen geboortegezang en geen bruiloftsjubel kome in hem.

Vers 8—12.

Dat hem vervloeken de vervloekers des dags, die bereid zijn hunnen rouw te verwekken; Dat de sterren van zijnen schemertijd verduisterd worden; hij wachte naar het licht, en het worde niet; en hij zie niet de oogleden des dageraads; Omdat hij niet toegesloten heeft de deuren mijns buiks, noch verborgen de moeite van mijne oogen. Waarom ben ik niet gestorven van de baarmoeder af? [*En*] heb den geest gegeven, als ik uit den buik voortkwam? Waarom zijn mij de knieën voorgekomen? En waartoe de borsten, opdat ik zuigen zoude?

Nog gaat Job voort met zijn ontvangenisnacht te verwenschen. „Die nacht worde vervloekt", zegt hij, „door de vervloekers des dags", d. w. z. hij worde door de toovenaars, door de bezweerders, die den draak kunnen ophitsen, om het licht te verslinden, (eene voorstelling der oude volken, waarin wel degelijk een element van waarheid gelegen is. Openb. 12:4) „tot een ongeluksnacht gemaakt." „De starren van zijn schemertijd", die het naderen van den dag verkondigen, „moeten verduisterd worden"; hij wachte naar licht en het worde niet, en hij vermeide zich niet in de aanschouwing der oogleden des dageraads, wanneer de gouden zon hare oogen ontsluit.

Maar dan geeft Job den grond ook aan, waarom hij zijn ontvangenisnacht zoozeer verwenscht. Ziet ge, hij had niet geboren moeten worden. Daarom vervloekt hij dien nacht, wijl hij niet toesloot den schoot, die hem baarde, zoodat hij de moeiten des levens nimmer hadde gezien. En dan beschouwt hij geheel zijn wordings-proces van af den embryonischen toestand tot de geboorte, en hij gewaagt van de blijdschap des vaders die den jonggeborene op de knieën nam en van de eerste ontwikkeling als zuigeling, en hij veracht dit wordende menschenleven in al zijne stadiën.

Dat Job in dit eerste deel zijner rede zich op erge wijze tegen God verhief, het kan niet worden ontkend. Hij ziet volstrekt geen zegen meer in zijn geboorte, en in het leven, dat hij van God heeft ontvangen. Hij is geheel in opstand met God, die hem het bestaan heeft gegeven. Welk eene schrikkelijke zonde! „Zal ook het maaksel tot dengene, die het gemaakt heeft, zeggen: Waarom hebt gij mij alzoo gemaakt?"

Lees hiertegenover eens, wat de dichter van Ps. 139 van zijn geboorte zegt: „Ik loof U, omdat ik op eene heel vreeselijke wijze

wonderbaarlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn Uwe werken, ook weet het mijne ziele zeer wel. Mijn gebeente was voor U niet verholen, als ik in het verborgen gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben in de nederste deelen der aarde. Uwe oogen hebben mijnen ongeformeerden klomp gezien, en al deze dingen waren in Uw boek geschreven, de dagen als ze geformeerd zouden worden, toen er nog geen van die was. Daarom, hoe kostelijk zijn mij, o God, Uwe gedachten, hoe machtig vele zijn hare sommen."

Vers 13—16.

Want nu zoude ik nederliggen, en stille zijn; ik zoude slapen; dan zoude voor mij ruste wezen; Met de koningen en raadsheeren der aarde, die voor zich woeste plaatsen bebouwden; Of met de vorsten, die goud hadden, die hunne huizen met zilver vervulden; Of, als een verborgene misdracht, zoude ik niet zijn; als de kinderkens, [*die*] het licht niet gezien hebben.

Waar Job alzoo de eerste schrede gezet had op het gebied der zonde, daar werd het ook in hem bewaarheid, dat de eene zonde voert tot de andere zonde. Eerst wenschte hij, dat hij nimmer het levenslicht mocht hebben aanschouwd. Doch hij is nu eenmaal tot bestaan gekomen. Dit feit plaatst zich in al zijne naaktheid en onwedersprekelijkheid voor hem. En zoo ontwaakt een brandend verlangen in zijne ziel naar den dood, en hij vindt den dood veel heerlijker dan het leven. Het schijnt wel, dat zelfmoordgedachten zijne ziel doorkruisen; de ruste voor den dood heeft zoo groote bekoring voor hem.

Job noemt hier de tijdens hun leven zoo zeer benijde menschen, die grafgevaarten en pyramiden konden bouwen, en zich in een overvloed van schatten en rijkdommen verlustigen. Wat baat hun dat alles, nu ze dood zijn? Niet met al. 't Is al ijdelheid der ijdelheden, 't is al ijdelheid. Zelfs hunne grafmonumenten zijn ter verwoesting gedoemd. Zij hebben het in hun dood niet beter, dan een verborgene misdracht; dan de kinderkens, die het licht niet gezien hebben.

En als ik, de ellendige, wil Job zeggen, maar gestorven ware, dan zoude ik dezelfde ruste genieten als degenen die hier op aarde geleefd en in geluk geleefd hebben, of die in het geheel niet tot bestaan gekomen zijn. Ook ik zoude dan niet meer zijn.

Vers 17—19.

Daar houden de boozen op van beroering, en daar rusten de vermoeiden van kracht; [*Daar*] zijn de

gebondenen te zamen in ruste; zij hooren de stemme des drijvers niet; De kleine en de groote is daar; en de knecht vrij van zijnen heere.

Opmerkelijk is de voorstelling, die Job hier geeft van den toestand des menschen na zijn sterven. De dood is voor hem de stilte en de rust van het niet-zijn. In den dood en in het graf, vinden allen de rust, die zij in dit leven niet gehad hebben; zoowel zij, die anderen verontrust hebben, en daardoor meteen zich zelven; als zij, die door anderen verontrust werden. „Daar houden de boozen op van beroering", en met al hunne booze hartstochten kunnen zij niets meer uitvoeren; „en daar rusten de vermoeiden van kracht", zij n.l. die door den zwaren arbeid des levens hunne krachten hebben zien vergaan. Verdrukkers en verdrukten zijn in het graf aan elkander gelijk. Daar zijn ook „de gebondenen tot ruste gekomen", de dwangarbeiders, die aan ketenen gebonden, onder harde meesters, den zwaren arbeid in de bergwerken moesten verrichten; zij „hooren de stem des drijvers", de stem van den slavenopzichter, niet meer.

De „kleine en de groote", de geringe en de aanzienlijke, zij zijn in het graf aan elkander gelijk, en „de knecht is er vrij van zijnen heere". Het onderscheid van rang en stand houdt op met den dood; de dood maakt vrij, wie in zijn leven een slaaf was. Knechten en heeren zijn in het graf bij elkander, doch aan het heerschen van den één over den ander is een einde gekomen.

Dat er wel eenige waarheid in deze beschouwingen van Job is gelegen, kan zeker door niemand worden ontkend. En wel is het noodig, dat de grooten en de geweldigen onder de menschen er aan herinnerd worden, dat met den dood hunne aardsche grootheid aan het eind gekomen is. Vlak voor zijn dood wilde zeker koning zijne sponde verlaten, doch zijn oppasser verhinderde het hem. „Wie heeft hier te gebieden", sprak de stervende. De dood antwoordde: „Ik"! en de vorst was niet meer.

Toch kan het ook niet tegengesproken worden, dat het maar halve waarheden zijn, die Job hier verkondigt. Evengoed als er in dit leven groot onderscheid is tusschen menschen en menschen, evengoed is er in den dood groot onderscheid tusschen zielen en zielen, tusschen rechtvaardigen en goddeloozen, en dat was ook onder het Oude Testament reeds het geval. Het is niet waar, zooals velen beweren, dat de vromen van den ouden dag na hun sterven een kwijnend schimmenbestaan hebben gehad, totdat Christus met Zijn sterven in het doodenrijk afdaalde en hen daaruit verloste. Wel is er onderscheid tusschen hen, die in den geloove gestorven zijn vóór, en hen, die gestorven zijn na de hemelvaart van Christus. De eerstgenoemde hadden na hun sterven ook wel vrede en zaligheid, maar door de gemeenschap met den Middelaar in de belofte, wat na Christus' opvaren ten hemel veranderd

is, en geworden is de gemeenschap met den Middelaar in de vervulling. Die dus vóór Christus' hemelvaart zalig afstierven, hadden nog niet de mate van gelukzaligheid, welke het deel is van de geloovigen des Nieuwen Verbonds, die in den Heere gestorven zijn. Dit bewijst Openb. 14:13, waar gezegd wordt: „Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan", d. w. z. van den tijd aan, dat Christus Zijne heerlijkheid is ingegaan.

Daaruit is het dan ook te verklaren, dat de voorstelling van dood en graf in het Oude Testament eenigszins anders is dan in het Nieuwe Testament, en wel is het noodig, dat wij bij de beschouwing van Jobs redenen hiermede rekening houden.

Vers 20—23.

Waarom geeft Hij den ellendigen het licht, en het leven den bitterlijk bedroefden van gemoed? Die verlangen naar den dood, maar hij is er niet; en graven daarnaar meer dan naar verborgene schatten; Die blijde zijn tot opspringens toe, [*en*] zich verheugen, als zij het graf vinden. Aan den man, wiens weg verborgen is, en dien God overdekt heeft?

In dit deel zijner rede gaat Job nog eene schrede verder. Ofschoon hij het doen Gods niet begrijpt, en de wegen Gods niet kan verstaan, toch gaat hij er over philosopheeren. Het menschelijk bestaan en het menschelijk lijden, ziedaar de twee punten, die Job niet met elkander rijmen kan. Moet een mensch toch tot bestaan komen, waartoe dan dat lijden; en moet een mensch toch tot lijden komen, waartoe dan het bestaan?

En zoo brengt Job critiek uit over de daden des Heeren; hij vermeet zich, om met den Allerhoogste te twisten. Wel noemt hij niet terstond den naam des Heeren, doch dat hij Hem bedoelt is wel zeker en wis.

Men kan daarbij in deze woorden zoo duidelijk merken, dat Job allermeest aan zichzelven denkt, als hij het over de ellendigen en lijdenden heeft; terwijl hij in de veronderstelling leeft, dat het met die allen gaat als met hem, dat zij allen even sterk verlangen naar den dood. Hierin dwaalt hij echter gansch zeer. Daar zijn dikwijls ellendigen, die wel altijd in hun ellendigen toestand zouden willen blijven, als zij daardoor den dood konden ontgaan. Den dood vreezen zij, meer dan de grootste smarten.

Trouwens, dat Job allermeest aan zichzelven denkt, blijkt ook zeer duidelijk uit de volgende woorden, die aldus aangevuld moeten worden: „Waarom geeft Hij het leven aan den man, wiens weg verborgen is, en dien God overdekt heeft?" Want met dien

man bedoelt Job zichzelf. Hij is de man, om wien God eene afsluiting gemaakt heeft, (hoofdst. 1:10), doch zoo, dat er geen geluk en geen heil en geen zegen tot hem doordringen kan.

Hij is de man, die de raadselen zijns levens niet oplossen kan, en die zoo door de ellenden omringd is, dat hij de leidingen Gods niet verstaat, en het verband der dingen niet begrijpt. Anders zoude hij ook niet op deze wijze over de dingen gesproken hebben. Immers ja, als hij zijne gedachten laat gaan over het menschelijk bestaan en het menschelijk lijden, dan laat hij den schakel weg, die deze beide stukken aan elkander verbindt. Dan vergeet hij het, om met de zonde te rekenen. Waren er geen zonden, er waren ook geen wonden!

En wat het verlangen naar den dood betreft, dat is alleen dan goed te keuren, als het uit het rechte beginsel voortkomt. Zoo werd het bij een Paulus gevonden, als hij ontbonden wilde wezen, om bij Christus te zijn. Doch wie naar den dood verlangt, wijl het leven zoo ellendig is, bevindt zich niet in de rechte verhouding tegenover den God van dood en leven. Zoo zegt de wereldling ook, als het leven niets meer voor hem heeft: „Ik wou dat ik maar dood was!"

Al zijn echter de woorden van Job niet goed te keuren, toch zijn ze wel eenigszins te verklaren. Ach, zijn jammer en ellende was toch ook zoo groot.

Vers 24—26.

Want voor mijn brood komt mijne zuchting; en mijne brullingen worden uitgestort als water; Want ik vreesde eene vreeze, en zij is mij aangekomen; en wat ik schroomde, is mij overkomen; Ik was niet gerust, en was niet stille, en rustte niet; en de beroering is gekomen.

Spijze en drank geworden Job op hunnen tijd, maar nog veel gezetter komen zijne zuchten en klachten. Zoo storten zijne klaagtonen als water zich uit. Dan vreest hij hiervoor en dan vreest hij daarvoor, en wat hij vreest, het overkomt hem ook. Rusteloos wordt hij door nieuwe ellenden overvallen. 't Is bij hem, als bij den Man van smarte: „Ik heb geen rust, ook vind Ik geen ontfermen in Mijn verdriet."

Hiermede eindigt Jobs eerste rede. Zooals wij reeds gezegd hebben, er ligt veel zondigs in deze rede opgesloten. Toch heeft men terecht de opmerking gemaakt, dat Job niet tot de groote zonde vervallen is, waarvan de satan gesproken had. Hij heeft God niet in Zijn aangezicht gezegend. Bedenken wij wel, in welk eene zware aanvechting des satans Job zich bevond. In zijne diepe ellende scheen het hem toe, alsof hij geheel en al van God verlaten was.

De vriendelijke stralen van Gods aangezicht merkte hij in zijne ziele niet; het was alles donkerheid en duisternis in zijn binnenste. Welnu, onder den indruk dier omstandigheden vervloekte Job zijnen dag. Hij vindt het beter voor den mensch niet geboren te zijn, dan dat hij zonder God moet leven.

Inderdaad, zooals Job zijne geboorte vervloekte, zoo doet een goddelooze het niet. Jobs wanhoopslied is gelijk aan den kreet van een kind, dat zijn vader verloren heeft, en dat zonder zijn vader niet leven kan. De ondergrond van zijne vervloeking is het schreeuwen zijner ziele naar God, naar den levenden God.

Job is dan ook niet het eenige kind van God, dat aldus gesproken en aldus gezondigd heeft. Jeremia, de profeet des Heeren, heeft dezelfde uitdrukkingen gedaan als hij. „Vervloekt zij de dag op welken ik geboren ben; de dag op welken mijne moeder mij gebaard heeft zij niet gezegend. Vervloekt zij de man, die mijnen vader geboodschapt heeft, zeggende: U is een jonge zoon geboren, verblijdende hem grootelijks. Ja, die man zij als de steden, die de Heere heeft omgekeerd, en het heeft Hem niet berouwd; en hij hoore in den morgenstond een geroep, en op den middagtijd een geschrei; dat hij mij niet gedood heeft van de baarmoeder af, of mijne moeder mijn graf geweest is, of hare baarmoeder als van eene die eeuwiglijk zwanger is. Waarom ben ik toch uit de baarmoeder voortgekomen, om moeite en droefenis te zien, en dat mijne dagen in beschaamdheid vergaan?" (Jer. 20:14—18). Deze overeenkomst tusschen Job en Jeremia (denk hierbij ook nog aan zijne Klaagliederen) is zoo sterk, dat sommige godgeleerden Jeremia voor den opsteller van het Boek Job hebben gehouden.

Doch zoo min Jeremia in de aanvechtingen is ondergegaan, zoo min ook de man uit het land Uz. Het woord van afval, waarop de hel zoo vurig gehoopt en zoo vast gerekend had, werd niet van Jobs lippen vernomen. Wel werd hij gewond in den strijd, doch een overwonnene werd hij niet; wel werd hij geschud tot op de fundamenten toe, maar God bleef toch de rotssteen zijns harten en zijn deel in eeuwigheid.

HOOFDSTUK IV.

Eerste reeks van gesprekken tusschen Job en zijne vrienden.

Eliphaz' eerste rede.

In dit vierde hoofdstuk neemt één der vrienden van Job, Eliphaz, zeer waarschijnlijk de oudste, het woord.

Met zedelessen treedt hij den diep bedroefden, zwaar aangevochtenen Job tegen, om hem tot betere inzichten te brengen. Hij neemt geheel en al het voorkomen aan van een profeet, die krachtens zijne jaren en zijne ondervinding op een hoogen toon spreken mag. Toch ontbreekt het in zijne rede ook aan voorzichtigheid en behoedzaamheid niet. Langs een zachten weg en zoo gematigd mogelijk zoekt Eliphaz zijn doel bij Job te bereiken. Rijk en veelomvattend is deze zijn eerste redevoering; met ongemeen talent is zij in elkander gezet; op zich zelve is zij een meesterstuk, en in haar soort de voortreffelijkste in het gansche boek. Op en voor zich zelve beschouwd zijn het meestal schoone en goede dingen, die door Eliphaz worden te berde gebracht; doch in verband met en toegepast op Job, deugen zij niet. Daarin ligt trouwens het eigenaardige van al de redevoeringen der drie vrienden; kostelijke waarheden worden door hen gezegd, alleen zij worden niet door hen op de rechte plaats gezegd. Wij zouden ook kunnen zeggen, het zijn wel waarheden, die door hen worden gezegd, doch het is de gansche waarheid niet.

De verdeeling der rede van Eliphaz geschiedt aldus: Hoofdst. 4:1—11; 4:12—5:7 en 5:8—27.

Vers 1—6.

Toen antwoordde Eliphaz, de Thémaniet, en zeide:
Zoo wij een woord opnemen tegen u, zult gij verdrietig zijn? Nochtans wie zal zich van woorden kunnen onthouden? Zie, gij hebt velen onderwezen, en gij hebt slappe handen gesterkt. Uwe woorden hebben den struikelende opgericht, en

de krommende knieën hebt gij vast gesteld. Maar nu komt het aan u, en gij zijt verdrietig; het raakt tot u, en gij wordt beroerd. Was niet uwe vreeze [*Gods*] uwe hope, en de oprechtigheid uwer wegen uwe verwachting?

Met eene korte inleiding vangt Eliphaz aan. Misschien vindt Job het verdrietig en pijnlijk, als er een woord tegen hem opgenomen wordt. En toch, de woorden inhouden, wie kan in deze omstandigheden het doen? En dan gaat Eliphaz heen, en maakt een vergelijking tusschen Jobs verleden en zijn tegenwoordigen toestand. Welk eene groote verandering heeft er met hem plaats gehad. Vroeger was Job de leermeester van anderen; zijn woord werkte bemoedigend en vertroostend, hij was velen ten zegen.

Dat Eliphaz hier naar waarheid spreekt, wordt later door Job bevestigd. „Ik bevrijdde den ellendige, die riep, en den wees, en die geenen helper had. Den blinde was ik tot oogen, en den kreupele was ik tot voeten", enz. (Hoofdst. 29).

Ook daarin kwam het aan den dag, dat Job in zijn voorspoed was „oprecht en vroom en Godvreezende en wijkende van het kwaad."

Welk een verschil tusschen het toen en het thans, zegt Eliphaz. Want nu Job zelf in de ellende is gekomen, nu hij zelf tot de hulpbehoevenden behoort, nu is hij verdrietig en wordt hij beroerd. En dat is toch niet, zooals het behoort. Hij, die in vroegere tijden anderen raad heeft gegeven, moet nu zichzelven dien raad geven; hij, die voorheen anderen onderwezen heeft, moet nu zichzelven tot een onderwijzer zijn. Daaruit blijkt eerst ten volle, dat onze raadgevingen proefhoudende zijn, als ze niet maar bij anderen, maar ook bij ons zelven bate geven. En dan gaat Eliphaz verder en vraagt aan Job: „Is dan uwe Godsvrucht uw vertrouwen, d' oprechtheid uwe hoop niet meer?"

Het is in deze woorden van Eliphaz, dat, naar ons oordeel, zijne en zijner vrienden heimelijke gedachte reeds uitgesproken wordt. Ziet ge, Job is een afvallige, een trouwelooze, iemand die de wegen des Heeren verlaten heeft. Anders zou hij niet in dezen toestand gekomen zijn.

En die gedachte wordt nog duidelijker te verstaan gegeven, in wat vervolgens door Eliphaz gezegd wordt.

Vs. 7—11.

Gedenk toch: wie is de onschuldige, die vergaan zij, en waar zijn de oprechten verdelgd? [*Maar*] gelijk als ik gezien heb: die ondeugd ploegen, en moeite zaaien, maaien diezelve. Van den adem

Gods vergaan zij, en van het geblaas van zijnen neus worden zij verdaan. De brulling des leeuws, en de stemme des fellen leeuws, en de tanden der jonge leeuwen worden verbroken. De oude leeuw vergaat, omdat er geen roof is, en de jongen eens oudachtigen leeuws worden verstrooid.

In deze verzen ligt het hoofddenkbeeld, dat door de drie vrienden van Job op onderscheidene wijze voorgedragen en verdedigd wordt en dat dezen inhoud heeft: den rechtvaardigen gaat het wèl, den goddeloozen gaat het kwalijk.

't Is nog nooit gebeurd, zegt Eliphaz met zoovele woorden, dat een onschuldige omgekomen is.

Dat Eliphaz hier alles behalve als een wijze of als een profeet redeneert, toonen zijne woorden ontegenzeggelijk. Al op den drempel van het Paradijs heeft het onschuldig bloed gestroomd, en 't is al wat vaak gebeurd, dat vromen onschuldig omgekomen zijn!

Alleen van uit het standpunt der eeuwigheid beschouwd, kan gezegd worden, dat de oprechten nimmer vergaan.

O zeker, daar is ook een schuldig lijden onder de zon, het lijden der goddeloozen. Als Eliphaz daarvan gewaagt, spreekt hij de waarheid. Hij heeft het gezien, „die ondeugd ploegen en moeite zaaien, maaien dezelve." 't Gebeurt ook dikwijls in dit leven reeds, dat de mensch maait, hetgeen hij zaait. De wereldgeschiedenis is nog wel niet het wereldgericht, maar toch geeft zij af en toe een voorstuk daarvan. Zij „is wel niet *het*, maar zij is toch *een* wereldgericht; zij doet ons feiten kennen, die zelfs den ongeloovigste tot de belijdenis dwingen: dit is de vinger Gods." [1]) Dan vergaan de goddeloozen door den adem Gods, en van het geblaas van Zijn neus worden zij verdaan. Want schrikkelijk is de Heere God, als Hij ten gerichte verschijnt. Dan is Zijn adem als de Sirocco, heet en gloeiend, verdervend en doodend; dan is Hij gelijk aan een vurigen draak, tegen wien niemand kan bestaan.

Dan gaan de tegenpartijders Gods voor eeuwig onder, gelijk „de brulling des leeuws verdwijnt en de stem des fellen leeuws wanneer de tanden der jonge leeuwen worden verbroken. Want dan vergaat de oude leeuw, omdat er geen roof is, en de jongen der leeuwin worden verstrooid."

Eliphaz zegt ons hier, dat de dierenwereld het ons zien laat, hoe het in de menschenwereld toegaat. Ook voor de leeuwen onder de menschen, voor de heerschers, de verdrukkers, de tyrannen, komt er een tijd, dat hun de tanden uitgebroken worden, dat zij voor eeuwig ondergaan met hun gebroedsel (Ps. 58:7), zooals dat ook

[1]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek, III 160.

geschieden zal met hunnen aanvoerder, den brieschenden leeuw, den satan, wanneer hij met al zijne helsche geesten zal worden geworpen in den poel des vuurs.

Op Job moeten deze woorden van Eliphaz echter wel de uitwerking van scherpe doornen gehad hebben, die hem meer pijn deden dan de doodelijke melaatschheid, waarmee hij geslagen was. En terecht is de opmerking gemaakt, dat als David of Paulus of Luther tot Job gekomen waren, dan hadden zij zeker wel anders met hem gesproken. Het laat zich niet ontveinzen, dat onder den welwillenden, ietwat vleienden vorm van Eliphaz' woorden, zeer grievende vermoedens verscholen liggen, en rechte vertroosting bevatten zij niet.

Vers 12—16.

Voorts is tot mij een woord heimelijk gebracht, en mijn oor heeft een weinigsken daarvan gevat. Onder de gedachten van de gezichten des nachts, als diepe slaap valt op de menschen, Kwam mij schrik en beving over, en verschrikte de veelheid mijner beenderen. Toen ging voorbij mijn aangezicht een geest; hij deed het haar mijns vleesches te berge rijzen. Hij stond, doch ik kende zijne gedaante niet; een beeltenis was voor mijne oogen; er was stilte, en ik hoorde eene stemme, [*zeggende*]:

Vooral in dit tweede deel zijner rede neemt Eliphaz het voorkomen aan van een ziener, van een profeet des Heeren. Hij gewaagt van eene openbaring Gods, die hem te beurt is gevallen. Met groote plechtigheid en uitvoerigheid beschrijft hij deze openbaring, om den geweldigen indruk weer te geven, die ze op zijn persoon heeft gemaakt, en om Job des te meer te dringen, ze op zichzelven toe te passen.

Niet op luide en krachtige wijze kwam deze openbaring tot hem, maar zacht fluisterend, om als 't ware steelsgewijze tot hem door te dringen. De waarheid nl. die zij in zich besluit, wil er bij den mensch niet al te best in. Op heimelijke wijze moet zij daarom in het binnenste van den mensch zich eene plaats verschaffen.

Het was dan ook te middernacht, dat dit woord tot Eliphaz kwam, „onder de gedachten van de gezichten des nachts, als diepe slaap valt op de menschen."

Deze diepe slaap behoort tot de subjectieve middelen, waarvan God Zich oudtijds bediende, om openbaringen aan de menschen te doen (Gen. XV: 12). Deze openbaringsvorm is daarom zoo opmerkelijk, omdat de Tardeemah (diepe slaap) blijkbaar niet in *dit* leven

indringt, maar den persoon, aan wien de openbaring te beurt valt, uit *dit* leven isoleert, en voorts met hem handelt naar de wet, die in eene andere existentie dan deze aardsche geldt [1]).

Schrik en beving overvielen Eliphaz, tengevolge van deze buitengewone gebeurtenis; „eene rilling ging door zijn gansche gebeente."

Zoo was het ook bij Daniël, toen hij in zijne nachtgezichten den Oude van dagen aanschouwde; zijn geest werd doorstoken, en de gezichten zijns hoofds verschrikten hem (Dan. VII: 15).

Geen wonder trouwens, dat de mensch beeft en vreest, als God hem verschijnt, want de mensch is een zondaar en God is de Heilige. Toen Johannes van Patmos den Christus in hemelheerlijkheid aanschouwde, viel hij ook als dood aan 's Heilands voeten. Eerst in het rijk der heerlijkheid zal de verloste zijnen God zonder angst en schrik kunnen tegentreden, doch in deze bedeeling kan dat nog niet. Toen de heerlijkheid des Heeren Mozes voorbijging, moest God met Zijne hand hem overdekken. Ook Eliphaz beefde over al zijne leden, toen „een geest voorbij zijn aangezicht ging", toen God hem in de gedaante van het ruischen eener zachte koelte verscheen (1 Kon. 19:12) en „het haar zijns vleesches rees ten berge." Toch kon Eliphaz geen juiste omschrijving, geen volkomen teekening geven, van wat hij aanschouwde in het middernachtelijk uur; „hij stond", zegt hij, „doch ik kende zijne gedaante niet."

Het eenige, dat hij er van zeggen kon, was dit, dat er „eene beeltenis was voor zijne oogen; er was stilte en toch hoorde hij eene stemme."

Vers 17—21.

Zoude een mensch rechtvaardiger zijn dan God? Zoude een man reiner zijn dan zijn Maker? Zie, op zijne knechten zoude Hij niet vertrouwen; hoewel Hij in Zijne engelen klaarheid gesteld heeft; Hoeveel te min [*op*] degenen, die leemen huizen bewonen, welker grondslag in het stof is? Zij worden verbrijzeld voor de motten. Van den morgen tot den avond worden zij vermorzeld; zonder dat men er acht op slaat, vergaan zij in eeuwigheid. Verreist niet hunne uitnemendheid met hen? Zij sterven, maar niet in wijsheid.

Wij hebben in deze verzen den inhoud der Godsopenbaring, die in het nachtgezicht aan Eliphaz gegeven werd. Allereerst wordt daarin gewezen op de zondigheid en verdorvenheid van den mensch.

[1]) Dr. A. Kuyper, Encyclopaedie, II 437.

In de vragen van vers 17 ligt welbeschouwd het onkennend antwoord reeds opgesloten. Nooit kan het geval zich voordoen, dat de gerechtigheid wordt gevonden aan de zijde des menschen, en de ongerechtigheid aan de zijde van God. Alle menschen immers staan schuldig voor Hem, Wiens oogen vuurvlammen zijn. Trouwens, niet maar bij gevallen menschen, ook bij zijne hemelsche knechten weet God nog gebreken aan te wijzen, gelijk in deze Godsopenbaring gezegd wordt.

Het is eene zeer diepe waarheid, die in deze woorden tot uitdrukking komt. Het gaat hier niet over de gevallene engelen, zooals velen gedacht hebben, maar over de goede engelen Gods. God is de absoluut heilige, en het licht Zijner heiligheid is zoo groot, dat zelfs de reine glans Zijner goede engelen bij dat licht moet verbleeken. Het woord „fouten" of „gebreken", dat hier in den grondtekst voorkomt (vs. 18*b*), heeft natuurlijk niet de bedoeling van zondige fouten of zondige gebreken. Wel worden hier de goede engelen gemeend, anders zou de bewijsvoering kracht en puntigheid missen, doch niet voor zoover ze werkelijk zondige, maar voor zoover ze eindige schepselen zijn, die slechts rechtvaardig zijn door deelneming aan Gods rechtvaardigheid, en niet in vergelijking met het wezen Gods. (Augustinus.) Wij vinden deze zelfde gedachte ook nog uitgesproken in Job 15:15, alsmede in Job 9:30 en 31, alwaar de reinheid des menschen en de zuiverheid des hemels tegenover de heiligheid Gods wordt gesteld.

Indien echter zelfs de engelen des hemels bij God vergeleken niet smetteloos zijn, wat kan dan van de menschenkinderen worden verwacht? Indien God onvolkomenheden kan aanwijzen in Zijne troongeesten, „hoeveel te meer in hen, die leemen huizen bewonen, wier grondslag is in het stof?"

Alle menschen worden hier voorgesteld als bewoners van leemen hutten. Want stof zijn ze, om tot stof weder te keeren. (Gen. 3:19.) En ook dat getuigt van hunne zondigheid en verdorvenheid. De zonde heeft van des menschen lichaam, dat een paleis, dat een „heerlijk huis" kon heeten, een brooze, armelijke hut gemaakt. De menschen immers, „zij worden verbrijzeld, gelijk de motten" of, zooals men ook lezen kan, nog lichter dan de motten. Zij zijn gelijk de insecten, die slechts éénen dag leven; „van den morgen tot den avond worden zij vermorzeld", dat is, binnen den tijd van één dag; „zonder dat men er acht op slaat, vergaan zij voor eeuwig."

Maar dan wordt ook nog eene vierde uitdrukking gebezigd (vs. 21), om de ijdelheid en kortstondigheid van het menschelijk leven aan te duiden. De mensch woont niet alleen in een leemen huis, zijn lichaam is in vele opzichten ook aan eene tent gelijk. Zooals eene tent door de tentkoorden in verband wordt gehouden en staande blijft, zoo wordt het menschelijk lichaam door de ziel, door het leven, staande gehouden, gelijk in Pred. 12: 6 ook het ruggemerg de zilveren koord genoemd wordt, die het lichaam vastigheid geeft.

Als nu het snoer der tent losgerukt wordt, dan valt zij ter neder; zoo gaat het ook met de menschen; „wanneer weggescheurd wordt de koord der menschelijke tente", wanneer de levensdraad afgesneden wordt, „dan sterven zij, maar zonder de wijsheid." (Vs. 21.)

Met dit laatste zindeel wordt gezegd, hoe in de meeste gevallen het leven der menschen eindigt. Zij sterven, zonder dat zij de ware wijsheid hebben gevonden; zonder dat zij door de ellenden des aardschen levens wijzer zijn geworden, zonder dat zij aan het doel des levens hebben beantwoord. Doch zoo blijkt dan ook uit hun sterven, dat zij zondaren zijn. Zonder wijsheid en ook zonder gerechtigheid sterven zij, zoodat de dood als eene gerechte straf hen overvalt. Wie van hen zal het dan wagen, om te twisten met God?

Voor Job ligt in deze woorden de vermaning opgesloten, om te zorgen, dat hij toch niet, zooals de groote hoop in onverstand sterve. Al is hij ook een bewoner van een leemen hut, een mensch van één dag, hij trachte toch te komen tot het bezit van het beste en het hoogste goed, tot het bezit van de wijsheid. Daarvoor duurt het korte leven lang genoeg.

HOOFDSTUK V.

Vervolg van Eliphaz' eerste rede.

Vers 1—5.

Roep nu, zal er iemand zijn, die u antwoorde? en tot wien van de heiligen zult gij u keeren? Want den dwaze brengt de toornigheid om, en de ijver doodt den domme. Ik heb gezien eenen dwaas wortelende; doch terstond vervloekte ik zijne woning. Verre waren zijne zonen van heil; en zij werden verbrijzeld in de poorte, en er was geen verlosser; Wiens oogst de hongerige verteerde, dien hij ook tot uit de doornen gehaald had; de struikroover slokte hun vermogen in.

Nadat Eliphaz alzoo mededeeling heeft gedaan van de openbaring, die op zoo geheimzinnige wijze tot hem gekomen was, past hij den inhoud daarvan voorts op Job toe. Indien toch de mensch niet rechtvaardig en rein, maar van huis uit geheel onrein is, en alzoo geen aanspraak heeft op geluk, maar ellende en dood zich heeft waardig gemaakt, hoe dwaas is het dan niet, als hij in zijn ongeluk zich aan vertwijfeling overgeeft! Als Job zich niet als een zondaar aan den rechtvaardigen God onderwerpt, dan is er niets, dat hem redding geven kan.

Al smeekt hij ook de heilige engelen om hulpe, het zal hem niet baten, als God tegen hem is. Hier wordt ons n. l. niet geleerd, dat wij de engelen moeten aanbidden, zooals door de Roomsche Kerk geleerd wordt. Het is denkbaar, dat de engelen voor ons bidden, ofschoon het niet te bewijzen is, maar wij mogen hun in geen geval de eere der aanbidding bewijzen. (Openb. XIX : 10). Eliphaz geeft met deze woorden te kennen, dat als Job van God geen hulpe ontvangt, dan kan ook geen schepsel hem helpen. En daarom: aan den strijd van Job tegen God moet een einde komen, want indien hij voortgaat met te morren en te murmureeren over zijn lot, dan zal de toorn Gods nog meer over hem ontbranden en zijne ellende zal nog grooter worden.

Het zal met hem gaan, gelijk het spreekwoord zegt: de dwazen in hunne dwaasheid verderven zichzelven (vs. 2). De waarheid van dit spreekwoord kan niet met grond worden ontkend. Een treffend voorbeeld daarvan hebben wij in Caesar, die in toorn tegen de goden over het ongunstig weêr, aan de boogschutters bevel gaf, om de pijlen opwaarts te schieten naar den hemel. De pijlen vielen neder op de strijders, en velen hunner werden zwaar gewond. Met een geval uit eigen ervaring tracht ook Eliphaz deze zaak nog nader te bewijzen. Hij heeft in zijn leven zulk een dwaze, zulk een morrende tegen God gekend, en eerst scheen het hem toe, dat hij wèl gegrond was. Doch plotseling werd hem de vloekwaardigheid van het huis des dwazen duidelijk en niet zijn zegen, maar zijne vervloeking moest hij op de woning van dien dwaze doen neerdalen. En die vloek kwam ook, zooals hij het verwacht had.

Eerst werd die dwaze in zijne kinderen door het verderf overvallen. Toen de ellende kwam, hadden zij geenen verlosser. En niet alleen in zijne kinderen, ook in zijne bezittingen werd die dwaze door het oordeel Gods getroffen, want zijn oogst werd door de hongerigen verteerd; zelfs waar die oogst met een heiningmuur van doornen omgeven was, werd hij nog weggehaald; niets bleef er voor hem over; dorstigen, hebzuchtigen, struikroovers, slokten het vermogen in, of gelijk men ook lezen kan, „naar al de have werd het net uitgeworpen."

Welke harde, scherpe, bijtende woorden voor Job, hem door Eliphaz toegesproken; geen „liefelijke redenen," die als medicijn zijn voor het gebeente, maar prikkels en nagels, die tot in zijn gebeente doordrongen en hem nieuwe wonden veroorzaakten. Het lot van dien dwaze was immers ook het lot, waaronder Job gebukt ging; ook zijne zonen hadden geen verlosser gehad, en ook zijne bezittingen waren in de handen van roovers gevallen.

Zonder Jobs naam te noemen, zegt Eliphaz hem met zoovele woorden, dat, aangezien de vloek des dwazen hem getroffen heeft, hij zeker ook als een dwaze tegenover God moet hebben geleefd. En dan gaat hij die gedachte, als van zelf sprekende, nog verder uitwerken.

Vers 6 en 7.

Want uit het stof komt het verdriet niet voort, en de moeite spruit niet uit de aarde; Maar de mensch wordt tot moeite geboren; gelijk de spranken der vurige kolen zich verheffen [*tot*] vliegen.

De zin dezer woorden is, dat men de oorzaken der menschelijke ellenden niet moet zoeken in het toeval, of in den gewonen loop der dingen, maar in de zonde des menschen, die God naar Zijn rechtvaardig oordeel straft. De rampspoed des menschen groeit

niet als onkruid uit de aarde; hij komt niet van zelf voort, gelijk doornen en distelen, neen, hij moet gezaaid zijn, zal men hem oogsten. Niet bij geval komt de mensch in de ellende, maar naar de vaste wet, dat, wie de zonde doet, ook de straf moet verwachten.

Vandaar dan ook, dat, „de mensch," die onrein, die een zondaar is, „tot moeite geboren wordt;" het vloeit voort uit den aard der zaak, evenals het van zelf spreekt, dat uit „de vlammen de vonken naar boven spatten." Die vonken worden in den grondtekst zeer eigenaardig genoemd „zonen der vurige kolen." Zoo noemt de Hebreër ook den pijl een zoon van den boog, en de tarwe een zoon van den dorschvloer.

Vers 8—11.

Doch ik zoude naar God zoeken, en tot God mijne aanspraak richten; Die groote dingen doet, die men niet doorzoeken kan; wonderen, die men niet tellen kan; Die den regen geeft op de aarde, en water zendt op de straten; Om de vernederden te stellen in het hooge; dat de rouwdragenden door heil verheven worden.

In deze verzen geeft Eliphaz aan Job den goeden raad, om, in plaats van te vertwijfelen en tegen God te klagen, tot Gods genade en macht de toevlucht te nemen. Als Job dien weg opgaat, dan ziet Eliphaz nog licht in de duisternis. God laat Zich nooit onbetuigd aan degenen, die met hunne nooden en ellenden, tot Hem zich om verlossing wenden.

Eliphaz zegt n. l. tot Job, wat hij zou doen, als hij zich in Jobs toestand bevond. Ik, zegt hij met nadruk, ik voor mij, „tot God zou ik mij wenden, den Allerhoogste zou ik mijne zaak opdragen." Eliphaz gebruikt hier den naam Elohim, ter aanduiding van Gods oneindige majesteit, die in al Zijne werken en handelingen zich openbaart.

Hij is het immers, „die groote dingen doet, die men niet doorzoeken kan, wonderen, die men niet tellen kan." Gods daden zijn zoo groot en zoo hoog verheven, dat geen mensch ze doorgronden kan, en het wonderbare in Zijn doen is zoo menigvuldig, dat het niet in getallen uit te spreken is. Hoe treffend is daarbij het verband tusschen Zijn werk in het rijk der natuur en tusschen Zijne daden in het leven der menschen.

„Hij is 't, Die regen geeft na felle droogte, En water, als de bloemhof treurt; Verschopten opheft in de hoogte, Verdrukten aan Zijn zijde beurt" [1]).

Eliphaz wil zeggen: gelijk God het dorstig aardrijk verkwikt met

[1]) J. J. L. Ten Kate.

een milden regen, en daarin Zijne goedheid bewijst in het rijk der natuur, zoo verkwikt Hij ook met Zijn hulp en bijstand de ellendigen onder de menschen. Het één is een beeld van het ander. Het één beantwoordt aan het ander. 't Is één en dezelfde God, Die regeert in de natuur en in het leven der menschen.

Meer nog zelfs. Waar God zegent in het rijk der natuur, waar Hij de dorre woestijn maakt tot een vruchtbaar veld, daar doet Hij dat ten behoeve der menschenkinderen, bizonderlijk om de vernederden te verhoogen, en om die in het zwart gekleed zijn, te doen juichen van goeder harte.

Vers 12—16.

Hij maakt te niet de gedachten der arglistigen; dat hunne handen niet een ding uitrichten. Hij vangt de wijzen in hunne arglistigheid; dat de raad der verdraaiden zich verloopt. Des daags ontmoeten zij de duisternisse, en gelijk des nachts tasten zij in den middag. Maar Hij verlost den behoeftige van het zwaard, van hunnen mond, en van de hand des sterken. Zoo is er voor den arme verwachting; en de boosheid stopt haren mond toe.

Zooals God de helper is der ellendigen, zoo is Hij ook de rechter der boozen. Dat moet Job ook wèl bedenken, wil Eliphaz zeggen. De Heere God werpt alle hoogmoedigen ter neder, en neemt alleen hen in genade aan, die in ootmoed Hem zoeken.

De Heere God verbreekt de plannen dergenen, die met sluwheid en listigheid hun doel trachten te bereiken, en het gevolg daarvan is, dat hun alles bij de handen afbreekt, en dat zij niets reëels, niets werkelijks tot stand brengen.

Hij vangt de wijzen in hunne arglistigheid, aan welke woorden Paulus ook herinnert in I Cor. 3 : 19, dat de raad der verdraaiden tot niet wordt. Trots al hunne sluwheid loopen toch de wereldwijzen in den strik des Heeren, en dan valt de raadslag der boozen ter aarde, en wordt geheel en al verijdeld. De goddeloozen loopen dikwijls zoo hard bij de uitvoering hunner plannen, dat zij zich zelven omver loopen. En dat is een oordeel Gods over hen. Hij doet over de arglistigen komen een „geest des diepen slaaps", zooals de profeten het uitdrukken, en dan wordt hunne wijsheid, dwaasheid; en hun licht, duisternis.

„Des daags", d. w. z. midden op den dag, „ontmoeten zij", stooten zij op en geraken zij in, „de duisternis; en gelijk des nachts", alsof het een donkere nacht ware, „tasten zij op den middag." (Deut. 28 : 28—29.)

Terwijl de Heere God zoo de boozen doet ondergaan, helpt en redt Hij de armen en de geringen.

De goddeloozen hebben een zwaard in hunnen mond, en een zwaard in hunne hand, om den nooddruftige te dooden, doch de Heere bewaart de ziel Zijner gunstgenooten.

En zoo is dit het resultaat van het albestier des Heeren over rechtvaardigen en boozen, dat er voor den arme verwachting is, en dat de boosheid geheel en al moet verstommen.

Vers 17—21.

Zie, gelukzalig is de mensch, denwelken God straft; daarom verwerp de kastijding des Almachtigen niet. Want Hij doet smart aan, en Hij verbindt; Hij doorwondt en Zijne handen heelen. In zes benauwdheden zal Hij u verlossen, en in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren. In den honger zal Hij u verlossen van den dood, en in den oorlog van het geweld des zwaards. Tegen den geesel der tong zult gij verborgen wezen, en gij zult niet vreezen voor de verwoesting, als zij komt.

De rede van Eliphaz wordt nu weder toepasselijk, als in vers 8, om alzoo het einde te bereiken.

Indien het toch waar is, dat God de hoovaardigen vernedert en de arglistigen doet omkomen, terwijl Hij daartegenover de nederigen verhoogt, en de nooddruftigen redt, dan kan het ook nog als een geluk beschouwd worden, als wij door Hem in het lijden en in de vernedering worden gebracht. Neen, Job behoeft nog niet gansch en al te vertwijfelen. Als hij maar door de slaande hand Gods wil laten onderwijzen, dan kan alles nog met hem terecht komen.

Het ergste voor den mensch is hierin gelegen, als God hem vet maakt voor den dag der slachting, als God hem zonder kastijding laat blijven en hem als een bastaard behandelt. Daarom wordt ook gezegd in Ps. 94:12*a*: „Welgelukzalig is de man, o Heere, dien Gij tuchtigt", terwijl in Spreuken 3:11 de woorden van Eliphaz bijna letterlijk herhaald worden: „Mijn zoon, verwerp de tuchtiging des Heeren niet, en wees niet verdrietig over Zijne kastijding."

Terecht maakt Calvijn [1]) hierbij echter de opmerking, dat niet alle rampen en straffen, waarmede God de menschen tegenkomt,

[1]) Sermons sur le livre de Job, p. 102.

als zegeningen mogen worden beschouwd. Als Hij de verworpenen kastijdt, dan is het, alsof Hij reeds Zijn toorn tegen hen begint te verklaren en dit vuur aangestoken wordt, en dan is het, om hun ook daardoor alle verontschuldiging te benemen.

Gelukzalig is de mensch, dien God kastijdt, wanneer Hij er deze tweede genade aan toevoegt, n.l. dat Hij Zijne slagen en straffen waarde doet hebben. En wel moet de kastijding ons altijd tot verootmoediging stemmen, daar wij zien, dat God onze zaligheid niet uitwerken kan, tenzij Hij Zich tegen ons stelt. Doch Zijne kastijding heeft dan ook altijd deze bedoeling, om bederfwerend, om genezend voor ons te zijn. Daarom zegt Eliphaz ook vervolgens: „Want Hij doet smarte aan, en Hij verbindt; Hij doorwondt en Zijne handen heelen."

En ziedaar juist het onderscheid tusschen de rampen der vromen en die der goddeloozen; deze zijn openbaringen van Gods eeuwigen toorn en gene zijn opvoedingsmiddelen. 't Is het onderscheid van den kleinen en van den grooten toorn van God. (Jes. 54:8.)

God slaat bij Zijn volk wonden, om de wonden der zonde tot genezing te brengen; voorts toont Hij hun Zijne barmhartigheid, doordien Hij de door Hem geslagen wonden ook heelen komt.

Hij doet Zijn volk niet omkomen onder Zijne slaande hand.
Hij slaat wel, maar ook balsemt Hij;
Hij wondt, maar kan genezing schenken!
In zes benauwdheên staat Hij bij,
In zeven zal u 't kwaad niet krenken! [1])

Met zes benauwdheden worden hier bedoeld zeer vele benauwdheden, en met zeven benauwdheden gansch zeer vele benauwdheden. Eliphaz wil zeggen tot Job: in hoevele benauwdheden gij dan ook komen moogt, altijd en immer zal de Heere u tot een verlosser zijn. En dan gaat hij heen en noemt — als met profetische zekerheid, wat blijkt uit den tijdvorm, dien hij gebruikt — de onderscheidene verlossingen, waarop de door den Heere beproefde rekenen kan.

Voor den honger, voor het zwaard, voor den laster, voor de verwoesting, voor de duurte en voor het wild gedierte heeft hij niet te vreezen.

Zooals bekend is, het wild gedierte was in de Oostersche landen destijds veel menigvuldiger dan thans, en leverde een bestendig gevaar op voor de menschen. Zie Gen. 37:20, 33; Lev. 26:6. Onder de vier gerichten, die de Heere over het huis Israëls brengen zoude, noemt Ezechiël dan ook het booze gedierte. (Ez. 14:21.)

Doch wie door God beproefd bevonden is in de kastijding, is bovén al die gevaren verheven. De Paradijs-toestand is in beginsel voor hem teruggekeerd. Tegenover de gansche schepping is hij

[1]) J. J. L. ten Kate.

in eene nieuwe verhouding gekomen; zij staat niet meer vijandig tegenover hem, maar is geheel en al met hem bevriend. Wie met God verzoend is, hij is in den diepsten grond ook met alle dingen verzoend.

Vers 23—27.

Want met de steenen des velds zal uw verbond zijn; en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn. En gij zult bevinden, dat uwe tente in vrede is, en gij zult uwe woning verzorgen en zult niet feilen. Ook zult gij bevinden, dat uw zaad menigvuldig wezen zal, en uwe spruiten als het kruid der aarde. Gij zult in ouderdom ten grave komen, gelijk de korenhoop te zijner tijd opgevoerd wordt. Zie dit, wij hebben het doorzocht, het is alzoo; hoor het, en bemerk gij het voor u.

De steenen des velds zijn hinderlijk voor de vruchtbaarheid. Men gebruikte dan in tijd van oorlog ook wel steenen, om de goede stukken lands van den vijand te verderven. (2 Kon. 3 : 19.) Maar wie God vóór zich heeft, hij is als 't ware bij verdrag tegen dit kwaad beschut, gelijk tegen alles in de bezielde en onbezielde schepping, wat den mensch schadelijk kan zijn. Wel toont Eliphaz in deze woorden, dat hij in de geschiedenis van Eden en van den val een diepen blik geslagen heeft. Hij weet, welk eene ellende door de zonde in de wereld is gekomen; hij weet echter ook, welke herstelling er door genade wordt aangebracht. De verzoening met God maakt in beginsel onze woning weer tot een lusthof, tot een vredeoord, staande onder de hoede van den Allerhoogste; onze tente zelve wordt vrede; en onze woning monsterende, missen wij niets. (vs. 24.)

Immers niet alleen bewaring voor allerlei onheilen, maar ook positief geluk zal volgens Eliphaz het deel zijn van hem, die met God verzoend is. In zijne goederen zal hij gezegend zijn; in zijne kinderen zal hij zegen ontvangen, en ook in zijn persoon zal het hem aan zegeningen niet ontbreken. Immers „gij zult in ouderdom, (in ongebroken kracht) ten grave komen, gelijk de korenhoop te zijner tijd opgevoerd wordt."

Oud worden is voor den mensch eene begeerlijke zaak, doch als de ouderdom komt met al zijne gebreken, wordt dikwijls de dood boven het leven gekozen. Hoe heerlijk daarentegen is het, oud te worden, zonder de zwakheden en bezwaren van den ouderdom te ondervinden, zoodat het oud worden bepaald een rijpen is voor de eeuwigheid. Ziet, dan is ook het sterven des menschen gelijk aan

het opvoeren van het rijpe koren naar den hooger gelegenen dorschvloer; wanneer zijne ziel als eene reine offerande naar den tempel des hemels wordt henengebracht.

En ook dat zal het deel van Job worden, zegt Eliphaz, als hij zich maar voor den Heere verootmoedigt, terwijl hij er nog een vermanend slotwoord aan toevoegt. Wat tot nu toe door hem gesproken is, dat heeft hij ook gezegd in naam van zijne beide vrienden, en het zijn woorden der waarheid, die door hem gesproken zijn. Daarom is het Jobs plicht, om winste te doen met hetgeen tot hem gezegd is. „Zie dit, wij hebben het doorzocht; het is alzoo; hoor het, en bemerk gij het voor u."

En hiermede eindigt Eliphaz' eerste rede, die door de uitleggers der Heilige Schrift gansch verschillend beoordeeld is. Cube [1]) betitelt zijn redeneeringen als „eene onverdragelijke, meesterachtige taal van vrome wreedheid." Anderen hebben Eliphaz een voorlooper van Pelagius genoemd. Ook zijn er geweest, die gezegd hebben, dat Eliphaz in deze eerste rede nog met de beste gedachten opzichtens Job vervuld was. Hij hield hem nog niet voor een zondaar, maar voor een vroom en oprecht man [2]). Oorzaak van deze verschillende beschouwingen is het tweezijdige, het tweeslachtige van deze redevoering. Eliphaz spreekt daarin n. l. van lijden als straf, waardoor de goddeloozen, en van lijden als tuchtiging, waardoor alle menschen, ook de rechtvaardigen, worden getroffen, omdat mensch-zijn en zondaar-zijn in zoo nauw verband met elkander staan. Hij houdt echter deze beide punten niet genoeg uit elkander, en omdat hij niet juist onderscheidt, sticht hij verwarring. Qui bene distinguit, bene docet. Wie goed onderscheidt, onderwijst goed. De rede van Eliphaz is, misschien wel opzettelijk, eenigszins dubbelzinnig.

Gij vindt er woorden, die waarlijk balsem gieten in de wonden, en vooral het slot der rede zet daarop de kroon; ge vindt er ook woorden, die als prikkels en nagels het hart van Job op pijnlijke wijze hebben getroffen.

Eliphaz geeft af en toe raad, die kostelijk is; doch hij spreekt ook vele woorden uit, die hoegenaamd niet ter zake zijn dienende. En dat er zonde en schuld moet zijn, waar lijden en ellende is, het wordt wel ter dege door Eliphaz uitgesproken, terwijl hij het aan Job overlaat, om voor zichzelven de toepassing te maken, of zijn lijden als tuchtiging dan of het bepaald als straf moet worden beschouwd. Het schijnt echter wel, dat Eliphaz in dit geval het ergste voor Job vreesde. Vooral eene vergelijking van zijne tweede met zijne eerste redevoering, maakt ons duidelijk, wat er eigenlijk in zijn harte omging en welke gedachten hij over Job koesterde.

---

[1]) Joh. Dav. Cube. Hiob. Berlin 1769—1771. Zie ook hierover Niemeijer. Charakterkunde van den Bijbel. I. 603.

[2]) Delitzsch, Das Buch Job. 93.

Van barmhartigheid en medelijden ten opzichte van Job, is dan bij Eliphaz ook geen sprake. Geen traan van deernis met den diepbeproefde ontrolt aan zijn oog. Dat Job zich in zijne eerste verliezen zoo heldhaftig heeft gedragen, hij rekent er niet mede. Troostwoorden heeft hij voor Job, zeker, maar op voorwaarde, dat Job voor God in de schuld komt.

En zonder dat hij het bedoeld heeft, is Eliphaz toch ook wel degelijk voor Job een advocatus diaboli, een handlanger des satans geweest. Vrome menschen kunnen soms ook echte wederpartijders voor elkander zijn. Er is ook een „tyrannie der vromen," en iets daarvan werd ook bij Eliphaz gevonden. Verkeerd gebruik van goddelijke waarheden is altijd zoo gevaarlijk; eene halve waarheid wordt op 't end een heele leugen. [1])

In plaats van Job uit zijne aanvechting te verlossen, bracht Eliphaz hem er nog dieper in. En in zijne eerste rede laat hij het ons al eenigszins gevoelen, dat hij het laatste woord aan het adres van Job nog niet gezegd heeft.

Alleen zij hier nog aan toegevoegd. Wat is het slot der rede van Eliphaz op heerlijke wijze in Jobs geschiedenis bevestigd geworden. De Heere heeft hem niet alleen smarte aangedaan, doch ook zijne wonden geheeld, en wel was hij deswege gelukzalig te noemen.

Gelijk Jakobus ook zegt in zijnen Algemeenen Brief: „Zie, wij houden hen gelukzalig, die verdragen; gij hebt de verdraagzaamheid Jobs gehoord en gij hebt het einde des Heeren gezien, dat de Heere zeer barmhartig is en een ontfermer."

---

[1]) Terecht is de opmerking gemaakt, dat de redenen van Job en zijne vrienden in bizondere mate met het oordeel des onderscheids moeten worden gelezen, d. w. z. niet alles daarin kan op en voor zich zelve als waarheid worden aangemerkt. Ook zijn er vele uitspraken in het boek Job, die op en voor zich zelve wel waar zijn, doch in het verband, waarin zij voorkomen, niet. Daarom moet men dit boek, gelijk HUTCHESON *) heeft opgemerkt, altijd lezen met een wijzen uitlegger er bij, om ons te zeggen, hoe de uitspraken moeten worden opgevat.

*) HUTCHESON, Verklaring van het boek Job. Voorreden des Autheurs, bl. 2.

HOOFDSTUK VI.

Jobs eerste antwoord aan Eliphaz.

Wat zou Job op deze rede van Eliphaz, welker zin en bedoeling, al was ze ook niet overal even duidelijk, toch zeer goed door hem verstaan was, wat zou Job op deze rede voor antwoord geven? Zou hij zich terstond tegen de half open, half bedekte beschuldiging aan zijn adres verdedigen?

Doch Job gevoelt zich zoo vrij van al het kwaad, waarvan men hem verdenkt, en vandaar dat het hem zelfs moeilijk valt om op die beschuldiging in te gaan. Wie zich geen schuld bewust is, verdedigt zich niet gaarne tegen eene booze aanklacht. Reeds de verdenking van anderen doet het eerlijk harte pijn. In deze tweede rede roert Job dit punt dan ook maar eventjes aan.

Veeleer is dit de uitwerking van Eliphaz' woorden geweest, dat hij nog veel dieper dan voorheen zich zijn ontzettend lijden is bewust geworden, waarom hij er ook nu niet van zwijgen kan, en waardoor hij ook nu weder tot vertwijfeling komt. Aan hartstochtelijkheid, nu in meerdere, dan in mindere mate, ontbreekt het in deze rede niet; wij hebben hier eene treffende teekening van het menschelijk hart, worstelende met de stormen der ellende.

Zachtmoedigheid en driftigheid, hoop en wanhoop, ootmoedigheid en overmoedigheid; al deze eigenschappen worden ons bij afwisseling te aanschouwen gegeven, en wel is deze taal van Job uit het diepste lijden geboren geworden.

Wij verdeelen deze rede, die twee hoofdstukken omvat, op de volgende wijze: Hoofdst. 6:1—13, 6:14—30 en 7:1—21.

Vers 1—4.

Maar Job antwoordde en zeide: Och of mijn verdriet recht gewogen wierd, en men mijne ellende samen in eene weegschaal ophief; Want het zoude nu zwaarder zijn dan het zand der zeëen; daarom worden mijne woorden opgezwolgen. Want de pijlen des Almachtigen zijn in mij, welker vurig

venijn mijn geest uitdrinkt; de verschrikkingen Gods rusten zich tegen mij.

Job beantwoordt hier de rede van Eliphaz, maar hij wendt zich ook tot de drie vrienden tegelijk. Het was immers ook in naam der andere vrienden, dat Eliphaz het woord had gevoerd.

Heeft men hem van mismoedigheid beschuldigd, Job zou willen, dat zijne mismoedigheid geschat werd in verband met zijn lijden, opdat men hem begrijpen mocht in zijn klagen.

Dat toch juist was het, wat Eliphaz niet had gedaan. Hij had geen rekening gehouden met den beklagenswaardigen toestand, waarin Job zich bevond, met het gewicht des lijdens, dat hem drukte, en dat zwaarder was dan het zand der zeëen.

Job geeft gaarne toe, dat zijne woorden niet zijn, zooals ze wezen moeten, doch dat komt van zijne overgroote smart. Hij is soms bijna zinneloos van de smart, en dan weet hij haast niet, wat hij zegt. In hartverscheurende droefenis worden er dikwijls dingen gezegd, die men in gewone omstandigheden nooit en nimmer zoude hebben gezegd. Toch neemt dit het zondige van die heftige, onstuimige, oproerige woorden niet weg. De smart kan ons nooit een vrijbrief geven, om maar te zeggen, wat wij willen. Zonde blijft zonde, onder welke omstandigheden zij ook wordt bedreven.

Voorts blijkt ons, dat Job niet in de tusschenoorzaken bleef hangen, maar in al wat hem overkwam, de hand Gods opmerkte. Het was God, die volgens zijne beschouwing tegen hem streed.

De toornende God wordt hier door hem voorgesteld als gewapend met pijl en boog. Zie ook Ps. 7:14. En die vurige pijlen van Gods toorn steken in Job, zoodat hij van brandende smart wordt verteerd. Welk een treffend beeld, om aan zijne ellende uitdrukking te geven. Doch, zoo heeft hij niet alleen lichaamslijden, zoo gaat hij ook gebukt onder zielelijden. Zijn God, Dien hij toch liefheeft, staat met een gansch heirleger van verschrikkingen tegenover hem, en wat kan hij tegen den Almachtige beginnen? Hij heeft waarlijk wel reden, om in bange klachten uit te breken.

Vers 5—7.

Ruchelt ook de woudezel bij het jonge gras? Loeit de os bij zijn voeder? Wordt ook het onsmakelijke gegeten zonder zout? Is er smaak in het witte des dooiers? Mijne ziel weigert [*uwe woorden*] aan te roeren; die zijn als mijne laffe spijze.

Job geeft met deze woorden te kennen, dat hij niet zoo bitter klagen zou, als hij zich niet in zoo groote ellende bevond.

Hij kan zich toch niet aanstellen als degene, die zich aan een

vetten maaltijd bevindt. Eliphaz heeft met zoovele woorden gezegd, dat Job zijn lijden maar als eene lekkere spijze zich moest laten gelusten, doch die eisch is on- en tegennatuurlijk. Van de onvernuftige dieren had hij iets beters kunnen leeren.

Men zegt wel dikwijls: „de gustibus non disputandum", over de smaken valt niet te twisten, doch met die stelling kan Job zich niet vereenigen. Er zijn wel degelijk vaste wetten voor den smaak. Er zijn werkelijk spijzen, die zonder zout niet te gebruiken zijn, gelijk er ook gewassen zijn, die niet smakelijk zijn, maar walging veroorzaken. En zoo walgt ook zijne gansche ziele van de melaatschheid, waardoor hij getroffen is; hij gruwt er van.

„Wat mijne ziel weigerde aan te roeren", zegt hij, „dat is nu als eene gruwzame spijze voor mij" (vs. 7).

Vers 8—13.

Och of mijne begeerte kwame, en dat God mijne verwachting gave; en dat het Gode beliefde, dat Hij mij verbrijzelde, zijne hand los liet, en een einde met mij maakte. Dat zoude nog mijn troost zijn, en ik zoude mij verkwikken in den weedom, [*zoo*] Hij niet spaarde; want ik heb de redenen des Heiligen niet verborgen gehouden. Wat is mijne kracht dat ik hopen zoude? Of welk is mijn einde, dat ik mijn leven verlengen zoude? Is mijne kracht steenen kracht? Is mijn vleesch staal? Is dan mijne hulp niet in mij? En is de wijsheid uit mij verdreven?

't Is de diepste wensch van Jobs harte, om toch van die ontzettende krankheid te worden bevrijd, al is het ook door den dood. Want Job heeft van dit leven gansch en al geen verwachting meer. Hij heeft geen andere gedachte, dan dat de dood het einde zal zijn van dit zijn bitter lijden, en hoe eerder die dood komt, des te beter. Toch gelooft Job geen oogenblik, dat het toeval regeert. God alleen heeft leven en dood in Zijne hand. God moet ook bij Job Zijne hand terugtrekken en de ziel van zijn lichaam afsnijden, zal Zijne begeerte naar den dood, zal zijne „hope" vervuld worden.

Is er dan in den dood zelf voor Job vertroosting gelegen, zal men zeggen. Velen hebben deze woorden in dien zin opgevat. Doch ten onrechte. Job was niet gelijk aan die lieden onzer eeuw, die aan „Weltschmerz" lijden, omdat zij door overzadigdheid niet meer genieten kunnen, en die daarom het sterven zoo zoet en zoo begeerlijk vinden.

Het is Jobs wensch om te sterven, doch het sterven zelf is zijn troost niet. Dit is zijne vertroosting in het sterven, dat hij sterven

kan met een goed geweten, dat hij als een rechtvaardige sterven kan. „Dat toch zou mijn troost zijn," zegt hij, „als ik stierve, — ik zou van vreugde opspringen in de duldelooze smart — dat ik niet verloochend heb de geboden des Heeren." (vs. 10.)

Ziet ge, dat is de diepste oorzaak, waarom Job niet vreest voor den dood. En daarin zegt hij ook aan de drie vrienden, hoe ver hij hunne beschuldigingen van zich afwerpt. Hij mag een ellendige zijn, een schuldige volgens hunne opvatting is hij niet.

Dat hij naar den dood verlangt, heeft zijne gegronde reden. Naar menschelijke berekening heeft hij toch niets meer van dit leven te verwachten. Jobs toestand is van zulk een aard, dat verbetering onmogelijk en wachten op verbetering vergeefsch is. Het gewicht des lijdens, dat Job te torsen heeft, overtreft zeer verre zijne draagkracht. Was hij van steen en staal, hij zou het lang kunnen uithouden, doch omdat hij vleesch en been is, daarom is zijne verwachting vergaan. Er is voor zijne krankheid geen artsenij; uit zijne ellende heeft hij geen wederoprichting te wachten.

„Ben ik niet gansch en al hulpeloos", zegt hij, „het weêrstandsvermogen is van mij vervreemd." (Vs. 13.)

Vers 14—18.

> Aan hem, die versmolten is, zoude van zijnen vriend weldadigheid geschieden; of hij zoude de vreeze des Almachtigen verlaten. Mijne broeders hebben trouwelooslijk gehandeld als een beek; als de vloeiing der beken gaan zij door; Die verdonkerd zijn van het ijs, [*en*] in dewelke de sneeuw zich verbergt. Ten tijde, als zij van hitte vervlieten, worden zij uitgedelgd; als zij warm worden, verdwijnen zij uit hare plaats. De gangen haars wegs wenden zich ter zijde af; zij loopen op in het woeste, en vergaan.

In deze verzen spreekt Job tot zijne vrienden over de houding, die zij tegenover hem hebben aangenomen. Hebben zij hem min of meer in staat van beschuldiging gesteld, hij heeft ook heel wat op hen aan te merken. Tot zijn leedwezen moet hij het uitspreken, dat hij zich deerlijk in hen vergist heeft.

Doch de gevolgen van hunne handelwijze komen dan ook voor hunne rekening, en hij laat hen dat ook duidelijk gevoelen. Immers, treft den ongelukkige, den verbrijzelde, van zijne vrienden beschimping, dan zal hij in gevaar komen van de vreeze des Almachtigen te verlaten.

Wie in nood en ellende, in diepe verslagenheid zich bevindt, hij moet door zijne naasten en vrienden worden gesterkt en getroost.

De ellendigen hebben recht op ons medelijden, op onze barmhartigheid.

Het is een echte parel van ethisch-theologische wijsheid, zegt Lange, [1]) die in deze uitspraak van Job aan den dag komt. Zij wijst ons heen naar het Woord des Heilands: „die gezond zijn hebben den Medicijnmeester niet van noode, maar die ziek zijn."

Zij herinnert ons aan het Woord van Paulus: „Broeders, indien ook een mensch overvallen ware door eenige misdaad, gij die geestelijk zijt, brengt den zoodanige te recht met den geest der zachtmoedigheid", Gal. 6:1 en aan het Woord van Jakobus: „Broeders, indien iemand onder u van de waarheid is afgedwaald, en hem iemand bekeert, die wete, dat degene, die eenen zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, eene ziel van den dood zal behouden, en menigte der zonde zal bedekken." Jak. 5:19—20. Maar ach, Job heeft geene weldadigheid van zijne vrienden ondervonden. Hij moet integendeel klagen:

„Mijne vrienden hebben mij bedrogen als een winterbeek,
Als een bed van beken, die vervloten zijn."

Het is in schoone dichterwoorden, dat Job hier eene voorstelling geeft van de trouweloosheid zijner vrienden. „Er bestaat geen schooner beeld in de dichtkunst, dan dat, hetwelk Job hier bezigt om zijne teleurstelling uit te drukken." [2]) Het onderscheid tusschen eene rivier en eene beek is groot. De rivier heeft hare bronnen, die haar altijd wéér van nieuw water voorzien. De beek dankt haar bestaan aan sneeuw en ijs, voor zoover deze elementen op de bergen door den gloed der zon tot smelting overgaan. Vandaar dat eene beek dikwijls veel belooft, maar weinig geeft. Met haar onrein en troebel water doet zij ons aan menschelijke onreinheid en verdorvenheid denken. De sneeuw lost zich in haar op, en zoo is het geen eigen, maar een vreemd, geleend water, dat zij bergt in haren schoot. Eerst, in den wintertijd, treedt zij buiten hare oevers, en zoekt langs allerlei beddingen haren weg, doch met den zomertijd is zij opgedroogd en in het woestijnzand verdwenen. En zoo is de winterbeek een beeld van valsche, gehuichelde, voorbijgaande vriendschap; zoo is zij ook eene afspiegeling van de vrienden van Job, die hem zoo bitterlijk hebben teleurgesteld.

En dan breidt hij dit beeld nog verder uit.

Vers 19—21.

De reizigers van Théma zien ze; de wandelaars van Schéba wachten op haar. Zij worden beschaamd, omdat elkeen vertrouwde; als zij daartoe komen, zoo worden zij schaamrood. Voorwaar,

[1]) J. P. Lange, Das Buch Job 96*a*.
[2]) A. M. Fairbairn, De Stad Gods 194.

[*alzoo*] zijt gijlieden [*mij*] nu niets geworden; gij hebt gezien de ontzetting, en gij hebt gevreesd.

Dit Théma, met zijne wijd en zijd beroemde bron, (Jes. 21:14) was in de oudheid een kruisweg voor de van Zuid naar Noord, en van Oost naar West gaande karavanen. In 't bizonder ging een grootere karavaan op bepaalde tijden uit Zuid-Arabië (Saba) naar Hauran tot de groote zomermarkt in Muzerib of naar Bozra, aan welke karavaan Job hier waarschijnlijk denkt. (WETSTEIN.)

Ziet, wil Job zeggen tot zijne vrienden, uwe liefde was vroeger groot in woorden, gelijk die overstroomende beken, maar ook even onrein als het water dier beken, slechts aangenomen en gehuicheld.

Want nu het ongeluk mij is overkomen, nu is ook uwe vriendschap verdwenen, en zijt gij der leugenbeken gelijk, die de dorstige woestijnreizigers van Théba en Schéba in hunne verwachting teleurstellen.

Ook Job dorstte naar vriendentroost, doch hij is bedrogen uitgekomen.

Voorwaar, alzoo zijt gijlieden mij nu niets, tot ijdelheid geworden, zegt hij tot zijne vrienden; „gij aanschouwt mijne ellende en gij verschrikt."

Job gebruikt hier eene woordspeling, die in het Hollandsch niet gemakkelijk weêr te geven is. De vrienden zien Jobs afschuwelijkheid, vanwege de melaatschheid, en zij schuwen hem als een goddelooze. En daarom heeft hij niets aan hen; 't is hem even gelijk, alsof zij nooit voor hem hebben bestaan. Welk eene droeve ervaring, waardoor, helaas, het leven van menigeen gedrukt wordt. Ontrouwe vriendschap wordt zelfs ook dikwijls bij vrome menschen gevonden, en die is dubbel pijnlijk voor het vriendenhart. Met alle offeranden moest bij Israël zout geofferd worden; met alle vriendschap moet ook trouw verbonden zijn. Anders helpt zij niet in den tijd, waarin men er het meeste behoefte aan heeft. Natuurlijk, een man, die vrienden heeft, heeft zich vriendelijk te houden. (Spr. 18:24). Doch had Job niet aan die voorwaarde voldaan? Hij begrijpt het dan ook niet, waarom zijne vrienden zich zoo onvriendelijk gedragen.

Vers 22—27.

Heb ik gezegd: Brengt mij, en geeft geschenken voor mij van uw vermogen; Of bevrijdt mij van de hand des verdrukkers, en verlost mij van de hand der tirannen? Leert mij, en ik zal zwijgen, en geeft mij te verstaan, waarin ik gedwaald heb. O hoe krachtig zijn de rechte reden! Maar wat bestraft het bestraffen, [*dat*] van ulie-

den is? Zult gij, om te bestraffen, woorden bedenken? En zullen de reden des mismoedigen voor wind zijn? Ook werpt gij u op eenen wees; en gij graaft tegen uwen vriend.

Toen de Heere Jobs gevangenis gewend en hem van zijne melaatschheid verlost had, kwamen tot hem al zijne broeders en vrienden, en zij gaven hem een iegelijk een stuk gelds en een iegelijk een gouden voorhoofdsiersel. (42:11.) Wat zou het heerlijk geweest zijn voor Job, indien zij dat reeds tijdens zijne ellende hadden gedaan. Wie ter rechter tijd helpt, hij helpt dubbel. Toch was het Job nooit om eenig geschenk te doen geweest. Ook had hij de vrienden niet opgeroepen, om de Sabeërs en de Chaldeën te achtervolgen, ten einde de door hen geroofde runderen en ezels en kemelen tot den rechtmatigen eigenaar terug te brengen. Neen, 't is Job alleen om het hart zijner vrienden, 't is hem alleen om een beetje trouwe vriendschap te doen. Daaraan heeft hij voor- en bovenal behoefte in zijne ellende. Doch wat hebben de vrienden voor hem? Bedekte beschuldigingen en aanklachten, en anders niet, terwijl de bewijzen ontbreken. Hij wil zich wel door hen laten onderwijzen, maar dan moeten zij ook aantoonen, waarin hij gedwaald heeft.

Zij bedenken allerlei woorden, om toch eene aanklacht tegen Job te hebben, en daartoe misbruiken zij ook zijne klaagtonen. Men mag de woorden van eenen vertwijfelende niet opvatten, alsof zij met verstand en overleg uitgesproken zijn, men moet ze beschouwen als een buit voor den wind. Wij zouden zeggen, ze moeten het ééne oor in en het ander uit. En wie zich aan dezen regel niet houdt, hij komt er ten slotte toe, om een wees te verloten (2 Kon. 4:1) en om zijn vriend als koopwaar te behandelen. Misbruik makend van iemands woorden, brengt men hem gemakkelijk aan de galg.

Vers 28—30.

Maar nu, belieft het u, wendt u tot mij, en het zal voor ulieder aangezicht zijn, of ik liege. Keert toch weder, laat er geen onrecht wezen; ja keert weder, nog zal mijne gerechtigheid daarin zijn. Zoude onrecht op mijne tong wezen? Zoude mijn gehemelte niet de ellenden te verstaan geven?

Zoo vriendelijk mogelijk vraagt Job nog aan de vrienden, om op den ingeslagen weg niet voort te gaan. „En nu," zegt hij, „wilt toch eens scherp mij aanzien; u in het aangezicht liegen, dat zal ik toch niet niet doen. Keer toch terug, (n.l. van uwen vijandigen weg) er geschiede geen onrecht.

Ja, keer toch terug; mijne gerechtigheid bestaat nog. Zoude er onrecht op mijne tong wezen, of zou mijn gehemelte, (mijn onderscheidingsvermogen) de boosheid niet merken?" Job vreest het onderzoek zijner vrienden niet. Zij mogen hem gerust scherp in de oogen zien, dan zal zijne onschuld wel blijken. Met een leugen in de rechterhand zal hij niet voor hen verschijnen.

Om hunnentwille vraagt hij zulk een onderzoek, opdat zij zich toch niet aan eene onrechtvaardige veroordeeling schuldig maken. Om zijnentwille ook vraagt hij zulk een onderzoek, opdat zijne gerechtigheid aan den dag kome.

Zij moeten bedenken, dat Job zich niet zoude vrijpleiten, als hij zich schuldig gevoelde. Hij kan toch ook wel oordeelen over goed en kwaad.

En hiermede eindigt het zesde hoofdstuk, alsmede het tweede gedeelte van Jobs eerste antwoord aan zijne vrienden.

Job verdedigt in dit hoofdstuk zijn recht om te klagen; toont de trouweloosheid zijner vrienden aan; handhaaft zijne gerechtigheid, die trots de aantijgingen nog altijd bestaat. Het is een schoon geheel, dat ons de waarheid van de oude spreuk bewijst: „Pectus est, quod disertum facit." 't Is het hart, dat welsprekend maakt.

HOOFDSTUK VII.

Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Eliphaz.

In dit hoofdstuk zet Job zijn eerste antwoord voort, nog altijd de redevoering van Eliphaz beantwoordende. Eerst heeft Eliphaz gezegd tot Job: al zijt gij in groote ellende, gij moogt toch niet zoo bitterlijk klagen. Voorts heeft Eliphaz gezegd: alle ellende staat in verband met de zonde. Eindelijk heeft Eliphaz aan Job den eisch gedaan, om zich als een schuldige voor God te vernootmoedigen, wijl dan alles nog met hem terechtkomen zal.

De beide eerste gedeelten van Eliphaz' redevoering zijn in hoofdstuk 6 door Job behandeld; hier in hoofdstuk 7 wordt het laatste punt van Eliphaz door Job in nadere overweging genomen, en als met de werkelijkheid in strijd voor oogen gesteld.

Tegenover de bewering van Eliphaz, dat overal in de wereld de helpende en reddende werkzaamheid van Gods genade zichtbaar is, stelt Job de bewering, dat God dikwijls met hardheid het leven en het lot der menschen regelt en richt, gelijk dat ook op treffende wijze in zijne lijdensgeschiedenis duidelijk wordt. Daarbij ziet hij niet in, dat God na den dood de menschen schadeloos kan stellen, voor wat zij in dit leven hebben geleden.

Van zijne vrienden wendt Job zich in dit hoofdstuk tot den Heere, zonder, gelijk terecht gezegd is, de duisternis te doordringen, waarin de Heere God, Dien hij als den bewerker van zijn lijden beschouwt, voor hem gehuld is.

Vers 1—3.

Heeft niet de mensch eenen strijd op de aarde, en zijn zijne dagen niet als de dagen des daglooners? Gelijk de dienstknecht hijgt naar de schaduw, en gelijk de daglooner verwacht zijn werkloon; Alzoo zijn mij maanden der ijdelheid ten erve geworden, en nachten der moeite zijn mij voorbereid.

Job begint dit hoofdstuk met eene korte teekening van het menschelijk leven in het algemeen. Het zijn woorden, die altijd weer

een diepen indruk maken, en die door alle menschen moeten worden beaamd.

Het menschelijk leven is niet meer, wat het eenmaal in het Paradijs is geweest. Het leven is voor den mensch een strijd geworden. In plaats, dat de arbeid ons draagt, worden wij door den arbeid gedrukt. Uit den stand der koningen zijn wij uitgevallen, en wij zijn in den arbeidersstand nedergedaald.

Alle menschen zien in ééne klasse van menschen hun moeitevol bestaan veraanschouwelijkt, n.l. in de klasse der daglooners, die smachtend uitzien naar het uur der ruste en die hard moeten werken om te blijven bestaan.

Doch Jobs ellende is nog veel grooter, dan die in beeld wordt uitgedrukt. De arbeider hebbe zijne moeitevolle dagen, Job heeft maanden van ijdelheid, van vruchteloos verlangen, van smart, terwijl ook de nacht hem geen ruste nog biedt. Hij wenscht des avonds, dat het morgen ware; en hij wenscht des morgens, dat het avond ware, doch altijd is nieuwe ellende zijn deel.

Vers 4 en 5.

Als ik te slapen lig, dan zeg ik: Wanneer zal ik opstaan, en Hij den avond afgemeten hebben? En ik word zat van woelingen, tot aan den schemertijd. Mijn vleesch is met het gewormte en met gruis des stofs bekleed; mijne huid is gekliefd en verachtelijk geworden.

Job zegt in deze woorden allereerst, hoe lang de nachten voor hem zijn. Wat duurt de nacht kort voor hem, die een verkwikkenden slaap mag genieten. Maar wat duren de nachten lang voor hen, die door hunne krankheid niet tot rust kunnen komen. Zij keeren zich om en om op hun rustbed, zij zoeken den slaap op allerlei wijze, doch zij vinden hem niet. Zij worden als Job, zat van woelingen tot aan den schemertijd. Ook de slaap is eene gave Gods, die niet spoedig te hoog wordt geschat. Doch wel is het jammer, dat dikwijls eerst het gemis er van, ons deze gave Gods leert waardeeren.

Job geeft voorts in deze woorden eene korte beschrijving van de ontzettende krankheid, waarmede hij bezocht is. De geneeskundigen spreken van twee soorten van melaatschheid: de anesthetische en de tuberculeuse. De eerste is de lichtste, zij bestaat enkel in volkomen gevoelloosheid, de tweede in uitslag en verzwering van het gansche lichaam bovendien. Deze ergste soort had, volgens de beschrijving, Job. Met wormen was hij overdekt, die zich ontwikkelden uit de gezwellen der melaatschheid.

Elephantiasis heet deze melaatschheid, wijl de huid van den lijder aan deze ziekte hoe langer hoe meer op een olifantshuid

gaat gelijken. Daarom zegt Job ook, dat zijn lichaam met het „gruis des stofs", met stofkleurige korsten als bekleed was. Welk eene alles te boven gaande ellende!

Vers 6.

Mijne dagen zijn lichter geweest dan eene weversspoel, en zijn vergaan zonder verwachting.

Met de klacht over de smart des lijdens verbindt Job de klacht over de vluchtigheid des levens. Al duren de lijdensnachten ook lang, het menschelijk leven gaat toch ras voorbij. Het heeft zijne ellende, het heeft ook zijne ijdelheid, en daardoor stelt het ook nog zoo zeer te leur. Dat moet Job ook op droeve wijze ondervinden. Iedere dag des levens is er één voor hem; en naarmate de levensdagen elkander sneller opvolgen, wordt ook de hoop op herstel en geluk geringer voor hem.

NACHMANIDES, een Joodsch Schriftverklaarder [1]) is van oordeel, dat in dit nazindeel het beeld van het voorzindeel verder uitgebreid wordt. Hij vertaalt: „mijne dagen zijn sneller dan eene weversspoel; zij eindigen, omdat er geen draad meer is."

Inderdaad, als God onze levensdraad afsnijdt, dan blijft de weversspoel van ons leven stilstaan. Dan is de webbe afgeweven; de draad ontglipt, de kracht vergaat. En dat geschiedt dikwijls op het alleronverwachtst. De sterkste is enkel ijdelheid. „Gaat niet de mensch als in een beeld daarheen, gelijk een schaduw, die verdwijnt"?

Vers 7 en 8.

Gedenk, dat mijn leven een wind is; mijn oog zal niet wederkomen, om het goede te zien. Het oog desgenen, die mij [*nu*] ziet, zal mij niet zien: uwe oogen zullen op mij zijn, maar ik zal niet [*meer*] zijn.

Job richt zich in het vervolg zijner rede meer rechtstreeks tot God. Het verband zijner redevoering maakt ons dit duidelijk. Hij smeekt God om verlichting en verzachting van lijden en smarte, daar een mensch maar éénmaal op deez' aarde leeft, en hier dus na een smartelijk lijden en sterven geene vergoeding heeft te wachten.

Het is, alsof Job Gods barmhartigheid, door eene herinnering aan zijne nietigheid en ellendigheid, in beweging wil brengen. Hoe hard de weg ook is, die God met hem houdt, hij kan toch ook de gedachte nog niet loslaten, dat er bij God mededoogen voor en medelijden met de ellendigen is.

---

[1]) Zijn commentaar op Job is te vinden in de Rabbijnsche Bijbels, uitg. Amsterdam 1724.

Wij vinden dergelijke betuigingen meermalen in het Oude Testament. In Ps. 89:47 en 48*a* wordt gezegd: „Hoe lange, o Heere? zult Gij U steeds verbergen? Zal Uwe grimmigheid branden als een vuur? Gedenk, van hoedanige eeuw ik ben." En in Ps. 103: 14 lezen wij: „Want Hij weet, wat maaksel wij zijn, gedachtig zijnde, dat wij stof zijn."

Dat Job hier eene rechte snaar aanraakte kan derhalve niet worden ontkend. Ellende is wel geen grond, waarop wij verlossing kunnen verwachten. Maar ellende kan toch gebruikt worden als eene drangreden in het bidden en smeeken. God geeft ons de ellendigen, opdat wij met hen te doen zouden hebben, opdat wij barmhartigheid zouden leeren en in beoefening brengen; zou God dan koud en onverschillig de ellenden der menschenkinderen aanschouwen? Verre van daar; genadig en barmhartig is de Heere en zijne barmhartigheden hebben geen einde.

Zoo dikwijls de Heere Jezus, die het beeld is des onzienlijken Gods, dan ook met ongelukkigen en ellendigen in aanraking kwam, werd Hij met innerlijke ontfermingen over hen bewogen en Hij genas hunne kwalen.

Vers 9 en 10.

Eene wolk vergaat en vaart henen; alzoo die in het graf daalt, zal niet [*weder*] opkomen. Hij zal niet meer wederkeeren tot zijn huis, en zijne plaatse zal hem niet meer kennen.

De bedoeling van deze woorden is niet, gelijk sommigen gedacht hebben, dat de mensch met zijn sterven ophoudt te bestaan. Zij willen alleen zeggen, dat de mensch niet uit het doodenrijk (Scheool) tot deze aarde terugkeert. De mensch is in zijn sterven gelijk aan een reiziger, die de plaats van vertrek nooit weêr aanschouwen zal. Hij gaat wel heen, maar komt niet terug.

De plaats, de woonstede van den mensch, wordt hier als een persoon voorgesteld, die den bewoner, gedurende zijn leven, telkens als hij er binnen gaat, herkent. Met zijn sterven wordt de mensch voor zijn eigen huis een vreemde. Wel mag hij ernstig onderzoeken, waar alsdan zijn thuis zal zijn.

Zeker minister beweerde, dat niemand hem eenige zekerheid kon geven aangaande het leven na dit leven. Doch de hofprediker antwoordde hem: „Na uwen dood zult gij geen minister meer zijn, daarvan kunt gij u verzekerd houden. En als gij geen minister meer zijt, wat zult ge dan zijn?"

Vers 11 en 12.

Zoo zal ik ook mijnen mond niet wederhouden; ik zal spreken in benauwdheid mijns geestes; ik zal

klagen in bitterheid mijner ziele. Ben ik dan eene zee, of walvisch, dat Gij om mij wachten zet?

Men heeft deze woorden opgevat als eene oorlogsverklaring aan God. Omdat God toch naar Job niet luistert, en zijn gebed niet verhoort, daarom wil hij zijne lippen ook niet meer bedwingen. Al wat hij op zijn hart heeft tegen God, dat moet er maar af. Tegenover het zwijgen Gods zal hij een spreken stellen, waarin hij zijne opgekropte woede lucht geeft. Met deze opvatting gaan wij echter niet mede. Volgens onze beschouwing wil Job hier zeggen, dat, aangezien hij na zijn dood de gelegenheid niet meer heeft, om zich uit te spreken, om zich te verdedigen, hij daarom vóór zijn dood zijne zaak wil bepleiten.

Toch is het wel waar, dat Job nu de meer stille bede loslaat, en tot hartstochtelijke uiting komt, gelijk vooral uit vers 12 ons duidelijk blijkt.

Job schijnt daar allereerst te denken aan den Nijl, de hoofdrivier van Egypte. Als de tijd der overstrooming van deze rivier, die in Jes. 19 : 5 eene zee genoemd wordt vanwege hare grootte, nadert, dan wordt de waterstand door wachters nauwkeurig waargenomen, opdat te rechter tijd de sluizen geopend worden, waardoor het water in de kanalen tot vruchtbaarmaking van het land wordt afgeleid.

Voorts heeft Job hier zeer waarschijnlijk het oog op de krokodillen van den Nijl, die men door wachten liet bespieden, ten behoeve van de jacht en van het baden in de rivier.

Job wil zeggen: het is alsof ik God met gevaren bedreig, zoo word ik van alle kanten door Hem bewaakt. En daarvoor acht hij zich zelven veel te klein en gering.

Calvijn [1]) zegt zeer eigenaardig in verband met dezen tekst: „'t Is waar, dat wij wegens onze nietigheid wel kunnen zeggen: Ik ben geen walvisch, geen leeuw, geen beer of eenig ander wild dier; maar laten wij eens den blik vestigen op onze begeerten, ons verzet tegen God, onze tallooze overtredingen, die tot den hemel reiken. En als wij ons in onze begeerten tegen God verzetten, ik bid u, klimmen wij dan als 't ware niet naar Boven, om Hem den oorlog aan te doen? Inderdaad, een walvisch of leeuw of eenig ander wild dier op deze aarde heeft niets in zijn aard, dat van zooveel geweld getuigt als de zondige begeerte van den mensch. Als God dan krachtige middelen tegen ons gebruikt en meer wachten om ons zet, dan ons lief is, spreken wij in dit geval niet even als Job: Ben ik een walvisch? Ben ik eene zee? Wij zijn echter veel erger. Daarom moet God ons met kracht tegen-

[1]) Calvijn, Sermons sur Job 139.

houden, alsof wij bezeten waren. Voor het goede ontbreekt ons alles; voor het kwade zijn wij als reuzen."

Vers 13—16.

Wanneer ik zeg: Mijne bedstede zal mij vertroosten, mijn leger zal van mijne klacht [*wat*] wegnemen; Dan ontzet Gij mij met droomen, en door gezichten verschrikt Gij mij. Zoodat mijne ziele de verworging kiest; den dood meer dan mijne beenderen. Ik versmaad ze, ik zal toch in der eeuwigheid niet leven. Houd op van mij, want mijne dagen zijn ijdelheid.

Nimmer komt voor den ellendigen Job een uur van ruste. Ook in den nacht omringen hem deze wachters van God, en verschrikken hem in den slaap door vreeselijke droomen en gezichten. Het is n.l. een gewoon verschijnsel van de melaatschheid, dat zij den lijder plaagt met slapeloosheid, en voor zoover hij nog insluimert, eene verkwikkende rust wordt toch niet zijn deel. Zwartgallige droomen doen hem telkens van angst en schrik wakker worden, en de eenige verademing, die hem nog rest, de rust van den slaap, wordt hem niet gegund.

Niet zonder beteekenis is het hierbij, dat op de kolossale beelden „zee en zeemonster" volgen „het bed en het leger", als de door den mensch gezochte troosters, waardoor de geringheid van den mensch in zijn armzalig leven te meer uitkomt. [1])

Voorts is de bedoeling van vers 15 wel duidelijk, al is de vertaling niet gemakkelijk. Vanwege zijne ontzettende ellende kiest de gemartelde Job den dood boven het leven. Sombere gedachten doemen er op in zijne ziele; hoe heerlijk zou het voor haar zijn, als zij den kerker des lichaams ontvluchten kon! Ook hierin openbaart zich de werking des satans. De onreine geesten zoeken een lichaam om daarin te wonen, al is het ook in het lichaam van zwijnen (Matth. 8 : 31). Doch den mensch in zijn wanhoop fluisteren zij toe: Ontvlied uw lichaam, en dan zijt ge van al uw lijden verlost! Wee hen, die naar dezen helschen raad luisteren; de verworging krijgt, als bij Job, aantrekkelijkheid voor hen.

Zooals bekend is: de melaatschheid gaat in den regel ook met een soort Asthma gepaard, die in eene verstikking eindigt. Job spreekt den wensch uit, dat het spoedig daartoe met hem kome. Hij vindt het beter een doode te zijn, dan een wandelend geraamte te wezen.

Het leven heeft hoegenaamd geen waarde meer voor hem, en

[1]) Schlottmann, Das Buch Hiob. cap. VII : 13.

daarom bidt hij op hartstochtelijke wijze, dat God ophoude met hem te kwellen, wijl toch zijn leven maar een damp is.

Vers 17—19.

Wat is de mensch, dat Gij hem groot acht, en dat Gij Uw hart op hem zet, En dat Gij hem bezoekt in elken morgenstond, dat Gij hem in elken oogenblik beproeft? Hoe lang keert Gij U niet af van mij, [*en*] laat niet van mij af, totdat ik mijn speeksel inzwelge?

Hier neemt de rede van Job weer eene nieuwe, kleine wending. De gedachte, in vers 12 reeds uitgesproken, wordt in andere bewoordingen door hem herhaald.

Job is van oordeel, dat de mensch veel te klein en te nietig is voor God, om zooveel bemoeienissen en drukten ten zijnen opzichte te maken. In Ps. 8:5 en 6, en in Hebr. 2:6 worden dergelijke uitdrukkingen gedaan, doch wel blijkt ons uit eene vergelijking, dat als twee hetzelfde zeggen, zij nog niet altijd hetzelfde bedoelen.

Want „Ps. 8 bezingt den mensch als heer van het geschapene" [1]), daarin wordt de heerlijke en koninklijke plaats geroemd, die God aan den mensch in Zijne schepping gegeven heeft, welke woorden nog door den apostel Paulus in verband met den Heere Jezus gebruikt worden. (Hebr. 2:6.)

Doch wat Job zegt, heeft veel van eene parodie op dezen psalmtoon ter eere Gods; 't is een woord vol bittere ironie. Job vindt, dat God, in plaats van den mensch als een nieteling voorbij te gaan, veel te veel werk van hem maakt en veel te veel zijn aandacht aan hem wijdt.

De mensch is het niet waard, dat God Zijn oog over hem open doet (Job 14:3) en dat God door onafgebroken lijden zijn geduld en kracht op de proef stelt. Want er komt voor Job maar geen pauze en geen ruste; God keert Zijn toornenden blik geen oogenblik van hem af, om hem tijd te geven, dat hij zijn speeksel doorzwelgen kan. Het is eene spreekwoordelijke uitdrukking, waarvan Job zich hier bedient, om aan te duiden, dat hem ook maar geen enkel, ondeelbaar oogenblik wordt gegeven in zijne ellende, om eenigszins op verhaal te komen.

Vers 20 en 21.

Heb ik gezondigd, wat zal ik U doen, o Menschenhoeder? Waarom hebt Gij mij U tot eenen tegenloop gesteld, dat ik mijzelven tot eenen last zij?

---

[1]) Dr. H. Bavinck, Geref. Dogmatiek II, p. 508.

> En waarom vergeeft Gij niet mijne overtreding, en doet mijne ongerechtigheid niet weg? Want nu zal ik in het stof liggen; en Gij zult mij vroeg zoeken, maar ik zal niet zijn.

Job geeft in deze woorden de mogelijkheid toe van in iets te hebben overtreden. Maar al is dit zoo, wil hij zeggen, wat heeft dan mijne zonde Gode gehinderd of nadeel gedaan? God is toch veel te groot, dan dat Hij door de overtreding des menschen ook maar in eenig opzicht zou worden gedeerd of van Zijne heerlijkheid zou worden beroofd. Zooals Job eerst den mensch te klein en te gering heeft voorgesteld, zoo stelt hij ook nu de zonden en overtredingen des menschen veel te klein en te gering voor.

God wordt wel terdege onteerd door alle zonde en overtreding; zij verdonkeren en verduisteren de heerlijkheid Gods. En God zou Zichzelven niet handhaven, God zou Zichzelven op zij zetten, indien Hij den zondaar niet maakte tot het mikpunt van de pijlen Zijns toorns. Terwijl Job ook grootelijks dwaalt, als hij denkt, dat God in elk geval wel de zonden kan vergeven en kwijtschelden. Aan Gods recht moet worden voldaan. Geen verzoening, geen vergeving zonder voldoening.

Ook de naam, dien Job in dit laatste deel zijner rede aan God geeft, is uit zijn verduisterd, twijfelzuchtig hart geboren. Wel noemt Job den Heere niet den „spion van den mensch" gelijk RENAN [1]) de uitdrukking „Menschenhoeder" heeft vertaald, maar toch moet ze in een ongunstigen zin worden opgevat.

Eindelijk spreekt Job ook hier weer de gedachte uit, dat God alleen in dit leven het met hem goedmaken kan. Met den dood kan zulks niet meer. Dan zegt de dichter van Ps. 73:24 het ons beter. „Gij zult mij leiden door Uwen raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen."

Met het einde van dit 7e Hoofdstuk eindigt ook Jobs eerste antwoord aan zijne vrienden, waarin hij tevens zijn hart heeft uitgestort voor den Heere.

Om deze rede wel te begrijpen, moeten wij bedenken, dat Job zich in eene zware aanvechting bevond. Naar waarheid zegt DELITZSCH [2]), dat Job zich in eene aanvechting bevond, die nog erger is dan de hel. Want de verdoemden moeten God in hunne rampzaligheid verheerlijken, wijl hun lijden is de gerechte straf des hemels; Job echter ziet in zijn lijden den toorn Gods tegen zich ontbranden, terwijl hij toch niet het bewustzijn heeft van een doemwaardige te zijn.

---

[1]) RENAN, Le Livre de Job. p. 31.
[2]) DELITZSCH, Das Buch Job. S. 112.

Er is nog wel geloof in Job, doch het komt niet tot doorbreking. In het gevoel zijner verlatenheid komt hij niet tot het „Mijn God, mijn God!"

Vandaar dan ook, dat Job in deze redevoering niet geheel en al van zonde vrij te pleiten is. Er is iets oproerigs, iets aanmatigends, iets titanisch in zijn spreken tot God. Hij klaagt God wel eenigszins van ongerechtigheid en onbarmhartigheid aan. Doch dit moet tevens gezegd worden, dat zijne vrienden hem tot die zonde hebben gebracht. Gaat Job niet vrij uit, zijne vrienden zijn nog veel meer schuldig dan hij. Zij hebben Job met hunne halve waarheden in eene engte gebracht, waar hij nergens een uitweg ziet. Hadden zij het maar liever erkend, dat zij in Jobs lijdensgeschiedenis zich voor een raadsel bevonden, hetwelk zij met den besten wil niet tot oplossing konden brengen. En hadden zij daarbij maar met dezen man van smarte te doen gehad, en hem hun hartelijk medelijden betuigd en betoond! Inderdaad, dan zou Job voor vele zondige uitdrukkingen bewaard zijn gebleven. Want welbeschouwd, gelijk wij in het vervolg nog duidelijker zullen zien, Job strijdt eigenlijk niet tegen zijn God, maar tegen het valsche godsbeeld, dat zijne vrienden hem voor de oogen hebben gehouden. Het is bij die vrienden: God is onrechtvaardig, of Job is onrechtvaardig, een derde is er niet. Daar God echter niet onrechtvaardig kan zijn, zoo moet Job onrechtvaardig zijn. En had Job nu maar in vorige dagen als een goddelooze geleefd, dan had hij ook gemakkelijk deze uitspraak zijner vrienden kunnen beamen. Doch dat was niet het geval, gelijk God zelf aangaande Job heeft betuigd. Begrijp dus wel de moeilijke positie, waarin Job door zijne vrienden gebracht werd. Wilde hij zichzelven verontschuldigen, dan moest hij God beschuldigen. Wat bange strijd heeft hij dientengevolge in zijn binnenste moeten strijden. En hij had wel een volmaakt man moeten zijn, indien hij in deze aanvechting niet in woorden gestruikeld had. (Jak. 3:2.)

HOOFDSTUK VIII.

Bildads eerste rede.

In dit hoofdstuk komt Bildad, de Súhiet, aan het woord. Zijn naam beteekent zeer waarschijnlijk „de zonder moedermelk opgevoede". Erg teeder is trouwens zijn hart ook niet. Beets zegt ergens: „Iets weekers, dat de linkerborst doorwoelt, herinnert aan mijn moeders teeder harte". Doch bij Bildad merken wij van dat „weeke" niet veel. Tamelijk hard loopt hij van stal. Ziet ge, de vrienden van Job hadden gemeend, dat Job zich op de uitspraken van Eliphaz (Hoofdst. 4 en 5) aanstonds voor overwonnen zou verklaren, maar dat gebeurde niet. Daarin zagen zij zich bedrogen. Vandaar dat, zoodra Job tot stilwijgen is gekomen, Bildad terstond het woord neemt, om nog al heftig tegen Job uit te varen.

Zijne rede laat zich gemakkelijk in drieën verdeelen, n.l. vers 1—7; vers 8—19; vers 20 tot het einde.

Vers 1—3.

Toen antwoordde Bildad, de Súhiet, en zeide: Hoe lang zult gij deze dingen spreken, en de reden uws monds een geweldige wind zijn? Zoude dan God het recht verkeeren, en zoude de Almachtige de gerechtigheid verkeeren?

Op eene, bij redenaars niet ongebruikelijke wijze, vangt Bildad aan. Het geduld der vrienden is reeds lang genoeg op de proef gesteld door de woorden van Job, die hij bij eenen geweldigen wind vergelijkt.

Bildad bedoelt er mede, dat Jobs woorden winderig en nietig en ijdel zijn als de wind, terwijl zij hevig en heftig zijn als de stormwind. De heftigheid kan echter de onhoudbaarheid zijner woorden niet wegnemen.

Indien Job waarlijk godslasterlijke dingen gezegd had, zou het oordeel van Bildad ter snede zijn geweest. „De woorden van godslastering der goddeloozen zijn als wind, laten wij dus altijd met eerbied over den Heere spreken. Als wij dit doen naar de mate

van ons geloof, zal dat geen wind zijn, maar God zal er door verheerlijkt worden." [1]).

Voorts, in vers drie, wordt de veelbeteekenende stelling, die Bildad, vooral tegenover Jobs laatste woorden, verdedigt, duidelijk uitgesproken, en wel in ontkennenden vraagvorm.

God is rechtvaardig; God handelt rechtvaardig, als Hij de menschen straft; daar is nooit en nimmer reden, om Hem van eenige onrechtvaardigheid te beschuldigen. Hij werkt met rechte, en niet met kromme lijnen.

Op en voor zichzelve beschouwd is er niets tegen deze stelling in te brengen. Haar inhoud is één der voornaamste stukken van ons christelijk geloof. God is de fontein van alle recht en gerechtigheid; gerechtigheid en gericht zijn de vastigheid Zijns troons. „Wij onderscheiden wel bij God wijsheid en goedheid, recht en macht, maar deze behooren alle gelijkelijk tot Zijn wezen. Al heeft God onbeperkte macht over alle schepselen, toch regeert Hij de wereld niet als een tyran, maar overeenkomstig Zijne heiligheid en rechtvaardigheid. Deze rechtvaardigheid is ons ten deele verborgen, zoodat wij haar niet begrijpen, maar zoo is het ook met Zijne macht." [2])

Vers 4—7.

Indien uwe kinderen gezondigd hebben tegen Hem, Hij heeft ze ook in de hand hunner overtreding geworpen. [*Maar*] indien gij naar God vroeg zoekt, en tot den Almachtige om genade bidt; Zoo gij zuiver en recht zijt, gewisselijk zal Hij nu opwaken, om uwentwille, en Hij zal de woning uwer gerechtigheid volmaken. Uw beginsel zal wel gering zijn; maar uw laatste zal zeer vermeerderd worden.

In deze verzen werkt Bildad de stelling: God is rechtvaardig, verder uit. Indien de kinderen van Job gezondigd hebben, God heeft hen ook gestraft. „Indien" zegt Bildad, om Job nog eenigszins te verschoonen; hij bedoelt echter: „omdat".

De kinderen van Job zijn in de macht van het kwaad, dat zij pleegden, overgegeven naar het rechtvaardig oordeel Gods, dat is werkelijk de gedachte van Bildad. Had hij iets tot den fijngevoeligen Job kunnen zeggen, dat dieper zijn hart moest doorpriemen, dan dit? Al was het een onloochenbaar feit geweest, dat Jobs kinderen in de zonde gestorven waren, dan had hij het nog niet mogen zeggen, ten einde het ouderhart van Job te sparen. Job zou allicht

[1]) Calvijn, Sermons sur Job 146*a*.
[2]) Calvijn, Sermons sur Job 146*b*.

in dat geval hem voorkomen hebben met de woorden: „Ik weet het ook wel, zwijg gij stille".

CALVIJN heeft eene betere gedachte over de kinderen van Job dan Bildad. „Het is zeer waarschijnlijk, zegt hij, dat God hen slechts tijdelijk gestraft heeft, om hunne zielen voor eeuwig te behouden. God neemt menigmaal plotseling weg, die Hij ten leven heeft uitverkoren en bestemd." [1])

Dat God rechtvaardig is, heeft echter ook nog eene lichtzijde voor Job, volgens de beschouwing van Bildad. Voor Jobs kinderen is het voor altijd te laat, om tot redding te komen, doch voor Job nog niet. Daarom zegt Bildad vervolgens tot Job: „Indien gij naar God vroeg zoekt", d. w. z. indien gij tijdig voor Hem in de veroötmoediging komt, dan zal Hij de woning uwer gerechtigheid nog herstellen, en dan zal, hetgeen gij te voren waart, gering zijn; wat gij hierna zult zijn, buitengewoon groot.

Bildad wil nog wel veronderstellen, al kost het hem ook groote moeite en al twijfelt hij er telkens weêr aan, dat Job wezenlijk een vrome man is, al heeft hij dan ook vele zwakheden en groote gebreken. Welnu, als hij dan maar ootmoediger wordt en God nederig om genade aanroept, dan zal het ook wel blijken, dat zijn lijden van voorbijgaanden aard is.

Want slechts de schuldige blijft ongelukkig; maar de onschuldige wordt, na korten druk, en al is zijn lijden ook niet geheel onverdiend, rijkelijk en meer dan te voren gezegend.

Ook hier blijkt weer welke groote en heerlijke waarheden Jobs vrienden uitspreken, en hoe deze alleen door eene verkeerde en harde toepassing, die zij er van maken, en doordien zij ze tot dit leven beperken, in onwaarheden veranderen.

Zooals Bildad toch den gang van zaken beschrijft, zoo is ook de loop der dingen bij Job geweest, zijn laatste was veel meer gezegend dan zijn eerste.

God heeft inderdaad de „woning zijner gerechtigheid" willen herstellen, zoodat het voor iedereen duidelijk werd, dat Job was oprecht en vroom en godvreezende en wijkende van het kwaad.

Bildad spreekt hier in denzelfden geest, waarin Eliphaz reeds in hoofdstuk 5 gesproken heeft. Als Job maar zuiver en oprecht is, dan zal God wel alles weêr goed met hem maken. En het is alzoo geschied. Door den druk heen heeft God hem tot nieuwe grootheid gebracht. En dat is een weg, dien God dikwijls met Zijn volk bewandelt. Jobs ervaring staat hier niet alleen. 't Einde is voor Gods kinderen altijd goed, 't zij in dit leven, 't zij na dit leven. In Gods gemeenschap is de latere dag altijd heerlijker dan de vroegere. De stroom, die van het heiligdom uitgaat, wordt steeds breeder en dieper; (Ezech. 47) den goeden wijn geeft de Heere het laatst.

---

[1]) CALVIJN, Sermons sur Job 148.

Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen; maar uit alle die redt hem de Heere. En dan verblijdt Hij zijne gunstgenooten naar de dagen, in dewelke Hij hen gedrukt heeft; naar de jaren, in dewelke zij het kwaad gezien hebben. (Ps. 90 : 15).

Vers 8—10.

Want vraag toch naar het vorige geslacht, en bereid u tot de onderzoeking hunner vaderen; Want wij zijn van gisteren, en weten niet; dewijl onze dagen op de aarde eene schaduw zijn. Zullen die u niet leeren, tot u spreken, en uit hun hart reden voortbrengen?

Gelijk Eliphaz tot verdediging van zijn gevoelen zich beriep op een visioen, op eene hem te beurt gevallene openbaring, zoo komt Bildad met de woorden der vaderen voor den dag. Geschiedenis en overlevering neemt hij te baat, om gewicht en gezag aan zijne uitspraken bij te zetten. Deze wijze van doen moge door bezwaren gedrukt worden, zij is toch ook niet geheel en al af te keuren.

Neen, het tegenwoordig geslacht heeft de wijsheid niet alleen in pacht. „Men moet, wil men het wezen der dingen verstaan, de wijsheid in zich opnemen, die door de worstelingen van den geest in den loop der eeuwen verkregen is, en van geslacht tot geslacht is voortgeplant. Alle wijsheid is traditie-wijsheid." [1])

Wie niet wil staan op de schouders der voorgeslachten, hij krijgt een gebouw zonder fundament. De wetenschap en de wijsheid van alle tijden vormen een geheel.

Zoo mag ook de geloovige Christen de ervaringen, die de Kerk van Christus gedurende de vele eeuwen van haren strijd met de zonde en de dwaling opgedaan en overeenkomstig het Woord in hare belijdenisschriften uitgedrukt heeft, niet gering achten. Zij zijn een product van den arbeid des Heiligen Geestes in de gemeente, en wij moeten er een dankbaar gebruik van maken, om tot de zekerheid des geloofs en tot de ware wijsheid te komen.

Het is niet minder dan revolutionair, als wij, op welk gebied dan ook, geen rekening houden met het historisch gewordene; als wij doen, alsof de wereld eerst gisteren geschapen, en alsof de Bijbel zooeven uit den hemel gevallen is.

Toch bestaat de ware wijsheid ook niet in het napraten der ouden. Wij moeten niet repristineeren. Bildad houdt zich bezig met overgeleverde gezegden der ouden aan te halen, gelijk ook zijne beide vrienden dat doen, doch zij plaatsen ze niet in het licht van hunnen tijd en van de omstandigheden, waaronder ze uitgesproken werden, en zoo werden die oude waarheden tot leugenen in hun mond.

---

[1]) H. Aug. Hahn, Comm. u. d. Buch Hiob. S. 84.

Vers 11—15.

Verheft zich de bieze zonder slijk? Groeit het rietgras zonder water? Als het nog in zijne groenigheid is, [*hoewel*] het niet afgesneden wordt, nochtans verdort het vóór alle gras. Alzoo zijn de paden van allen, die God vergeten; en de verwachting des huichelaars zal vergaan. Van denwelken zijne hope walgen zal; en zijn vertrouwen zal zijn een huis der spinnekop. Hij zal op zijn huis lenen, maar het zal niet bestaan; hij zal zich daaraan vasthouden, maar het zal niet staande blijven.

Ziedaar het eerste stuk van de wijsheid der ouden, die door Bildad werd voorgedragen. Het zijn oude, kunstige spreuken, waarin op beeldsprakige wijze de leer van Gods rechtvaardigheid verkondigd wordt. De papierplant groeit in de moerassen van den Nijl tot tien ellen boven het water. Doch als het haar aan water ontbreekt, terwijl zij nog in hare groenigheid is, en men er nog niet aan denkt, om haar af te snijden, verdort zij plotseling. Zoo kan ook het geluk van den goddelooze wel tijdelijk, maar niet van duur zijn; het moet op 't onverwachtst wel eindigen, gelijk de Nijlplant dikwijls schielijk verwelkt. Wat de ouden leerden, was derhalve dit: Al wat geen levensvoedsel heeft, moet sterven. Dat verkondigt ons de natuur, dat predikt ook ons de zedelijke wereld. Een gelukkige goddelooze is een huichelachtig verschijnsel. Doch zijn geluk kan niet lang duren, tengevolge van zijn afval van God, Die de Bron des levens is. Zijne weêrspannigheid wordt afgesneden, (vs. 14) en 't gebouw zijner hope is aan een huis der spinnekoppen gelijk. De zijden draden van het web der spin zijn zoo fijn, dat er vele duizenden van moeten saamgevlochten worden, alvorens zij voor het menschelijk oog zichtbaar worden; en er zijn vier millioen voor noodig, om een draad te maken ter dikte van een menschenhaar. Welk een architectuur zit er dus in een spinnewebbe, dat slachthuis voor vliegen. Doch zie, met één bezemstreek, door één rukwind wordt dat huis met zijne bewoners weggevaagd en tegen den grond geslagen. Zoo mag ook het huis des goddeloozen de vrucht zijn van duizend listen en lagen, 't is toch een huis, op een zandgrond gebouwd.

Vers 16—19.

Hij is sappig voor de zon, en zijne scheuten gaan over zijnen hof uit. Zijne wortelen worden bij de springader ingevlochten; hij ziet eene steenige

plaats. [*Maar*] als [*God*] hem verslindt uit zijne plaats, zoo zal zij hem loochenen [*zeggende*]: Ik heb u niet gezien. Zie, dat is de vreugde zijns wegs; en uit het stof zullen anderen voortspruiten.

In deze verzen wordt de goddelooze vergeleken bij een slingerplant, die saprijk is, ondanks de zonnehitte. Zelfs over steenhopen kronkelen zich hare wortelen, en lagen van steenen doorboort zij. Haar groeikracht is geweldig, doch als zij verdort, dan is zij weldra verdwenen ook.

Bildad geeft met deze woorden dezelfde zaak te kennen, die reeds door hem uitgesproken is. Het is eene eigenaardigheid der Oostersche poëzie, wat uit het boek Job ook zoo duidelijk blijkt, dat zij dezelfde gedachte herhaaldelijk uitspreekt, dezelfde meeningen gedurig vertolkt; zij heeft synoniemen en parallellen tot in het eindelooze, wat in hooge mate de bewondering van den Oosterling gaande maakt.

Trouwens, evenals de papierstruik heeft ook de slingerplant veel overeenkomst met den goddelooze. Hij breidt zich in zijn voorspoed over de aarde uit, zijn geslacht, zijne bezittingen, zijne eer, zijn invloed nemen toe. Zelfs aan ongunstige omstandigheden weet hij een tijd lang het hoofd te bieden. Doch als de „dies irae", de dag des toorns, voor hem gekomen is, dan trekken zich zelfs zijne vrienden en betrekkingen van hem terug, dan wil niemand hem kennen. Met zijne vreugde is het gedaan; met zijne plaats is het gedaan; anderen nemen zijne woonstede in.

Vers 20—22.

Zie, God zal den oprechte niet verwerpen; Hij vat ook de boosdoeners niet bij de hand; Totdat Hij uwen mond met gelach vervulle, en uwe lippen met gejuich. Uwe haters zullen met schaamte bekleed worden; en de tente der goddeloozen zal niet [*meer*] zijn.

Tot vers 19 heeft Bildad de spreuken der ouden ten beste gegeven. Hij heeft echter niet den moed, om ze rechtstreeks op Job toe te passen. Hij laat de toepassing in het midden. Is Job een oprechte, dan zal de Heere hem niet verwerpen. Is Job echter een boosdoener, God zal hem niet bij de hand vatten, om hem weer op te richten. Is Job een goddelooze, dan zal zijne tent vergaan; doch is hij een oprechte, dan zullen er nog blijde dagen voor hem komen en zijne haters zullen beschaamd worden.

Dat er veel balsem der vertroosting in deze woorden voor Job gelegen was, kunnen wij dan ook niet zeggen. De rede van Bildad is er te halfslachtig voor. De bloempjes hier en daar in zijne rede-

voering nemen toch de scherpe doornen niet weg. Als Job reeds gestorven ware geweest, toen Bildad zijne woning bezocht, dan had hij er zich van verzekerd gehouden, dat Job als een erge goddelooze geleefd had. Aangaande Jobs kinderen bestond er ten dezen opzichte geen twijfel bij Bildad; doch aangezien Job nog leefde, stelde hij de mogelijkheid, dat de struikeling onopzettelijk was geweest, en daarom de harde bezoeking van een voorbijgaanden aard zoude zijn.

Kortom, voor Bildad bestonden er geen raadselen in de Godsregeering. De wijsheid der ouden gaf hem het volle licht. Ook in Jobs lijdensgeschiedenis was hem alles helder en klaar. Daarom kon hij voor Job de rechte vertrooster niet zijn.

HOOFDSTUK IX.

Jobs eerste antwoord aan Bildad.

Dit hoofdstuk begint als het 6e hoofdstuk. „Maar Job antwoordde en zeide." Het heeft dus allereerst ten doel, om aan Bildad een antwoord te geven. Toch heeft Job in deze redevoering ook nog heel wat aan Eliphaz te zeggen.

Het is n.l. in deze rede, dat Job ingaat op de grondstelling, door Eliphaz en Bildad op onderscheidene wijze te berde gebracht. God is in al Zijn doen rechtvaardig, hebben zij gezegd; tegenover Hem heeft de lijdende mensch altijd ongelijk. God is rechtvaardig, want Hij is machtig tevens. Welnu, Job neemt deze uitspraak over, doch hij maakt er een wapen van, om zijne vrienden er meê te bestrijden.

Hij noemt hen echter in deze redevoering (hoofdst. 10 en 11) in het geheel niet, en spreekt hen ook nergens aan. Deze rede heeft den vorm van eene alleenspraak, doch is in vele opzichten ook een gebed.

Zij heeft drie afdeelingen: hoofdst. 9:1—20; 21—35; hoofdst. 10:1—22.

Vers 1—4.

Maar Job antwoordde en zeide: Waarlijk ik weet, dat het zoo is; want hoe zoude de mensch rechtvaardig zijn bij God? Zoo hij lust heeft, om met Hem te twisten, niet één uit duizend zal hij Hem beantwoorden. Hij is wijs van hart, en sterk van kracht; wie heeft zich tegen Hem verhard, en vrede gehad?

Bildad had gezegd, dat God nooit het recht verkeert, (hoofdst. 8:3) en Job „beaamt" volgens den grondtekst deze uitspraak. Heeft Eliphaz aan het einde zijner rede uitgeroepen: „het is alzoo;" ook die woorden maakt Job tot de zijne. Doch hij maakt uit de door hen uitgesproken waarheden eene gansch andere gevolgtrekking, dan de hunne. Het is daarbij niet geheel zonder ironie, dat hij hunne uitspraken tot de zijne maakt. Welzeker, zegt Job met zoo-

vele woorden, wat God doet is altijd recht, wijl God het doet; hoe zou de mensch tegenover God zijn recht kunnen handhaven! Als God Zich met den mensch in een tweestrijd wil begeven, dan moet de mensch het altijd verliezen. Duizend vragen kan God aan den mensch voorleggen, waarop hij niet één bevredigend antwoord kan geven. De mensch zal niet eens weten, wat hij zeggen moet, als hij zich in zijne kleinheid tegenover den oneindigen God ziet geplaatst; dan besterft elk woord hem op de lippen.

Met God valt doodeenvoudig niet te twisten, want Zijne almacht maakt, dat Hij tegenover den machteloozen mensch altijd gelijk heeft. En dat geldt zoowel van den onschuldigen als van den schuldigen mensch. God wint het altoos op den mensch.

Hij is wijs van hart, om vraag op vraag te doen; Hij is sterk van kracht, om aan Zijne woorden gezag bij te zetten, en om het recht van den mensch ter neder te werpen. Wie zich tegen Hem verhardt, komt nooit ongedeerd uit den strijd.

Terecht is de opmerking gemaakt, dat de waarheid dezer woorden later in Job zelf is bevestigd geworden.

Toen God inderdaad aan Job verscheen, wist hij niet, wat hij zeggen moest. Hoeveel vragen werden hem gedaan, waarop hij het antwoord niet kon geven. Alleen had die verschijning Gods niet het ongunstig gevolg, dat Job er volgens bovenstaande woorden van verwacht had.

Vers 5—7.

Die de bergen verzet, dat zij het niet gewaar worden; die ze omkeert in zijnen toorn; Die de aarde beweegt uit hare plaatse, dat hare pilaren schudden; Die de zonne gebiedt, en zij gaat niet op; en verzegelt de sterren;

Heeft Eliphaz gesproken van de grootheid Gods, zooals zij zich openbaart in het rijk der natuur, Job toont in deze woorden, dat hij ook op meesterlijke wijze dit thema kan behandelen. Gansch poëtisch is de schildering, die Job hier geeft van de onweerstaanbare werking der almacht Gods, ook wat hare verstorende en verwoestende werking aangaat. Één wenk van Gods alvermogen, en 't hoogst gebergt wordt uit zijn steê, verzet tot in het hart der zee. In zijnen toorn, (gelijk ten tijde van den zondvloed) werpt God de bergen omver; Hij beroert de aarde en ze beeft; de pilaren der aarde, de voeten der bergen, die in 't hart der aarde zich bevinden en haar vastigheid geven, doet Hij waggelen.

Hij gebiedt de gouden zon, alsof het zijn knecht is, en zij gaat niet op, zij verbergt hare stralen; de sterren verzegelt Hij, Hij versteekt ze achter donkere wolken. Want Hij telt het getal der sterren; Hij noemt ze alle bij namen. Ps. 147:4.

Vers 8—10.

Die alleen de hemelen uitbreidt; en treedt op de hoogten der zee; Die den Wagen maakt, den Orion, en het Zevengesternte, en de binnenkameren van het zuiden; Die groote dingen doet, die men niet doorzoeken kan; en wonderen, die men niet tellen kan.

Deze beschrijving van Gods grootheid en almacht behoort mede tot het verhevenste, wat dienaangaande in de Hebreeuwsche poëzie te vinden is. Vers 8*a* doet ons denken aan Ps. 104 : 2*b*: Hij rekt den hemel uit als een gordijn," vers 8*b* aan Hab. 3 : 15*a*: „Gij betradt met uwe paarden de zee." Met de hoogten der zee worden toch niet bedoeld de wateren, die boven het uitspansel zijn. (Gen. 1 : 7) zooals sommige Schriftverklaarders gedacht hebben, maar de door den stormwind bewogen hemelhooge golven der zee, waarop God wandelt als op de vleugelen des winds. Ps. 104 : 3.

Voorts wordt God hier voorgesteld als de Schepper (in Ps. 33 : 6 en in Nehem. 9 : 6 wordt hetzelfde woord voor scheppen gebruikt) van den sterrenhemel, waartoe een drietal sterrenbeelden genoemd worden. Het eerste sterrenbeeld, dat genoemd wordt, is de Wagen, ook wel Heerwagen en groote Beer geheeten. Deze naam komt eenigszins gewijzigd ook nog in Job 38 : 32 voor. Het tweede sterrenbeeld is de Orion, welk woord beteekent „de dwaze," en dat ook gevonden wordt in Job 38 : 31, Amos 5 : 8. Nadere bizonderheden aangaande den Orion geven wij bij de verklaring van Hoofdst. 38 : 31.

Het derde sterrenbeeld, waarvan Job gewaagt, is het meer bekende Zevengesternte, (letterlijk hoopje) bestaande uit de zeven groote en onderscheiden kleine sterren van den Stier, bij de Grieken de Pleiäden geheeten. Het wordt ook genoemd in Job 38 : 31 en Amos 5 : 8.

Al deze sterrenbeelden worden gevonden aan den Noordelijken sterrenhemel. Vandaar dat Job ook nog spreekt van de „binnenkameren van het zuiden," daarmede bedoelende de verwijderde zuidelijke hemelstreken, de verste gedeelten van den hemel in het zuidelijk halfrond, die onbekend waren.

In vers 10 zegt Job hetzelfde, wat Eliphaz in hoofdstuk 5 : 9 gezegd heeft. Want in de erkenning van Gods oneindige macht staat hij bij de vrienden niet ten achter, doch hij schildert die macht bizonderlijk in hare schrikverwekkende majesteit. En hij heeft daarmede zijn doel. Eliphaz heeft hem op Gods grootheid gewezen, om hem tot verootmoediging te brengen. Doch Job wijst op Gods absolute macht, om aan te toonen, dat een mensch tegenover God nooit zijn recht verdedigen kan.

Vers 11—13.

Zie, Hij zal voor mij henengaan, en ik zal Hem niet zien; en Hij zal voorbijgaan, en ik zal Hem niet merken. Zie, Hij zal rooven, wie zal het Hem doen wedergeven? wie zal tot Hem zeggen: Wat doet Gij? God zal zijnen toorn niet afkeeren; onder Hem worden gebogen de hoovaardige helpers.

Evenals in het rijk der natuur en in de wereld der planeten, betoont God in de lotgevallen der menschen Zijn onweêrstaanbaar alvermogen. Onzichtbaar gaat Hij den mensch voorbij en grijpt hem aan, terwijl niemand Hem tegenhouden kan. God neemt uit de hand der menschen, al wat Hij wil en niemand kan Hem noodzaken, om het terug te geven. Trouwens, het is alles van Hem. Ons goed is maar leengoed. God heeft werkelijk het recht, om, wat Hij gegeven heeft, te nemen. Zoo dacht Job in vorige tijden er ook over, toen hij zeide: „de Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd."

Het woord „rooven" komt hier dan ook niet te pas. God is ook aan niemand rekenschap verschuldigd vanwege Zijne daden. Hij is de hoogste souverein, Die met het heir des hemels en met de inwoners der aarde mag doen naar Zijn welbehagen.

Het is echter ook niet waar, dat God Zijnen toorn niet afkeert, d. w. z. dat God Zijn toornevuur altijd tot het einde toe branden laat, gelijk door Job beweerd wordt. In Ps. 78 : 38 wordt ons juist gezegd, dat God „dikwijls Zijnen toorn afwendde, en Hij wekte Zijn gansche grimmigheid niet op."

Wat door de „hoovaardige helpers" moet worden verstaan, is niet gemakkelijk te zeggen. Sommigen vertalen: onder Hem worden gebogen de steunsels van den opstand, n. l. diegenen, die de tegen God strijdenden trachten bij te staan. Anderen vertalen: voor Hem krommen zich de helpers van Rahab. En dan verstaan zij door Rahab het land van den Nijl, gelijk Egypte in Ps. 87 : 4 en 89 : 11 ook genoemd wordt, welke naam van een zeedraak (Jes. 51 : 9) afkomstig schijnt te zijn. Hoe het ook zij, dit is in elk geval de bedoeling, dat allen, die zich tegen God verheffen, welke titans, welke reuzen het ook mogen zijn, door Hem worden ter neer geworpen. Ook het verband maakt deze bedoeling duidelijk.

Vers 14—16.

Hoe veel min zal ik Hem antwoorden, en mijne woorden uitkiezen tegen Hem? Denwelken ik, zoo ik rechtvaardig ware, niet zoude antwoorden;

mijnen Rechter zal ik om genade bidden. Indien ik roepe, en Hij mij antwoordt, ik zal niet gelooven, dat Hij mijne stemme ter oore genomen heeft.

Indien zelfs de titanische, de hemelbestormende machten niet voor God kunnen bestaan, wil Job zeggen, wat zal ik, de machtelooze, dan tegen Hem kunnen beginnen? Hoe zal ik Hem te rede kunnen staan en welgekozen woorden spreken tot Hem? Om gepast te kunnen spreken, moet men kalm zijn, en hoe zal een nietig mensch die eigenschap kunnen bezitten, als hij de hooge majesteit Gods gadeslaat? Hoe zal hij dan zijne woorden kunnen „wegen"?

Toch twijfelt Job niet aan zijne onschuld. Integendeel, als hij voor Gods rechtbank zijne zaak zou kunnen bepleiten, dan zou zijne onschuld wel blijken. Doch al werd die gelegenheid hem geboden, hij zou er geen gebruik van durven maken. Want zelfs het bewustzijn, dat hij het recht op zijne zijde heeft, zou hem nog niet geven „het woord met vrijmoedigheid in de opening zijns monds." Er zit niets anders voor hem op, daar God Aanklager en Rechter is in één persoon, dan dat hij dien grooten Rechter om genade verzoeke.

Sterker nog. Al mocht het blijken, dat God naar Jobs woorden luisterde en hem antwoord gaf, hij zou het toch niet gelooven. Hij zou toch denken, dat met Gods oneindige verhevenheid zooveel nederbuigende goedheid niet kan bestaan. Welk eene verkeerde voorstelling van den Heere, Die, ofschoon Hij is de Hooge en de Verhevene, en in de eeuwigheid woont, toch ook woont bij de verbrokenen van harte en bij de verbrijzelden van geest. Doch daartoe komt de twijfelzuchtige mensch. God kan het hem nooit goed maken. Men lette toch wel op de oorzaken en het karakter van deze geestelijke krankheid, om hare genezing te kunnen bewerken.

Vers 17—20.

Want Hij vermorzelt mij door een onweder, en vermenigvuldigt mijne wonden zonder oorzaak. Hij laat mij niet toe mijnen adem te verhalen, maar Hij verzadigt mij met bitterheden. Zoo het aan de kracht [*komt*], zie, Hij is sterk; en zoo het aan het recht [*komt*], wie zal mij dagvaarden? Zoo ik mij rechtvaardige, mijn mond zal mij verdoemen; ben ik oprecht, Hij zal mij toch verkeerd verklaren.

Men vat deze woorden ook wel op als veronderstellender wijze uitgesproken. Volgens die beschouwing geven zij te kennen, wat er wel gebeuren zou, indien Job den Heere God tot verantwoording riep. God zou hem door een onweder overvallen, zijne wonden nog vermeerderen en nieuwe ellenden hem doen overkomen. Dit is zeker, dat deze woorden een duidelijk bewijs geven, hoe hopeloos en

moedeloos Job geworden is, en hoe hij in de vaste overtuiging leeft, dat hij in zijn rechtsstrijd tegen God het toch moet verliezen. Gods geweldige overmacht beneemt den mensch elke kans, meent Job, om ooit ofte immer zijn recht tegenover God te kunnen laten gelden. Men kan den God van hemel en aarde niet voor de menschelijke rechtbanken ontbieden.

En in dit laatste heeft Job gelijk. Als het op sterkte aankomt, zegt God: „Ziehier"! en alle schepsel bezwijkt. Gelijk ook op het woord van den Zoon Gods: „Ik ben het"! al zijne vijanden ter aarde vielen. Doch Job vergeet hierbij, dat God, die het altijd in sterkte wint van den mensch, ook altijd het recht, het ware, objectieve recht aan zijne zijde heeft.

En derhalve is het niet te verwonderen, dat de mensch, met zijne subjectieve rechtsbeschouwing, niet weet, wat hij voor Gods aangezicht ter zelfverdediging zeggen zal. Zijn mond zal hem veroordeelen, al tracht hij ook zich zelven te rechtvaardigen.

't Is dan ook diep zondig van Job, als hij durft zeggen, dat God hem toch verkeerd en verwerpelijk zou verklaren, gesteld dat hij als een oprechte voor God kon verschijnen. Wel was Job hier in een gevaarlijken toestand.

Hij tastte God in één Zijner heerlijkste eigenschappen aan. De rechtbank Gods is de hoogste; hooger beroep op recht is er niet denkbaar. Op die rechtbank hebben de christenmartelaren zich beroepen, waar er in deze wereld voor hen geen recht was te vinden. Zijn zij beschaamd uitgekomen? Trouwens, in zijne betere oogenblikken heeft ook Job zich gedurig op die rechtbank beroepen. Hij zondigde hier meer met zijne lippen, dan met zijn hart. Het waren weêr „woorden des mismoedigen", die als een buit voor den wind moeten worden beschouwd.

In Rom. 8:33 en 34*a* hebben wij eene uitspraak van Paulus, die, wat den vorm aangaat, sterk aan deze woorden van Job herinnert. De inhoud is echter heel wat beter.

„Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, die rechtvaardig maakt. Wie is het, die verdoemt"?

Vers 21—24.

Ben ik oprecht, zoo acht ik [*toch*] mijne ziel niet; ik versmaad mijn leven. Dat is één ding; daarom zeg ik: Den oprechte en den goddelooze verdoet Hij. Als de geesel haastelijk doodt, bespot Hij de verzoeking der onschuldigen. De aarde wordt gegeven in de hand des goddeloozen; Hij overdekt het aangezicht harer rechteren; zoo niet, wie is hij dan?

Met vers 21 geeft Job eene nieuwe wending aan zijne rede. Heeft hij

in vers 20 gezegd, dat God hem toch verkeerd verklaren zou, ook al was hij oprecht, in dit vers handhaaft hij evenwel zijne onschuld.

Al mocht zijn mond hem ook voor Gods aangezicht verdoemen, vanwege de grootheid der majesteit Gods, een oprechte, een onschuldige is hij en blijft hij. En dat wil hij uitspreken, het moge kosten wat het wil, al moet het ook zijn leven kosten. Het is hem een en hetzelfde, wat er met hem gebeurt, en daarom zal hij zeggen, wat hem op het harte ligt. En wat is dat? „God verdelgt rechtvaardigen zoowel als boozen." En die stelling gaat Job dan vervolgens verdedigen, door te wijzen op wat er bij allerlei groote rampen, bij pest, hongersnood, overstrooming, aardbeving en oorlog, gebeurt. Dan worden alle menschen zonder onderscheid door hetzelfde lot getroffen; de vromen moeten er evengoed aan gelooven als de boozen, en of de oprechten al schreeuwen om hulpe tot God, Hij is doof voor hunne klachten, Hij spot met hunne ellende, want Hij helpt hen niet.

Voorts verdedigt Job bovengenoemde stelling door te wijzen op de macht, die de goddeloozen in deze wereld hebben. De boozen hebben de overhand op eene aarde, waar het recht van den sterkste heerscht. Geen wonder dan ook, dat het menschelijk recht dikwijls een karikatuur is van recht en gerechtigheid, en dat de rechters doen, alsof zij recht en onrecht niet kunnen onderscheiden, alsof zij geblinddoekt zijn. Doch wie is de laatste oorzaak van al deze dingen? Indien God het niet is, wie is het dan?

Geschiedt de zonde en het onrecht ook niet onder Gods bestuur? Welnu, wil Job zeggen, dan moet God ook voor al dat verkeerde verantwoordelijk worden gesteld. Zooals men merkt, Job laat hier de tegenstelling los, die er tusschen Gods souvereiniteit en des menschen verantwoordelijkheid bestaat. Vandaar de groote dwaling, waartoe hij vervalt. Deze beide geloofsstukken laten zich niet in het menschelijk denken tot oplossing brengen.

Terwijl het ook niet waar is, dat God bij nationale rampen altijd evengoed de vromen, als de goddeloozen verdelgt. Noachs behoudenis ten tijde van den zondvloed en Loths redding uit Sodom leeren ons het tegendeel. Gelijk Petrus ook zegt: „Zoo weet de Heere de godzaligen uit de verzoeking te verlossen." (2 Petr. 2 : 9*a*.)

Naar waarheid heeft Hieronymus reeds gezegd, dat Job in al zijne redenen „nihil asperius", niets krenkenders aan het adres van God gezegd heeft.

Vers 25—28.

En mijne dagen zijn lichter geweest dan een looper; zij zijn weggevloden, zij hebben het goede niet gezien. Zij zijn voorbijgevaren met jachtschepen, gelijk een arend naar het aas toevliegt. Indien mijn zeggen is: Ik zal mijne klacht vergeten,

en ik zal mijn gebaar laten varen, en mij verkwikken; Zoo schroom ik voor al mijne smarten; ik weet, dat Gij mij niet onschuldig zult houden.

Van de algemeene ellende onder de menschen komt Job weêr tot zijne eigen ellende. Dat hij ook nog dagen van geluk en voorspoed gehad heeft, schijnt hij wel geheel en al vergeten te hebben. Wat vindt hij zijn leven ijdel en nietig en snel voorbijgaand, zonder dat het hem duurzaam het goede heeft doen zien. Om de vluchtigheid van zijn leven te schetsen, gebruikt Job drie beelden: het snelste op het land: (de loopers, de renboden), het snelste op het water: (de jachtschepen), het snelste in de lucht: (de arend, vliegend naar zijn prooi.)

Met de jachtschepen worden zeer waarschijnlijk de papier-rietschepen bedoeld, bij de Egyptenaren in gebruik, in Jesaja 18 : 2 „schepen van biezen" genoemd. Als Job in onzen tijd van stoom en electriciteit geleefd had, had hij nog andere beelden voor deze zaak kunnen gebruiken.

Voorts klaagt Job er bij vernieuwing over, dat hij in 't geheel geen verademing heeft in zijn lijden. 't Is te groot, dan dat hij zich er over heen zetten kan. Er komt toch geen einde aan zijn lijden, waaruit blijkt, dat God hem niet vrijspreken wil. En van God moet Job het toch hebben, dat weet hij. (Gelukkig ook voor hem!)

Vers 29—31.

Ik zal [*toch*] goddeloos zijn; waarom dan zal ik ijdellijk arbeiden? Indien ik mij wassche met sneeuwwater, en mijne handen zuivere met zeep; Dan zult Gij mij in de gracht induiken, en mijne kleederen zullen van mij gruwen.

Jobs ziel is in zijn lijden aan de baren der zee gelijk. Het gaat bij hem op en neder; heen en weder. Nu eens roemt hij in zijn onschuld, dan weer zegt hij: ik ben toch veroordeeld. Het eene oogenblik smeekt hij om genade en verdedigt hij zijn recht; het andere oogenblik noemt hij al dat bidden en al dat getuigen ijdel en vergeefsch. En hij erkent het ook hier, dat hij tegenover Gods absolute heiligheid altijd als een onreine zal komen te staan. Het oog Gods ziet zooveel verder en zooveel dieper dan het oog der menschen. Men kan zijn lichaam zuiveren door middel van sneeuwwater en loogzout, men kan zijne ziel reinigen door de zonde te bekennen, door er verzoening voor te zoeken en door ze te haten en te vlieden, doch daarmede zijn wij voor God nog niet blank en rein. „Op het bloote oog afgaande, zullen wij zeggen, dat er op een fluweelen kleed geen stofke meer zichtbaar is, terwijl toch het vergrootglas ons nog velden stof op datzelfde kleed doet aanschouwen. Als uw zielsoog, op het allerscherpst toeziende, niets meer ontdekt, zal het heilig, al doorzoekend oog van uw God nog

gansche lagen van zonde in uw binnenste zien, die alleen Hij zelf in uw sterven van uwe ziel zal afscheiden." [1])

Als Job zegt, dat zijne kleederen zullen walgen van hem, wanneer God al zijne onreinheid aan den dag brengt, stelt hij zich die kleederen als personen voor, en bedient hij zich van een zeer schoone beeldspraak.

Vers 32—35.

Want Hij is niet een man, als ik, dien ik antwoorden zoude, zoo wij te zamen in het gericht kwamen. Er is geen scheidsman tusschen ons, [*die*] zijne hand op ons beiden leggen mochte. Dat Hij van op mij zijne roede wegdoe, en dat zijne verschrikking mij niet verbaasd make; Zoo zal ik spreken, en Hem niet vreezen; want zoodanig ben ik niet bij mij.

De denkbeelden, in het begin van dit hoofdstuk uitgesproken, worden hier nog op andere wijze herhaald. God en mensch staan niet op ééne lijn; daarom kan er van het treffen van een vergelijk geen sprake zijn. De Septuaginta vertaalt vers 33 aldus: „Och, dat er een scheidsrechter tusschen ons ware", enz. Uit een taalkundig oogpunt is hiertegen geen bezwaar, ofschoon het verband er wel eenigszins tegen getuigt.

Terecht heeft evenwel JOHN SMITH [2]) in deze uitspraak eene heenwijzing gezien naar den Heere Jezus, den Middelaar Gods en der menschen. Hij immers is het, die Zijne hand op ons kan leggen, omdat Hij des menschen zoon is; Hij is het ook, die Zijne hand op God leggen kan, wijl Hij tevens Gods Zoon is, die de rechte scheidsman kan zijn tusschen God en Zijn volk.

Welk eene diepe waarheid spreekt Job dus in deze woorden uit. Daar moet een Middelaar, een Hoogepriester zijn tusschen God en den zondaar, en anders kan er nooit verzoening tot stand komen. Doch het moet ook een Middelaar zijn, die aan de te stellen eischen voldoet; 't moet een „Immanuel" zijn, God met ons.

Ten slotte zij nog gezegd, dat sommige Schriftverklaarders de beide laatste verzen van dit hoofdstuk bij het volgende hoofdstuk voegen, waarvoor wel iets te zeggen is. Zij bevatten de bede van Job om verlichting in den druk, en de betuiging, dat Job, volgens de stem van zijn geweten, God niet behoeft te vreezen [3]).

---

[1]) De Heraut N°. 998.

[2]) JOHN P. SMITH, Four Discoures on the Sacrifice and Priesthood of Jesus Christ, 5 Edit. p. 98.

[3]) Zie SCHULTENS, Lib. Job. I, 263*b*.

HOOFDSTUK X.

Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Bildad.

Vers 1 en 2.

Mijne ziele is verdrietig over mijn leven; ik zal mijne klachte op mij laten, ik zal spreken in bitterheid mijner ziele. Ik zal tot God zeggen: Verdoem mij niet; doe mij weten, waarover Gij met mij twist.

In dit hoofdstuk klaagt Job op aandoenlijke wijze over het lot, waaronder hij gebukt gaat. Och, hij wil nog zoo gaarne eenigen tijd het goede zien in het land der levenden. Hij begrijpt het niet, waarom God als een vijand tegen hem optreedt, ofschoon Hij als de alwetende toch ook wel met zijn onschuld bekend is. Gods handelwijze is hem een ontzettend groot raadsel.

Ziet, zijne ziel heeft eene walging aan en heeft genoeg van het leven, en klagen wil hij en klagen moet hij en klagen zal hij in dezen moeilijken weg. „Ik zal vrijen loop laten aan mijne klachte", zegt hij, vers 1*b*. Maar vragen zal hij ook, vragen aan God, waarom hij zoo zwaar wordt gestraft. God zal hem toch niet veroordeelen, zonder dat Hij Job de redenen opgeeft, waarom Hij aldus handelt. Want Job kan die redenen niet vinden.

Vers 3 — 7.

Is het U goed, dat Gij verdrukt? Dat Gij verwerpt den arbeid uwer handen, en over den raad der goddeloozen schijnsel geeft? Hebt Gij vleeschelijke oogen? Ziet Gij, gelijk een mensch ziet? Zijn uwe dagen als de dagen van een mensch? Zijn uwe jaren als de dagen eens mans, Dat Gij onderzoekt naar mijne ongerechtigheid, en naar mijne zonde verneemt? Het is in uwe wetenschap, dat ik niet goddeloos ben; nochtans is er niemand, die uit uwe hand verlosse.

Met een drietal vragen komt Job hier tot God, ten einde in het wezen Gods eene verklaring te vinden aangaande zijn lijden. Daar echter al de mogelijkheden, waarmede Job voor den dag komt, Gode onwaardig zijn, zoo ligt de ontkenning als vanzelve reeds in de vragen opgesloten.

Allereerst vraagt Job aan God, of het met zijn Wezen overeenkomt, of het Hem goed staat, dat Hij het kunstwerk Zijner handen versmaadt, terwijl Hij de goddeloozen helpt, en hunnen raadslag begunstigt. Merk hier op, dat Job de goddeloozen niet als het werk van Gods handen beschouwt. Als menschen zijn zij dat wel; als goddeloozen niet.

Alleen de vromen zijn in bijzonderen zin uit God; zij zijn het kunststuk zijner vingeren, waarin Hij een welgevallen heeft. Doch hoe zou het dan denkbaar zijn, dat Hij ze zonder oorzaak verdelgt.

Voorts vraagt Job aan den Heere, of Hij aanziet wat voor oogen is; of Hij naar den schijn oordeelt en niet naar het wezen; of Hij den mensch pijnigen moet, ten einde achter de waarheid te komen. Doch dat kan ook het geval niet zijn, want voor God is alle mensch als een geopend boek. „Hij weet ons zitten en ons opstaan; Hij verstaat van verre onze gedachten."

In de derde plaats vraagt Job aan God, of zijne dagen kortstondig zijn als die der menschen, zoodat Hij haast moet maken met de vergelding der schuldigen. Doch daarvan kan ook geen sprake zijn. God is de eeuwige, en kan daarom geduldig en lankmoedig zijn. Er is trouwens ook niemand, zegt Job, die den schuldige uit Gods hand rukken kan. En God weet ook zeer goed, en Hij behoeft Job niet op de pijnbank te brengen, om het te weten, dat Job geen goddelooze is. Is ook Job niet het werk Zijner handen?

Vers 8—12.

Uwe handen doen mij smarte aan, hoewel zij mij gemaakt hebben; te zamen rondom [*mij*] zijn zij, en Gij verslindt mij. Gedenk toch, dat Gij mij als leem bereid hebt, en mij tot stof zult doen wederkeeren. Hebt Gij mij niet als melk gegoten, en mij als eene kaas doen runnen? Met vel en vleesch hebt Gij mij bekleed; met beenderen ook en zenuwen hebt Gij mij samengevlochten. Benevens het leven hebt Gij weldadigheid aan mij gedaan; en uw opzicht heeft mijnen geest bewaard.

In deze verzen werkt Job verder de gedachte uit, die hij in vers 3 heeft uitgesproken. Uwe handen hebben mij gevormd en afgewerkt, rondom zooals ik ben, zegt Job, en zoudt Gij mij dan ver-

slinden en tot stof doen wederkeeren? De mensch is het kunststuk van Gods vingeren, „geheel en al" „Het lichaam is geen kerker, maar een wonderbaar kunststuk van God almachtig en evengoed als de ziel het wezen des menschen uitmakende". [1]) In vele opzichten herhaalt zich, bij het geboren worden van iederen mensch, wat er bij de schepping van den eersten mensch heeft plaats gehad. Vandaar dat Job zich eerst vergelijkt met een vat, door God uit leem, uit aarde, geformeerd. Dit beeld wordt herhaaldelijk in de Schrift gebruikt (Jes. 29:16; Jer. 18:6; Rom. 9:21) en wijst altijd weer heen naar de onbeperkte heerschappij Gods over den mensch. De maker van een ding is ook de rechtmatige bezitter daarvan. De pottebakker heeft macht over het leem. Terecht spreken wij bij God van het „jus absolutum Creatoris in creaturas."

Vervolgens wordt hier de vorming van den mensch in bijzonderheden trapsgewijs en zeer nauwkeurig beschreven. Men heeft van deze verzen gezegd (10—12) dat zij „alle nieuwere systemen van generatie in zich bevatten en nog overtreffen." En het kan niet ontkend worden, op gansch keurige wijze wordt hier het wordingsproces van den mensch in bewoording gebracht. Het eerste begin; het aanvankelijk bestaan; de vorming in massa; de vorming in details, en eindelijk de geboorte, het wordt alles van stuk tot stuk behandeld, en als een eigen werk Gods voor oogen gesteld.

In Ps. 139:13—15 hebben wij eene dergelijke voorstelling van het wonderlijk en geheimzinnig (Pred. 11:5) ontstaan van den mensch, doch niet zoo breed uitgewerkt als te dezer plaats. Aangaande de wording van 's menschen ziel doet Job geene uitspraak; noch het Creatianisme, noch het Traducianisme vindt hier steun.

Alleen wordt gezegd, dat God, die zoo heerlijk het lichaam van Job heeft geformeerd, ook door Zijne Voorzienigheid onafgebroken zijnen geest (ruach, adem, geest) heeft bewaard en bewaakt, en hem bij leven voor het lichaam, heeft geschonken genade voor de ziel. Volgens Dr. KUYPER moet hierbij aan de algemeene genade worden gedacht.

Job spreekt hier dus van allerlei zegeningen, die hij naar lichaam en ziel van zijn God ontvangen heeft, al den tijd van zijn bestaan. (Providentia specialis [2]).) Doch hoe is het dan toch mogelijk, wil Job zeggen, dat God, na al de moeite en den arbeid, die Hij aan mij te koste heeft gelegd, dat Hij mij nu verslindt en verderft.

Heeft Hij dan het werk Zijner handen vergeten? Maar dat kan toch ook niet het geval zijn. Inderdaad, de raadselen vermenigvuldigen zich hier.

Wat heeft God voor zijn ontstaan en voor zijn voortbestaan veel aan Job gedaan, en moet nu alles daarin eindigen, dat hij in het verderf nederdaalt? Dat is toch niet denkbaar.

---

[1]) Dr. H. BAVINCK, Ger. Dogmatiek II, 541.
[2]) Dr. H. BAVINCK, Ger. Dogmatiek III, 17.

Neen, daar is ook geen denken aan, zeggen wij. De eere Gods eischt het, dat Zijn volk niet verloren ga. Het wezen Gods is te heerlijk, dan dat Hij half werk zou kunnen verrichten. Job zou dit later ook leeren verstaan, en dan zou de heerlijkheid Gods door hem worden aanschouwd.

Vers 13—17.

Maar deze dingen hebt Gij verborgen in uw hart; ik weet, dat dit bij U geweest is. Indien ik zondig, zoo zult Gij mij waarnemen, en van mijne misdaad zult Gij mij niet onschuldig houden. Zoo ik goddeloos ben, wee mij! En ben ik rechtvaardig, ik zal mijn hoofd niet opheffen. Ik ben zat van schande; maar aanzie mijne ellende. Want zij verheft zich; gelijk een felle leeuw jaagt Gij mij; Gij keert weder en stelt U wonderlijk tegen mij. Gij vernieuwt uwe getuigen tegenover mij, en vermenigvuldigt uwen toorn tegen mij; verwisselingen, ja een heirleger, zijn tegen mij.

Wij kunnen deze verzen ook op de volgende wijze overzetten, waardoor zij niet weinig aan duidelijkheid winnen. „Maar deze dingen hebt Gij verborgen in Uw harte; ik weet, dat dit bij U (besloten) geweest is. Indien ik zondigde, zoo zoudt Gij mij waarnemen, en van mijne misdaad zoudt Gij mij niet onschuldig houden. Zoo ik goddeloos ware, wee mij! En was ik rechtvaardig, ik zou mijn hoofd niet opheffen, van smaadheid verzadigd en mijne ellende aanschouwende. En verhief ik mij toch (tegen U,) gelijk een felle leeuw zoudt Gij mij vervolgen, en telkens U wonderlijk stellen tegen mij. Gij zoudt vernieuwen Uwe getuigen tegenover mij, en vermenigvuldigen Uwen toorn tegen mij; leger op leger zenden tegen mij."

Job wijst in deze woorden allereerst op de tegenstelling, die er bestaat tusschen wat God hem van zijn moederschoot af gegeven heeft en tusschen wat God hem nu overkomen doet. En daaruit maakt Job deze gevolgtrekking. Terwijl God Zich zoo liefelijk aan hem openbaarde, had Hij toch onbarmhartige bedoelingen opzichtens zijn persoon. Eerst waren ze nog verborgen in Zijn harte, doch nu kwamen ze voor den dag. Job wist het wel, wat God hem thans aandeed, dat was al lang van te voren besloten. En zoo was er geen denken aan, dat Job den dans ontspringen kon, zooals men dat noemt. God had Zijne maatregelen al genomen, om zeker en wis bij Job Zijne plannen ten uitvoer te brengen.

Vier gevallen noemt Job om dit duidelijk te maken.

Indien hij zondigde, indien hij aan geringe overtredingen zich

schuldig maakte, God zou ze niet over het hoofd zien. Ook het kleinste vergrijp zou streng worden gestraft. Indien hij aan goddeloosheid zich overgaf, aan zware zonden en boosheden, dan zou hij er nog veel erger aan toe zijn. Wee hem dan bovenal!

Doch ook in het geval, dat Job rechtvaardig, onschuldig mocht zijn, dan nog zou God er wel een weg op weten, om hem schuldig te verklaren. Hij zou toch zijn hoofd niet kunnen opheffen en zich in zijne onschuld kunnen verblijden; door hem in de ellende te brengen, zou God hem tot een schuldige stellen.

En nog vreeselijker zou zijn toestand worden, indien Job in dat geval toch zijn hoofd omhoog hief (letterlijk staat er: verhief het zich toch, nl. het hoofd) indien hij in het bewustzijn van zijne onschuld tegen God ging twisten. Dan zouden al de fiolen van Gods gramschap op hem nederdalen. Dan zou Hij jacht op hem maken, gelijk de menschen jacht maken op een leeuw, die gevaarlijk voor hen is. Niet maar eens, neen, gedurig, gelijk duidelijk in den grondtekst staat uitgedrukt, zou God Zijne wonderkracht aan Job betoonen, om hem te verderven; telkens zou God hem nieuwe ellenden toezenden, om als nieuwe getuigen tegen hem op te treden.

Die ellenden zouden zich vermenigvuldigen als een heirleger, dat telkens nieuwe versterkingen (verwisselingen, aflossingen) krijgt, en de volle toorn Gods zou tegen hem ontbranden. Zooals men merkt, Job is hier werkzaam met het raadsbesluit Gods, en hij schrijft Gode veel ongerijmds toe.

Vers 18—22.

> En waarom hebt Gij mij uit de baarmoeder voortgebracht? Och dat ik den geest gegeven hadde, en geen oog mij gezien hadde! Ik zoude zijn, als of ik niet geweest ware; van [*moeders*] buik zoude ik tot het graf gebracht zijn geweest. Zijn mijne dagen niet weinige? Houd op, zet van mij af, dat ik mij een weinig verkwikke; Eer ik henenga (en niet wederkome) in een land der duisternisse en der schaduwe des doods; Een stikdonker land, als de duisternisse zelve, de schaduwe des doods, en zonder ordeningen, en het geeft schijnsel als de duisternisse.

De hoofdgedachte van deze verzen is deze: beter geen leven dan zulk een leven van ellende, waarin Job verkeert. Beter niet geboren te zijn, dan voor zoo groote ellende geboren te zijn. En moet men toch geboren worden, dan zij er slechts ééne schrede tusschen de geboorte en de begrafenis.

Reeds vroeger heeft Job zich ook in dezen geest uitgelaten, gelijk hij ook reeds vroeger om eenige verkwikking gebeden heeft, eer hij in het dal der schaduwe des doods zou nederdalen. Aangrijpend is in deze woorden de teekening van den dood. De dood is de plaats, vanwaar men niet wederkeert. De dood is het land, waar het somber is als de nacht. De dood is het oord, waar het stikdonker is; waar alle orde en regelmaat ontbreekt, een chaos, een bajert, en anders niet; waar de duisternis zichtbaar is, om met MILTON te spreken; waar de volle dag is als het nachtelijk duister. Hoe vreeselijk moet het lijden van Job geweest zijn, dat hij zulk eene verblijfplaats begeert boven zijn leven op aarde!

En met dezen wensch eindigt Jobs derde rede, die eene beteekenisvolle plaats inneemt in het boek Job. Tegenover het Godsbegrip der vrienden stelt Job in deze rede zijn Godsbegrip, om te ontkomen aan de moeielijkheid, waarin zij hem gebracht hebben. Hebben de vrienden een God, die de deugd loont en de goddeloozen straft, en in wiens regeering geen raadselen zijn; Job spreekt van een God, die doet, wat Hij wil, en die niet vraagt naar recht. Ook Job tracht uit de natuur en uit de geschiedenis gelijk de vrienden dat gedaan hebben, zijne voorstelling te verdedigen en te rechtvaardigen. En dan blijkt het, dat Jobs beschouwing ten minste evenveel recht van bestaan heeft als die van zijne vrienden. Het feit kan nu eenmaal niet ontkend worden, dat wel dikwijls de vromen verdelgd worden en de goddeloozen bloeien. Doch wat volgt daaruit? Dat God handelt naar willekeur? Dat Hij macht stelt boven recht; dat Hij goed en kwaad op dezelfde wijze vergeldt? Volstrekt niet; daaruit volgt alleen dit, dat wij kleine menschen het doen van den grooten God niet kunnen begrijpen, en dat wij daarom kinderlijk in Zijn doen hebben te berusten, vertrouwende, dat Hij te Zijner tijd wel schijnsel over Zijne daden geven zal. En het was de groote fout van Job, dat hij dit vergat. Zoo kwam hij er toe, dat hij God en het goede van elkander losmaakte, en dat hij dingen zeide van God, waarover hij zich later moest verfoeien in zak en asch.

Terwijl Job aan den eenen kant langs dezen weg de vrienden niet kon overtuigen, raakte hij zelf aan den anderen kant hoe langer hoe meer in duisternis en in vertwijfeling. Dit zijn Godsbegrip kon aan Job, in wien toch aanvankelijk het beeld Gods hersteld was, geen voldoening, geen rust en kalmte geven.

Vandaar dan ook, zooals DURHAM [1]) naar waarheid heeft opgemerkt, dat hij tevens van God op God zich beroept, d. w. z. dat hij van den God zijner verbeelding zich beroept op den God der waarheid, van wien zijne verwachting is. Te midden van al de vertwijfelingen breekt het licht des geloofs gedurig door, en Job mag

[1]) JAMES DURHAM, An Exposition of the Book of Job. p. 74.

verkeerde dingen zeggen van God, hij zegt toch ook veel goeds en heerlijks van Hem.

Hij keert God niet den rug, maar het aangezicht toe. Hij houdt zich nog altijd vast aan den God, die hem slaat, en satan heeft zijn zin niet gekregen.

Job oordeelt niet rechtvaardig over God, doch dit komt, wijl hij vindt, dat God niet rechtvaardig is tegenover hem, Zoodra hij het tegendeel mag inzien, zoodra ook zal er een einde komen aan zijn opstand tegen God, en het vuur der liefde, dat thans door de aanvechting gedoofd is, het zal in hem brandende zijn als te voren.

Wij zien hier in Job, op welk eene moorddadige wijze de twijfelzucht Gods verlosten kan overvallen, terwijl toch op den achtergrond hunner ziele het leven des Geestes zich staande houdt. Wat uit God geboren is, kan door de gansche hellemacht niet worden gedood. Geeft de duivel zijn water om te blusschen, de Heilige Geest geeft Zijn olie, en 't lampje des geloofs gaat toch niet uit.

Welk eene troostrijke gedachte voor het volk des Heeren!

HOOFDSTUK XI.

Zophars eerste rede.

In dit hoofdstuk krijgt de laatste der vrienden van Job het woord. Zijn naam is Zophar „de Naämathiet".

Hij is de jongste der drie vrienden, en neemt daarom eerst dan het woord, als de andere vrienden reeds gesproken hebben. Hij is echter de heftigste en de hartstochtelijkste van de drie vrienden. Vooral uit zijne rede blijkt het ons, dat de verhouding tusschen Job en zijne vrienden hoe langer zoo meer gespannen wordt.

Ziet ge, Job had zich door hunne redevoeringen gewonnen moeten geven, en dat deed hij niet. Integendeel, tegenover hunne uitspraken stelde hij zijne uitspraken; tegenover hunne beweringen zijne beweringen. Zoo kwamen zij niet tot hun doel, maar werden altijd verder van hun doel verwijderd.

Eliphaz had zich beroepen op de openbaringen, die hem te beurt gevallen waren; Bildad had zich beroepen op de wijsheid der ouden, doch Job wees hunne beschouwingen stoutmoedig terug.

Wat zou de derde der vrienden nog in het midden brengen, om het voorgestelde doel te bereiken? Dit hoofdstuk geeft het antwoord op die vraag.

Vers 1—4.

Toen antwoordde Zophar, de Naämathiet, en zeide:
Zoude de veelheid der woorden niet beantwoord worden? En zoude een klapachtig man recht hebben? Zouden uwe leugenen de lieden doen zwijgen? En zoudt gij spotten, en niemand [*u*] beschamen? Want gij hebt gezegd: Mijne leer is zuiver, en ik ben rein in uwe oogen.

Gelijk wij gezien hebben, Bildad liep tamelijk hard van stal. Zophar echter vangt aan op eene wijze, die bepaald beleedigend heeten moet. Hij noemt Job een veelpraat, een zwetser, die met groote woorden eene kromme zaak tracht recht te spreken. Doch Zophar zal er voor zorgen, dat dit booze doel niet gelukt. De andere

vrienden zijn veel te zachtzinnig geweest in hunne redevoeringen; zij zijn niet genoeg op de zaak zelve ingegaan; doch Zophar zal eens zeggen, waarop het staat. Job is een spotter, die beschaamd moet worden gemaakt.

Twee dingen heeft Job in zijne verwatenheid durven uitspreken. Allereerst heeft hij met zoovele woorden gezegd, dat zijne leer (zijne levens- en wereldbeschouwing, Spr. 9:9) zuiver is, dat zij geheel en al overeenkomstig de waarheid is. Voorts heeft hij beweerd, dat zijn persoon rein is, dat hij in zijne handelingen onschuldig is, en zelfs door God rechtvaardig moet worden verklaard.

Welnu, van deze uitspraken heeft Zophar acte genomen, en zij zullen eens nauwkeurig door hem worden onderzocht, of zij den toets van waarheid en gerechtigheid kunnen doorstaan.

Wie echter deze eerste verzen leest, krijgt al spoedig den indruk, dat Zophar in groote mate schuldig staat aan de gebreken, waarvan hij Job beschuldigen durft. Aan groote woorden ontbreekt het hem waarlijk niet. Opmerkelijk verschijnsel onder de menschen! Het kwaad, dat wij bij anderen meenen te vinden, heerscht dikwijls niet weinig over ons zelven.

Vers 5 en 6.

Maar gewisselijk, och of God sprake, en zijne lippen tegen u opende. En u bekend maakte de verborgenheden der wijsheid, omdat zij dubbel zijn in wezen! Daarom weet, dat God voor u vergeet van uwe ongerechtigheid.

In plaats dat Zophar aantoont, waarin Job gedwaald heeft, hetzij in zijne leer, hetzij in zijne handelingen, komt hij dadelijk met den wensch voor den dag, dat God zelf Job tot zwijgen mocht brengen. Wel een bewijs, dat hij zich niet sterk gevoelt in de verdediging zijner zaak, en dat hij maar weinig argumenten bijbrengen kan.

Zophar zegt, als God maar verschijnt, dan zal er aan het zwetsen van Job wel een einde komen. Een dergelijk redeneeren, uit wat niet bestaat, beteekent al heel weinig.

Wat Zophar voorts zegt van de Goddelijke wijsheid, kan zeker niet worden tegengesproken. Zij is „dubbel in wezen," d. w. z. zij is minstens tweemaal grooter dan men vermoedt. Terecht heeft Gersonides de opmerking gemaakt, dat God ook daar nog het kwade bemerkt, waar de mensch enkel goede dingen aanschouwt.

Want menschelijke wijsheid is nog geen halve wijsheid, doch de Goddelijke wijsheid is volkomen en volmaakt.

Indien Job in het licht dier wijsheid de dingen beschouwde, zegt Zophar, dan zou hij zich ook niet zoo zeer op zijne onschuld beroemen, dan zou hij niet durven denken, dat hij door God op harde

en onrechtvaardige wijze behandeld wordt. Integendeel, dan zou hij moeten zeggen: God ziet nog vele zonden over het hoofd; Hij straft mij, maar naar mijne zonden niet.

Was Job een natuurlijk mensch geweest, Zophar zou gelijk gehad hebben. Ook het zwaarste lijden op aarde beteekent maar weinig bij het lijden der helle, dat de zondaar zich waardig gemaakt heeft. Op Job was dit oordeel echter volstrekt niet van toepassing. Hij was een gerechtvaardigde in Christus.

Vers 7—9.

Zult gij het onderzoek van God vinden? Zult gij tot de volmaaktheid toe den Almachtige vinden? [*Zij is als*] de hoogten der hemelen; wat kunt gij doen? dieper dan de hel; wat kunt gij weten? Langer dan de aarde is hare maat, en breeder dan de zee.

Zophar vraagt in deze verzen aan Job, of hij het onderzoek, beter nog, of hij het geheim, het diepste der Goddelijke wijsheid kan vinden, en of hij tot den verborgen achtergrond van Gods wezen doordringen kan. En dan schetst hij deze Goddelijke wijsheid naar hare hoogte en diepte en lengte en breedte, om het absolute, het volstrekte, der Goddelijke wijsheid te doen gevoelen. Die wijsheid Gods is naar hare hoogte transcendent; niet aardsch, maar hemelsch; naar hare diepte ondoorgrondelijk; naar hare lengte onbegrensd; naar hare breedte gansch onbegrijpelijk. Die wijsheid Gods is als de liefde Gods, absoluut. (Ef. 3 : 18.)

Wat Zophar met deze redeneering bedoelt, is wel gemakkelijk aan te wijzen. God ziet de dingen gansch anders dan wij menschen. Wij worden zoo licht door den schijn bedrogen. Dat moet Job wel bedenken. Waar hij in zichzelven geen schuld vinden kan, daar moet hij niet meenen, dat God in hem geen schuld vinden kan.

Op en voor zichzelve is het een kostelijke waarheid die in deze woorden door Zophar voorgesteld wordt. „God is meerder dan ons hart, en Hij kent alle dingen." (1 Joh. 3 : 20*b*.)

Vers 10—12.

Indien Hij voorbijgaat, opdat Hij overlevere of vergadere, wie zal dan Hem afkeeren? Want Hij kent de ijdele lieden, en Hij ziet de ondeugd; zoude Hij dan niet aanmerken? Dan zal een verstandeloos man kloekzinnig worden; hoewel de mensch [*als*] het veulen eens woudezels geboren is.

Zophar stelt den Heere God hier voor in zijne rechterlijke en richtende werkzaamheid. Zoodra de rechter verschenen is, wordt

de aangeklaagde overgeleverd en in bewaring gesteld. Voorts wordt het volk vergaderd, opdat voor aller oogen de gerichtshandeling plaats grijpe. Ieder heeft het recht, om ten gunste van den beschuldigde iets in het midden te brengen.

Doch als God de Rechter is, wie zal dan als advocaat durven optreden? Wie zal dan het oordeel Gods van kracht kunnen berooven?

God weet immers veel meer dan de allerkundigste mensch; zijne oordeelen zijn onbedriegelijk. Hij kent de menschen door en door, Hij ziet hunne gebreken, zonder dat Hij er studie van behoeft te maken. Gods weten is geen vrucht van onderzoek, gelijk alle menschelijk weten; Hij kent de dingen nog eer zij er zijn. En als de mensch dan de oordeelen Gods verneemt, en bemerkt, dat Zijne oordeelen een groote afgrond zijn (Ps. 36:7), dan wordt zelfs de dwaze verstandig, hoe dom en onnoozel hij ook van zijn geboorte af geweest is.

Sommigen hebben echter vers 12 aldus vertaald: „Doch eer een dwaze tot verstand geraakt, wordt een woudezel tot een mensch herboren."

De woudezel n. l. is bij de Oosterlingen de type der domheid.

Vers 13—16.

Indien gij uw hart bereid hebt, zoo breid uwe handen tot Hem uit. Indien er ondeugd in uwe hand is, doe die verre weg; en laat het onrecht in uwe tenten niet wonen. Want dan zult gij uw aangezicht opheffen uit de gebreken, en zult vast wezen, en niet vreezen. Want gij zult de moeite vergeten, [*en harer*] gedenken als der wateren, die voorbijgegaan zijn.

Hier begint de derde afdeeling van Zophars rede. 't Is het toepasselijk deel der rede, en komt in sterke mate overeen met wat Eliphaz en Bildad in dit opzicht gezegd hebben. 't Is eene aanmaning tot boete en bekeering, als de eenige weg voor Job, om zijn vroeger geluk weer deelachtig te worden, en om niet als een goddelooze te sterven. Zophar heeft ook nog wel de beste verwachtingen opzichtens Job, doch dan moet voor hoogmoed ootmoed, voor zelfverheffing zelfvernedering in de plaats komen.

Daarom moet Job met zijn hart aanvangen en het voor God in gereedheid brengen, en vervolgens zijne handen biddend om genade tot God opheffen. (1 Petr. 3:15).

Voorts moet hij, het wordt als tusschenzin er bij gevoegd, breken met alle persoonlijke en huiselijke zonden. Hij heeft reformatie noodig in hart en huis beide. En als deze twee voorwaarden vervuld zijn, dan zal Job ook kunnen doen, wat hij zoo gaarne zou

willen doen, (Hoofdst. 10:15) n.l. zijn hoofd opheffen, in het bewustzijn van onschuld en vrij van alles wat aan schuld zou kunnen doen denken.

In dien weg zal Job weer bevestigd worden in zijn staat; hij zal vast worden als van metaal gegoten, terwijl hij geen nieuwe oordeelen Gods behoeft te vreezen. En het zal hem zijn, alsof hij nooit in de ellende geweest is, zelfs de herinnering aan zijne moeite zal verdwenen zijn, als in eene zee van vergetelheid.

Vers 17—20.

> Ja [*uw*] tijd zal klaarder dan de middag oprijzen; gij zult uitvliegen; als de morgenstond zult gij zijn. En gij zult vertrouwen, omdat er verwachting zijn zal; en gij zult graven: gerustelijk zult gij slapen. En gij zult nederliggen, en niemand zal [*u*] verschrikken; en velen zullen uw aangezicht smeeken. Maar de oogen der goddeloozen zullen bezwijken, en de toevlucht zal van hen vergaan; en hunne verwachting zal zijn de uitblazing der ziele.

Wij hebben in deze verzen de voortzetting der heilstoezeggingen, op welker vervulling de boetvaardige rekenen mag. Als Job maar in de schuld wil komen en zijn leven beteren, dan zal zijne toekomst nog heerlijk zijn. Zonnige dagen zijn hem dan nog wachtende, in stede van de tastbare duisternis der onderwereld, waarvan Job gesproken heeft.

Nergens zal hij eenig gevaar kunnen bemerken; (vers 18) hij zal rustig kunnen slapen; gelijk de kudde veilig is onder de hoede van den herder, zoo zal Job welbewaard zijn onder de hoede van zijn God. Genade zal hij niet alleen ontvangen, maar eere ook. Velen zullen zijn gunst zoeken, gelijk men gunste begeert van eenen koning. Want alleen de oogen der goddeloozen bezwijken van vruchteloos uitzien naar redding, hunne eenige hoop is de dood! Hiermede eindigt Zophars rede.

Gelijk wij reeds gemerkt hebben, ook Zophar is niet de geschikte man, om Job het rechte spoor te wijzen. Nieuwe dingen worden er welbeschouwd in het geheel niet door hem gezegd. Op drie zaken in zijne rede willen wij de aandacht vestigen: *a.* op zijn wensch, dat God zelf mocht verschijnen, om hem en zijnen vrienden, het pleit te doen winnen; *b.* op zijne redeneering over de Goddelijke wijsheid; *c.* op zijne veronderstelling, dat Job een zondaar is.

Wat het eerste aangaat, deze wensch is vervuld geworden, doch de uitslag was gansch anders, dan Zophar verwacht had. In plaats dat Job door God schuldig werd verklaard, werden juist de drie vrienden in staat van beschuldiging gesteld.

Wat het tweede punt betreft, de redevoering over Gods oneindige wijsheid is verheven en schoon. Aan die wijsheid Gods in Zijne werken en in Zijn wereldbestier hebben wij te gelooven, ook al begrijpen wij Gods handelingen niet. Doch nu had Zophar ook voor zichzelven de toepassing moeten maken. Indien toch de wijsheid Gods zoo oneindig groot is, altijd minstens tweemaal grooter dan wij denken, dan is er toch ook geen mensch op deze aarde, die al de wetten dezer Goddelijke wijsheid heeft uitgevonden en ze op een ander toepassen kan. Juist het besef van de ondoorgrondelijkheid der Goddelijke wijsheid moest Zophar geleerd hebben, zich van elk oordeel in deze te onthouden.

En wat het derde stuk aanbelangt, geen der vrienden heeft in de eerste redevoeringen zoo naakt en zoo scherp de aantijging van verborgen schuld en zonde bij Job uitgesproken, als Zophar. Vandaar dat ook het vertroostend deel zijner rede al heel weinig vertroosting aan Job schenken kon, terwijl het slotwoord is als een tweesnijdend scherp zwaard.

't Zou beter geweest zijn, indien Zophar den lijdenden Job op Gods oneindige liefde tot Zijn volk gewezen had, waarvan Paulus ons zegt, dat haar breedte en lengte en diepte en hoogte de kennis te boven gaat, en die in het kruis van Christus haar heerlijkste openbaring heeft. In dat kruis van Christus schittert de liefde Gods, hooger dan de hemelen, dieper dan de hel, langer dan de aarde en breeder dan de zee.

En wie een oog des geloofs op die liefde gericht heeft, hij kan roemen zelfs in de verdrukking; hij heeft kracht voor 't zwaarste kruis, hij weet, dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, n.l. dengenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.

HOOFDSTUK XII.

Jobs eerste antwoord aan Zophar.

Nadat ook de derde vriend, n.l. Zophar, gesproken heeft, is het weêr tijd voor Job om te spreken. 't Is eene lange rede, die nu door hem gehouden wordt. Ze is in drie hoofdstukken afgedeeld. Ziet ge, Job heeft heel wat meer bladen in zijn boek dan de vrienden, d. w. z. Job is heel wat rijker in gedachten dan zij. Metterdaad hebben Jobs vrienden maar één locus communis, maar ééne grondstelling, waarmee zij altijd weêr voor den dag komen. Doch Job heeft in zijn lijdend hart eene bron, waaruit altijd nieuwe gedachten opborrelen. Job heeft niet te zoeken naar woorden, gelijk de vrienden, hij heeft integendeel altijd overvloed van stof. Wat de vrienden zeggen, is alles zoo beredeneerd; in wat Job zegt zit leven en kracht. Deze redeneering van Job heeft drie deelen: hoofdst. 12; 13: 1—22; 13: 23—14: 1—22.

Vers 1—6.

Maar Job antwoordde en zeide: Trouwens, omdat gijlieden het volk zijt, zoo zal de wijsheid met ulieden sterven. Ik heb ook een hart, even als gijlieden, ik zwicht niet voor u; en bij wien zijn niet dergelijke dingen? Ik ben het, [*die*] zijnen vriend een spot is, [*maar*] roepende tot God, die hem verhoort. De rechtvaardige en oprechte is een spot. Hij is een verachte fakkel, naar de meening desgenen, die gerust is; hij is gereed met den voet te struikelen. De tenten der verwoesters hebben rust, en die God tergen, hebben verzekerdheden, om hetgene dat God met zijne hand toebrengt.

De vertaling van deze drie laatste verzen is niet zeer duidelijk. Wij geven ze daarom aldus te lezen: Ik ben het, [*die*] zijnen

vrienden een spot is; [*ik*] die tot God riep en verhoord werd. [*Ach*], de rechtvaardige, de oprechte is een spot. Verachting [*verdient*] de ongelukkige, naar de meening desgenen, die gerust is; zij is bereid voor allen, wier voet wankelt. De tenten der geweldenaars hebben vrede, en die God tergen, hebben verzekerdheden, [*menschen*] die hunnen god in hunne hand dragen.

Het is niet zonder spotternij, dat Job in deze rede aanvangt te spreken. Echt geestig, echt pikant is al dadelijk het eerste woord, waarmee hij in dit hoofdstuk Zophar en de beide vrienden tegen treedt. Gij zijt het volk, gij zijt de lieden, zegt hij tot hen; wat alle menschen met malkanderen weten, dat weet gij met uw drieën. Gij vereenigt alle wijsheid in u; zonder u zal zij verloren gaan. Ten Kate heeft deze eerste verzen (2 en 3), wel eenigszins vrij, maar toch zeer duidelijk overgezet: Nu mannen, dát is taal geweest! Als gij uw oogen sluit, Sterft ook de wijsheid uit!... Toch heb ik ook mijn sprankjen geest, En ken — wie kent ze niet? — De orakels die gij biedt!

Ik heb echter ook een hart, zegt Job; ik heb ook verstand, ik heb ook mijne wijsheid, ik doe niet voor u onder, ik val niet voor u, gelijk er letterlijk staat. Bij wien zijn niet dergelijke dingen, als gij te voorschijn hebt gebracht? Wat gij als hooge Goddelijke wijsheid verkondigt, is wel bij iedereen bekend.

En dan klaagt Job vervolgens weer over de onvriendelijke bejegening, die hij van hen te verduren heeft.

Zijne vrienden spotten met hem in zijne ellende; hij, de rechtvaardige, die met God omging als een vriend met zijn vriend, die niet alleen bad, maar ook antwoord van God verkreeg, hij wordt door hen veracht. Doch dat is al zoo dikwijls het geval geweest, wil Job zeggen. Welzeker, voor het ongeluk behoeft men slechts verachting te koesteren, dat is de gedachte van alle gelukkigen. Het lijden zelf is volgens velen al schuld genoeg, en daarom mag men gerust uit de hoogte op de lijdenden ter nederzien. Verachting is daarom gereed voor allen, wier voet wankelt, gelijk men eere heeft voor hen, die door de zon des geluks worden bestraald.

't Is lang geleden, dat Job deze woorden uitgesproken heeft, maar is er nog niet altijd reden voor zijne klacht? Als iemand maar fortuinlijk is in de wereld, dan wordt hij ook al spoedig geroemd; dan heeft hij verstand en deugd; doch de ongelukkige wordt ook bijna altijd als de schuldige beschouwd. Toen de Heere Jezus aan het kruis hing, vonden vele Joden daarin het allerkrachtigste bewijs, dat Hij schuldig moest zijn. De menschelijke weegschalen zijn meestal bedriegelijk. Trouwens, gelijk Job voorts zegt, het geluk is hier op aarde zoo dikwijls het eigendom der goddeloozen; zij zijn welgeborgen, ofschoon zij den Almachtige tarten, ofschoon zij hunne kracht als hunnen god beschouwen (Hab. 1:11.)

Vers 7—10.

En waarlijk, vraag toch de beesten, en elk een van die zal het u leeren; en het gevogelte des hemels, dat zal het u te kennen geven. Of spreek tot de aarde, en zij zal het u leeren; ook zullen het u de visschen der zee vertellen. Wie weet niet uit alle dezen, dat de hand des HEEREN dit doet? In wiens hand de ziel is van al wat leeft, en de geest van alle vleesch des menschen.

Job beweert in deze verzen, dat men waarlijk niet diepzinnig behoeft na te denken, om te komen tot de leer der wijsheid Gods, die door Zophar verkondigd is. Wat hij van de grootheid en verhevenheid Gods gezegd heeft, om Job tot verootmoediging te brengen is aan Job zeer goed bekend. Een enkele blik op de schepping en onderhouding der dingen, op de beesten des velds en het gevogelte des hemels, op het kruipend gedierte en op de visschen der zee (die hier op dichterlijke wijze als personen worden voorgesteld) is voldoende, om den mensch van de grootheid en wijsheid Gods te overtuigen. Want de hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt Zijne heerlijkheid. Overal in 't groote rijk der schepping heeft God Zijn naamschrift nagelaten, en al wat leven heeft zingt Zijne heerlijkheid. Jammer maar, dat er in onzen tijd zoovelen zijn, die het nergens in de schepping bemerken, dat „de hand des Heeren dit doet."

Opmerking verdient echter nog het feit, dat in vers 9 de Jehova-naam gebruikt wordt, wat in het dichterlijk deel van het boek Job maar weinige malen geschiedt, aangezien daar voortdurend de naam El-Schaddai: Almachtige, wordt gebezigd. [1]) Ook daaruit vloeit voort, dat Job hier niet denkt aan de ellende, die onder Gods bestuur ook in de redelooze schepping gevonden wordt, zooals sommigen gedacht hebben, maar dat hij alleen het oog heeft op de grootheid en heerlijkheid Gods, die geopenbaard wordt in de werken Zijner handen. Want dat God alles draagt en spaart en onderhoudt, is wel degelijk als het werk van den Bonds-God te beschouwen, die ook met de natuur Zijn verbond heeft opgericht. (Gen. 9:13.)

Dezelfde God, die de Herschepper is, Hij is de Schepper ook, Die niet laat varen, wat Hij begon, en Die in alles groot is van raad en machtig van daad.

Vers 11 en 12.

Zal niet het oor de woorden proeven, gelijk het gehemelte voor zich de spijze smaakt? In de stok-

[1]) Deze naam Gods komt in het Boek Job 31 maal voor.

ouden is de wijsheid, en in de langheid der dagen het verstand.

De aanvang dezer nieuwe wending in de rede van Job is wel wat duister. Velen hebben deze woorden opgevat als eene zinspeling op wat Bildad van de wijsheid der ouden gezegd had (Hoofdst. 8:8—10.)

Als wilde Job zeggen, dat men wel voor de uitspraken der ouden eerbied moet hebben, maar dat men ze toch ook niet zonder onderzoek en zonder beoordeeling behoeft over te nemen. Doch deze opvatting is met het oog op het verband niet wel te verdedigen.

Job heeft in het vorige deel van dit hoofdstuk beweerd, dat hetgeen de vrienden gezegd hebben van God, aan iedereen wel bekend is. Een blik op de Schepping en de Voorzienigheid doet ons al dadelijk de grootheid Gods aanschouwen. Doch ook door opmerkzaamheid, door ervaring en ondervinding komt men tot dit resultaat, dat God groot en ondoorgrondelijk is. Wie eet, hij smaakt toch de spijze; wie leeft, wie hoort, wie opmerkt, hij doet toch ook ondervindingen op!

En zoo vormt ook de wijsheid en het inzicht der menschen, bizonderlijk de wijsheid en het inzicht der hoogbejaarden, eene bron, om daaruit aangaande God en Goddelijke zaken leering en onderwijzing te putten. Dezelfde gedachte wordt later ook door Elihu uitgesproken, als hij zegt: „Laat de dagen spreken, en de veelheid der jaren wijsheid te kennen geven." (Hfdst. 32:7.)

Vers 13—16.

Bij Hem is wijsheid en macht; Hij heeft raad en verstand. Zie, Hij breekt af, en het zal niet herbouwd worden; Hij besluit iemand, en er zal niet opengedaan worden. Zie, Hij houdt de wateren op, en zij drogen uit; ook laat Hij ze uit, en zij keeren de aarde om. Bij Hem is kracht en wijsheid. Zijns is de dwalende, en die doet dwalen.

In dit deel zijner redevoering brengt Job aan den dag, wat hij van God uit de school der ouden en uit eigen aanschouwing geleerd heeft. Vers 13 bevat daarvan de hoofdgedachte, die in vers 16 gedeeltelijk herhaald wordt. Wij hebben hier eene aangrijpende schildering van de onbegrijpelijke wijsheid en de onweêrstaanbare almacht Gods, gelijk Hij deze eigenschappen in de natuur en in de menschenwereld openbaart. Bij God is wijsheid, d. w. z. Hij kent de dingen tot in hun diepste wezen; bij Hem is macht, Hij kan altijd Zijne plannen tot volvoering brengen; bij Hem is raad, Hij heeft immer de beste middelen, om het voorgestelde doel te be-

reiken; bij Hem is verstand, Hij weet schijn en wezen, leugen en waarheid grondig van elkander te onderscheiden.

Het is echter bizonderlijk van hare verstorende en verwoestende zijde, dat Job ons de absolute wijsheid en macht Gods aanschouwen laat, gelijk hij zelf ook in zoo sterke mate van dien kant deze volmaaktheden Gods heeft leeren kennen. God bouwt niet alleen, Hij breekt ook af, terwijl geen herbouwen plaats grijpt. Niemand kan Zijnen gevangenen loslating geven. Nu eens houdt Hij de wateren des hemels in, en alles verdort; dan eens verwoest Hij door groote overstroomingen de aarde. Zijne macht en wijsheid zijn zelfs zoo groot, dat Hij ook de dwalenden en de boozen in Zijne hand heeft, om door hen Zijne plannen ten uitvoer te brengen.

Vers 17—21.

Hij voert de raadsheeren beroofd weg; en de rechters maakt Hij uitzinnig. Den band der koningen maakt Hij los; en Hij bindt den gordel aan hunne lenden. Hij voert de oversten beroofd weg; en de machtigen keert Hij om. Hij beneemt den getrouwen de spraak; en der ouden oordeel neemt Hij weg. Hij giet verachting over de prinsen uit; en Hij verslapt den riem der geweldigen.

In al de lotgevallen der menschen, ook in wat hen verlaagt en vernedert, is de hand Gods op te merken. Hij is het, die als aller Oppervoogd, deez' vernedert, die verhoogt. Rechters en raadsheeren, vorsten en koningen, priesters en wijzen, edelen en machtigen, zij allen worden, als God het gebiedt, van hunne hoogheid en heerlijkheid beroofd. Dan gaan de raadsheeren, naakt en barrevoets, ter gevangenis; en rechters missen het verstand om eene juiste uitspraak te doen. Vergelijk hierbij (Jes. 3 : 24*d*).

Zelfs priestervorsten (vers 19) worden dan niet gespaard, en eeuwenoude priesterkasten gaan ten onder. Welsprekende redenaars beginnen te stamelen en voor wat edel is komt verachting. De gordel van den geweldige wordt losgemaakt; al zijne kracht wordt hem ontnomen [1]). Sic transit mundi gloria, zoo gaat de heerlijkheid der wereld voorbij.

Vers 22—25.

Hij openbaart de diepten uit de duisternis, en des doods schaduwe brengt Hij voort in het licht. Hij vermenigvuldigt de volkeren, en verderft ze; Hij

[1]) De gordel is het symbool van kracht en verweer. Dr. Fr. Baethgen, Hiob. Göttingen 1898 S. 30.

breidt de volkeren uit, en leidt ze. Hij neemt het hart van de hoofden des volks der aarde weg, en doet ze dwalen in het woeste, waar geen weg is. Zij tasten in de duisternis, waar geen licht is; en Hij doet ze dwalen als een dronkaard.

Het is niet alleen Gods alles doordringende, alles omvattende wetenschap, die in deze verzen door Job gepredikt wordt. Job stelt hier tevens de geschiedenis van volken en koningen voor als eene ontwikkeling, als een aan den dag brengen van de raadsbesluiten Gods. Zoo komt immers het verborgene aan het licht. De wereldgeschiedenis is de ontplooiing van de eeuwige gedachten Gods. „Gods raad is Zijne bepaalde gedachte, Zijn vast besluit over alle dingen. Die raad is wel verborgen, maar komt in de historie zelve tot werkelijkheid." [1]) Wat vóór ons ligt, 't behoort tot de verborgen dingen; wat achter ons ligt, 't behoort tot de geopenbaarde dingen. God geeft aan de volken een tijdperk van ontwikkeling en bloei; doch dan komt ook voor hen een tijdperk van verval. Hij maakt koningen groot en wijs en machtig, doch Hij slaat hen ook met dwaasheden, als Hij hen verderven wil. Quem Deus perdere vult, prius dementat, zooals het Latijnsche spreekwoord zegt, een spreekwoord, dat in de geschiedenis van zoo menig volk bewaarheid is geworden.

Het beeld der dronken lieden komt ook voor in Jes. 19:14. En zoo heeft Job in dit hoofdstuk aan zijne vrienden duidelijk gemaakt, dat hij in de kennis van de hoogheid en wijsheid Gods niet bij hen behoeft achter te staan, maar hen daarin veeleer overtreft. Toch is Job ook nog in zijne voorstelling van deze deugden Gods zeer eenzijdig. De gansche waarheid in deze zaak wordt evenmin bij hem als bij de vrienden gevonden. 't Is waar, dat God het lot van volken en vorsten regelt naar welbehagen, doch dat welbehagen is nooit willekeur.

„Heilig zijn, o God, Uw wegen!"

---

[1]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek, II 315.

HOOFDSTUK XIII.

Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Zophar.

Vers 1—5.

Zie [*dat*] alles heeft mijn oog gezien, mijn oor gehoord en verstaan. Gelijk gijlieden [*het*] weet, weet ik het ook; ik zwicht niet voor u. Maar ik zal tot den Almachtige spreken; en ben belust [*mij*] te verdedigen voor God. Want gewisselijk gij zijt leugenstoffeerders; gij allen zijt nietige medicijnmeesters. Ook of gij gansch stilzweegt! Dat zoude ulieden voor wijsheid wezen.

Men heeft beweerd, dat deze beide eerste verzen nog bij het laatste deel van hoofdstuk XII behooren. In elk geval slaan zij terug op wat Job in het vorige hoofdstuk gezegd heeft. Wat Job gezien heeft met zijne oogen, d. w. z. wat hij door zijne ondervinding geleerd heeft, dat heeft hij ook met zijn oor gehoord, d. w. z. datzelfde is ook langs den weg der overlevering tot hem gekomen. En hij heeft deze waarheden niet maar gehoord, hij heeft ze ook verstaan, hij heeft ze gehoord met de gave des onderscheids. Als welbewezen waarheden stelt hij ze daarom aan zijne vrienden voor.

En zoo meent hij zijne uitspraak, in het 3e vers van het vorige hoofdstuk gedaan, goed verdedigd te hebben, dat hij n. l. wel degelijk wetenschap heeft van de Goddelijke dingen. Daarom herhaalt hij, wat hij daar gezegd heeft, dat hij zich door de vrienden geen slot op den mond laat leggen.

Toch begint hij het strijden met hen moede te worden. Ik, zegt hij met nadruk, ik weet iets beters te doen, dan wat gij van mij vraagt. In plaats dat ik voor God belijdenis ga doen van mijne zonden, zal ik mijne zaak bepleiten, en mij verdedigen voor Hem. Wel heeft Job vroeger gezegd, dat een mensch altijd door God in het ongelijk wordt gesteld, doch naarmate hij zijn vertrouwen in de vrienden verliest, neemt zijn vertrouwen op God toe. Wij ko-

men menigmaal beschaamd uit met de menschen, opdat wij het leeren zouden van God alleen alles te verwachten.

Wat heeft Job ook aan zijne vrienden, nu hij zich in de ellende bevindt? Leugenverdichters, leugenfabriceerders (Vulgata) zijn zij en anders niet; nietige, onnutte medicijnmeesters, gansch en al ongeschikt om de wonden van Jobs harte tot genezing te brengen. Zij spreken van dingen, waarvan zij volstrekt geen begrip hebben; zwijgen zou hen daarom heel wat beter staan, dat zou henlieden voor wijsheid wezen.

Gelijk ook in Spreuken 17:28 gezegd wordt: „Een dwaas zelfs, die zwijgt, zal wijs geacht worden, *en* die zijne lippen toesluit, verstandig."

Vers 6—11.

Hoort toch mijne verdediging, en merkt op de twistingen mijner lippen. Zult gij voor God onrecht spreken? En zult gij voor Hem bedriegerij spreken? Zult gij zijn aangezichte aannemen? Zult gij voor God twisten? Zal het goed zijn, als Hij u zal onderzoeken? Zult gij met Hem spotten, gelijk men met een mensch spot? Hij zal u gewisselijk bestraffen, zoo gij in het verborgene het aangezicht aanneemt. Zal u niet zijne hoogheid verschrikken, en zijne vreeze over u vallen?

Het woord verdediging uit vers 6 kan ook vertaald worden door berisping of bestraffing (Spreuken 1:25).

Het vervolg zegt ons, dat Job aan zijne vrienden eene geduchte bestraffing toedient. Zij zijn opgetreden als pleitbezorgers Gods, doch op zulk eene wijze, dat God er niet door verheerlijkt en Job er niet door getroost is geworden. Want zij zijn geweest advocaten Gods, maar — ten koste der waarheid. Aan zulke verdedigers heeft God waarlijk geen behoefte, wil Job zeggen. De vrienden zijn partijdig opgetreden tegenover Job, en zij mogen zich wel eens rekenschap geven van hunne handelingen. Onwillekeurig denken wij hierbij aan de breed-uitgewerkte Theodicee van den wijsgeer Leibnitz [1]), waarin hij heeft trachten te bewijzen, dat deze onze wereld, trots het booze in haar midden, de beste wereld moet worden genoemd. Voltaire, niet minder scherpzinnig dan hij, gaf daartegen een boekje uit, met de woorden van Job op het titelblad: „Zult gij voor God twisten"? waarin hij de philosophische theorieën

[1]) Leibnitz, Essai de Theodicee sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal. Amsterdam 1710. 2 deelen.

van LEIBNITZ op sarcastische en afdoende wijze weerlegde. Wat verbeeldt de kleine eigenwijze mensch zich ook wel, dat hij als advocaat voor God moet optreden! Wie had ook den vrienden last gegeven, om op zulk eene wijze het Godsbestuur te verdedigen? Ja, zij hebben gesproken van eene verschijning Gods ten behoeve van Job; doch wat gevolg zou zulk eene verschijning Gods voor hen kunnen hebben?

Zou het met hen wel goed afloopen, indien zij voor het alziend oog van God werden geplaatst? Met Job kunnen de vrienden spotten; zullen zij het met God ook kunnen doen? God en de waarheid zijn één; wie Hem eere wil geven, hij geve ook der waarheid eere, en anders zal hij voor Gods aangezicht niet en nooit en nimmer kunnen bestaan.

Inderdaad, wel krijgen de z. g. geestelijke keurmeesters hier eene gevoelige les. Men kan meenen Gode een dienst te doen, terwijl dit toch niet het geval is; men kan een ijver tot God hebben, maar niet met verstand. (Rom. 10:2). Wie een ander wil beproeven, hij beproeve allereerst zichzelven; met een ander te veroordeelen heeft men toch voor zich de vrijspraak Gods nog niet. Velen hebben voortdurend de weegschalen in de handen, om de geestelijke zwaarte van hunne mede-christenen te bepalen, terwijl ze daarbij zichzelven vergeten; terwijl ze — erger nog — wegens geestelijken hoogmoed een gruwel zijn in de oogen van God. Zal het goed zijn voor dezulken, indien God hen als Rechter zal onderzoeken, als Hij hen zal doorzoeken tot in hart en nieren toe?

Vers 12—14.

Uwe gedachtenissen zijn gelijk asch, uwe hoogten als hoogten van leem. Houdt stille van mij, opdat ik spreke, en er ga over mij, wat het zij. Waarom zoude ik mijn vleesch in mijne tanden nemen, en mijne ziele in mijne hand stellen?

De bewijsvoeringen der vrienden hebben voor Job geen waarde; hunne gedenkspreuken zijn aan asch gelijk, die verstuift voor den wind. Hunne beweringen zijn als burchten en bolwerken en verschansingen van leem, die tegen een krachtigen aanval niet bestand zijn.

Daarom verzoekt Job hun nogmaals, om hem met rust te laten; om te luisteren, waar hij zijne zaak voor Gods aangezicht verdedigt; er kome van, wat er van komt; spreken zal hij, nu hij nog leeft.

Waarom zou hij ook tegen elken prijs zijn leven trachten te redden, gelijk het roofdier, dat zijn buit tusschen zijne tanden wegdraagt, om hem voor zichzelven alleen te behouden? Waarom

zou hij ook zijne ziel in zijne hand stellen, om haar met inspanning van al zijne krachten van den dood te bevrijden? Heeft hij dan nog iets van de toekomst te hopen; en is er reden voor hem, om deswege aan het verzoek der vrienden te voldoen? Zij weten immers wel beter. Hij zal liever alles op alles wagen, gelijk hij dat op spreekwoordelijke wijze in vers 14 te kennen geeft. [1]) Is niet elke melaatsche een opgeschrevene ten doode? En vervallen daarmee niet alle heilstoezeggingen, hem door de vrienden gedaan?

Welzeker; maar één ding wordt hier door Job vergeten: wat onmogelijk is bij de menschen dat is mogelijk bij God.

Vers 15 en 16.

Ziet, [*zoo*] Hij mij doodde, zoude ik niet hopen? Evenwel zal ik mijne wegen voor zijn aangezichte verdedigen. Ook zal Hij mij tot zaligheid zijn; maar een huichelaar zal voor zijn aangezichte niet komen.

Van vers 15 bestaan in den grondtekst twee lezingen (keri en kethib), doch beide komen op hetzelfde neer. Job geeft er mede te kennen, dat, zoo God hem dooden zal, hij God zal verwachten. Hij vreest het uiterste, maar hij is ook op het uiterste voorbereid. Al moet hij ook ondergaan in den ongelijken strijd, hij wil toch zijne wegen voor Gods aangezicht verdedigen.

Of Job dan in het geheel geen hoop heeft aangaande het leven na dit leven?

Welzeker, doch dit wordt niet in vers 15, maar veeleer in vers 16 door hem uitgesproken. Immers, daarin zegt hij, dat de huichelaars voor Gods aangezicht niet komen en niet komen durven, doch dit is Jobs geluk, dat hij tot die huichelaars niet behoort. Hij heeft vrijmoedigheid om zijne wegen voor Gods aangezicht te stellen. Dat is hem zelfs meer waard dan zijn leven. Indirect ligt daarin toch opgesloten, dat ook aan gene zijde van dood en graf het lot van boozen en vromen gansch verschillend wezen zal, en dat ook daar Gods gerechtigheid, zich handhaven zal.

Wat dus volgens de bestaande overzettingen in vers 15 geleerd wordt, en voor zoo velen, o. a. voor de Keurvorstin Louise Henriette van Oranje, in nood en dood tot troost is geweest, dat is volstrekt niet in strijd met de grondgedachte van het boek Job, maar is veeleer een der heerlijkste uitingen er van. Als in dit leven alles vastloopt en in dood en duisternis dreigt onder te gaan, dan grijpt het geloof altijd de toekomst, de eeuwigheid aan, want het is een geloof in den God Abrahams en Izaks en Jakobs, d.w.z.

---

[1]) Dr. Fr. Baethgen, Hiob. S. 31.

het is een geloof niet in den God der dooden, maar der levenden. (Vergelijk hierbij hfdst. 14:13–15; alsmede 16:19 en 19:23–27.)

Vers 17—19.

Hoort naarstiglijk mijne rede, en mijne aanwijzing met uwe ooren. Ziet nu, ik heb het recht ordelijk gesteld; ik weet, dat ik rechtvaardig zal verklaard worden. Wie is hij, die met mij zal twisten? Wanneer ik nu zweeg, zoo zoude ik den geest geven.

Job heeft het vertrouwen uitgesproken, dat hij, als hij voor God verschijnen moet, niet beschaamd uitkomen zal. Dat getuigenis van zijn geweten heeft daarom groote waarde voor hem, wijl het bij de geveinsden niet gevonden wordt.

Vandaar dan ook, dat hij voorts den vrienden verzoekt wel te luisteren naar de rede, die hij tot zelfverdediging uitspreken zal. Hij is in alle opzichten gereed voor de gerechtshandeling, wanneer die ook plaats grijpen mag. Hij weet, dat hij door God rechtvaardig moet worden verklaard. Daarom roept hij triomfantelijk uit: Wie dan kan tegen mij optreden? Want indien dat ondenkbare mocht geschieden, dan zou Job zwijgen en gewillig sterven, als iemand, die ook voor zichzelven de overtuiging heeft, dat hij den kamp verloren heeft.

Vers 20—22.

Alleenlijk twee dingen doe niet met mij; dan zal ik mij van uw aangezichte niet verbergen. Doe uwe hand verre van op mij, en uwe verschrikking make mij niet verbaasd. Roep dan, en ik zal antwoorden; of ik zal spreken, en geef mij antwoord.

Toch heeft Job nog vooraf iets aan den Heere te vragen. Hij is er nog niet geheel en al gerust op, dat het met zijne verdedigingsrede, als God Zich aan hem openbaart, goed afloopen zal. Ziet ge, zijne ellende is zoo groot. Doch ook Gods majesteit is zoo groot. En daarom smeekt hij deze twee dingen van God: *a* verlichting in het lijden; *b* omsluiering van Gods majesteit. Zoo heeft hij ook reeds in hoofdstuk 9:34 gesproken.

Terecht heeft DELITZSCH [1]) hierbij de opmerking gemaakt, dat Job door zijne ellende zich tegenover God als een worm gevoelt, terwijl zijn onschuldsbewustzijn hem een reus tegenover den Heere

[1]) DELITZSCH, Das Buch Job, S. 169.

doet zijn. Immers, hij geeft aan God de keuze, of Hij vragen, dan of Hij antwoorden wil. Job denkt zich voor elke wijze van strijdvoeren gereed. Aan overmoedigheid ontbrak het Job in deze oogenblikken niet!

Vers 23—25.

Hoe vele misdaden en zonden heb ik? Maak mijne overtreding en mijne zonde mij bekend. Waarom verbergt Gij uw aangezichte, en houdt mij voor uwen vijand? Zult Gij een gedreven blad verbrijzelen? En zult Gij eenen drogen stoppel vervolgen?

Zonder af te wachten, wat God doen zal, en of God de eerste wil zijn in het geding, neemt Job al vast het woord. Zijn gemoed is zoo vol. Hij heeft God zooveel te zeggen. Hij kan het maar niet begrijpen, waarom God dezen smartelijken weg met hem houdt. God noeme zijne zonden, zoowel die hij uit zwakheid, als die hij met opzet heeft gedaan. Job houdt zich echter overtuigd, dat God geen kwaad van hem zeggen kan. Doch waarom wordt hij dan van God verlaten, en als een vijand bejegend?

Is hij niet reeds gelijk aan een boomblad, dat door den wind ginds en weder is gedreven, en als een verdorde halm, afgemat en uitgeteerd als hij is door het lijden, en moet hij nu nog meer ellende ondergaan? In zoodanig verderven van een mensch, wil Job zeggen, kan God toch geen welgevallen hebben.

Vers 26—28.

Want Gij schrijft tegen mij bittere dingen; en Gij doet mij erven de misdaden mijner jonkheid. Gij legt ook mijne voeten in den stok, en neemt waar alle mijne paden; Gij drukt U in de wortelen mijner voeten. En hij veroudert als eene verrotting, als een kleed, dat de mot opeet.

Ook in deze verzen schildert Job zijne diepe ellende. Hij stelt God voor als een geweldig rechter, die bitterheden over hem nederschrijft. Wellicht heeft hij zonden in zijne jeugd bedreven, zonden, die hij zich niet bewust is, en die hij in onwetendheid gedaan heeft, welke thans zoo zwaar worden gestraft. Hij acht dit feit wel in strijd met Gods genade, doch er moet toch eene reden zijn, waarom God hem op zoo pijnlijke wijze bezoekt. Hij is immers als een gevangene in den stok; zijne voeten zijn door zweren en etterbuilen in hunne vrije beweging belemmerd. Hij is als een kleed, dat de motte verteert.

Zooals men merkt, Job doet hier eene schrede in de richting van het standpunt der vrienden. Het is dan toch denkbaar, dat hij om zijne zonden gestraft wordt.

Zijne overmoedigheid is in mismoedigheid veranderd. Ook hij kan zich moeilijk een lijden voorstellen, dat niet de zonde als oorzaak heeft. Het volle licht moet ook voor Job nog opgaan.

HOOFDSTUK XIV.

Vervolg van Jobs eerste antwoord aan Zophar.

Vers 1—3.

De mensch, van eene vrouw geboren, is kort van dagen, en zat van onrust. Hij komt voor als eene bloem, en wordt afgesneden; ook vlucht hij als eene schaduw, en bestaat niet. Nog doet Gij uwe oogen over zulk eenen open; en Gij betrekt mij in het gericht met U.

De aanvang van dit hoofdstuk doet ons onwillekeurig denken aan den aanhef van het 7e hoofdstuk. Wij hebben hier wederom te doen met eene weemoedige beschouwing van het menschelijk leven, dat zoo kort en zoo smartelijk is. Met nog meer nadruk en met nog meer levendigheid dan te voren wordt dit onderwerp thans door den lijder behandeld. Terwijl hij meestal in het algemeen spreekt, gewaagt hij toch ook af en toe van zichzelven. Wat is de mensch en wat is de afkomst van den mensch; wil hij zeggen. Van eene vrouw, van de zwakke vrouw is hij geboren; met smart komt hij ter wereld, met machteloosheid gaat hij door dit leven. In zijn komen en in zijn gaan is de mensch aan eene bloem gelijk, die opgaat en weldra verwelkt; in plaats van eene rijzende zon is hij eene voorbijgaande schaduw. Hoeveel reden heeft hij derhalve, om zich op allerlei ellende voor te bereiden; maar hoeveel reden heeft hij ook om op een beter leven bedacht te zijn, om een leven te zoeken zonder smart en zonder dood.

Doch hoe vreemd en hoe onbegrijpelijk is het dan ook, zegt Job vervolgens, dat God over zulk een nietigen en ellendigen mensch Zijne oogen opendoet, d. w. z. dat Hij zijnen wandel zoo streng bewaakt, om zijne zonden zoo zwaar mogelijk te straffen. En dan wijst Job op zichzelven, als een duidelijk voorbeeld daarvan. Dat het echter ook genade van God kan zijn, als Hij den mensch in het gericht betrekt, wordt hier door Job vergeten.

Bij den profeet Jesaja wordt gezegd: „Ik dank U, Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt." (Jes. 12:1*a*).

Vers 4–6.

Wie zal eenen reine geven uit den onreine? Niet één. Dewijl zijne dagen bestemd zijn; het getal zijner maanden bij U is, [*en*] Gij zijne bepalingen gemaakt hebt, die hij niet overgaan zal; Wend U van hem af, dat hij ruste hebbe, totdat hij als een daglooner aan zijnen dag een welgevallen hebbe.

Job geeft hier een tweeden grond aan, waarom een mensch in het gericht voor God niet kan bestaan. Moet de zwakke mensch het altijd verliezen tegen den sterken God, nog veel meer moet de zondige mensch het altijd verliezen tegen den heiligen God. Konde nog uit eenen onreine een reine voortkomen, wil Job zeggen, 't zou wat anders wezen. Maar dat is eene ondenkbaarheid. Zoo de vader, zoo de kinderen. Wij worden allen in zonden ontvangen en in ongerechtigheid geboren. Terecht maakt DURHAM [1]) hierbij de opmerking, dat juist deze waarheid de noodzakelijkheid van den Middelaar op gansch krachtige wijze aan den dag brengt. De algemeene verdorvenheid der menschelijke natuur eischt bepaald eene verlossing, die van buiten af wordt aangebracht.

Doch wel blijkt ons ook weêr uit deze uitdrukking wat Job er mee bedoelt, als hij zich onschuldig verklaart. Hij wil niet zeggen daarmede, dat hij zonder eenige zonde is. Verre van daar. Doch hij bedoelt dit met zijn zeggen, dat hij niet schuldig staat aan de groote, buitengewone zonden, waarvan de vrienden hem verdenken.

Toch blijft Job ook niet lang bij het stuk der erfzonde en der algemeene verdorvenheid stilstaan. Al dadelijk keert hij tot het feit der menschelijke kortstondigheid terug, om op grond daarvan een beroep op Gods barmhartigheid te doen. Des menschen dagen zijn toch bepaald; zijne maanden vastgesteld; al zijne gangen begrensd. (Hand. 17:26).

Zijn leven is geheel en al gelijk aan het leven van een huurling, wat de ellende aangaat; God geve hem dan toch ook wat de huurling aan genoegen heeft, het loon van zijn werk en de rust van den avond. Doch daartoe moet God zijn rechterlijk oog van den mensch afwenden, want als hij bij al de ellende van zijn leven ook nog door buitengewone plagen bezocht wordt, dan heeft hij gansch en al geen schijnsel op zijn levensweg.

[1]) DURHAM, An exposition of the Book of Job, 105.

Vers 7—10.

Want voor eenen boom, als hij afgehouwen wordt, is er verwachting, dat hij zich nog zal veranderen, en zijne scheut niet zal ophouden. Indien zijn wortel in de aarde veroudert, en zijn stam in het stof versterft; Hij zal van den reuk der wateren [*weder*] uitspruiten, en zal eenen tak maken, gelijk eene plant. Maar een man sterft, als hij verzwakt is, en de mensch geeft den geest; waar is hij dan?

Job maakt in deze verzen eene vergelijking tusschen een mensch en tusschen een boom. En hij vindt, dat een boom er veel beter aan toe is dan een mensch. Immers, als een boom afgehouwen wordt, dan kan men nog altijd zeggen, waar zijn leven is, n. l. in den wortel, en dan komt er uit den tronk eene nieuwe scheute voort (Jes. 11:1). Voorts als een boom verouderd is, dan geeft de reuk van het water (echt dichterlijk gezegd) hem nieuw leven, alsof hij op nieuw geplant geworden is. Een boom kan zich verjongen, om 't even of hij door natuurlijke oorzaken verdord, dan of hij door de hand van den mensch geveld is. Met name geldt dit van den dadelpalmboom (Parey). Doch met den mensch is dat niet het geval. Hij is maar éénmaal jong; de lente van zijn leven herhaalt zich niet. Hij kan zijn leven niet overdoen. Is hij gestorven, dan kent en vindt men zijne standplaats niet meer. En dat is ook eene reden, waarom Job den mensch aan Gods barmhartigheid aanbeveelt. Wel bevond Job zich in eene sombere, pessimistische stemming, toen hij deze woorden uitsprak. Dat toont ons ook het vervolg.

Vers 11 en 12.

De wateren verloopen uit een meer, en eene rivier droogt uit en wordt dor; Alzoo ligt de mensch neder, en staat niet op; totdat de hemelen niet meer zijn, zullen zij niet opwaken, noch uit hunnen slaap opgewekt worden.

Met den dood eindigt het bestaan des menschen hier op aarde. Hij is dan verdwenen gelijk eene rivier verdwenen is, als hare wateren uitgedroogd zijn. (Jes. 19:5.) Job wil zeggen: als ik in de onderwereld ben nedergedaald, dan moet ik daar blijven. Naar dat donkere oord, naar dat dal van schaduwe des doods, worden alle gestorvenen gevoerd, en wie zal zeggen, hoelang zij daar moeten blijven? De hemelen moeten voorbijgaan, eer zij uit den

slaap des doods ontwaken, en naar deze aarde keeren zij in elk geval nimmer terug. Er is bij Job wel geloof aan een leven na dit leven, doch die toekomst schijnt hem zoo duister en zoo troosteloos toe, dat hij geen woorden en beelden genoeg kan vinden, om dat uit te drukken.

Daarbij moeten wij niet vergeten, in welken tijd Job leefde. De Heere Jezus moest nog verschijnen, die den dood heeft te niet gedaan, en het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebracht door het Evangelie (2 Tim. 1:10).

Vers 13—15.

Och, of Gij mij in het graf verstaakt, mij verbergdet, totdat uw toorn zich afkeerde; dat Gij mij eene bepaling steldet, en mijner gedachtig waart! Als een man gestorven is, zal hij weder leven? Ik zoude alle de dagen mijns strijds hopen, totdat mijne verandering komen zoude; Dat Gij zoudt roepen, en ik U zoude antwoorden; dat Gij tot het werk uwer handen zoudt begeerig zijn.

Te midden van zijne ellende verlangt Job toch ook naar het graf; op voorwaarde echter, dat het voor hem eene wijkplaats moge zijn, waar hij slechts een bepaalden tijd behoeft te blijven. Men zou kunnen zeggen: geloof en ongeloof strijden in Job met elkander, en het ongeloof is sterk bij hem, terwijl het geloof zeer zwak is. Het spreekt niet met verzekerdheden, maar alleen hopender wijze. Als Job maar wist, dat er uit het doodenrijk verlossing mogelijk ware! Kon hij maar sterven met uitzicht op zalig herleven!

Als eene plotselinge blijde verrassing valt deze hope neêr in zijne ziel. Zij bevat de voorwaarde, waarop zijn levensprobleem voor oplossing vatbaar is. Hij ziet, dat als God zal gerechtvaardigd kunnen worden, Zijne voorzienigheid een gebied zal moeten hebben, uitgestrekter dan aarde en tijd verschaffen kunnen. Die voorzienigheid, beschouwd binnen de grenzen des tijds, is voor geene verdediging vatbaar, daarvoor is eene eeuwigheid noodig. En hier nu spreekt de mond van den lijder zulke woorden van onsterfelijke hoop, als te voren nog niet vernomen waren. [1]) De twijfel echter valt in met te zeggen, dat de vervulling dezer hope eene onmogelijkheid is. Als een man gestorven is, dan leeft hij niet weder. Het geloof evenwel redeneert door bij Job, en zoo zegt hij vervolgens, dat uitzicht op zulk eene verlossing uit het graf, hem al het leed van dit leven zou kunnen doen vergeten. Dan zou het hem

[1]) Zie Fairbairn, t. p. p. 198.

niet hinderen, al moest ook heel zijn leven een bange strijd zijn 't einde zou alles goed maken, als God Zijn toorn van hem afwenden, ging en hem weêr in goedgunstigheid gedacht. O, dat zou heerlijk zijn, als God dan uitsprak, dat Job genoeg had geleden, en Job zou antwoorden: „Zie hier ben ik", en de liefde tusschen den Schepper en Zijn schepsel zou weer glansrijk worden geopenbaard, en zalig worden ervaren!

Terecht kan hier de opmerking worden gemaakt, dat Job vroeger toch veel in de gemeenschap met zijn God moet hebben genoten, om er zóó van te kunnen spreken en er zóó naar te kunnen verlangen.

Slechts wie God kennen, dorsten naar Hem. In al zijne twijfelingen en mismoedigheden heeft Job toch niets van de pessimistische ongeloovigen van onzen tijd. Zoo donker kan het niet worden, of zijne ziel schreeuwt nog naar God, naar den levenden God. Het materialisme vindt het zoo heerlijk, om in de Nirwana onder te gaan. Job daarentegen vindt het zulk eene verschrikkelijke gedachte, de gedachte der vernietiging. Hij wil niet in het niet verzinken; hij wil God aanschouwen!

Vers 16 en 17.

Maar nu telt Gij mijne treden; Gij bewaart [*mij*] niet om mijner zonden wille. Mijne overtreding is in een bundelken verzegeld, en Gij pakt mijne ongerechtigheid opeen.

Van de hoop op een beter verschiet keert Job al spoedig weêr tot de droeve werkelijkheid terug. Hij durft niet op genade hopen in de toekomst, waar God in het heden op zoo ontzettende wijze hem bezoekt. Van stap tot stap gaat God zijn weg na; Hij telt zijne schreden, gelijk de moeder de eerste voetstappen van het kind; en 't schijnt wel, alsof God hem bespiedt, om maar zonde bij hem te vinden. Geen enkele overtreding wordt over het hoofd gezien; alsof het kostbare schatten zijn, zoo heeft God al zijne zonden bij elkander gevoegd en verzegeld; Hij heeft ze als aanklachten ad acta gelegd, omze naar streng recht aan Job te vergelden.

Heeft Zophar gezegd, dat Job nog wel zonden gedaan heeft, die niet door God bezocht geworden zijn; Job spreekt het hier uit, dat God hem wel dingen toerekent, waaraan hij gansch en al onschuldig is.

Natuurlijk is dat ook weer eene uitdrukking, waarover hij later berouw heeft en zich verfoeit in stof en asch.

Vers 18—20.

En voorwaar een berg, vallende, vergaat, en eene rots wordt verzet uit hare plaatse; De wateren

vermalen de steenen; het stof der aarde overstelpt het gewas, dat vanzelf daaruit voortkomt; alzoo verderft Gij de verwachting des menschen. Gij overweldigt hem in eeuwigheid, en hij gaat henen; veranderende zijn gelaat, zoo zendt Gij hem weg.

In deze woorden wijst Job op het bewegelijke en veranderlijke van alles. Zelfs de sterkste en de hechtste dingen in de natuur hebben geen blijvend bestaan. Bergen zakken ineen en verdwijnen; zelfs rotsen verouderen en verliezen alzoo hare plaats. De droppel holt den steen uit, gelijk bij ons het spreekwoord zegt, en de regenplassen drijven den harden aardkorst weg. Niets is bestendig hier beneén, allerminst de sterfelijke mensch met al zijn hopen en verwachten. God grijpt hem aan, door hem op den lijdensweg te brengen; God verandert zijne gedaante door schrikkelijke krankheden, (denk hier bizonder aan de melaatschheid) en met de lijkkleur op het gelaat gaat de mensch naar het doodenrijk heen.

Vers 21 en 22.

Zijne kinderen komen tot eere, en hij weet het niet; of zij worden klein, en hij let niet op hen. Maar zijn vleesch, [*nog*] aan hem zijnde, heeft smart; en zijne ziele, in hem zijnde, heeft rouwe.

Wie zich in de onderwereld bevindt, heeft geen weet van hetgeen hier op aarde geschiedt. Zelfs omtrent zijne naaste betrekkingen is hem niets bekend. Of zij geëerd en of zij veracht zijn, hij draagt er geen kennis van. Toch bevindt hij zich niet in een onbewusten toestand. Al leeft hij niet meer met deze aarde mede, (gelijk de Spiritisten beweren) hij weet toch wel degelijk, wat er met hem geschiedt. Op dichterlijke wijze geeft Job dat te kennen, door te zeggen, dat de doode er zelfs weet van heeft, dat de wormen zijn vleesch verteren. De Arabieren noemen dan ook het ontbindingsproces „de pijn van het graf." [1])

Hiermede eindigt de vierde redevoering van Job.

Aan verhevene schilderingen, aan hartstochtelijke uitdrukkingen ontbreekt het haar niet. Het zwakke punt in deze redevoering is, dat Job evenmin als de vrienden, lijden en straf als los van elkander zich denken kan. In kennis van God en van de Goddelijke dingen behoeft Job voor de vrienden niet onder te doen, doch ook hij is éénzijdig in zijne beschouwing. De vrienden beschuldigen Job, om de gerechtigheid Gods te verdedigen; Job valt zoowel de vrienden

[1]) Delitzsch, Das Buch Job. S. 181.

als God aan, om zichzelven te verdedigen. Het glanspunt in deze rede is de roerende, hartaangrijpende bede, dat God nog na den dood aan zijn lijdenden knecht vertroosting moge schenken. Daarin ligt ontegenzeggelijk de kiem van het geloof aan eene opstanding der dooden, welk geloof Job in hoofdstuk 19 : 25—27 nog duidelijker en krachtiger uitspreekt.

't Is waar, dat de duisternis der aanvechting terstond dezen eersten straal van geloofslicht weer omnevelt, doch 't is ook waar, dat deze geloofskiem juist tijdens Jobs zwaarste aanvechtingen geboren is. Zij schittert als een bliksemstraal te midden van een donkeren nacht. „De hope des eeuwigen levens is een bloem, die aan den rand der helle ontsproten is".

Door hun nadenken over de raadselen des levens en der Godsregeering en door innerlijke verlichting heeft de Heilige Geest de vroegste geloovigen des Ouden Verbonds gebracht tot de vaste overtuiging, dat eerst de eeuwigheid het volle licht voor Gods volk zal doen opgaan.

En wie zal zeggen, met hoeveel smarte deze kostelijke waarheid geboren, en tot het bewustzijn van de heiligen uit den ouden dag doorgedrongen is!

HOOFDSTUK XV.

Tweede reeks van gesprekken tusschen Job en zijne vrienden.

Eliphaz' tweede rede.

Met dit hoofdstuk begint eene nieuwe reeks van redevoeringen. In de vorige hoofdstukken hebben de vrienden gesproken, en ze zijn op hunne beurt door Job beantwoord geworden. Nu neemt Eliphaz, de oudste van het drietal, en die ook vroeger het eerst tot Job gesproken heeft, weder het woord, en zijne vrienden volgen hem, als Job geantwoord heeft.

In deze tweede reeks slaan de vrienden echter een anderen toon aan. Zij worden scherper in hunne aanvallen op Job. Nu hij niet naar hunne woorden heeft willen luisteren; nu hij hunne raadgevingen niet heeft willen opvolgen, en voor hunne troostredenen geen ooren heeft gehad, laten zij hem op duchtige wijze hun ongenoegen ondervinden. Het schrikkelijk uiteinde der goddeloozen wordt Job in kleuren en geuren voor oogen gesteld, opdat hij zich daaraan spiegelen moge.

Deze rede van Eliphaz heeft de volgende deelen: vers 1–6; 7–11; 12–16; 17–19; 20–35.

Vers 1—6.

Toen antwoordde Eliphaz, de Thémaniet, en zeide:
Zal een wijs man winderige wetenschap voor
antwoord geven, en zal hij zijnen buik vullen
met oostenwind? Bestraffende door woorden, [*die*]
niet baten, en door reden, met dewelke hij geen
voordeel doet? Ja, gij vernietigt de vreeze, en
neemt het gebed voor het aangezichte Gods weg.
Want uw mond leert uwe ongerechtigheid, en
gij hebt de tong der arglistigen verkoren. Uw
mond verdoemt u, en niet ik; en uwe lippen
getuigen tegen u.

Heeft Job met vrijmoedigheid uitgesproken, dat hij in kennis en in wijsheid zich met de vrienden durft meten, Eliphaz betwist deze uitspraak. Als Job een wijs man kon heeten, dan zou hij wel anders voor den dag komen. Wat is zijne wetenschap anders dan wind; en hetgeen uit zijn binnenste voortkomt, wat is het anders dan oostenwind? De oostenwind n. l. is in de Schrift het beeld van holheid en ledigheid en onvruchtbaarheid. (Hos. 12:2.)

Ziet, zegt Eliphaz vervolgens, al het spreken van Job is vruchteloos en vergeefsch geweest. Hij heeft er niets mede gewonnen. Erger nog. Hij heeft zich schrikkelijk in zijn spreken bezondigd. Goddeloos is het, wat Job gezegd heeft. Hij heeft zich aan de gerechtigheid Gods vergrepen; hij heeft de fundamenten van den godsdienst van hunne vastigheid beroofd. Door zulke redevoeringen, als Job gehouden heeft, worden vroomheid en Godsvrucht, het gebed en de eerbied, in gevaar gebracht. Doch zoo heeft Job met al zijn spreken niet alleen niets gewonnen, hij heeft er zijne zaak geheel en al meê verloren.

Uit Jobs taal is het den vrienden duidelijk geworden, dat hij een erge zondaar is, die door God naar recht wordt gestraft. Wat zij vroeger als vermoeden hebben uitgesproken, dat is nu zekerheid voor hen geworden. Wat hebben zij nog getuigenis tegen Job van noode? Zijzelven hebben het uit zijnen mond gehoord. Job spreekt de taal der arglistigen, die anderen aanklagen, om eigen schuld te bedekken. Zijne eigen lippen treden als getuigen tegen hem op; zijn mond heeft als rechter gezeten; Job heeft zich zelf verdoemd, en de vrienden kunnen niet anders doen, dan dit feit constateeren. Dat Eliphaz hier een slag slaat, die ten deele raak is, kan niet worden tegengesproken. Job heeft inderdaad te veel gezegd. En zoo wordt het punt in kwestie hoe langer zoo ingewikkelder tusschen Job en zijne vrienden. Een nieuw feit wordt in debat gebracht. Job heeft eeuwenoude waarheden aangerand; wat door iedereen altijd als vaststaande werd aangemerkt, is door Job betwijfeld geworden. Hij is niet alleen een zondaar; hij is daarenboven ook nog een ketter, en wat dat bij rechtzinnige lieden beteekent, de vrienden zullen het hem doen gevoelen.

Vers 7—10.

> Zijt gij de eerste een mensch geboren? Of zijt gij vóór de heuvelen voortgebracht? Hebt gij den verborgenen raad Gods gehoord, en hebt gij de wijsheid naar u getrokken? Wat weet gij, dat wij niet weten? [*Wat*] verstaat gij, dat bij ons niet is? Onder ons is ook een grijze, ja, een stokoude, meerder van dagen dan uw vader.

In deze verzen tracht Eliphaz aan te toonen, dat Jobs wijsheid

in geenen deele die van anderen overtreft. Immers, wat is Job meer dan een gewoon mensch? In 't Oosten pleegt men te zeggen, als men iemand wegens waanwijsheid aan de kaak wil stellen: „hij verbeeldt zich wel de eerste mensch te zijn!" Welnu, zoo vraagt Eliphaz ook aan Job, of hij als de eerste mensch tot bestaan is gekomen, en dientengevolge langs onmiddellijken weg over groote wijsheid heeft te beschikken. Of denkt Job wellicht, dat hij de wijsheid, de eeuwige Wijsheid (Spr. 8:24) is in eigen persoon? Kan hij spreken van een voorwereldlijk bestaan? Heeft hij in den raad van God gezeten; heeft hij de wijsheid uit den hemel zich ten eigendom verkregen? En indien dat niet het geval is, hoe kan Job dan iets weten, dat de vrienden niet weten; hoe kan hij dan boven alle onderwijzing van anderen verheven zijn? Job moest liever luisteren naar hen, die hem in jaren verre overtreffen, en die dus heel wat meer ondervinding hebben dan hij.

Of Eliphaz met dien grijsaard, meerder van dagen dan Jobs vader, zich zelven bedoelt, kan niet met zekerheid worden gezegd. Misschien denkt hij aan één der oude wijzen van Theman, dat om zijne wijsheid algemeen bekend was. (Jer. 49:7.)

In elk geval zet Eliphaz hier het zegel op de uitspraak van Bildad, dat de wijsheid der ouden op hoogen prijs moet worden gesteld.

Maar heeft Job dat ooit tegengesproken? Heeft hij ook niet gezegd: „In de stokouden is de wijsheid, en in de langheid der dagen het verstand"?

Vers 11—13.

Zijn de vertroostingen Gods u te klein? En schuilt er eenige zake bij u? Waarom rukt uw hart u weg? En waarom wenken uwe oogen, Dat gij uwen geest keert tegen God, en [*zulke*] reden uit uwen mond laat uitgaan?

Job heeft met geringachting van de redenen der vrienden gesproken; hij heeft hen met nietige medicijnmeesters vergeleken. Dat neemt Eliphaz hem in deze woorden hoogst kwalijk. Wat hij en de andere vrienden gezegd hebben, beschouwt hij als vertroostingen Gods. Zij hebben het uitgesproken, dat, als Job maar in de schuld komt voor den Heere, nog eene schoone toekomst zijn deel wezen zal. Doch Job heeft zulke troostredenen waardeloos geacht. Hij acht het beneden zich, om er naar te luisteren. Zelfs de zachtzinnige wijze, waarop de vrienden hem bejegend hebben, dat toch is de bedoeling van vers 11*b*, heeft geen indruk op hem gemaakt. Met gebaar en woord beide heeft Job zich tegenover de vrienden gesteld. Dat vindt Eliphaz verschrikkelijk. Door hoedanig eenen geest wordt Job toch beheerscht? Hij stelt zich niet maar tegen menschen; hij keert zich ook tegen God.

Zooals men ziet, Eliphaz heeft nog niets van zijn trots verloren. 't Is er veeleer erger op geworden. Van medelijden met Job is in het geheel geen sprake. In plaats van goede troostwoorden krijgt Job schampere verwijten. Job moet alleen strijden; Job moet alleen lijden; zijne vrienden verzwaren zijn kruis: welk een treffend voorbeeld is hij van den grooten Man van smarte!

Vers 14—16.

Wat is de mensch, dat hij zuiver zoude zijn? En die geboren is van eene vrouw, dat hij rechtvaardig zoude zijn? Zie, op zijne heiligen zoude Hij niet vertrouwen, en de hemelen zijn niet zuiver in zijne oogen; Hoeveel te meer is een man gruwelijk en stinkende, die het onrecht indrinkt als water?

Wat Eliphaz reeds vroeger gezegd heeft, (hoofdst. 4 : 18 en 5 : 1) dat wordt hier met eenigszins andere woorden door hem herhaald. Alle menschen zijn van God onrein. Wat uit vleesch geboren is, dat is vleesch. Zelfs de hemelen kunnen bevlekt zijn, en op engelen valt niet te vertrouwen. Wat kan er dan verwacht worden van den mensch, die niet alleen onrein ter wereld komt, doch die ook zichzelven door zijne zonden afschuwelijk maakt en zich tot in den grond verderft? Van den mensch, bij wien het zondigen als 't ware tot een tweede natuur is geworden, die verlangen heeft naar, en bevrediging vindt in de zonde, gelijk de dorstige naar en in het water?

Hoe zou Job dan onschuldig kunnen zijn, wil Eliphaz zeggen. Alsof Job ooit beweerd heeft, dat hij voor God een reine is. Wij merken ook hier, Eliphaz onderscheidt niet juist. Waar Job tegenover zijne vrienden van zaaksgerechtigheid heeft gesproken, daar vat Eliphaz die woorden zoo op, alsof Job van persoonsgerechtigheid heeft gesproken. Dit gedeelte zijner rede gaat daarom het doel voorbij, terwijl Eliphaz, sprekende van de groote verdorvenheid des menschen in het algemeen, toch in het bizonder Job als zulk een „afschuwelijke en diepverdorvene" beschouwt, die „de boosheid indrinkt als water." Naar waarheid kan hier gezegd worden: „De edelste uitdrukking, ooit gegeven aan de rechtvaardigheid Gods, verandert in de volslagenste leugen, indien zij gebruikt wordt om een onschuldig mensch te kwellen of te verongelijken." [1])

Vers 17—19.

Ik zal u wijzen; hoor mij aan; en hetgene ik gezien heb, dat zal ik vertellen; Hetwelk de wijzen

[1]) Fairbairn, t. p. pag. 191.

verkondigd hebben, en men voor hunne vaderen niet verborgen heeft; Denwelken alleen het land gegeven was, en door welker midden niemand vreemds doorging.

Deze woorden vormen een overgang tot het volgend deel der redevoering. Eliphaz spreekt gaarne met eene zekere plechtigheid, om zich als een eerwaardig profeet voor te doen.

Openbaringen heeft hij niet meer; daarom komt hij nu met de wijsheid te voorschijn, die hij door eigen aanschouwing of van wijze mannen geleerd heeft.

Ja, hij wil verhalen, wat de wijzen van hunne wijze vaders geleerd hebben, zooals zij zelve erkennen en wat zij niet verbergen. (Dat is toch de bedoeling van vers 18.)

Zuivere, onvermengde, onvervalschte wijsheid wil Eliphaz aan Job verkondigen; wijsheid, van alle vreemde smetten vrij; wijsheid uit een land, gesloten voor alle ketterij; wijsheid uit een geslacht, waarin de overlevering heilig gehouden werd. Zijdelings geeft Eliphaz hierin als zijn gevoelen te kennen, dat Job door omgang met vreemde menschen op een dwaalweg is gekomen, en dat hij daarom met zulke nieuwe en ongehoorde dingen voor den dag komt. En zeker, dat er aan het wereldverkeer schaduwzijden verbonden zijn, het kan niet worden tegengesproken. In Salomo's tijd hebben de vreemde vrouwen ook vreemde goden in het land Kanaän gebracht. Toch heeft het wereldverkeer ook vele lichtzijden, vooral wat ontwikkeling van kennis en wijsheid aangaat. Wrijving van gedachten baart helderheid. Dit wordt door Eliphaz vergeten.

Vers 20—24.

Te allen dage doet de goddelooze zichzelven weedom aan; en [*weinige*] jaren in getal zijn voor den tyran weggelegd. Het geluid der verschrikkingen is in zijne ooren; in den vrede zelven komt de verwoester hem over. Hij gelooft niet uit de duisternisse weder te keeren, maar dat hij beloerd wordt ten zwaarde. Hij zwerft heen en weder om brood, waar het zijn mag; hij weet, dat bij zijne hand gereed is de dag der duisternisse. Angst en benauwdheid verschrikken hem; zij overweldigt hem, gelijk een koning bereid ten strijde.

Ziedaar de hooggeroemde leer der wijzen, die Eliphaz te verkondigen heeft; ziedaar de wijsheid uit het land, welks grenzen voor vreemde leeringen gesloten waren. De ervaring van Eliphaz

bevestigt haar. Onrustig is het gemoedsbestaan van den goddelooze; zijn geweten getuigt tegen hem, al de jaren, die over hem bestemd zijn. In zijne verbeelding hoort hij onheilspellende geluiden; terwijl het nog vrede is, ziet hij zich reeds door den vijand belaagd. „De goddelooze vliedt, en er is geen vervolger". Ten gevolge van zijn schuldig bewustzijn acht hij het niet mogelijk, dat, als het verderf hem overvalt, er redding voor hem wezen zal. Te midden van den rijkdom wordt hij reeds door de gedachte gekweld, dat hij tot den bedelstaf zal geraken. Altijd heeft hij de vrees voor een naderend onheil bij zich, dat hem geheel en al verpletteren zal (vs. 24*b*).

Vers 25—30.

Want hij strekt tegen God zijne hand uit, en tegen den Almachtige stelt hij zich geweldelijk aan; Hij loopt tegen Hem aan met den hals, met zijne dikke, hoog verhevene schilden; Omdat hij zijn aangezicht met zijn vet bedekt heeft, en rimpelen gemaakt om de weekdarmen; En heeft bewoond verdelgde steden, [*en*] huizen, die men niet bewoonde, die gereed waren tot [*steen*]hoopen te worden. Hij zal niet rijk worden, en zijn vermogen zal niet bestaan; en hunne volmaaktheid zal zich niet uitbreiden op de aarde. Hij zal de duisternisse niet ontgaan; de vlam zal zijnen scheut verdrogen; hij zal wijken door het geblaas zijns monds.

In deze verzen wordt allereerst gewezen (volgens de leer der vaderen) op de zonden, die oorzaak zijn van de onrust des goddeloozen. Zijn leven is een strijd tegen God. In trotschen overmoed, met uitgestrekten hals, met dikke (dichte) schilden, tracht hij God te overweldigen en de wereldorde te verwoesten. Daarbij geeft hij zich aan allerlei zingenot en zwelgerij over; hij verzorgt het vleesch tot begeerlijkheden. Hij is een vleesch- of vetklomp gelijk; in materialisme gaat hij onder. (Ps. 73 : 4—7) „Het vet, het symbool der gevoelloosheid, is het vizier en pantsier, waarmede de zondaar zich tegen de prikkels der goddelijke vermaning wapent." [1]) Dat er geen vreeze Gods bij hem is, blijkt ook uit zijne woonplaats. De goddelooze geeft er niet om, al woont hij op plaatsen, die door de oordeelen Gods getroffen werden en die eigenlijk ruïnen en bouwvallen hadden moeten blijven, ten einde altijd getuigenis af te leggen van de wrekende gerechtigheid Gods.

---

[1]) Fr. Baethgen, Hiob. S. 37.

Doch daarom zal ook zijn einde zijn, als het einde der goddeloozen, die vóór hem deze plaatsen hebben bewoond. Zijn rijkdom is verrot, en zijn goud en zilver is verroest, om met Jakobus te spreken, en wat hij zich verworven heeft, zijne bezitting, neigt zich niet als eene aar, en (vs. 29*b*) breidt zich niet uit over de aarde. Hij is als een boom, die geen diepe wortelen heeft, en de vlam, (vs. 30*b*) de vuurgloed, zal de scheute van zijn levensboom doen verdorren, ja, door den adem Gods wordt hij vernield. (Opschrift van een gedenkpenning uit den 80-jarigen oorlog).

Vers 31—35.

Hij betrouwe niet op ijdelheid, [*waardoor*] hij verleid wordt; want ijdelheid zal zijne vergelding wezen. Als zijn dag nog niet is, zal zij vervuld worden; want zijn tak zal niet groenen. Men zal zijne onrijpe druiven afrukken, als van eenen wijnstok, en zijn bloeisel afwerpen, als van eenen olijfboom. Want de vergadering der huichelaren wordt eenzaam, en het vuur verteert de tenten der geschenken. Zij ontvangen moeite, en baren ijdelheid, en hun buik richt bedrog aan.

Dit gedeelte der rede van Eliphaz vangt eenigszins vermanend aan, zeker wel met het oog op Job. Het wijst op het bedriegelijke der zonde, en op het onzinnige, om van haar voordeel te verwachten. Wie ijdelheid zaait, zal ijdelheid maaien. De goddelooze zal zijne dagen niet ter helfte brengen en zijn palmtak (zijn geslacht) zal niet bestendig zijn. Een wijnstok, die krank is in den wortel, laat de vrucht vallen, eer ze rijp is, en de olijfboom werpt in het onvruchtbare jaar [1]) zijn bloeisel af; zoo gaat het ook met den goddelooze en zijne nakomelingen. Hij is met de zijnen en met al het zijne, dat in den weg der ongerechtigheid verkregen is, een opgeschrevene ten doode. Zoo is er bij hem een opmerkelijk verband tusschen zijn begin, zijn voortgang en zijn einde. Zijne geschiedenis bewijst het: Die 't kwaad voldraagt, zal jammer baren: Zijn troetelvrucht is — zelfbedrog! [2])

En hiermede heeft Eliphaz vooreerst weêr gezegd, wat hij te zeggen had. In plaats van zich overwonnen te verklaren, begint hij andermaal tegen Job te strijden. Hij doet daarbij als een rechter, die uit de houding van den aangeklaagde tot de slotsom komt, dat hij schuldig moet zijn. Niet uit Jobs leven van vroeger, maar

[1]) De olijfboom geeft slechts om de twee jaar vruchten; in de andere jaren valt het bloeisel verdord af. Fr. Baethgen, t. p. S. 38.

[2]) J. J. L. Ten Kate.

uit Jobs woorden van thans haalt hij het bewijs, dat Job in vorige dagen in allerlei zonde en goddeloosheid moet hebben geleefd.

En dan komt hij, met de wijsheid der ouden gewapend, op schrille wijze en met sterksprekende uitdrukkingen, aantoonen, welk een vreeselijk lot zulke goddeloozen is wachtende.

Vertroosting is er in heel deze redevoering van Eliphaz niet te vinden. Diep krenkend moet het voor Job geweest zijn, dat zijn getuigenis niet aangenomen werd, ja, dat hij door Eliphaz als een huichelaar werd beschouwd.

En hoe kwam Eliphaz toch daartoe, zal men zeggen. Allereerst, omdat hij er geen rekening meê hield, in welk eenen toestand Job verkeerde; omdat hij niet bemerkte, welk een geweldige strijd tusschen natuur en genade in Job was losgebarsten. Doch het kwam ook daar van daan, gelijk CALVIJN heeft opgemerkt, wijl Eliphaz geen duidelijke voorstelling had van eene gerechtigheid, die niet uit de wet, maar uit het geloof wordt verkregen. Eliphaz bestrijdt Job als een goddelooze, doch hij weet of bedenkt niet, dat die goddelooze nochtans een gerechtvaardigde is.

Dat zal hij eerst nadezen verstaan.

HOOFDSTUK XVI.

Jobs tweede antwoord aan Eliphaz.

In dit hoofdstuk en in het volgende heeft Job weder het woord. Tegenover de drie vrienden staat hij alleen, doch nimmer ontbreekt het hem aan stof. Hij geeft alleen veel meer dan zij met hun drieën, terwijl zijne redenen ook veel rijker aan gedachten zijn dan de hunne.

Heeft de laatste redevoering van Eliphaz de verhouding tusschen Job en de vrienden niet verbeterd, zij heeft toch ook, haars ondanks, weêr eene kostelijke vrucht bij Job doen ontkiemen, gelijk het vervolg van dit hoofdstuk ons duidelijk leert.

Wij verdeelen deze rede op de volgende wijze: hoofdst. 16:1—5; 6—17; 16:18—17:9; 10—16.

Vers 1—5.

Maar Job antwoordde en zeide: Ik heb vele dergelijke dingen gehoord; gij allen zijt moeielijke vertroosters. Zal er een einde zijn aan de winderige woorden? Of wat stijft u, dat gij [*alzoo*] antwoordt. Zoude ik ook, als gijlieden, spreken, indien uwe ziele ware in mijner ziele plaats? Zoude ik woorden tegen u samenhoopen? En zoude ik over u met mijn hoofd schudden? Ik zoude u versterken met mijnen mond, en de beweging mijner lippen zoude zich inhouden.

Job heeft genoeg van de troostredenen zijner vrienden. 't Is oud nieuws, dat zij te voorschijn brengen. Wat helpen hem al die lange redeneeringen; in plaats van verzachting, geven zij hem verzwaring van druk. Wat zij van zijne woorden gezegd hebben, dat geldt juist van hunne woorden: zij zijn nietig en ijdel en ledig als de wind. Wat beweegt hen toch, om alzoo te spreken? De rollen moesten maar eens verwisseld kunnen worden; de vrienden moesten zich maar eens in de plaats van Job bevinden, dan zouden zij wel merken, hoe onbeteekenend hunne troostredenen zijn. Met

woorden strijden en met het hoofd schudden is gemakkelijk genoeg. Dat kan Job ook wel. Doch kan dat de wonden des harten balsemen, kan dat vertroosting bieden in de smarten?

Zouden de vrienden, gesteld dat Jobs ellende de hunne was, met mond- en lippentaal zich kunnen verkwikken?

Neen, wie de lijdenden vertroosten wil, hij hebbe medelijden ook; hij kome met woorden, die uit het harte vloeien en die het harte raken!

Terecht heeft Hirzel gezegd: „In deze toespraak van Job ligt eene bittere ironie".

Vers 6—9.

Zoo ik spreek, mijne smart wordt niet ingehouden; en houd ik op, wat gaat er van mij weg? Gewisselijk, Hij heeft mij nu vermoeid; Gij hebt mijne gansche vergadering verwoest. Dat Gij mij rimpelachtig gemaakt hebt, is tot een getuige; en mijne magerheid staat tegen mij op; zij getuigt in mijn aangezichte. Zijn toorn verscheurt, en Hij haat mij; Hij knerst over mij met zijne tanden; mijn wederpartijder scherpt zijne oogen tegen mij.

Of Job spreekt en of Job zwijgt, het is van hem één en hetzelfde. Zijne smart verandert er niet door. Hij is gansch en al uitgeput, en steun kan hij ook bij de zijnen niet vinden, want ze zijn niet meer. Zijne kinderen zijn gestorven, en aan zijne vrouw heeft hij niet met al. Zijn gansche huisgezin is verwoest. Zoo is hij „rimpelachtig" geworden, d. w. z. van alle kanten is hij beperkt en begrensd en al zijne heerlijkheid heeft hij verloren, en dat alles is tot een getuige tegen hem geworden, alsof hij een zondaar en overtreder moest worden genoemd. Job vergelijkt hier zijne ellenden bij getuigen, die tegen hem optreden, en die een valsch getuigenis tegen hem afleggen.

En dat alles is daarom zoo verschrikkelijk voor hem, wijl er toch geen kwaad in de stad is, dat de Heere niet doet. Zoo is God hem geheel en al tot een vijand geworden, die op allerlei wijze loert op zijn verderf, en die als een brieschende leeuw op hem aanvalt, om hem te verslinden.

Job vergelijkt (vs. 9) Gods oog met een zwaard, dat gewet en gescherpt is, om hem te doorboren; dat vlammend oog schittert hem tegen als een dolk.

Vers 10—11.

Zij gapen met hunnen mond tegen mij; zij slaan met smaadheid op mijn kinnebakken; zij ver-

zadigen zich te zamen aan mij. God heeft mij den verkeerden overgegeven, en heeft mij afgewend in de handen der goddeloozen.

In deze verzen zegt Job, wat het gevolg is van den aanval, door God op hem gedaan. Zijne vijanden, die vroeger afgunstig waren op zijn geluk, verheugen zich nu in zijne ellende. Zij stellen zich tegen Job op eene wijze, die zoo krenkend en beleedigend mogelijk voor hem is; door woord en gebaar en daad drukken zij hunne verachting tegenover hem uit. Zij vereenigen zich daartoe zelfs met elkander, om sterk te zijn in het vernederen van Job.

En hoezeer zoo iets het lijden verzwaart en verergert, heeft ook de Heere Jezus moeten ondervinden. Ellendig te zijn en getroost te worden, dat is halve ellende; ellendig te zijn en veracht te worden, dat is dubbele ellende.

Vers 12—14.

Ik had ruste, maar Hij heeft mij verbroken, en bij mijnen nek gegrepen, en mij verpletterd; en Hij heeft mij zich tot een doelwit opgericht. Zijne schutters hebben mij omringd; Hij heeft mijne nieren doorspleten, en niet gespaard; Hij heeft mijne gal op de aarde uitgegoten. Hij heeft mij gebroken met breuke op breuke; Hij is tegen mij aangeloopen als een geweldige.

Met eene opeenstapeling van woorden en beelden, die waarlijk roerend en aangrijpend is, schetst Job den ellendigen toestand, waarin de Heere God hem gebracht heeft. In welke gelukkige omstandigheden mocht hij zich vroeger verblijden. Rust en vrede had hij, als iemand, die in bondsgemeenschap en in verzoende betrekking stond tot zijn God.

En dat geluk van voorheen maakt zijne ellende nog grooter en geweldiger. De tegenstelling tusschen het toen en het thans is zoo groot.

Want voor vrede kwam er strijd; voor kalmte kwam er storm; voor kracht kwam er zwakheid; voor eere kwam er schande; voor geluk kwam er de diepste ellende. Er is haast geen plage denkbaar, of ze is Job overkomen. God leeft geheel en al tegenover hem op den voet van oorlog; elke wijze van aanvallen in den strijd wordt op Job toegepast, en het einde is, dat hij doodelijk gewond ter aarde is gestort, om een smartelijken dood te sterven.

Vers 15—18.

Ik heb eenen zak over mijne huid genaaid, ik heb mijnen hoorn in het stof gedaan. Mijn aangezicht

is gansch bemodderd van weenen, en over mijne oogleden is des doods schaduw; Daar er toch geen wrevel in mijne handen is, en mijn gebed zuiver is.

Het kleed, waarmede Job gewoon was zich te bedekken, paste hem tengevolge der melaatschheid niet meer. Hij was trouwens een goed kleedingstuk ook niet nut. Daarom had hij zich met een zak bekleed. Zijn hoorn lag toch in het stof, d. w. z. van al zijne heerlijkheid was hij ontdaan.

Daarbij kwam de ellende van het tranen der oogen, waarmede voortdurend de melaatschen gekweld worden, zoodat Jobs oogen vuurrood en verduisterd waren, en eene doodschaduw hem omringde. Doch zoo schemerde het ook in zijne ziele. Hij begreep het verband der dingen niet. Had hij niet in oprechtheid den Heere gediend; had hij zich niet gewacht voor het kwade; had hij niet altijd in de wegen des Heeren gewandeld?

Waarom moest dan toch die ontzettende bezoeking hem overkomen? Wij antwoorden: opdat God in hem verheerlijkt mocht worden; opdat hij een voorbeeld mocht zijn van den lijdenden Knecht des Heeren; opdat hij door lijden gezuiverd en gelouterd mocht worden; opdat hij voor andere ellendigen tot bestiering en vertroosting mocht zijn.

Vers 18—22.

O aarde, bedek mijn bloed niet; en voor mijn geroep zij geene plaatse. Ook nu, zie, in den hemel is mijn getuige, en mijn getuige in de hoogten. Mijne vrienden zijn mijne bespotters; [*doch*] mijn oog druipt tot God. Och, mocht men rechten voor eenen man met God, gelijk een kind des menschen voor zijnen vriend! Want [*weinige*] jaren in getal zullen er [*nog*] aankomen, en ik zal het pad henengaan, [*waardoor*] ik niet zal wederkeeren.

Hoe aandoenlijk, hoe hartroerend en medelijden verwekkend klinken deze woorden van Job; zij zouden een steenen hart haast doen breken. Job beschouwt zijn dood als reeds ingetreden; aangezien hij echter als een onschuldige in het midden zijner jaren wordt weggerukt, zoo moet zijn dood een moord heeten, die door den bloedwreker moet worden gewroken. Daarom mag zijn onschuldig vergoten bloed door geen aarde bedekt worden, ('t zou haar tot schuld worden, (Jes. 26:21,) het moet blijven liggen als op eene gladde steenrots (Ezech. 24:7) en zijn geschrei moet om recht blijven roepen, ook als hij reeds gestorven is. Hierin ligt opgesloten de stille hope, dat ook na zijn verscheiden aan Job nog

recht zal kunnen geschieden. Doch daarin ligt ook opgesloten, dat er een rechtvaardige Rechter is, die der onschuldig verdrukten wreker mag worden genoemd. En dat is een hemelsche Rechter, dezelfde, van Wien Job spreekt in het 19de vers, zijn getuige in den hemel en de medeweter van zijne onschuld. Hij zal eenmaal luisteren naar de stem van het onschuldig vergoten bloed, en Hij zal zeker recht doen te Zijner tijd. Van de vrienden verwacht Job het niet meer; zijn weenend oog heeft zich op God gericht. Sterker nog. In vers 20, dat wij aldus overzetten: „Och, mocht Hij rechten voor den man tegenover God, en tusschen het menschenkind en zijne vrienden", beroept Job zich van God op God, d. w. z. van den God die op hem toornt beroept hij zich op den God, die hem liefheeft, van den God van 't droeve heden op den God der hoopvolle toekomst. Welk eene geloofskracht spreekt zich daarin uit. Inderdaad, het geloof is als eene springveer, de drukking brengt eerst haar volle kracht aan den dag. Voor Jobs donker bewustzijn bestond er eerst geen leven na dit leven; geen vergelding na dit leven; alle menschen waren tegen hem, en God zelf was zijn vijand. Doch te midden van den druk groeide zijn geloof; er kwam licht voor hem in de duisternis; er kwam zekerheid bij hem aangaande het leven na dit leven, en nieuwe hope op God. Wel is ook aan Job bevestigd geworden, wat hij zegt in hoofdstuk 17 : 9: „De rechtvaardige zal zijnen weg vasthouden, en die rein van harte is, zal in sterkte toenemen." Zoo sterk is zelfs Jobs verwachting van den God der toekomst, dat hij er ook op rekent, om voor het oog zijner vrienden in het recht te worden gesteld. De God, die hem nu slaat, zal nadezen zijn bloedwreker, zijn rechter zijn. Zijn leven moge maar kort meer duren, 't getal zijner jaren moge ten einde loopen, God is de eeuwige, die altijd helpen kan.

HOOFDSTUK XVII.

Vervolg van Jobs tweede antwoord aan Eliphaz.

Vers 1—5.

Mijn geest is verdorven, mijne dagen worden uitgebluscht, de graven zijn voor mij. Zijn niet bespotters bij mij, en overnacht [*niet*] mijn oog in hunlieder verbittering? Zet toch bij, stel mij een borg bij U. Wie zal hij zijn? Dat in mijne hand geklapt worde. Want hun hart hebt Gij van kloek verstand verborgen; daarom zult Gij ze niet verhoogen. Die met vleiing den vrienden [*wat*] aanzegt, ook zijner kinderen oogen zullen versmachten.

Het zijn korte zinnen, waarmeê dat nieuwe hoofdstuk begint. Job zingt hier, gelijk OETTINGER zegt, zijn graflied, zijn zwanenzang. De levenskracht is uitgeput; het levenslicht is uitgebluscht; hem rest slechts het graf. Hij is reeds als een stervende; daar is maar ééne schrede meer tusschen hem en de grafplaats. En toch komen de vrienden tot hem met de belofte van een lang leven en van allerlei geneugten, als hij maar naar hunne woorden wil handelen. Zoo is hij van spotternijen omringd, wat onder eede door hem wordt betuigd, en zijn oog wordt door hunne twistingen gegriefd. Weer wendt hij zich daarom tot God, om een onderpand voor zijne onschuld. „Wees Gij borg voor mij bij Uzelven," zegt hij. Dezelfde God, die hem slaat, moet hem ook helpen in zijne ellende. Wie anders zal hem slaan in de hand, d. w. z. wie anders zal zich borg voor hem stellen? (Borgstelling geschiedde oudtijds met handslag. Spreuken 6 : 1.) In plaats dat de vrienden dit liefdewerk verrichten, verzwaren zij zijn druk. Het schijnt wel, alsof zij door God met verblindheid zijn geslagen; zij missen het rechte inzicht in Jobs zaak.

Doch daarom kan er toch ook geen sprake van zijn, wil Job zeggen, dat zij door God worden verhoogd? De verhooging der vrienden zou n.l. daarin bestaan, dat God hunne beweringen om-

trent Jobs schuld openlijk rechtvaardigde. (HIRZEL.) Integendeel, die met vrienden handelen, gelijk de vrienden met Job handelen, waar zij hem niet als borgen en getuigen bijstaan, maar als een buit ter verdeeling overgeven, zij maken zich rijp voor de oordeelen Gods, waarvan zelfs hunne kinderen niet zullen worden verschoond. (Zeer waarschijnlijk is het een spreekwoord, dat hierbij door Job op de vrienden wordt toegepast, (vs. 5.)

Vers 6—9.

Doch Hij heeft mij tot een spreekwoord der volkeren gesteld; zoodat ik een trommelslag ben voor [*ieders*] aangezicht. Daarom is mijn oog door verdriet verdonkerd, en alle mijne ledematen zijn gelijk eene schaduw. De oprechten zullen hierover verbaasd zijn, en de onschuldige zal zich tegen den huichelaar opmaken. En de rechtvaardige zal zijnen weg vasthouden, en die rein van handen is, zal in sterkte toenemen.

Wij hebben hier eene nieuwe beschrijving van Jobs ellende. God heeft hem der wereld tot een spreekwoord, tot eene aanfluiting gesteld. Als men in oude tijden zijne diepe verachting aan iemand te kennen wilde geven, dan spoog men hem in 't aangezicht. Zulk een verachtelijk voorwerp, wien men in 't aangezicht zou willen spuwen, is ook Job in 't oog van velen geworden. Geen wonder dus, dat zijn oog glans en gloed en helderheid heeft verloren, dat het verdriet zijn blik heeft verduisterd, en zijne ledematen ontvleesd en krachteloos geworden zijn, als was hij eene schim en eene schaduw en anders niet. 't Is dan ook zoo erg met hem, dat de rechtschapenen over zijn toestand zich verbazen. Zij staan er verstomd van. 't Gaat hun begrip te boven. Zij worden wrevelig en korzelig, als zij zien, hoe het den boozen welgaat, terwijl de oprechte Job zoo bitter moet lijden. Toch laten zij hunne oprechtheid niet los. Ook Job, hoe zwaar beproefd, laat zijne oprechtheid niet los. O neen, want alles wat hem overkomt, drijft hem toch ook naar God uit. De oprechtheid is eene deugd, die haar loon altijd meêbrengt, zij richt op. Hoe diep het leed ons ook neêrbuigt, de oprechtheid richt op.

Vers 10—12.

Maar toch gij allen, keert weder en komt nu; want ik vinde onder u geenen wijze. Mijne dagen zijn voorbijgegaan; uitgerukt zijn mijne gedachten, de bezittingen mijns harten. Den nacht verkeeren

zij in den dag; het licht is nabij [*den ondergang*] vanwege de duisternisse.

Job keert zich in deze verzen weder tot de vrienden. Ze moeten maar doorgaan met hunne boetpredikaties — een wijze, iemand die het rechte gezicht op zijn toestand heeft, zal hij onder hen toch niet vinden. Zij beloven hem een lang leven, terwijl zijne dagen zijn voorbijgegaan; zij spiegelen hem eene schoone toekomst voor oogen, terwijl zijn lievelingsdenkbeelden, zijn idealen in rook zijn ondergegaan.

Zoo doen zij eigenlijk niet anders, dan den nacht voor dag verklaren, dan te spreken van licht, ofschoon de duisternis nabij is. „Het licht is nabij, zoo zeggen de vrienden, in het gezicht van de duisternis"! (vers 12.)

Vers 13—16.

Zoo ik wacht, het graf zal mijn huis wezen; in de duisternisse zal ik mijn bed spreiden. Tot de groeve roep ik: Gij zijt mijn vader. Tot het gewormte: Mijne moeder, en mijne zuster. Waar zoude dan nu mijne verwachting wezen? Ja mijne verwachting, wie zal ze aanschouwen? Zij zullen nederdalen [*met*] de handboomen des grafs, als er ruste te zamen in het stof wezen zal.

Job houdt er niet van, dat men hem de dingen anders voorstelt dan ze zijn. Hij durft de werkelijkheid gerust onder de oogen te zien. Hij verwacht niet anders dan het graf. Het is hem, alsof hij die kleine woning reeds is binnengetreden, waar in de duisternis de rustplaats is van den mensch, waar stof en wormen zijne nabestaanden kunnen heeten. 't Is dus al te dwaas, om nog tot hem van schoone verwachtingen te spreken. Ze worden toch niet vervuld. 't Zal met die verwachtingen gaan als met den man zelven, ze zullen nederdalen naar de sluitboomen des grafs naar de diepten, der onderwereld.

En zoo eindigt deze vijfde redevoering van Job, die waarlijk met eere eene plaats onder hare zusteren inneemt. Nadat Job eerst de vrienden moeilijke vertroosters genoemd heeft, gaat hij voort met eene beschrijving te geven van de harde wijze, waarop hij door God bezocht wordt. Te erger is die bezoeking voor hem, wijl ze tegen hem getuigt naar het oordeel der menschen. Job bevindt zich in omstandigheden, waarin een kind van God niet komen kan, dat is de heerschende beschouwing, waarvan zijne vrienden de tolken zijn. En Job is niet bij machte, om de vrienden van het tegendeel te overtuigen; al wat hij zegt van zijne onschuld versterkt

hen in hunne meening. Zelfs de troost, waarmee ze tot hem komen, is op hunne valsche vooronderstelling gegrond. En omdat Job dien troost niet aannemen wil en niet aannemen kan, daarom hebben zij ook geen medelijden met hem. Dientengevolge is het lijden dubbel groot voor hem. Bij al wat hij naar het lichaam heeft te doorworstelen, komt ook nog de spot en de smaad van menschen. „Men schudt den kop, men steekt de lip hem toe". Doch welk een heerlijk type wordt Job alzoo van den lijdenden Knecht des Heeren, Die ons in Jes. 53 en in zoo menigen Psalm geteekend is, en die ook heeft moeten klagen, dat Hij van elk veracht en bespot werd en dat Hij in de handen der onrechtvaardigen was overgegeven en dat men Hem kinnebakslagen dorst geven.

Trouwens, ook deze trek heeft Job met dien lijdenden Knecht des Heeren gemeen, dat hij God niet loslaat, al schijnt hij ook van God verlaten. Job gebiedt de aarde om zijn bloed niet te bedekken, zoo vast is hij overtuigd, dat hem recht geschieden zal van den Heere. Hoe meer hij van de menschen verloochend wordt, hoe meer hij zijne toevlucht neemt tot God, Die hem nu nog wel slaat, maar Die hem eens rechtvaardigen zal. Wij zien het ook in Job; het geloof, gewerkt door den Heiligen Geest, durft alles aan. Tot den God, Die hem dooden komt, zegt Job: „Wees Gij borg voor mij bij Uzelven".

Welk een moed, welk eene energie des geloofs! Welk een krachtig bewijs, dat de liefde Gods in zijn hart was uitgestort door den Heiligen Geest!

Doch daarom kan Job ook in zijne ellende niet voor eeuwig ondergaan. Hij mag sterven en zijne aardsche verwachtingen mogen vergaan, zijn Getuige leeft toch in den Hemel, op Wien hij niet vruchteloos hoopt.

„Wij hebben ook in den weg Uwer gerichten, U, o Heere, verwacht; tot Uwen naam en tot Uwe gedachtenis is de begeerte onzer ziele". Jes. 26:8.

HOOFDSTUK XVIII.

Bildads tweede rede.

Het woord is andermaal aan Bildad, den Suhiet. Wordt Job door de redevoeringen der vrienden gekweld en gemarteld, de vrienden zien toch ook door de redenen van Job hun geduld op de proef gesteld. Bizonderlijk is dat met Bildad het geval, wijl hij een man is, die van het korte en beknopte houdt, gelijk uit zijne redeneeringen blijkt. Wat Job in hoofdst. 16 : 3 gezegd heeft, waar hij op kortheid en beëindiging van het hangend vraagstuk aangedrongen heeft, wordt door Bildad met andere woorden herhaald.

Vers 1—3.

Toen antwoordde Bildad, de Suhiet, en zeide: Hoelang is het, dat gijlieden een einde van woorden zult maken? Merkt op, en daarna zullen wij spreken. Waarom worden wij geacht als beesten, en zijn onrein in ulieder oogen?

Het is opmerkelijk, dat Bildad in deze woorden Job in het meervoud toespreekt. Het schijnt wel, dat hij Job beschouwt als vertegenwoordiger eener richting, die zijne gevoelens is toegedaan. Het is toch ook zeer goed te verklaren, dat Job niet de eerste is geweest, die met de heerschende vergeldingsleer in botsing is gekomen, wijl het lijden bijna even oud is als de wereld. Ook kan het zijn, dat er eenige spotternij in deze wijze van spreken opgesloten ligt. Job heeft gezegd tot de vrienden, dat zij doen alsof zij de menschheid zijn, die de wijsheid in pacht heeft; terwijl Bildad vindt, dat Job heeft gesproken, alsof de gansche waarheid van hem alleen is, en hij daarom wel op zoo deftige wijze aangesproken mag worden. Voorts meent hij, dat al het spreken van Job tot niets leiden kan. Wat hij doet, is jacht maken op woorden, (vs. 2*a*), 't is sofisterij, en anders niet. 't Is hem maar om het laatste woord te doen. Job moet op den zin der woorden letten, en eerst dan zal de bespreking vruchtbaar kunnen zijn. Het gaat toch niet goed, als men strikken gaat spannen voor woorden, als men vit op de woorden, zonder tot de zaak zelve door te

dringen? Daarbij, wat hebben zij gedaan, dat Job hen als vee, als beesten beschouwt, die van alle wijsheid ontbloot zijn; en waarom zijn zij onrein of onnoozel in zijne oogen?

Vers 4—7.

O gij, die zijne ziele verscheurt door zijnen toorn, zal om uwentwille de aarde verlaten worden? En zal eene rots verzet worden uit hare plaatse? Ja het licht der goddeloozen zal uitgebluscht worden, en de vonk zijns vuurs zal niet glinsteren. Het licht zal verduisteren in zijne tente, en zijne lampe zal over hem uitgebluscht worden. De treden zijner macht zullen benauwd worden; en zijn raad zal hem nederwerpen.

Heeft Job gezegd, dat hij door den toorn Gods verscheurd en verteerd wordt, Bildad beweert, dat Job aan zich zelven en aan zijn eigen toorn en hartstocht die groote ellende heeft te danken. Hij moet echter niet denken, dat hij met al zijn woelen en woeden, eene omkeering in de wereldorde zal kunnen teweeg brengen, of rotsen verzetten uit hare plaats. Het is nu eenmaal eene vaste, goddelijke wet, wil hij zeggen, dat vroomheid met geluk, en dat goddeloosheid met ellende vergolden wordt, en dat alle lijden als straf op de zonden moet worden beschouwd. Eer zou de aarde, die den menschen tot woonplaats is gegeven, ontvolkt worden, eer deze wet verbroken zou worden. Het is, zooals de oude spreuk zegt: „Het licht der boozen gaat" (Spreuken 13:9 en 24:20.) Zijn vuur verdooft. De lantaarn, in het midden der tent van boven opgehangen [1]), geeft maar kort schijnsel over hem. „Het ongeluk bluscht hem zijne lamp uit." [2]). Een net belemmert zijne schreden, eene enge band houdt hem bekneld. Zijn eigen raadslag doet hem ondergaan.

Vers 8—11.

Want met zijne voeten zal hij in het net geworpen worden, en zal in het wargaren wandelen. De strik zal [*hem*] bij de verzenen vatten; de struikroover zal hem overweldigen, Zijn touw is in de aarde verborgen, en zijn val op het pad. De beroeringen zullen hem rondom verschrikken, en hem verstrooien op zijne voeten.

[1]) Fr. Baethgen, t. p. S. 42.
[2]) Arabisch spreekwoord.

De verzen, die met het redegevende „want" aanvangen, sluiten zich zeer nauw bij de voorafgaande aan. Het beeld van den weg, waarop de goddelooze wandelt, wordt tot in bizonderheden tot ontwikkeling gebracht. Met elke schrede, die de goddelooze zet op zijn pad, komt hij zijne ellende naderbij. Hij raakt vast in het net, in een valstrik verborgen voor zijn oog; er liggen voetangels op zijn pad. Dan overweldigt hem de schrik; alles zegt hem, dat de dag der wrake gekomen is.

Vers 12—15.

Zijne macht zal hongerig wezen; en het verderf is bereid aan zijne zijde. De eerstgeborene des doods zal de grendelen zijner huid verteren, zijne grendelen zal hij verteren. Zijn vertrouwen zal uit zijne tente uitgerukt worden. Zulks zal hem doen treden tot den koning der verschrikkingen. Zij zal wonen in zijne tente, daar deze de zijne niet is; zijne woning zal met zwavel overstrooid worden.

Met nieuwe trekken wordt nog het verderf van den goddelooze voor oogen gesteld. Zijn onheil zal hongerig, zal als 't ware onverzadelijk zijn. De ziekten worden in 't Oosten kinderen des doods geheeten. De eerstgeborene van den dood is de melaatschheid of eene andere ongeneeslijke krankheid, die langzaam maar zeker het lichaam sloopt, die de grendelen, d. w. z. de geledingen des lichaams, verteert. Deze slaande engel zal den zondaar overvallen; dan wordt hij gerukt uit de tent, waarop hij vertrouwde, en naar den koning der verschrikking, naar den dood wordt hij henengesleept.

Zijne woonstede moet hij aan wat hem vreemd is, aan de draken en roerdompen en nachtuilen (Jes. 34:11) overlaten, en door zwavel uit den hemel wordt zij met eeuwige woestheid geslagen, gelijk Sodom en Gomorra.

Vers 16—21.

Van onder zullen zijne wortelen verdorren, en van boven zal zijn tak afgesneden worden. Zijne gedachtenisse zal vergaan van de aarde, en hij zal geenen naam hebben op de straten. Men zal hem stooten van het licht in de duisternisse, en men zal hem van de wereld verjagen. Hij zal geenen zoon noch kindskind hebben onder zijn volk, en niemand zal in zijne woningen overig

zijn. Over zijnen dag zullen de nakomelingen verbaasd zijn, en de ouden met schrik bevangen worden. Gewisselijk zoodanige zijn de woningen des verkeerden, en dit is de plaatse [*desgenen die*] God niet kent.

Van alle kanten zal het verderf den boosdoener overvallen; als een boom zal hij zijn, die tegelijk in de takken en in de wortelen verdort. Zelfs zijne gedachtenis zal uitgeroeid worden. Kind noch kleinkind zal met eerbied zijn naam noemen, want hem zal geen overblijfsel worden gelaten. Vreeselijke straf voor het besef der menschen uit dien tijd, die in de nakomelingschap zulk eene kostelijke gave Gods erkenden. Geen wonder, dat allen door het gericht des goddeloozen aangegrepen, en met vreeze vervuld worden, die van het Westen en die van het Oosten, nakomelingen en ouden van dagen. En dat is toch, aldus besluit Bildad zijne rede, dat is toch het lot van alle werkers der ongerechtigheid, daar zij met zulke verschrikkelijke straffen worden gestraft.

Zooals men ziet, beloften aangaande eene betere toekomst zooals in zijne vorige rede, heeft Bildad voor Job niet meer. Job verhardt zich, volgens zijne meening, en daarom moet hem het oordeel worden aangezegd. Bildad vindt in Job een echten revolutie-man; iemand, die de bestaande wetten en de bestaande orde onderst boven wil keeren; iemand, die naar het goeddunken zijns harten wil leven en nochtans vrede en voorspoed wil hebben. Maar dat gaat niet aan, zegt Bildad met zoovele woorden. En dan schetst hij, op meesterlijke, schilderachtige wijze, in de fijnste schakeeringen, met aangrijpende beelden en woorden, het ontzettend lot, dat den goddelooze ten deel valt.

Hoe grievend moeten zijne woorden voor Job geweest zijn. Want welbeschouwd, in Job vond Bildad de stof voor zijne prediking. Job was de zondaar, de goddelooze, door de oordeelen Gods getroffen, door den eerstgeborene des doods aangegrepen, heengaande naar den koning der verschrikking!

En daarom, op en voor zichzelve is het wel naar waarheid, wat Bildad zegt van de goddeloozen, doch op Job toegepast was het geheel en al in strijd met de werkelijkheid. Job is niet geworden het schrikbeeld voor het nageslacht; Job is nog altijd het vertroostende exempel voor de gemeente des Heeren, die door lijden tot heerlijkheid gaat. Al wat van hem geschreven is, dat is tot onze leering geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften hope hebben zouden.

HOOFDSTUK XIX.

Jobs tweede antwoord aan Bildad.

In dit hoofdstuk hebben wij Jobs tweede antwoord aan Bildad. Altijd is Job gereed, om zich tegen de aanvallen te verdedigen; de innige overtuiging van zijne onschuld laat hem niet toe om te zwijgen. Die zwijgt, stemt toe, zegt het spreekwoord, en van de waarheid van dat spreekwoord schijnt ook Job doordrongen te zijn geweest. Toch was het ook de groote smart, die hem telkens weer tot spreken aandrong. Het geeft inderdaad eenige verlichting, het geeft lucht, als men van zijne smart gewagen kan. Ook de Heere Jezus heeft gesproken, toen Hem zeer bange was; in Gethsemané en op Golgotha. Trouwens, al sprekende kwam Jobs geloof ook krachtiger aan den dag, gelijk bizonderlijk uit dit hoofdstuk blijkt.

De indeeling dezer rede is aldus: vs. 1—6; vs. 7—22; vs. 23—27; vs. 28—29.

Vers 1—5.

Maar Job antwoordde en zeide: Hoe lang zult gijlieden mijne ziele bedroeven, en mij met woorden verbrijzelen? Gij hebt nu tien maal mij schande aangedaan; gij schaamt u niet, gij verhardt u tegen mij. Maar ook het zij waarlijk, dat ik gedwaald hebbe, mijne dwaling zal bij mij vernachten. Indien gijlieden waarlijk u verheft tegen mij, en mijnen smaad tegen mij drijft, Weet nu, dat God mij heeft omgekeerd, en mij [*met*] zijn net omsingeld.

Job vangt deze redevoering aan met hetzelfde woord, waarmede Bildad de zijne begonnen is. En niet zonder opzet. Indien het den vrienden al begint te verdrieten, dat er zulke lange redevoeringen worden gehouden, welk eene marteling moet het dan voor Job zijn al de woorden aan te hooren, die hem als pijlen in de ziel steken, terwijl de melaatschheid zijn lichaam verteert. De vrienden ver-

brijzelen hem met hunne woorden. Wel tienmalen, d. w. z. reeds vele malen, zoo vaak mogelijk, hebben zij Job schande aangedaan, en nog is er het einde niet. Heb ik gezondigd, zegt Job, welnu, dan zal mijne dwaling ook aan mij kleven, dan heb ik zelf er ook voor te boeten, en niets dringt u er toe, om als rechters in de plaats van God te gaan zitten. Job wil n.l. de mogelijkheid toegeven, dat hij uit zwakheid of onwetendheid de eene of andere zonde gedaan heeft. (Zie Job 13:26.) En willen de vrienden toch een hoogen toon tegen hem aanslaan, laten zij dan daarbij vooral niet vergeten, in welke droeve omstandigheden hij verkeert, daar God Zijn recht heeft verduisterd en met Zijn net hem omsloten heeft. Het billijke van dezen eisch moet door ieder worden erkend. Elke rechter heeft de roeping, om met de omstandigheden rekening te houden. Al had Job den schijn tegen zich, daaruit volgde nog niet, dat hij inderdaad een schuldige moest heeten. Lijden en schuld is toch niet hetzelfde.

Vers 7—11.

Ziet, ik roepe geweld, doch word niet verhoord; ik schreeuw, doch er is geen recht. Hij heeft mijnen weg toegemuurd, dat ik niet doorgaan kan, en over mijne paden heeft Hij duisternisse gesteld. Mijne eere heeft Hij van mij afgetrokken, en de kroon mijns hoofds heeft Hij weggenomen. Hij heeft mij rondom afgebroken, zoodat ik henenga, en heeft mijne verwachting als eenen boom weggerukt. Daartoe heeft Hij zijnen toorn tegen mij ontstoken, en mij bij zich geacht als zijne vijanden.

Job gaat hier voort met te klagen over de harde behandeling, die hem door God wordt aangedaan. Al zijn roepen en schreeuwen, dat geweld in plaats van recht hem wordt aangedaan, is vruchteloos; het schijnt wel, alsof er geen recht bestaat. Hij is als een gevangene, opgesloten in een donkeren kuil (Klaagl. 3:7—9). Zijn kleed en zijne kroon, zijn recht en zijne gerechtigheid (Job 29 vs. 14), beide heeft God van hem weggenomen, doordien zijn lijden hem het aanzien van een overtreder geeft. Als een huis heeft God hem afgebroken; als eenen boom heeft God hem uitgerukt; als tegen eene vijandige macht (vijanden) treedt God tegen hem op.

Vers 12—15.

Zijne benden zijn te zamen aangekomen, en hebben tegen mij haren weg gebaand, en hebben zich

gelegerd rondom mijne tente. Mijne broeders heeft Hij verre van mij gedaan; en die mij kennen, zekerlijk zij zijn van mij vervreemd. Mijne nabestaanden houden op, en mijne bekenden vergeten mij. Mijne huisgenooten en mijné dienstmaagden achten mij voor eenen vreemde; een uitlander ben ik in hunne oogen.

Nieuwe schildering van zijne ellende. Job vergelijkt zich hier bij eene stad, waartegen God met Zijne heirscharen opgekomen is, om haar van allen kant te omsingelen. Met de heirscharen bedoelt Job al de ongevallen, die hem reeds getroffen hebben (SCHLOTTMAN). Voorts blijft Job niet in de middeloorzaken hangen, maar dringt tot de grondoorzaak van al zijne ellende door. Ook wat de menschen, wat zijne verwanten en bekenden, zijne huisgenooten en dienstbaren hem aandoen, geschiedt onder en naar het bestuur en den wil des Heeren. Zoo dacht David er ook over, als hij door Simeï gevloekt werd. „De Heere toch heeft tot hem gezegd: Vloek David".

Vers 16—20.

Ik riep mijnen knecht, en hij antwoordde niet; ik smeekte met mijnen mond tot hem. Mijn adem is mijner huisvrouwe vreemd, en ik smeek om der wille van de kinderen mijns buiks. Ook versmaden mij de jonge kinderen; sta ik op, zoo spreken zij mij tegen. Alle menschen mijns heimelijken raads hebben eenen gruwel aan mij; en die ik liefhad, zijn tegen mij gekeerd. Mijn gebeente kleeft aan mijne huid en aan mijn vleesch; en ik ben ontkomen met de huid mijner tanden.

Die het aan Job te danken hadden, dat zij in zijn huis eene plaats hadden, deden nu, alsof Job, de heer des huizes, een vreemdeling voor hen was. Vroeger had hij maar met de hand te wenken, en zijn knecht stond gereed; nu moet hij smeeken, om iets van hem gedaan te krijgen. Zijn adem is door de melaatschheid verpest, zoodat zijne vrouw en de kinderen zijner moeder (kinderen van denzelfden schoot als hij; eigen kinderen had Job niet meer) van hem walgen. Zoo toch kan vs. 17*b* vertaald worden, en ook het parallellisme begunstigt deze opvatting. Zooals bekend is, geeft de melaatschheid een kwalijk riekenden adem, wat voor de omstanders zeer hinderlijk is.

Iedereen bespot Job in zijn ellendigen toestand; kleine kinderen

belachen hem om zijn gebrekkigen gang. Zijne vertrouwden staan van verre. Zijn gebeente kleeft aan zijne huid en zijn vleesch, d. w. z. hij is gansch en al vermagerd, hij is een geraamte gelijk geworden; slechts de huid zijner tanden is hem gebleven. Zijne tanden waren vergaan, totdat er niets anders dan het email van scheen overgebleven. Men heeft wel gezegd: „Wat wist Job van het email der tanden af? Hij wist er zeer véél van. De tandheelkunde is bijna even oud als de mensch. De Egyptische mummiën, duizenden jaren oud, worden op den huidigen dag gevonden met goudvulsel in hunne tanden". [1])

Als hij dus zegt, dat hij met de huid zijner tanden ontkomen is, gebruikt hij zeer waarschijnlijk eene spreekwoordelijke uitdrukking, gelijk wij b. v. spreken van „op sterven na dood zijn". Wel had de melaatschheid een hoogen graad bij Job bereikt. Wel had hij aanspraak op het innigst mededoogen!

Vers 21 en 22.

Ontfermt u mijner, ontfermt u mijner, o gij, mijne vrienden! want de hand Gods heeft mij aangeraakt. Waarom vervolgt gij mij als God, en wordt niet verzadigd van mijn vleesch?

Job doet in deze woorden een beroep op het medelijden der vrienden. Het geschiedt op een toon, die hartaangrijpend moet worden genoemd, en met woorden, waarvan wel gezegd worden mag, dat ze geen vrucht van verdichting kunnen zijn. Men moet als Job in de ellende geweest zijn, ten einde zóó om medelijden te kunnen smeeken als hij.

Och, hij heeft toch zooveel behoefte aan het meêgevoel der vrienden, nu de hand Gods hem heeft aangeraakt. Ziet ge, niets menschelijks is Job vreemd. En het is echt menschelijk, dat verlangen naar mededoogen, naar menschelijken steun, als de nood ons overvalt. Vroeg ook de Hêere Jezus niet aan Zijne apostelen in den hof der Olijven, dat zij bij Hem blijven en met Hem waken zouden?

Job ziet zich door God geslagen; moet hij nu ook nog door de vrienden vervolgd worden? Moeten zij in dit opzicht navolgers Gods wezen; moet hij dan geheel en al door het lijden verslonden worden? Zie, meer dan de wormen der melaatschheid, knagen de vrienden aan zijn vleesch en gebeente, en het schijnt wel, dat zij even als deze onverzadelijk zijn.

Vers 23 en 24.

Och of nu mijne woorden toch opgeschreven wier-

[1]) TALMAGE's Preeken. Tweede Jaargang, p. 609.

den! Och of zij in een boek ook wierden ingeteekend? Dat zij met eene ijzeren griffie en lood voor eeuwig in eene rots gehouwen wierden!

De rede van Job neemt hier eene veelbeteekenende wending. Job is er van overtuigd, dat hij nu iets gewichtigs zeggen zal, en daarom wekt hij de opmerkzaamheid op. Job komt hier n. l. met den wensch voor den dag, dat de woorden, die hij nu zeggen zal, vereeuwigd mogen worden. Ze moeten opgeteekend worden in een boek; neen, beter nog, ze moeten met een ijzeren griffel in graniet worden uitgehouwen, en met lood moeten de letters gevuld worden, opdat bij de duurzaamheid ook de duidelijkheid niet worde gemist. Zoo wil Job nog blijven spreken, als hij reeds gestorven is. Die begeerte is vervuld geworden. En dit zijn woord is nog zoo frisch en zoo levendig, alsof het eerst gisteren gesproken is, alsof de inkt van het geschreven woord nog opdrogen moet. [1])

Vers 25—27.

Want ik weet, mijn Verlosser leeft; en Hij zal de laatste over het stof opstaan; En als zij na mijne huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vleesch God aanschouwen; Denwelken ik voor mij aanschouwen zal, en mijne oogen zien zullen, en niet een vreemde. Mijne nieren verlangen zeer in mijnen schoot.

Onder de drie paarlen, die in het boek Job uit de branding der aanvechting te voorschijn komen, n. l. 14:13—15; 16:18—21 en 19:25:27, is geen zoo kostbaar als deze derde. [2]) Als wij deze drie plaatsen met elkander vergelijken, dan blijkt ons, dat de hope des eeuwigen levens bij Job langzamerhand is gekomen tot eene heerlijke zekerheid. Het geloof, dat Job hier uitspreekt, is hem maar niet als een appel in den schoot geworpen, maar het is bij hem onder de grootste smarten en te midden van de diepste ellenden geboren. Eerst toen de nood op 't hoogst was geklommen, toen nergens hulp of uitkomst bleek; eerst toen geen mensch het voor hem opnam, en de God van het heden, naar het scheen, hem aan zijn lot overliet; eerst toen werd de Geest der profetie vaardig over hem, en verhelderde de ure zijner diepste somberheid met de belofte van een dag zonder duisternis, en eerst toen deed hij den sprong uit dezen tijd naar het leven der toekomst, waarin licht en gerechtigheid heerschen zal. Ge zoudt nooit dit hooge, verhevene, onsterfelijke lied des geloofs van Jobs lippen ver-

[1]) Godet, Bijbelstudiën. O. T. pag. 235.
[2]) Delitzsch, t. p. S. 254.

nomen hebben, indien hij niet zoo diep, zoo mateloos diep in de aanvechtingen der helle ware geweest. Toen hij den dood voor oogen had en de koude hand des doods al gevoelde, toen schoot, onder de bezieling des Heiligen Geestes, zijn geloof de vleugelen aan; het verhief zich naar de eeuwigheid, en hij sprak: Ik weet het, mijn Verlosser leeft, Die eenig eeuwig uitkomst geeft, de Rots van mijn vertrouwen!

Wij hebben hier de geloofstaal van een ellendige; den zegezang van een verdrukte; het opstandingslied van een stervende; den heimwee-kreet van een godgezinde.

Ik, zegt Job met nadruk, ik weet, mijn Goël, zooals er letterlijk staat, mijn Losser, mijn Wreker leeft. En die Goël is niemand anders, dan zijn Getuige in den hemel van Wien hij in hfdst. 16: 19 gesproken heeft, den Medeweter zijner onschuld, die het voor hem opnemen zal. Die Goël leeft; Hij is geen product van Jobs verbeelding; Hij is de eeuwig levende, Die is en Die was en Die wezen zal; alles mag stof worden, (vs. 25*b*) Hij blijft eeuwig dezelfde; en waar het gebeuren kan, dat een onschuldig verslagene niemand onder de menschen heeft, die het voor hem opneemt, daar is die hemelsche Goël altijd bij machte, om de onschuld in eere te herstellen, en om het onschuldig vergoten bloed te wreken.

Hij zal ten laatste opstaan, Hij de Eerste en de Laatste, (Jes. 44: 6) en het laatste woord zal aan Hem zijn, om de finale te geven, die beslissend wezen zal. Hij zal als Rechter opstaan over het stof, waarin Job weldra rusten zal, ten einde zijne eere tegenover al zijne vijanden aan den dag te brengen. Dat is trouwens ook de grondbeteekenis van het woord „opstaan"; het wil zeggen: in iemands belang, tot iemands verdediging opstaan. Doch dan kan het ook niet anders, of Job moet in zijn staat hersteld worden; niet de dood, maar het leven zal Jobs laatste zijn. Zijn Verlosser leeft, Die ook hem zal doen leven. Anders had Job hier ook niet van een Verlosser kunnen spreken, gelijk zoo terecht door Calvijn is opgemerkt. [1])

En daarom gaat hij verder en zegt, dat als zij, n.l. de wormen en de maden, (het onderwerp zit in het werkwoord zelf) na zijne huid ook *dit*, d. w. z. wat hem onder zijn huid nog restte van de vermagering, zullen doorknaagd hebben, hij nochtans uit zijn vleesch God aanschouwen zal. Let wel, niet zonder, niet buiten zijn vleesch, maar van uit zijn vleesch zal hij, natuurlijk in den Status gloriae, [2]) Gods heerlijkheid aanschouwen. Immers, hij voegt er aan toe, dat hij met zijne oogen God zien zal, wat geen zin zoude hebben, indien hier een geestelijk zien bedoeld was.

Luther heeft vs. 26 vertaald: „En ik zal daarna met deze mijne huid omgeven worden, en zal in mijn vleesch God zien." Deze

[1]) Calvijn, Sermons sur Job, p. 362.
[2]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek II, 146.

overzetting heeft nog altijd hare verdedigers,[1]) terwijl ook de Chaldeeuwsche vertaling deze opvatting begunstigt. Vast staat in elk geval bij de geloovige Schriftverklaarders, dat Job hier niet van de onsterfelijkheid der ziel, maar van de opstanding des lichaams gewaagt. Daardoor kon Job trouwens alleen gerechtvaardigd worden, indien hij ook naar het lichaam weder opgericht werd.

Inderdaad, Jobs geloof is hier niet maar op weg naar de hope van de opstanding des vleesches[2]), wij hebben hier ook wel degelijk eene getuigenis aangaande de opstanding der dooden, gelijk van de dagen der kerkvaders[3]) af de beschouwing der gemeente geweest is.

Job zegt immers ook nog, dat hij God voor zich aanschouwen zal, d. w. z. met het aangezicht naar hem toegewend; voor hem strijdende, hem in zijne eere herstellende. En nog eens: zonder opstanding des vleesches was dat niet mogelijk. Job, die zooveel in het lichaam had moeten lijden, moest ook naar het lichaam worden verheerlijkt, zou hij ten volle een gerehabiliteerde kunnen worden genoemd.

En welk eene blijdschap zal dat wezen, wil Job zeggen, als ik mijn God als mijn Verlosser aanschouwen zal; als mijne oogen Hem zien zullen, niet als een vreemde, maar als mijn hemelschen Vriend. Wel, hij kan die zalige stonde haast niet afwachten; hij vergaat bijna van verlangen, van heimwee naar dat heerlijk oogenblik; zijne nieren verlangen zeer in zijnen schoot. (De nieren zijn bij de Oosterlingen de zetel van de diepste en innigste aandoeningen van den mensch.)

Vers 28 en 29.

Voorwaar gij zoudt zeggen: Waarom vervolgen wij hem? Nademaal de wortel der zaak in mij gevonden wordt. Schroomt u vanwege het zwaard; want de grimmigheid [*over*] is de misdaden des zwaards; opdat gij weet, dat er een gericht is.

Men heeft deze woorden maar al te dikwijls misverstaan. De vertaling gaf daartoe aanleiding. Men verstond door den „wortel der zaak" den wortel der genade, als wilde Job zeggen, dat hij waarlijk een begenadigde was. Juist het tegenovergestelde wordt hier echter bedoeld.

De vrienden vinden in Job den wortel en den grond van het kwaad, dat hem treft, daarom vervolgen zij hem. Hiertegen worden zij door Job gewaarschuwd. Als Jobs Wreker verschijnt, dan heb-

---

[1]) Dr. Royer, Die Eschalologie des Buches Job. Regensburg 1892. S. 89—93. Hij vertaalt het woord „doorknaagd" door „omgeven", en neemt het als 3 pers. plur. perf. Niphal.

[2]) Delitzsch, t. p. 253.

[3]) Hieronymus e. a.

ben zij wegens deze zonde Zijnen toorn te vreezen. Wee hunner, indien er dan geene verzoening voor hunne zonden gevonden wordt. Zij weten immers, gelijk uit hunne getuigenissen blijkt, dat er een gericht is.

God straft eenmaal het kwaad, dat men Zijn volk heeft aangedaan [1]). Het schelden en het lasteren der vijanden doet Hem het strafzwaard ter hand nemen. „Gewis, daar is een God die leeft, En op deez' aarde vonnis geeft." Hij zal ieders werk in het gericht brengen. (Pred. 12:14.)

En met deze waarschuwing aan zijne vrienden eindigt Job deze rede. Onder al zijne redevoeringen staat deze bovenaan; zij mag een der glans- en hoogtepunten van het boek Job worden genoemd, vooral om wat in vs. 25—27 door hem gezegd wordt. De stervende Job roept daarin zijne zegepraal uit; hij plant om zoo te zeggen op zijn graf de banier der overwinning. Neen, meer nog. Jobs diepe overtuiging van Gods rechtvaardigheid brengt hem tot het geloof aan eene wederopstanding, gelijk ook de overtuiging van Gods trouw Abraham tot het geloof aan de opstanding der dooden heeft gebracht (Hebr. 11:18*b*. Hij zal in het stof neerdalen, zooals het zich laat aanzien, maar over dat stof zal zijn Goël verrijzen, om naar lichaam en ziel beide zijn Verlosser te zijn. Dat die Goël dezelfde is als de Zone Gods, die in het vleesch verschenen is, onze Heere Jezus Christus, behoeft natuurlijk niet te worden gezegd. Hij is het, die eenmaal voor hemel en aarde, voor duivel en helle het uitspreken zal, dat de zaak van zijn verdrukte, geplaagde, gelasterde volk Zijne zaak is, de zaak van den levenden God in den hemel, en dat was ook Jobs troost, als alles hier op aarde hem begaf. Op hartaangrijpende wijze, in machtige, monumentale woorden, heeft hij daarvan getuigenis afgelegd, en zoo is de man van Uz voor duizenden tot een zegen geweest; zoo staat hij daar als een baken in zee, als een levend exempel, tot troost voor Gods kinderen, als zij langs diepe lijdenswegen worden geleid. Immers, wat de oplossing van het probleem des lijdens met het oog op de eeuwigheid aangaat, is door hem in hoofdzaak alles gezegd, wat dienaangaande gezegd worden kan. Het Boek Job had hier kunnen eindigen, terwijl het toch een schoon en welgeordend geheel zoude geweest zijn. Doch niet alleen hiernamaals, dikwijls ook reeds in dit leven maakt God het goed met Zijne beproefde kinderen, als Hij hen verblijden komt naar de jaren in dewelke zij het kwaad gezien hebben (Ps. 90:15). Dat is ook Jobs ervaring geweest, en daarom zet het boek zich voort.

Job moet n.l. eerst nog meer verootmoedigd worden, zal God Zich in dezen tijd aan hem kunnen openbaren, en hem Zijne heerlijkheid doen aanschouwen.

---

[1]) Durham, t. p. p. 141.

HOOFDSTUK XX.

Zophars tweede rede.

Gelijk wij ons herinneren, reeds in zijn eerste optreden tegen Job was Zophar in erge mate hartstochtelijk. Deze tweede redevoering bewijst, dat het er met hem niet beter op geworden is. De bede van Job om ontferming en mededoogen, op zoo roerende wijze geuit, wordt door Zophar niet verhoord. Op den ingeslagen weg, Jobs lijden verzwarende, gaat hij voort. Ook hebben de schoone en diepzinnige woorden van Job uit het vorige hoofdstuk hoegenaamd geen indruk op hem gemaakt. Wel spreekt hij ze niet tegen; wel vindt hij ze niet onzinnig, waaruit blijkt, dat ook bij Zophar de opstandingsgedachte niet geheel en al vreemd en onbekend was; doch hij heeft de vaste overtuiging, dat iemand als Job zich met zulke woorden en met zulke vooruitzichten niet troosten mag. Wat hij ons daarbij goed merken laat, is zijne geprikkeldheid over Jobs optreden in het algemeen en over zijne dreigende waarschuwing aan het einde zijner laatste rede. (Hoofdstuk 19 : 28 en 29.)

Zophar vindt het verschrikkelijk, dat Job nog met bedreigingen tot de vrienden durft komen, die zichzelven wel als heiligen mogen beschouwen in vergelijking met Job, den door God ontmaskerden zondaar.

Nieuwe dingen heeft Zophar niet meer te zeggen, daarom komt hij met de oude dingen andermaal voor den dag, doch nu op zeer scherpe en stekelige wijze. Zijne rede bevat twee deelen: vers 1—5; 6—29.

Vers 1—5.

Toen antwoordde Zophar, de Näämathiet, en zeide:
Daarom doen mijne gedachten mij antwoorden, en
over zulks is mijn verhaasten in mij. Ik heb aan-
gehoord eene bestraffing, die mij schande aan-
doet; maar de geest zal uit mijn verstand voor
mij antwoorden. Weet gij dit, van altoos af,
van dat [*God*] den mensch op de wereld gezet

heeft, Dat het gejuich der goddeloozen van nabij geweest is, en de vreugde des huichelaars voor een oogenblik?

Zophar valt al dadelijk, zooals men dat noemt, met de deur in het huis. Hij geeft geen inleiding, maar sluit zich aan bij wat Job het laatst gezegd heeft. Daarom, omdat Job den vrienden Gods wrake heeft durven aanzeggen, omdat Job zich openbaart, zooals hij zich openbaart, daarom moet Zophar de gedachten zijns harten wel uiting geven, daarom is het hem onmogelijk om te zwijgen. Zophar gevoelt zich gekrenkt, gekwetst, beleedigd; Job heeft met zijne tuchtrede hem smaadheid aangedaan. Doch Zophar weet wel, wat hij antwoorden moet. Uit den schat zijner gedachten brengt de geest hem tot het rechte bescheid. En dan gaat Zophar heen, en hij noemt de groote waarheid, die door hem verkondigd zal worden; de groote waarheid, die vast staat van eeuwen her, van af het begin der wereld, doch die door Job niet gekend of verloochend wordt. Die waarheid is deze: „Het juichen der boozen duurt niet lang; de vreugde der goddeloozen is kort!"

Vers 6—11.

Wanneer zijne hoogheid tot den hemel toe opklomme, en zijn hoofd tot aan de wolken raakte; Zal hij gelijk zijn drek in eeuwigheid vergaan. Die hem gezien hadden, zullen zeggen: Waar is hij? Hij zal wegvliegen als een droom, dat men hem niet vinden zal; en hij zal verjaagd worden als een gezicht des nachts. Het oog, dat hem zag, zal het niet meer doen; en zijne plaatse zal het niet meer aanschouwen. Zijne kinderen zullen zoeken den armen te behagen; en zijne handen zullen zijn vermogen moeten wederuitkeeren. Zijne beenderen zullen vol van zijne verborgene [*zonden*] zijn; van welke elk een met hem op het stof nederliggen zal.

Zophar werkt in deze en in de volgende verzen het door hem genoemde thema verder uit. Tot welk eene hoogte de goddelooze het ook brengt, als zijn eigen uitwerpsel gaat hij voor eeuwig voorbij. Zooals men merkt, Zophar houdt nog al van krasse uitdrukkingen, wat ook uit vers 15 duidelijk blijkt. Men vertaalt dezen zin ook wel aldus: Gelijk mest in het vuur zal hij voor altoos vergaan. De gedroogde rundermest werd in de woestijn als brand-

stof gebruikt [1]). (Ezech. 4:15.) De ondergang van den goddelooze, zegt Zophar voorts, geschiedt dikwijls zoo haastig, dat de menschen er niet bij kunnen. Als een droom, als een nachtgezicht verdwijnt hij in 't niet; niemand ziet hem meer en zijne standplaats aanschouwt hem niet meer. Tot in zijne kinderen toe wordt hij gestraft. Zij moeten boeten voor de zonden des vaders; zij moeten zelfs de gunst van geringen zoeken, en het geroofde vermogen terug geven aan de beroofden. En met al zijn sterkte zinkt de goddelooze in den grafkuil neder. „Zijne beenderen waren vol van jeugdige kracht; doch zij zal met hem in het stof nederliggen." (vers 11.)

Vers 12—16.

Indien het kwaad in zijnen mond zoet is, hij dat verbergt onder zijne tong, Hij dat spaart, en het niet verlaat, maar dat in het midden van zijn gehemelte inhoudt; Zijne spijze zal in zijn ingewand veranderd worden: gal der adderen zal zij in het binnenste van hem zijn. Hij heeft goed ingeslokt, maar zal het uitspuwen; God zal het uit zijnen buik uitdrijven. Het vergift der adderen zal hij zuigen, de tong der slang zal hem dooden.

De zonde moge zoet voor den goddelooze zijn, en gelijk aan een lekkere spijze, die men zoo lang mogelijk in den mond houdt, op het einde is zij toch eene bittere galle, en in hare werking aan venijn gelijk. In zijne bezittingen ligt voor hem ook geen heil; het onrechtvaardig verkregen goed gedijt niet, gelijk bij ons het spreekwoord zegt: Zoo gewonnen, zoo geronnen. Daarbij, wil Zophar zeggen in vs. 16, zooals de zonde is, zoo is ook hare straf. In haar einde zal zij als een slang bijten, en steken als eene adder. (Spr. 23:32.)

Vers 17—21.

De stroomen, rivieren, beken van honig en boter zal hij niet zien. Den arbeid zal hij wedergeven en niet inslokken; naar het vermogen zijner verandering, zoo zal hij van vreugde niet opspringen. Omdat hij onderdrukt heeft, de armen verlaten heeft, een huis geroofd heeft, dat hij niet opgebouwd had; Omdat hij geene rust in zijnen

[1]) Dr. Baethgen, t. p. S. 46.

buik gekend heeft, zoo zal hij van zijn gewenscht goed niet uitbehouden. Er zal niets overig zijn dat hij ete; daarom zal hij niet wachten naar zijn goed.

Het land, vloeiende van melk en honig, is niet eene erfbezitting van den goddelooze. Wat hij met zijn arbeid verkregen heeft, geeft hem geen genot. Naar de maat van zijn door zwendelarij verkregen vermogen (vs. 18*b*), heeft hij geen vreugde. Als goed, dat geborgd is, heeft hij er geen blijvend genot van. Omdat hij onverzadelijk was in het plunderen en rooven, zal hij ook met straffen worden verzadigd; het liefste zal hij niet kunnen behouden en zijn voorspoed gaat spoedig voorbij. „Niets ontkwam er aan zijne vraatzucht, daarom zal zijn gelukstaat niet duurzaam zijn." (vers 21.)

Vers 22—25.

Als zijne genoegzaamheid vol zal zijn, zal hem bange zijn; alle hand des ellendigen zal over hem komen. Er zij [*wat*] om zijnen buik te vullen, [*God*] zal over hem de hitte zijns toorns zenden, en over hem regenen op zijne spijze. Hij zij gevloden van de ijzeren wapenen, de stalen boog zal hem doorschieten. Men zal [*het zwaard*] uittrekken; het zal uit het lijf uitgaan, en glinsterende uit zijne gal voortkomen; verschrikkingen zullen over hem zijn.

Het is de onvermijdelijke ondergang van den zondaar, die verder in deze woorden geteekend wordt. Trots al zijne rijkdommen treft hem de ellende; in de volheid van zijn overvloed zal hem bange zijn.

God zal met Zijn toornegloed den buik des goddeloozen vullen, en met Zijne spijze (niet met manna, om te voeden, maar met alsem en galwater, Jer. 9:15) om te straffen, zal God over hem regenen.

Of hij het kwaad tracht te ontvluchten, het baat hem niet. Wat het zwaard niet vermag, dat zal de boog bij hem uitrichten. Zie, daar valt hij, zwaar gekwetst, op het slagveld neer. Hij trekt de pijl uit het lichaam; het glinsterend staal heeft hem de lever doorboord, ten doode toe is hij verwond, en de doodsangst overvalt hem. Wel is het vreeselijk voor den goddelooze te vallen in de handen van den levenden God!

Vers 26—29.

Alle duisternisse zal verborgen zijn in zijne schuilplaatsen; een vuur, dat niet opgeblazen is, zal

hem verteren; den overigen in zijne tente zal het kwalijk gaan. De hemel zal zijne ongerechtigheid openbaren, en de aarde zal zich tegen hem opmaken. De inkomste van zijn huis zal weggevoerd worden; het zal al henenvloeien in den dag zijns toorns. Dit is het deel des goddeloozen menschen van God, en de erve zijner reden van God.

Noch zichzelven, noch het zijne kan de goddelooze redden, als de dag des gerichts gekomen is. „Enkel duisternis is bewaard voor hetgeen hij opgespaard heeft." (vs. 26*a*.) Vuur, dat niet ontstoken is door menschen, vuur uit den hemel, verteert hem en wat in zijne tent overgebleven is. Wat in het verborgen door hem geschied is, hemel en aarde zullen het openbaren; met al zijne heerlijkheid gaat hij in den dag des toorns voorbij. Dat, zegt Zophar ten slotte, dat is het lot van den goddelooze, zijne erfenis volgens het besluit van den rechtvaardigen God. (Vs. 29.)

Opmerkelijk is in deze redevoering de tijdvorm, (Jussivus), waarvan Zophar zich herhaaldelijk bedient. Hij geeft er mede te kennen, dat hij met innig welgevallen het lot van den zondaar gadeslaat, en het niet anders dan rechtmatig vindt. Opmerkelijk tevens is in deze redevoering het gebruik van het enkelvoud der naamen werkwoorden. Ziet ge, Zophar zegt in het algemeen, hoe het met de goddeloozen afloopt, en hij doet het op eene wijze, waarvan men niet spoedig de wederga vindt, maar toch heeft hij in het bizonder voortdurend Job op het oog. Job is de zondaar, die van zijne bezittingen niet genieten kan; die met gal en alsem gedrenkt wordt; die van zijne kinderen beroofd is en die in zijn lichaam de ontzettende gevolgen der zonde ondervinden moet. Heeft Job hemel en aarde opgeroepen om zijne onschuld te bewijzen; Zophar zegt met zoovele woorden, dat hemel en aarde zijn schuld aan den dag hebben gebracht. Geen enkele poging wordt dan ook door Zophar aangewend om Job nog tot boete en bekeering te brengen; door de aangrijpende teekening van Gods oordeelen over de goddeloozen tracht hij Job te verschrikken en te beanestigen.

Deze tweede is ook de laatste redevoering geweest, die door Zophar gehouden en in het Boek van Job opgeteekend is. En indien zij iets heeft uitgewerkt bij Job, dan is het dit, dat hij ook door Zophars rede er toe gedrongen is, om zich met zijne zaak meer en meer tot God te wenden. Dat is het goede, uit dit kwade geboren. Voorts mogen alle goddeloozen er mee rekenen, wat Zophar aan hun adres gezegd heeft.

't Goddelooze volk wordt eens tot asch,
't Zal voor Gods oog vergaan als was,
Dat smelt voor gloênde kolen.

HOOFDSTUK XXI.

Jobs tweede antwoord aan Zophar.

Het is een eigenaardig verschijnsel bij de vrienden van Job, dat zij zoo stokstijf op hun stuk blijven staan. Zij hebben ééne waarheid, die door hen op allerlei, dikwijls op zeer talentvolle wijze, verdedigd wordt, doch bij die ééne waarheid blijven ze ook. Bij Job daarentegen is voortdurend ontwikkeling in de gedachte; Job komt telkens weer met nieuwe dingen voor den dag, zoodat de lezer zich onwillekeurig tot Job aangetrokken gevoelt, terwijl de redeneeringen der vrienden hem beginnen tegen te staan. Wat Job zegt, boeit inderdaad. In hem is een mensch aan het woord, die bij het overgeleverde niet leven kan, die de raadselen des levens onder de oogen durft zien. Dat bewijst ook zijn tweede antwoord aan Zophar.

Verdeeling: vers 1—6; 7—15; 16—26; 27—34.

Vers 1—6.

Maar Job antwoordde en zeide: Hoort aandachtelijk mijne rede, en laat dit zijn uwe vertroostingen. Verdraagt mij, en ik zal spreken; en nadat ik gesproken zal hebben, spot [*dan*]. Is [*mij aangaande*] mijne klacht tot den mensch? Doch of het zoo ware, waarom zoude mijn geest niet verdrietig zijn? Ziet mij aan, en wordt verbaasd, en legt de hand op den mond. Ja, wanneer ik [*daaraan*] gedenk, zoo word ik beroerd, en mijn vleesch heeft een gruwen gevat.

Wij hebben in deze verzen de inleiding der redevoering. 't Is een ernstig woord tot de vrienden. Allereerst vraagt Job van hen, dat zij hem rustig zullen aanhooren, dat zij zullen ter harte nemen wat hij zegt.

Ziedaar den troost, dien hij voor en boven alles van hen begeert. Men late hem uitspreken en dan kan Zophar weer spotten. (Enkel-

voud.) Zijne klacht strekt zich immers niet uit tot menschen, maar tot God. „Het volmaakte geduld bestaat daarin, dat men geen klacht uitspreekt tegen menschen." (Arabisch spreekwoord).

Sommigen echter vatten deze woorden in eenen anderen zin op, als wilde Job zeggen: Ik klaag immers niet over een mensch, ik klaag over God! Had ik over menschen alleen te klagen, ik zou mij tot God kunnen wenden, om bij Hem troost te zoeken; doch waar ik ook over God zelf heb te klagen, tot wien moet ik mij nu wenden om steun?

En is er dan geen reden voor mij, om mismoedig en ongeduldig worden? De raadselen des levens zijn immers zoo groot? Zich verbazen zullen de vrienden, zij zullen verstommen, zegt Job vervolgens, als zij vernemen, wat hij dienaangaande nog aan het licht brengen zal. Ook Job zelf wordt door ontroering aangegrepen, als hij dit probleem zich indenkt.

Vers 7—10.

Waarom leven de goddeloozen, worden oud, ja worden geweldig in vermogen? Hun zaad is bestendig met hen voor hun aangezicht, en hunne spruiten zijn voor hunne oogen. Hunne huizen hebben vrede, zonder vreeze; en de roede Gods is op hen niet. Zijn stier bespringt, en mist niet; zijne koe kalft, en misdraagt niet.

't Is of wij het hier met een gedeelte uit Ps. 73 te doen hebben. Tegenover den onspoed der boozen, waarop Zophar de aandacht gevestigd heeft, stelt Job den voorspoed der boozen. In zijn persoon is de goddelooze gelukkig; hij wordt oud en is in zijn ouderdom nog krachtig. In zijn nakomelingschap is de goddelooze gelukkig; zijne kinderen groeien aan zijne zijde voorspoedig op. In zijn huiselijken staat is de goddelooze gelukkig; vrede heerscht in zijne woning en de slaande hand Gods treft hem niet. In zijnen veestapel is de goddelooze gelukkig; zijne kudden breken uit in menigte.

Vers 11—15.

Hunne jonge kinderen zenden zij uit als eene kudde, en hunne kinderen huppelen. Zij heffen op met den trommel en de harp, en zij verblijden zich op het geluid des orgels. In het goede verslijten zij hunne dagen; en in een oogenblik dalen zij in het graf. Nochtans zeggen zij tot God: Wijk van ons, want aan de kennisse uwer wegen hebben wij geenen lust. Wat is de Almachtige,

dat wij Hem zouden dienen? En wat baat zullen wij hebben, dat wij Hem aanloopen zouden?

De boozen leven met hunne kinderen zoo vroolijk mogelijk. 't Is feest bij hen, elken dag. Zij zingen luide bij trommel en harp [1]); met zang en muziek maken zij zich het leven zoo aangenaam mogelijk. Het leven lust hun wonderschoon, zij kennen geen verdriet; van 's morgens vroeg tot 's avonds laat weerklinkt altijd hun lied. Door langdurige krankheden worden zij ook niet geplaagd; zonder zwaren doodstrijd dalen zij ten grave. En toch bekommeren zij zich niet om God; Zijn dienst heeft voor hen geen waarde, in practisch atheïsme slijten zij hunne dagen. Zij vinden het tevergeefs God te dienen, (Mal. 3 : 14) en zij spreken dat zoo stout en driest mogelijk uit. Zelfs alle bidden achten zij vruchteloos en vergeefsch.

Vers 16—18.

[*Doch*] zie, hun goed is niet in hunne hand; de raad der goddeloozen is verre van mij. Hoe dikwijls geschiedt het, dat de lampe der goddeloozen uitgebluscht wordt, en hun verderf hun overkomt? Dat [*God hun*] smarten uitdeelt in zijnen toorn? Dat zij gelijk stroo worden voor den wind, en gelijk kaf, dat de wervelwind wegsteelt?

Tot vs. 15 laat Job de goddeloozen aan het woord. In vs. 16 vangt Job weer met zijne beschouwingen aan, zooals vele Schriftverklaarders oordeelen. Wat de goddeloozen ook denken mogen, zij hebben toch hun geluk niet in hunne hand. Al het goede, dat zij ontvangen, komt van Boven. De vrienden moeten dan ook niet in den waan verkeeren, al kòn het zoo schijnen, dat Job zich aansluit bij den raadslag der goddeloozen. Dat zij verre van hem! Toch wordt vs. 16 ook wel als eene bedenking der vrienden beschouwd, ingebracht tegen Jobs voorstelling van den voorspoed der boozen. De goddeloozen hebben dan toch hun geluk niet in hunne hand; dat geluk gaat spoedig voorbij, en daarom zij de raad der goddeloozen verre van Job, hebben de vrienden met zoovele woorden gezegd. Van uit het verband beschouwd, is er veel voor deze opvatting te zeggen. Maar dan wil Job toch aan de vrienden de vraag voorleggen, hoe dikwijls het wel gebeurt, dat de goddeloozen voor hunne zonden gestraft worden, dat God met Zijnen

[1]) Ook uit deze uitdrukking blijkt, dat Job in het aartsvaderlijk tijdvak heeft geleefd. De door hem genoemde muziekinstrumenten behooren tot dat tijdperk, n. l. trommel, harp en orgel.

toorn hen overvalt, en hun smart uitdeelt in Zijnen toorn? De vrienden beweren wel, dat zulks altijd geschiedt, doch dan moeten zij het ook bewijzen.

Vers 19—21.

Dat God zijn geweld weglegt voor zijne kinderen? Hem vergeldt, dat hij het gewaar wordt? Dat zijne oogen zijn ondergang zien, en hij drinkt van de grimmigheid des Almachtigen? Want wat lust zoude hij na zich aan zijn huis hebben, als het getal zijner maanden afgesneden is?

Wij hebben ook vs. 19*a* te beschouwen als eene aanhaling van wat de vrienden gezegd hebben, zie hfdst. 5:4 en 20:10. Zij hebben daar beweerd, dat als de goddelooze niet in eigen persoon gestraft wordt, dan toch in zijne kinderen. God legt dan het onheil weg voor zijne kinderen. Dat is in strijd met Jobs rechtsgevoel. Die de zonde doet, moet ook de straf ondergaan. Wat deert het den goddelooze, als zijn huisgezin na zijn verscheiden in de ellende komt; als hij in zijn leven maar het goede genieten kan! God vergelde het hemzelven, zegt Job, dat hij het gevoele (vs. 19*b*). Het rechtsbeginsel op den voorgrond stellende, geven wij Job volkomen gelijk. (Ezech. 18:20.) Ieder moet gevonnisd worden om zijn eigen kwaad. Toch is er ook eene bezoeking in dit leven, die rust op huisgezin, familie en geslacht, en waarbij de zonden der vaderen bezocht worden aan de kinderen. (Ex. 20:5.) Dit wordt hier door Job uit het oog verloren.

Vers 22—26.

Zal men God wetenschap leeren, daar Hij de hoogen richt? Deze sterft in de kracht zijner volkomenheid, daar hij gansch stille en gerust was; Zijne melkvaten waren vol melk, en het merg zijner beenderen was bevochtigd. De ander daarentegen sterft met eene bittere ziele, en hij heeft van het goede niet gegeten. Zij liggen te zamen neder in het stof, en het gewormte overdekt ze.

De vrienden hadden ook gezegd, toen zij geen argumenten meer hadden, dat Job zich wel verbeeldde het beter te weten dan God. Alsof God door Job moest onderwezen; alsof God van Job moest leeren, waar en wanneer Hij de goddeloozen behoort te straffen! Is Hij het niet, hebben zij gevraagd hfdst. 15:15, die zelfs de hemelgeesten oordeelt; en die dus naar gerechter regelen handelt dan de nietige aardbewoners?

Welnu, tegenover die hooggeprezen Godsregeering stelt Job de naakte werkelijkheid, om aan te toonen, dat er heel wat op haar aan te merken valt. Het gaat in de wereld inderdaad gansch anders, dan men van een rechtvaardig Godsbestuur zou verwachten. Welk eene verschillende lotsbedeeling is er niet onder de menschen? Hier zijn er, die door het leven gedragen worden; daar zijn er, die moeten kruipen van de wieg naar het graf. De een heeft geluk en voorspoed op al zijne wegen; de ander heeft immer druk en ellende. Hier hebt ge weelde, die geen perken kent; en daar — „gemor bij d' arbeid, die geen brood geeft." Is het wonder, zegt Job, dat velen daar henengaan met eene bittere ziele, aangezien zij het goede nimmer aanschouwen? Ach, zij verwachten alles van deze aarde, en wat ontvangen zij? Niets. De dood overvalt hen te midden van al hunne wenschen en verwachtingen; de dood, die gelukkigen en ongelukkigen beide een prooi der wormen doet zijn.

Vers 27—31.

Ziet, ik weet ulieder gedachten, en de booze verdichtselen, [*waarmede*] gij tegen mij geweld doet. Want gij zult zeggen: Waar is het huis van den prins? En waar is de tente van de woningen der goddeloozen? Hebt gijlieden niet gevraagd aan de voorbijgaanden op den weg? En kent gij hunne teekenen niet? Dat de booze onttrokken wordt ten dage des verderfs; [*dat zij*] ten dage der verbolgenheden ontvoerd worden. Wie zal hem in het aangezicht zijnen weg vertoonen? Als hij [*wat*] doet, wie zal hem vergelden?

Het zijn dus booze verdichtselen, waarmede de vrienden Job tegenkomen. Dat merkt Job nu niet voor het eerst, dat heeft hij reeds lang ingezien. Het is uit persoonlijken onwil, dat zij zoo eénzijdig tegen den ellendigen Job optreden, en hem met allerlei vragen betreffende het lot van de goddeloozen bestormen. Zij vragen hem ook: Waar is het huis van den tyran, en waar is de tent van de woning der goddeloozen? Alsof die boosdoeners altijd door het oordeel Gods getroffen werden! Een weinig ervaring, een weinig mensch- en wereldkennis leert wel het tegendeel, van wat door de vrienden verkondigd wordt. Overal op aarde zijn boozen, gelijk ook door de bereisde menschen getuigd wordt, die maar nooit door het strafgericht getroffen worden; die zelfs te midden van algemeene rampen gespaard blijven. Zij zijn in den regel zoo machtig, dat niemand hen durft wederstaan of hun het oordeel durft aanzeggen.

Vers 32—34.

Eindelijk wordt hij naar de graven gebracht, en is bestendig in den aardhoop. De kluiten des dals zijn hem zoet, en hij trekt na zich alle menschen; en dergenen, die vóór hem geweest zijn, is geen getal. Hoe vertroost gij mij dan met ijdelheid? Dewijl [*in*] uwe antwoorden overtreding overig is?

Op plechtige wijze zelfs wordt de goddelooze begraven, en door het op zijn grafheuvel geplaatste gedenkteeken leeft hij voort in de herinnering. Zoo heeft ook de dood al heel weinig verschrikkelijkheid voor hem. Licht drukt op hem het stof der vallei,[1]) (vs. 33*a*), de bitterheid des doods is voor hem geweken. (1 Sam. 15 : 32). Sterven moeten toch alle menschen; die na hem komen, zoowel als die voor hem geweest zijn, terwijl de goddelooze noch roem en eere heeft na zijn verscheiden. Derhalve, en hiermede besluit Job zijne rede, de vertroosting der vrienden mist wezen en waarde; op hare juiste waarde geschat is zij een bewijs van hunne trouweloosheid. Schuldigen worden op die wijze vrijgesproken; onschuldigen veroordeeld. Deze redevoering van Job eindigt eenigszins afgebroken, waardoor Job zijn afkeer van het gebeuzel der vrienden te kennen geeft. Dat Job in deze rede tamelijk sterk is in zijne bewijsvoering, moet worden erkend. Nu het beroep op zijne persoonlijke onschuld niet heeft mogen baten, gaat Job over tot eene meer zakelijke, algemeene behandeling van het vraagstuk. Tegenover de stelling van Zophar, dat de goddelooze altijd door het ongeluk achtervolgd wordt, stelt Job de ervaring, de werkelijkheid, die van het tegendeel getuigt. Als de zondaars nog eens door de oordeelen Gods getroffen worden, dan geschiedt het bij uitzondering, als eene zeldzaamheid. Gewoonlijk hebben de goddeloozen voorspoed op al hunne wegen, en zij dalen met eere in het graf. Job vindt dat verschijnsel wel onbegrijpelijk; 't is een raadsel, dat hem duizelen doet, en hij heeft volstrekt geen lust of begeerte, om het geluk der goddeloozen zich deelachtig te maken, doch dat verschijnsel valt nu eenmaal niet tegen te spreken. En in deze uitspraak staat Job niet alleen. Overal in het Oude Testament wordt daaraan getuigenis gegeven. Toch is het niet al de waarheid, die hier door Job verkondigd wordt. Ook de stelling van Zophar heeft haar steunpunt in Gods Woord. Zoo vullen de redevoeringen van Zophar en Job elkander aan, alhoewel Job toch dichter bij de volle waarheid is dan Zophar. Immers, de schuld der goddeloozen wordt veel meer gestraft ná dit leven, dan in dit

[1]) Zie Dr. J. C. Matthes, Het boek Job, I 37 en II 257.

leven. Hier op aarde hebben zij het in den regel nog al goed, daarin heeft Job gelijk.

Hij vergeet echter hierbij, dat de vrede der goddeloozen in al hunnen voorspoed toch van gansch anderen aard is dan de vrede der vromen in al hunnen tegenspoed. „De voorspoed der goddeloozen is slechts schijn. En in elk geval slechts tijdelijk, en de rechtvaardigen zijn ook in het zwaarste lijden nog Gods gunst en liefde deelachtig" [1]). Den zegen van den waren godsdienst, die 't goede des levens heiligt en kracht geeft onder 't kruis, kent de dienaar der zonde niet. Dat Job dit vergeet, ontneemt veel kracht aan zijn betoog.

Voorts is het verkeerd en zondig van hem, als hij zegt, dat God dikwijls niet straft, waar Hij wel straffen moest; en straft, waar Hij niet straffen moest; anders gezegd, dat Hij de kinderen straft in plaats van de ouders. Alle werkers der ongerechtigheid worden door God gestraft. Doch daaruit blijkt ons, dat bij Job de zon des geloofs weêr achter de wolken der aanvechting is verborgen, en dientengevolge spreekt hij onbetamelijk van God, Wiens doen veel te hoog is, om door hem begrepen te worden. Gelukkig echter voor hem, dat ook deze zijne zonde niet buiten de Godsregeering om geschiedde; wat satan op zijn verderf wilde doen uitloopen, dat heeft God voor Job ten goede gedacht. Al die zonde zou hem straks in het aangezicht vliegen, en het gezicht ervan zou hem zoo diep verootmoedigen voor God.

---

[1]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek. III 32.

HOOFDSTUK XXII.

Derde reeks van gesprekken tusschen Job en zijne vrienden.

Eliphaz' derde rede.

Onze aandacht wordt voor de derde maal gevraagd door Eliphaz. Wij herinneren ons hem nog wel, den eerwaardigen man, sprekend als een profeet, sprekend als iemand, die bij veel geestelijke kennis ook veel ondervinding bezit. Voor de derde maal doet hij eene poging, om Job tot zwijgen en tot schuldbekentenis te brengen, en bij mislukking daarvan strijdt hij niet verder tegen Job. Ter eener zijde is deze redevoering scherper dan de vorige, dewijl Eliphaz Job rechtstreeks van allerlei ondeugden beschuldigt; ter ander zijde is zij echter zachter, dewijl hij als in zijne eerste rede weêr een schoone toekomst voorspelt aan den grooten lijder uit Uz, indien deze nl. maar tot God wederkeert.

Op het feit, dat vele goddeloozen tot aan het einde huns levens gelukkig zijn, zooals Job in zijne laatste rede betoogd heeft, gaat Eliphaz niet in. Hij blijft bij deze oude stelling staan: Waar lijden is, daar moet ook zonde zijn. Wij verdeelen: vers 1–11, 12–20 en 21–30.

Vers 1—5.

> Toen antwoordde Eliphaz, de Thémaniet, en zeide:
> Zal ook een man Gode voordeelig zijn? Maar voor zichzelven zal de verstandige voordeelig zijn. Is het voor den Almachtige nuttigheid, dat gij rechtvaardig zijt? Of gewin, dat gij uwe wegen volmaakt? Is het om uwe vreeze, dat Hij u bestraft? Dat Hij met u in het gerichte komt? Is niet uwe boosheid groot, en uwer ongerechtigheden geen einde?

Het is de algenoegzaamheid Gods, die in deze verzen allereerst door Eliphaz verkondigd wordt. God wordt niet van menschenhanden gediend, als iets behoevende. God heeft ons menschen en

onzen dienst niet noodig voor Zijn geluk, want Hij is de eeuwig volmaakte in Zichzelven. Het gewin van den Godsdienst ligt aan den kant van den mensch. Wie „met verstand betreedt den weg der vromen" geniet daarvan de heerlijke vrucht. God wordt er niet door verrijkt, als Job rechtvaardig is, en als hij onberispelijk wandelt. Doch daarom is de rechtspraak Gods ook zoo onpartijdig; geen eigenbaat, maar gerechtigheid is de grondslag Zijns troons. Hoe zou het dan denkbaar zijn, dat Job om zijne Godsvrucht gestraft wordt door den Heere. En waar dat eene ondenkbaarheid is, kan daar de slotsom wel achterwege blijven, wil Eliphaz zeggen, dat Job een zondaar moet zijn? Meer nog zelfs. Is niet het schrikkelijk lijden van Job een krachtig bewijs, dat hij een groot, een gruwelijk monster van boosheid moet worden genoemd?

Vers 6—11.

Want gij hebt uwen broederen zonder oorzaak pand afgenomen, en de kleederen der naakten hebt gij uitgetogen. Den moede hebt gij geen water te drinken gegeven, en den hongerige hebt gij het brood onthouden. Maar was er een man van geweld, voor dien was het land, en een aanzienlijk persoon woonde daarin. De weduwen hebt gij ledig weggezonden, en de armen der weezen zijn verbrijzeld. Daarom zijn strikken rondom, en vervaardheid heeft u haastelijk beroerd. Of gij ziet de duisternisse niet, en des waters overvloed bedekt u.

Wij vertalen dit laatste vers aldus: „Of ziet gij de duisternisse niet, en des waters overvloed, die u bedekt?"

Zonder eenige bewijs voor zijne zaak gaat Eliphaz zonder omwegen Job van de schandelijkste dingen beschuldigen. Zoo tracht hij den huichelaar te ontmaskeren. Of wil men, Eliphaz hangt hier op zijne wijze den profeet uit. Hij komt de verborgene zonden van Job aan den dag brengen. Dat behoorde immers ook tot de profetische werkzaamheden. (Joh. 7:19.) En hoe legt hij dat aan? Door uit de straf te concludeeren tot de zonde. Job is van zijne goederen beroofd geworden — ergo — hij is een roover. Job zit in zak en assche — ergo — hij heeft anderen naakt uitgekleed. Job moet onder het lijden versmachten — ergo — hij heeft dorstigen en hongerigen laten omkomen. Job is geheel en al verarmd — ergo — als man van geweld heeft hij het land in bezit genomen. Job is ten doode toe geslagen — ergo — hij heeft weduwen en weezen veracht en verbrijzeld.

Hoe is het mogelijk, zoo gaat Eliphaz voort, dat Job dit verband tusschen zijne ongerechtigheden en tusschen zijne ellende niet ziet! Hij lijkt wel met blindheid geslagen. Doch het is voor Eliphaz zoo klaar als de dag, waarom Job zich in de strikken bevindt, en waarom de wateren des toorns hem gaan over het hoofd.

Ziehier, waartoe een valsch dogmatisme den mensch brengen kan. Terwijl hij in den waan verkeert, dat hij een strijder is voor de eere Gods, lastert en vertrapt hij den naaste. Alsof die beide zaken met elkander gepaard kunnen gaan!

Vers 12—14.

Is niet God [*in*] de hoogte der hemelen? Zie toch het opperste der sterren aan, dat zij verheven zijn. Daarom zegt gij: Wat weet er God van? Zal Hij door de donkerheid oordeelen? De wolken zijn Hem eene verberging, dat Hij niet ziet; en Hij bewandelt den ommegang der hemelen.

Job heeft gesproken van den hoogen, geweldigen God, die doen kan wat Hem behaagt (zie 9:12) en die de aarde geeft in de hand des goddeloozen (vers 24). Eliphaz maakt gebruik van dit gezegde, om Job van Deïsme te kunnen beschuldigen. Daarom heeft Job zooveel kwaad durven doen, zegt Eliphaz, wijl hij van gedachte is, dat God Zich om het doen en laten der menschen toch niet bekommert. Zoo vergelijkt Eliphaz Job bij de goddeloozen van Ps. 73:11, die ook zeggen: Hoe zoude het God weten, en zoude er wetenschap zijn bij den Allerhoogste? Wij zien ook hier, als men iemands woorden uit hun verband rukt, dan laat men hem zeggen, wat men wil. Hoe dikwijls heeft Job niet gezegd, dat God hem met Zijne bezoekende hand heeft bezocht, en dat alles onder het bestier des Heeren hem overkomt! Neen, daarvoor is Jobs theologie te zuiver, dan dat zijn God ook maar eenigszins aan den god der epicuristen gelijk zoude zijn; een god, die zijne verlustiging zoekt in zijn hemelsch paleis, en die te ver van de aarde verwijderd is, om haar te regeeren. Gelijk wij meermalen opgemerkt hebben, Job eindigde juist met alles in God. Vooral in den tijd, die aan zijne beproeving vooraf ging, kende hij God in al zijne wegen, want hij was „oprecht en vroom, en Godvreezende, en wijkende van het kwaad."

Vers 15—18.

Hebt gij het pad der eeuw waargenomen, dat de ongerechtige lieden betreden hebben? Die rimpelachtig gemaakt zijn, als het de tijd niet was; een vloed is [*over*] hunnen grond uitgestort. Die

zeiden tot God: Wijk van ons. En wat had de Almachtige hun gedaan? Hij had immers hunne huizen met goed vervuld. Daarom is de raad der goddeloozen verre van mij.

Eliphaz spreekt gaarne van oude tijden. Het „pad der eeuw" is het pad van den voortijd. Nu heeft de voortijd niet alleen veel, dat navolgenswaardig is, maar ook veel, dat ons met afschrik vervullen moet. En zoo vraagt Eliphaz voorts aan Job, of het pad der ongerechtige lieden uit vroegere tijden door hem gehouden wordt en of hij dan niet weet, hoe slecht het met hen afgeloopen is. Plotseling werden zij door het oordeel aangegrepen; de grond spoelde hen onder de voeten weg. Eliphaz denkt hier zeer waarschijnlijk aan den zondvloed.

Het geslacht van dien tijd was ook zoo goddeloos, zoo door en door ondankbaar.

Van God wilden zij niet weten. Hij kon hun toch geen voordeel aanbrengen, dachten zij. Terwijl Hij toch hunne huizen met Zijne zegeningen vervuld had, zegt Eliphaz. En dan maakt hij de woorden van hfdst. 21 : 16 tot de zijne; hij heeft deel noch gemeenschap in den raadslag dier goddeloozen, en in den raadslag van allen, die hunnen weg bewandelen, gelijk b. v. Job.

Vers 19 en 20.

De rechtvaardigen zagen het en waren blijde, en de onschuldige bespotte hen; Dewijl onze stand niet verdelgd is, maar het vuur hun overblijfsel verteerd heeft.

In Ps. 58 : 11 lezen wij eene soortgelijke uitdrukking, als hier door Eliphaz gebezigd wordt. „De rechtvaardige zal zich verblijden, als hij de wrake aanschouwt." Het mag dikwijls lang duren, eer God ten gerichte over de goddeloozen verschijnt, als het eindelijk gebeurt, geeft het gejuich bij de vromen. Dan kunnen de rechtvaardigen spotten met de boozen, die hen zoo dikwijls bespot en beschimpt hebben.

Wat in vs. 20 gezegd wordt, moet als woord der vromen beschouwd worden, die daarin hun amen uitspreken op Gods gerichten. Het kan aldus overgezet worden: „Waarlijk, onze tegenstander is verdelgd, en het vuur heeft hunnen overvloed verteerd"!

Vers 21—25.

Gewen u toch aan Hem, en heb vrede; daardoor zal u het goede overkomen. Ontvang toch de wet uit zijnen mond, en leg zijne reden in uw hart. Zoo gij u bekeert tot den Almachtige, gij

zult gebouwd worden; doe het onrecht verre van uwe tenten. Dan zult gij goud op het stof leggen en het [*goud van*] Ophir bij den rotsteen der beken; Ja de Almachtige zal uw overvloedig goud zijn, en u tot krachtig zilver zijn.

Hiermede vangt Eliphaz zijne toepassing aan. Hij zegt Job, wat in zijne omstandigheden door hem te doen is. Hij moet beginnen met een vriendschappelijk verkeer met God; voorts moet hij de wegen Gods billijken, en onderwijzing uit Zijn mond ontvangen. Op wonderbare wijze zal dan nog alles zich ten goede schikken en richten bij hem.

Wat Eliphaz en de andere vrienden hem gezegd hebben, zijn onderwijzingen Godes (15:11) en daarom moet Job het wel ter harte nemen. Zij hebben hem toegeroepen: Bekeert u tot God; door het voldoen aan dien eisch wacht Job wederoprichting.

Maar dan moet ook uit zijn huis en uit zijne tent het onrecht verwijderd worden; niet aan gedegen goud of goud van Ophir mag het harte meer hangen; aan allen Mammondienst moet een einde komen. Het goud moet als stof en als kiezels beschouwd worden door Job. Leg het gedegen goud in het stof, zegt Eliphaz tot hem, en het goud van Ophir bij de kiezels der beken. (vs. 24). En neen, dat zal geen verlies voor hem zijn, maar rijk en heerlijk gewin. De afgoden verliezende, zal hij God gewinnen, zal God zijn rijkdom zijn, zijn uitgegraven goud en uitgelezen zilver.

Heerlijke woorden, zeggen wij onwillekeurig, indien zij maar niet op Job waren toegepast. Zoo menige ziel kleeft aan het stof, en kan daarom niet roemen in de geestelijke en eeuwige dingen. De gierigheid is eene zonde, die ook nog door vele Christenen wordt gekoesterd. Geen wonder, dat zij in duisternis moeten wandelen. Moge Eliphaz' woord hun tot leering en onderwijzing zijn!

Vers 26—30.

Want dan zult gij u over den Almachtige verlustigen, en gij zult tot God uw aangezicht opheffen. Gij zult tot Hem ernstelijk bidden, en Hij zal u verhooren; en gij zult uwe geloften betalen. Als gij eene zaak besluit, zoo zal zij u bestendig zijn; en op uwe wegen zal het licht schijnen. Als men [*iemand*] vernederen zal, en gij zeggen zult: Het zij verhooging; dan zal [*God*] den nederige van oogen behouden. [*Ja*] Hij zal dien bevrijden, die niet onschuldig is; want hij wordt bevrijd door de zuiverheid uwer handen.

Op het woordeke „dan" in vers 26 moet bizonder nadruk worden gelegd. Het wil de groote tegenstelling doen uitkomen tusschen Jobs heden en zijne toekomst, ingeval hij tot God wederkeert. De ééne belofte volgt hier de andere. Als Job zich tot God bekeert, dan zal de wederzijdsche gemeenschapsoefening tusschen hem en God ook hersteld worden; dan zal hij in zijne werkzaamheden voorspoedig zijn, en zijn pad zal zijn als een schijnend licht; (Spr. 4:18) dan zal hij zelfs nog voor anderen tot een rijken zegen worden; nederigen zullen door zijne bemiddeling verhoogd, schuldigen door zijne bemiddeling verzoend worden.

Zooals opgemerkt is, Eliphaz wordt op het eind nog een echte profeet, vooral om wat hij zegt van toegerekende gerechtigheid, en de vervulling zijner profetie is ook in het boek Job te vinden. Wij hooren de stem van Eliphaz in het vervolg niet meer, maar wij zijn er toch nog getuige van, dat Job door gebed en offerande, voor Eliphaz en de vrienden verzoening tot stand brengt bij God. Wie merkt hierin niet de meesterhand des Heiligen Geestes, die alles zoo bestuurd heeft, dat wij in de geschiedenis van Job en zijne vrienden overal den gouden draad der Godsregeering kunnen bemerken; die deze geschiedenis tot een Goddelijk kunststuk heeft gemaakt, waarin wij Zijne groote wijsheid kunnen aanschouwen? Immers, juist deze laatste woorden van Elifaz leggen ook nog de brug, waarover de verzoening tusschen Job en de vrienden kan worden bewerkt.

Eliphaz heeft, vooral in deze laatste rede, dingen gezegd en beschuldigingen uitgebracht tegen Job, waarvoor hij geen enkelen grond aanwijzen kon, en die alle vriendschap tusschen Job en hem onmogelijk hadden gemaakt, doch het einde maakt weêr zeer veel goed. Zonder het zich bewust te zijn voorspelt Eliphaz, wat het slot van dit drama zal zijn: Job wordt priester ten behoeve der vrienden, en waar God niet met hen naar hunne dwaasheid handelt, daar kan en daar mag Job het ook niet doen. Zoo heeft ook deze redevoering hare nuttige zijde, te meer nog, wijl zij vele vermaningen en beloften bevat, die op zich zelve „waar en wonderschoon" [1]) moeten worden genoemd. Bizonderlijk wat Eliphaz daarin zegt van den innerlijken vrede of de vreugde in God is zeker iets, dat ook voor Job in zijne omstandigheden niet zonder groote beteekenis is geweest. Job mocht het bewustzijn van onschuld in zich omdragen, den liefelijken vrede met, en de verlustiging in God was thans niet zijn deel. Eene herinnering hieraan moest wel eene verootmoedigende uitwerking op hem hebben.

---

[1]) F. Delitzsch, t. p. S. 305.

HOOFDSTUK XXIII.

Jobs derde antwoord aan Eliphaz.

Wat wij in onze vorige beschouwing als eene waarschijnlijkheid hebben uitgesproken, zien wij in dit hoofdstuk reeds in werkelijkheid getreden. De woorden van Eliphaz over den vrede in God hebben Job getroffen, en rond en ridderlijk en ruiterlijk komt hij er voor uit, dat deze vrede door hem gemist wordt. En dat is ook eene oorzaak, waarom hij zich in zijne ellende zoo diep ellendig gevoelt. De zalige gemeenschap met zijn God wordt door hem ontbeerd, en daarom moet hij wel klagen, ook al beschouwt men zijne klachten als wederspannigheid tegen God. Op den hartstochtelijken en zeer persoonlijken aanval van Eliphaz gaat Job echter niet in. Daarvoor staat hij te hoog, en is hij zich te goed van zijne onschuld bewust. Job komt liever andermaal met de raadselen der Godsregeering, die zijne gansche ziel vervullen, voor den dag, en die door Eliphaz met stilzwijgen zijn voorbijgegaan. De vrienden mogen de gestelde vraagstukken tot oplossing brengen, indien zij het vermogen.

Deze rede omvat twee hoofdstukken, die ook als twee deelen kunnen worden beschouwd.

Vers 1—5.

Maar Job antwoordde en zeide: Ook heden is mijne klacht wederspannigheid; mijne plage is zwaar boven mijn zuchten. Och of ik wist, dat ik Hem vinden zoude! Ik zoude tot zijnen stoel komen; Ik zoude het recht voor zijn aangezichte ordelijk voorstellen, en mijnen mond zoude ik met verdedigingen vervullen. Ik zoude de reden weten, [*die*] Hij mij antwoorden zoude, en verstaan, wat Hij mij zeggen zoude.

De verklaring van vers 2 is niet gemakkelijk. Naar 't ons voorkomt wil Job zeggen, dat men voortdurend zijn spreken beschouwt als opstand tegen God. Men neemt de betuigingen zijner onschuld

niet aan, en zoo vindt men, dat Jobs klagen niet te pas komt. Dat was gisteren zoo, dat is heden nog zoo, zegt Job. De gesprekken tusschen Job en zijne vrienden hebben natuurlijk onderscheidene dagen in beslag genomen [1]). Doch hoe zal hij zwijgen, daar de hand Gods zwaar op hem is?

Waar echter de vrienden hem zoo verkeerd verstaan, komt de zucht weêr bij hem boven, om voor God zijne zaak te mogen bepleiten. Wist hij slechts, waar God te vinden is, waar Hij Zijn troon heeft opgericht. Tot dien troon zou hij naderen, en zijne rechtzaak er verdedigen, om te hooren wat God hem antwoorden zoude. Och, hij smacht toch zoo zeer naar zulk eene ontmoeting; ook hier kan gezegd worden: „zijne ziel bezwijkt van sterk verlangen." En gezegend allen, die iets van dat dorsten naar God hebben leeren kennen!

Vers 6—9.

Zoude Hij naar de grootheid [*zijner*] macht met mij twisten? Neen; maar Hij zoude acht op mij slaan. Daar zoude de oprechte met Hem pleiten; en ik zoude mij in eeuwigheid van mijnen Rechter vrijmaken. Zie, ga ik voorwaarts, zoo is Hij er niet; of achterwaarts, zoo verneem ik Hem niet. Als Hij ter linkerhand werkt, zoo aanschouw ik [*Hem*] niet; bedekt Hij zich ter rechterhand, zoo zie ik [*Hem*] niet.

Hoe vurig Job verlangt naar eene ontmoeting met God, toch doemt er weêr een oud bezwaar op in zijne ziel. Zou de groote God wel met hem te doen willen hebben? Zou Hij niet door Zijne majesteit en heerlijkheid Job overweldigen? Ach, dan zou toch nog de afloop van het rechtsgeding in zijn nadeel zijn.

Terstond echter neemt Job die, als een donkere nevel in hem opwellende gedachte, weêr terug. Neen, zoo zal God niet met hem handelen. Hij zal Jobs rechtszaak tot in haar diepste diepte onderzoeken. En als dat gebeurt, dan heeft Job niets te vreezen. Als een rechtvaardige, als een onschuldige zal hij dan staan voor het aangezichte Gods en voor altijd zal hij ontkomen, hij zal in alle deelen vrij uitgaan.

Doch zie, God laat Zich niet vinden van Job; het schoone vooruitzicht verdonkert weer terstond. Naar alle kanten houdt God Zich voor Job verborgen, naar 't Oosten en naar 't Westen, naar 't Zuiden en naar 't Noorden. Overal zoekt Job vruchteloos en tevergeefs; 't is ook Jobs ervaring: „Hij is een God, die Zich verborgen houdt."

[1]) Baethgen, t. p. S. 53.

En dientengevolge moest Job zoo veel missen. 't Ging met hem als met den dichter van Ps. 30:8: „Heere, Gij hadt mijnen berg door Uwe goedgunstigheid vastgezet; maar toen Gij Uw aangezicht verbergdet, werd ik verschrikt." Hij vergat echter dat God ook menigmaal Zich voor Zijn volk verbergt, om Zich in dien weg aan hen te openbaren.

Vers 10—13.

Doch Hij kent den weg, [*die*] bij mij is; Hij beproeve mij, als goud zal ik uitkomen. Aan zijnen gang heeft mijn voet vastgehouden; zijnen weg heb ik bewaard, en ben niet afgeweken. Het gebod zijner lippen heb ik ook niet weggedaan; de reden zijns monds heb ik meer dan mijn bescheiden deel weggelegd. Maar is Hij tegen iemand, wie zal Hem dan afkeeren? Wat zijne ziele begeert, dat zal Hij doen.

Al verbergt God Zich voor Job, Job is toch voor Hem niet verborgen. God weet zijn zitten en zijn opstaan; Hij kent den weg, dien Job zich gewend had gemaakt. Als God hem beproeft, niet als klatergoud, maar als echt gedegen goud, zal hij openbaar worden. Want Job heeft zijn eigen weg niet bewandeld, maar den weg des Heeren, waarvan hij niet afgeweken is, noch ter rechter- noch ter linkerzijde. En als er soms strijd was in zijn binnenste, tusschen de wet in zijne leden en de wet zijns gemoeds (Rom. 7:23), dan heeft Job in dien strijd zichzelven overwonnen, om het gebod Gods te doen heerschen over hem. Meer dan zijn „bescheiden deel", d. w. z. meer dan eigen inzetting en eigen inzicht is het woord Gods voor hem geweest. Doch wat kan dat alles Job baten, waar God besloten heeft, om Zich tegen hem te stellen? God blijft Zichzelven gelijk; Hij doet al wat Hem behaagt, zoowel in het verderven als in het behouden. Dat Job hier weêr op een dwaalspoor was, behoeft niet te worden aangetoond.

Vers 14—17.

Want Hij zal volbrengen wat over mij bescheiden is; en dergelijke dingen zijn er vele bij Hem. Hierom word ik voor zijn aangezichte beroerd, ik aanmerk het, en vreeze voor Hem; Want God heeft mijn hart week gemaakt, en de Almachtige heeft mij beroerd; Omdat ik niet uitgedelgd ben voor de duisternis, en dat Hij van voor mijn aangezicht de donkerheid bedekt heeft.

Vs. 17 kan ook zoo vertaald worden: „Want ik ben niet rampzalig vanwege de duisternis, en omdat mij het donker bedekt"! [1])

Ook in deze verzen spreekt Job nog onbetamelijk van God. Hij stelt God voor, niet als een wijs en barmhartig Vader, maar als een God van willekeur, Die hem, den onschuldige, plaagt met allerlei plagen, en nog zal plagen, totdat hij dood gemarteld is. Geen wonder, dat hij door schrik en ontzetting aangegrepen wordt, en zijn harte in hem als verbrijzeld is. Want veel erger dan het lijden zelf is de gedachte, dat God hem dat lijden toezendt en zich daarin als Jobs vijand kennen doet. Dat is het, wat het hem zoo donker maakt; niet de melaatschheid en de andere ellende, waardoor hij getroffen werd, maar het denkbeeld: God is tegen mij!

En zoo komt nog altijd bij Job het kind Gods te voorschijn, dat zonder de vriendelijke stralen van Gods aangezicht niet leven kan. Booze dingen mag hij zeggen van God, dingen die niet te pas komen, hij spreekt toch altijd als iemand, die genade bezit. Wie maar kennis heeft van de geestelijke dingen, bemerkt dat terstond. En als men Job had laten kiezen tusschen deze twee: in een paleis zonder God, of op den aschhoop met God, de keuze zou hem niet moeilijk gevallen zijn. Hij zou het Asaph nagezegd hebben: „Het is mij goed, nabij God te zijn."

[1]) Dr. Matthes, Het Boek Job I, p. 40.

HOOFDSTUK XXIV.

Vervolg van Jobs derde antwoord aan Eliphaz.

Vers 1—4.

Waarom zouden van den Almachtige de tijden niet verborgen zijn, dewijl zij, die Hem kennen, zijne dagen niet zien? Zij tasten de landpalen aan; de kudde rooven zij, en weiden ze. Den ezel der weezen drijven zij weg, den os eener weduwe nemen zij te pand. Zij doen de nooddruftigen wijken van den weg, te zamen versteken zich de ellendigen des lands.

Job zet in dit hoofdstuk zijne beschouwing over de raadselen des levens voort. Hebben de vrienden herhaaldelijk gezegd, dat de rechtvaardigen den ondergang der goddeloozen aanschouwen, Job beweert in vs. 1 het tegendeel. Daar worden door den Almachtige geen gerichtstijden gehouden, en zijne vereerders zien zijne oordeelsdagen niet. En dan gaat Job verder, en hij schetst het drijven en woelen en werken der boozen, die maar leven naar het goeddunken huns harten, en die zoovele menschen ongelukkig maken. De oude grenspalen worden door hen teruggezet; (Deut. 19 : 14) zij rooven de kudde, en onbeschaamd, alsof het geroofde hun wettig eigendom ware, voeren zij haar tot de weide. Den eenigen ezel der weezen, waarmede deze hun brood moeten verdienen, stelen zij; en de eenige melkkoe der weduwe nemen zij te pand. De nooddruftigen worden door hen teruggedrongen, in alles achteruit gezet; en de ellendigen moeten zich voor hen verbergen.

Vers 5—8.

Zie, zij zijn woudezels in de woestijn; zij gaan uit tot hun werk, makende zich vroeg op ten roof; het vlakke veld is hem tot spijze [*en*] den jongens. Op het veld maaien zij zijn voeder, en den wijnberg des goddeloozen lezen zij af. Den naakte

laten zij vernachten zonder kleeding, die geen deksel [*heeft*] tegen de koude. Van den stroom der bergen worden zij nat, en zonder toevlucht zijnde, omhelzen zij de steenrotsen.

In deze verzen geeft Job eene teekening van het armzalig leven dergenen, die door de goddeloozen in de ellende gebracht zijn. Zij zijn aan de woudezels gelijk, zegt hij. „Dit beeld bevat niets smadelijks", [1]) maar drukt op treffende wijze hunne ellende uit. Van hun land beroofd, moeten zij allerwege naar brood zoeken. Met voedsel van dieren moeten zij zich vergenoegen, en met den napluk van den wijnberg des goddeloozen zich tevreden stellen. „Naakt doorbrengen zij den nacht, en hebben geen deksel voor de koude" (vers 7). Als vagebonden en als dakloozen moeten zij den nacht in de open lucht doorbrengen, terwijl hun de hoogst noodige bedekking ontbreekt. Zooals men weet, dient het opperkleed bij de Oosterlingen tevens tot deksel voor den nacht. Maar deze ellendigen hebben het niet. Van den regenstroom der bergen worden zij doornat, en zij klemmen zich vast aan de steenrotsen, om daaronder te schuilen. Die harde rotsen zijn barmhartiger voor hen dan de menschen.

Vers 9—12.

Zij rukken het weesken van de borst; en [*wat*] over den arme is, nemen zij te pand. Den naakte doen zij weggaan zonder kleed, en hongerig, [*die*] garven dragen. Tusschen hunne muren persen zij olie uit, treden de wijnpersen en zijn dorstig. Uit de stad zuchten de lieden, en de ziele der verwonden schreeuwt uit; nochtans beschikt God niets ongerijmds.

Wij hebben hier eene nieuwe beschrijving van de gruwelen der goddeloozen. Het vaderlooze wicht scheuren zij van de moederborst, en hetgeen de ongelukkige aan zich heeft, nemen zij tot pand. Ongekleed laten zij de verdrukten hun werk volbrengen, en de garven dragende, mogen zij van het koren niet eten. Achter hooge muren moeten zij de olijven uitpersen en de wijnpers treden, terwijl zij zelve van dorst versmachten. — Welk eene slavernij, waarvan toch ook in onze beschaafde maatschappij de sporen nog niet gansch en al verdwenen zijn. Want veel heeft ze beloofd, onze schitterende negentiende eeuw, maar weinig heeft zij gegeven. Het beloofde Paradijs is niet gekomen. De wetenschap is ver-

[1]) E. F. H. Wolf, Het Boek Job, p. 148.

meerderd, maar ook de smart. Bizonder op maatschappelijk gebied moet van „onhoudbare toestanden" worden gesproken. Die voor de rijken de olie en den wijn toebereiden, missen dikwijls de noodige tarwe en gerst voor het dagelijksch brood. (Openb. 6 : 6.)

En niet alleen op het land, ook in de stad, zegt Job, onder de oogen der burgerij, wordt het zuchten en het schreeuwen der verdrukten vernomen, ook daar zijn „jokdierbanden, geworpen om den hals van vrijen, waar de wanden, van hitte blaakren dag en nacht". [1])

Nochtans acht God het geene ongerijmdheid, voegt Job in vers 12b er aan toe; Hij laat het toe, en bekommert er Zich niet om, wil hij zeggen. De apostel Jakobus leert het ons anders. (Jak. 5 : 4.)

Vers 13—17.

Zij zijn onder de wederstrevers des lichts; zij kennen zijne wegen niet; en zij blijven niet op zijne paden. Met het licht staat de moorder op, doodt den arme en den nooddruftige; en des nachts is hij als een dief. Ook neemt het oog des overspelers de schemering waar, zeggende: Geen oog zal mij zien; en hij legt een deksel op het aangezicht. In de duisternis doorgraaft hij de huizen, [*die*] zij zich des daags afgeteekend hadden; zij kennen het licht niet. Want de morgenstond is hun te zamen de schaduw des doods; als men ze kent, zijn zij [*in*] de schrikken van des doods schaduw.

Job is in zijne schildering zeldzaam rijk. Nog andere kategoriën van goddeloozen worden door hem ten tooneele gevoerd, n. l. de lichtschuwen, de kinderen van den nacht en der duisternis, de moordenaars, de overspelers en de inbrekers. Deze allen zoeken de donkerheid, als zij hunne gruwelen bedrijven; over dag sluiten zij zich in, om als het donker is, in de huizen inbraak te plegen; met de duisternis zijn zij vertrouwd, als met hun eigenlijk element. „De duisternis is voor hen als een morgenstond. Zij zijn met de verschrikkingen der duisternis welbekend". (vers 17.) „In de groote wereldsteden, als b. v. Londen, heeft men ook nog een slag van dieven, waarvan men schier zonder overdrijving zeggen kan, dat zij het daglicht niet kennen. Ook deze houden zich bij den dag in hunne kelders en holen schuil. Zoo blijven zij 't best onbekend". [2])
En terwijl zij zoo in de duisternis en gemaskerd hun goddeloos

[1]) Da Costa.
[2]) Wolf, t. p. p. 149.

werk uitrichten, ontkomen zij aan de wrekende gerechtigheid van God en menschen beide.

Vers 18—21.

Hij is licht op het vlakke der wateren; vervloekt is hun deel op de aarde; hij wendt zich niet tot den weg der wijngaarden. De droogte, mitsgaders de hitte, nemen de sneeuwwateren weg; [*alzoo*] het graf [*degenen, die*] gezondigd hebben. De baarmoeder vergeet hem; het gewormte is hem zoet; zijns wordt niet meer gedacht; en het onrecht wordt gebroken als een hout. De onvruchtbare, [*die*] niet baart, weidt hij af, en aan de weduwe doet hij niets goeds.

Het is zeer moeilijk om de rechte beteekenis van deze woorden te verstaan. Met het oog op het verband vinden wij deze opvatting de beste, die Job laat zeggen, hoe het eigenlijk naar recht met de goddeloozen moest afloopen.

Moest hij niet licht zijn als het water; moest niet vervloekt zijn hun deel op aarde? Hij moest zich niet meer tot den weg der wijngaarden kunnen wenden! De droogte mitsgaders de hitte nemen de sneeuwwateren weg; alzoo moest wegnemen het graf degenen die gezondigd hebben. De baarmoeder moest hem vergeten; het gewormte moest zich aan hem laven; zijns moest niet meer gedacht worden en het onrecht moest als een boom gebroken worden. Want de kinderlooze onvruchtbare mishandelt hij en der weduwe doet hij niets goeds, d. i. „doet hij enkel kwaad."

Vers 22—25.

Ook trekt hij de machtigen door zijne kracht. Staat hij op, zoo is men des levens niet zeker. Stelt hem [*God*] in gerustigheid, zoo steunt hij daarop; nochtans zijn zijne oogen op hunne wegen. Zij zijn een weinig [*tijds*] verheven, daarna is er niemand van hen; zij worden nedergedrukt; gelijk alle [*anderen*] worden zij besloten; en gelijk de top eener are worden zij afgesneden. Indien het nu zoo niet is, wie zal mij leugenachtig maken, en mijne rede tot niet brengen?

Ook van deze woorden is de overzetting zeer duister. Wij geven daarom deze proeve van vertaling: Nochtans schraagt Hij, n.l.

God, de tyrannen door Zijne kracht; hij staat weêr op, als hij op leven niet meer rekent. God stelt hem in gerustigheid, en hij wordt gesteund terwijl Zijne oogen zijn op hunne wegen. Hoog stijgen zij en in een oogwenk verdwijnen zij, zij worden neder gedrukt; gelijk al de anderen vergaan zij en gelijk de top eener aar worden zij afgesneden. Indien het nu zoo niet is, wie zal mij leugenachtig maken, en mijne rede tot niet brengen?

Heeft Job naar onze beschouwing in de vorige verzen gezegd, wat naar recht het lot der goddeloozen moest zijn, in deze verzen stelt hij naar onze meening daartegenover den feitelijken toestand in het licht. In plaats van gestraft, worden de boozen door God gesteund. Uit zwakheid verkrijgen zij nog krachten. Geruste dagen vallen hun ten deel, en zij worden bewaard op al hunne wegen. Een hoogen leeftijd bereiken zij, en plotseling, als het rijpe koren, worden zij afgesneden, en zij zijn in het land der levenden niet meer. In leven en sterven hebben zij alles, wat een mensch begeeren kan. En dan besluit Job met eene uitdaging aan de vrienden, om zijne uitspraken te bestrijden en van kracht te berooven, indien zij het vermogen. „Is 't waarheid of niet?" zegt hij. „zoo weerspreek mij dan, zoo beticht mij van logen en onzin, wie kan![1])

Ter eere van Job moet gezegd worden, dat hij in deze rede, die twee hoofdstukken omvat, zich nergens schuldig maakt aan het euvel, waarin Eliphaz vervallen is. Geen hatelijk woord tegen de vrienden komt over zijne lippen. Zoo objectief mogelijk behandelt hij de vraagstukken, die aan de orde zijn.

Zichzelven, ofschoon onschuldig, ziet hij in de diepste ellende; de goddeloozen ofschoon gansch en al doemwaardig, ziet hij met zegeningen omringd. In de bespreking van dit verschijnsel is hij onuitputtelijk; met altijd nieuwe variatiën behandelt hij dit thema, terwijl hij toch geen nieuw licht over dit vraagstuk ontsteken kan. Waar hij het geheim niet bezit, waardoor dit raadsel kan opgelost worden, daar komt hij er telkens weer toe, om zich te vergrijpen aan de rechtvaardigheid Gods, en zoo maakt hij zich metterdaad schuldig bij God. Hadde hij maar gezwegen, totdat God op het „waarom" van Job Zijn „daarom" had doen hooren, hij zou voor vele zonden bewaard zijn gebleven. Doch gelijk Thomas getwijfeld heeft, opdat wij zouden gelooven; zoo heeft Job te veel en te vroeg gesproken, opdat wij zwijgen zouden en den Heere verbeiden. (Ps. 37 : 7.)

---

[1]) J. J. L. Ten Kate.

HOOFDSTUK XXV.

Bildads derde rede.

Nog eenmaal neemt Bildad het woord. Het is zijne derde, maar ook zijne laatste rede, terwijl ook nà hem geen der vrienden het woord meer neemt. Wat Bildad hier echter zegt, is zeer onbeteekenend voor den strijd tusschen Job en de vrienden, al is het op zichzelve schoon en waar. Niets wordt door hem gedaan, om de door Job genoemde vraagstukken tot oplossing te brengen. Job heeft gezegd: Spreek mij tegen als ge kunt, doch Bildad begint er niet aan. Wat nu nog door hem gezegd wordt, is eene herhaling van vroeger uitgesproken waarheden, die door Job niet ontkend maar erkend geworden zijn.

Vers 1—3.

Toen antwoordde Bildad, de Suhiet, en zeide: Heerschappij en vreeze zijn bij Hem; Hij maakt vrede in zijne hoogten. Is er een getal zijner benden? En over wien staat zijn licht niet op?

Bildad vangt aan met eene beschrijving van de macht en de mogendheid Gods, die vreeselijk en te vreezen is. Met het persoonlijk voornaamwoord in vs. 2 nl. wordt God bedoeld, gelijk blijkt uit het verband. God is de souvereine Heer van alles; Zijne Majesteit is geweldig. Hij heeft het recht om wetten te geven; Hij heeft ook de macht om de gegeven wetten te handhaven. Hij, die de maker is van alle ding, is ook de rechtmatige bezitter er van, om alles aan Zijn wil te onderwerpen, met absolute souvereiniteit. Daarom is Hij ook te vreezen, te eeren en te gehoorzamen van al Zijne schepselen. Dat wordt bizonderlijk gevoeld door hen, die zich in Zijne nabijheid bevinden: Serafs bedekken hunne aangezichten voor Hem, en al de hemelsche geesten dienen Hem op volmaakte wijze. Hij maakt vrede in Zijne hoogten, zegt Bildad, d. w. z. Hij verheugt Zichzelven daarboven in storeloozen vrede: de heilige engelen twisten nooit met Hem, noch met elkander; zij berusten in Zijn wil, en volbrengen hem zonder murmureering en tegenspreking; daarom bidden wij dan ook, dat de wille Gods op aarde

moge geschieden, gelijk in de hemelen. De hemelen zijn Gods hooge plaatsen, wordt er gezegd: in gansch bizonderen zin toch zijn de hemelen het eigendom Gods. Aangaande den hemel, zegt de Psalmist, de hemel is des Heeren. God maakt daar vrede; want vrede maken is altoos Gods werk; waar rechte vrede gevonden wordt, moet dit als een arbeid Gods worden beschouwd. In den hemel is volmaakte vrede, want daar is ook volmaakte heiligheid. In dien vrede deelen de tienduizendmaal tienduizend engelen en geesten, die Gods troon omringen. Hun getal is zoo groot, dat het niet uit te spreken is. De grootheid en de macht der aardsche vorsten is gelegen in hunne legerscharen; doch God is niet alleen in Zichzelf almachtig, maar Hij heeft ook nog een talloos heir van hemelsche heirscharen tot Zijn dispositie, die allen Hem dienen op Zijne wenken, en die nooit anders dan overwinningen in den krijg des Heeren hebben behaald. En toch, hoe groot en hoe schitterend deze hemelsche machten, krachten en heerschappijen ook mogen zijn, bij den luister van de majesteit des Heeren zinkt al hunne grootheid in 't niet, en al hunne lichtglansen worden door het licht der heerlijkheid Gods verduisterd en verdonkerd. God alleen is groot!

Vers 4—6.

Hoe zoude dan een mensch rechtvaardig zijn bij God? En hoe zoude hij zuiver zijn, die van eene vrouw geboren is? Zie, tot de maan toe, en zij zal geen schijnsel geven, en de sterren zijn niet zuiver in zijne oogen. Hoeveel te min de mensch, [*die*] eene made is, en des menschen kind, [*die*] een worm is.

Van de hemelsche geesten komt Bildad tot de menschenkinderen. Als zelfs het licht der engelen bij den glans van Gods heerlijkheid moet verbleeken, als zelfs in Gods oogen de hemelen niet rein zijn, (XIV: 15) hoe zal dan de mensch, van eene vrouw geboren, van de schuldige vrouw geboren, rechtvaardig zijn bij God en zuiver in Zijne oogen? Er is geen denken aan. Zelfs de lichten des hemels, die luisterrijke schepselen Gods, verliezen hunne glansen als Gods heerlijkheid schittert; de maan is voor Hem niet vlekkeloos, en der starren pracht, is bij Hem nacht, hoe hel zij schitteren mogen. De maan zal dan ook schaamrood worden, en de zon zal beschaamd worden, als de Heere der heirscharen op den berg Zion regeeren zal en te Jeruzalem. (Jes. 24: 23.) En indien deze dingen alzoo zijn, zegt Bildad, wat moet dan het oordeel Gods zijn over den mensch, zwak en verachtelijk als een worm, onrein en walgelijk als eene made? Is het dan niet dwaas en onzinnig van hem, om zich als een rechtvaardige bij God aan te dienen, en zich als een reine voor God te beschouwen?

Dat Bildad hier met den mensch bizonderlijk Job bedoelt, die zoo stoutmoedig tegen God gesproken had, behoeft zeker niet nader te worden aangetoond. Hiermede heeft hij echter ook gezegd, wat hij te zeggen had. De vrienden hebben nu hun laatste woord gesproken. Terecht heeft men de opmerking gemaakt, dat hoofdstuk XXV welbeschouwd de samenvatting is, van al wat er waars in de redenen der vrienden opgesloten ligt (Ebrard). En dat het voor Job wel goed was, om nog eens aan Gods grootheid en eigen kleinheid, aan Gods heiligheid en eigen zondigheid herinnerd te worden, kan zeker ook niet met grond worden ontkend. Toch maken de vrienden, gekomen om Job te troosten, op den lezer in sterke mate den indruk, dat zij het pleit met Job voorgoed verloren hebben; al hunne pijlen hebben zij verschoten, en als geslagen en overwonnen staan zij daar voor Jobs aangezicht. Niets nieuws hebben zij meer te zegen. Er zit voor hen niet anders op, dan dat zij de wapenen neerleggen. Naar waarheid is van de redenen der vrienden gezegd: „Het einde is karakteristiek. Job zet de mannen vast, zij worden tot zwijgen gebracht, maar niet overtuigd; zij hebben hem niet bekeerd, hebben hem zelfs niet van zonde overtuigd; en daarom laten zij hem nu over aan zijn geweten en hunne leer, uitgedrukt in den schoonsten en indrukwekkendsten vorm, waarin de welsprekendste onder hen dien kan gieten." [1]) Tevens moet het als een der schoonheden van het boek Job beschouwd worden, dat het laatste woord der vrienden niets bevat, den vrienden onwaardig. Aan alle persoonlijke en hatelijke dingen, is deze laatste rede gespeend. De overwonnenen zijn en blijven Jobs vrienden, die later gewillig het bevel Gods opvolgen en Job verzoeken, om voor hen te offeren en te bidden. Zij hebben gedwaald in hun oordeel over Job, dat is waar; maar zij hebben het toch ter goeder trouw gedaan. Huns ondanks hebben zij er toe medegewerkt, dat het probleem des lijdens eenige schreden nader tot zijne oplossing gebracht is. Daarvoor mogen wij hun dankbaar zijn.

[1]) Fairbairn, t. p. p. 191.

HOOFDSTUK XXVI.

Jobs derde antwoord aan Bildad.

Hebben de vrienden niets meer te zeggen, Job heeft nog stof in overvloed. Allereerst beantwoordt hij Bildad, wat hem natuurlijk niet moeilijk valt. Al wat Bildad in zijne laatste rede te berde bracht, had niets met het punt in kwestie te maken, en in het besef van zijne kracht laat Job hem dit ook op duchtige wijze gevoelen. Voorts toont Job aan, dat Bildad beter van hem leering ontvangen, dan aan hem onderwijzing geven kan.

Wij verdeelen dit hoofdstuk in drie deelen: vers 1—4; 5—13 en vers 14.

Vers 1—4.

Maar Job antwoordde en zeide: Hoe hebt gij geholpen dien, die zonder kracht is, [*en*] behouden den arm, [*die*] zonder sterkte is? Hoe hebt gij hem geraden, die geene wijsheid heeft, en de zake, gelijk zij is, ten volle bekend gemaakt? Aan wien hebt gij [*die*] woorden verhaald? En wiens geest is van u uitgegaan?

Om deze verzen wèl te verstaan, moet men bedenken, dat zij op ironische wijze uitgesproken zijn. Job steekt hier wel een weinig den draak met Bildad. Hoe ellendig Job ook mocht wezen, hij kon toch ook nog geestig zijn. Heel de redevoering van Bildad is nutteloos geweest, volgens zijne meening. Zij raakte de kwestie niet; zij diende hem tot niets. En hem bespottende, zegt Job juist het tegendeel, van wat hij bedoelt. Welzeker, Bildad heeft een nuttig werk gedaan! Hij heeft den zwakke geholpen; hij heeft den dwaze wijsheid medegedeeld; hij heeft op grondige wijze de waarheid aan den dag gebracht! Maar, zoo gaat Job voort, wien hebt gij nu eindelijk met uwe rede bedoeld; wie heeft u deze wijsheid ingegeven? Hij wil zeggen, dat Bildads woorden hem hoegenaamd niet geraakt hebben, te meer nog, wijl hij wel eenigszins met geleende wapenen (n. l. van Eliphaz) gestreden had. — Welke geest

spreekt uit u? Ernstige vraag voor alle predikers en belijders van Christus!

Vers 5—7.

De dooden zullen geboren worden van onder de wateren, en hunne inwoners. De hel is naakt voor Hem, en geen deksel is er voor het verderf. Hij breidt het noorden uit over het woeste; Hij hangt de aarde aan een niet.

Van vers 5 tot 13 geeft Job eene verhevene beschrijving van Gods grootheid en macht. Heeft Bildad gesproken van de heerlijkheid Gods in de hemelen, Job gewaagt allereerst van Gods macht en grootheid en majesteit, zooals ze in de hel tot openbaring worden gebracht. „De schimmen worden in barensweeën gebracht, diep onder tot het water en zijne bewoners" (vers 5.). Ook in de doodenwereld onder ons, voert God heerschappij, en dat bewijst bovenal Zijne oneindige heerlijkheid. De zee met hare bewoners vormt geen scheidsmuur tusschen God en het schimmenrijk; zij sidderen en beven als eene barende vrouw, zoo dikwijls Gods majesteit zich kond doet aan hen. Zegt Ps. 139:8, dat God met Zijn wezen in de hel tegenwoordig is, hier wordt ons geleerd, dat God ook met Zijn weten de diepten der helle omvat, wijl alles naakt en geopend is voor Hem (Hebr. 4:13). Doch niet alleen in de onderwereld, ook op de aarde en in den hemel toont God Zijne grootheid. Hij spant het noorden, d. i. den noordelijken hemelboog met de noordpoolster als middelpunt, over het ledige, Hij hangt de aarde aan een niet! Met al zijne kundigheid kan de mensch het nooit zoo ver brengen, om aan niets een ding op te hangen, doch de Goddelijke wijsheid hangt de aarde aan niets. Zij hangt aan haar eigen gewicht (ponderibus librata suis) zegt zeker dichter; zij wordt gedragen door het woord van Gods kracht, zegt ons de H. Schrift.

Zeker, de bijbel is geen leerboek der Natuurkunde. Doch is het niet opmerkelijk, dat in een tijd, toen alle menschen de aarde een platte schijf noemden, dat toen door Job werd uitgesproken: de aarde (als een bol) hangt aan een niet? „Imposant is en blijft de in vers 7 uitgesprokene natuurkennis der Israëlitische Chokma", zegt Delitzsch terecht. [1]) „'t Is ook Goddelijke wijsheid," voegen wij er aan toe.

Vers 8—10.

Hij bindt de wateren in zijne wolken; nochtans scheurt de wolke daaronder niet. Hij houdt het

[1]) Delitzsch, t. p. S. 336.

vlakke [*zijns*] troon vast; Hij spreidt zijne wolke daarover. Hij heeft een gezet perk over het vlakke der wateren rondom afgeteekend, tot aan de voleinding toe des lichts met de duisternis.

Van den hemel en de aarde wendt Job zich tot de wateren in en onder den hemel. Ook daarin komt Gods wondermacht aan den dag. De wolken zijn als een bassin, waarin de wateren des hemels bij elkander worden gehouden; zij zijn als een dun lijnwaad, waarin al die wateren zijn saâmgebonden; en het wonderbare van hare formatie bestaat daarin, dat zij niet scheuren onder dien last. En welk eene menigte van wolken is er niet! God houdt het aangezicht Zijns troons er mee vast, Hij omhult Zijn troon er mede, zoodat deze door geen menschenoog kan worden bespied.

Maar ook over de wateren onder de aarde voert God heerschappij. Hij heeft der wateren vaste perken gegeven; Hij heeft een cirkel (den horizon) over de oppervlakte der wateren getrokken, ter plaatse, waar voor ons oog de grenzen zijn van licht en duisternis.

Vers 11—13.

De pilaren des hemels sidderen, en ontzetten zich voor zijn schelden. Door zijne kracht klieft Hij de zee, en door zijn verstand verslaat Hij [*hare*] verheffing. Door zijnen Geest heeft Hij de hemelen versierd; zijne hand heeft de langwemelende slang geschapen.

Met de pilaren des hemels worden bedoeld de bergen, welke als 't ware de zuilen zijn waarop de hemel rust. Zij sidderen en daveren, als God spreekt in donder en bliksem; „de bergen beven voor Hem, en de heuvelen versmelten." (Nah. 1 : 5.) Door Zijne kracht klieft God de zee, gelijk bij Israëls doortocht door het roode meer; en door Zijne wijsheid verslaat Hij haren trots, en breidelt hare golven. „'t Gebruis der zee doet Hij bedaren, daar Hij haar golven stilt." Doch zoo beteugelt de Heere God ook den opstand der volken tegen Hem, gelijk Hij ook Rahab (grondtekst) nl. Egypte, heeft ten onder gebracht. Zie Job 9 : 13, Ps. 89 : 11, Jes. 51 : 9.

Voorts wordt ons hier nog het eigenaardig werk des Heiligen Geestes genoemd, door Hem in en bij de schepping verricht. Hij leidt de dingen tot hunne bestemming; Hij doet de verscholen schoonheid naar buiten treden. De versiering des hemels is Zijn werk geweest. Ter nadere toelichting wordt dan ook nog gezegd, dat Hij de langwemelende slang, nl. het sterrenbeeld „de Draak", of volgens anderen „de Melkweg", heeft geschapen [1]). Welk een

[1]) Zie Calvijn, Sermons sur Job. 192b. Dr. A. Kuyper, Het Werk van den Heiligen Geest I. pag. 33.

kunstenaar is dus de Heilige Geest; hoe schoon is dat firmament des hemels: welk een pracht spreiden zon en maan en starren ten toon. Zij glanzen en schitteren nog even heerlijk als op den eersten dag! We mogen wel zeggen: indien het plaveisel des hemels reeds zoo schoon is, wat zal dan het paleis daarboven zelve zijn? Indien de zichtbare hemel reeds zoo schitterend is, hoe glorieus zal dan dat deel des hemels zijn, dat niet gezien wordt! [1])

Vers 14.

Zie, dit zijn [*maar*] uiterste einden zijner wegen; en wat een klein stuksken der zaak hebben wij van Hem gehoord! Wie zoude dan den donder zijner mogendheden verstaan?

Dit slotwoord getuigt van groote bescheidenheid. Wat ik daar van Gods grootheid en majesteit aangestipt heb, van Zijne grootheid en majesteit, die daar schittert in het ingewand der aarde en in de opperzalen des hemels, wil Job zeggen, is maar een klein gedeelte er van; het zijn maar de flauwe buitenste omtrekken van Gods heerlijkheid. Wij kennen ten deele en wij profeteeren ten deele. Wat wij menschen van Gods grootheid waarnemen en weten, is maar een klein stukske der zaak; 't is maar als een „zacht gefluister", wat dienaangaande door ons wordt waargenomen. Daar blijft nog zooveel voor ons verborgen. „Elke weg heeft twee uiteinden, een punt waar hij begint, en een punt waar hij ophoudt. Zoo ook de weg der kennisse Gods, die begint in de natuur en in ons hart, en die doorloopt tot in het Wezen van den Eeuwige. Van ons afgerekend ligt dus het einde van dien weg in God. Maar van God afgerekend ligt het uiteinde van dien weg in ons. En zoo het nemende, zegt Job nu, dat wij met al ons weten van God, nog niet dan de allereerste schrede op den weg van de kennisse Gods gezet hebben. Dat de weg niet alleen nog niet ter helfte is afgeloopen, maar dat we nog pas aan het naar ons toegekeerde uiteinde van den weg staan. Ja, dat dat zelfs nog te veel zou gezegd zijn, en dat we om recht te spreken, zeggen moeten, dat al wat we van God stamelen nog niet anders is dan het *uiterste uiteinde* van Zijne ondoorgrondelijke en onnaspeurlijke wegen. En nu van den *weg* der kennisse Gods op die *kennisse* zelve komende, laat hij dien diamant wel voor zijn zielsoog schitteren, maar om toch aanstonds ook daarvan uit te roepen: Wat *klein stuksken* hebben we van Hem gehoord! En dan weêr plotseling van de majesteit des Heeren Heeren als dooradem, het bevende uit te jubelen: *Wie zou den donder Zijner mogendheden verstaan*" ? [2]) Immers

[1]) M. Henry's Bible, II. 84.
[2]) De Heraut, N°. 1103.

ja, de donder Zijner mogendheden, de gansche volheid der Goddelijke machtsdaden, de stemme Gods, als al de registers openstaan van het klavier, waarop God Zijn donder speelt, die wordt door geen mensch begrepen!

En meer heeft Job aan Bildad niet te zeggen of te vragen. Hij toont in deze redevoering op meesterlijke wijze aan, hoe diep hij van Gods mogendheid en heerlijkheid vervuld en doordrongen is. In dit stuk behoeft hij voor Bildad niet onder te doen. De vrienden verbeelden zich, dat zij veel van God weten; Job weet inderdaad veel van God, terwijl hij zich tevens bewust is, dat al zijn weten nog zoo weinig beteekent. Wat hij van God weet, hij wil het eerlijk belijden, staat tegenover hetgeen hem verborgen blijft, als een zacht gefluister tegenover een geweldigen donderslag. Inderdaad, wie zoo diep ootmoedig en kinderlijk klein van de dingen Gods kan spreken, hij is in geenen deele van de vreeze des Heeren verstoken, al zegt hij wel eens iets, dat den toets niet kan doorstaan.

Niet alleen in kennis, maar ook in vreeze Gods overtreft Job zijn vriend Bildad niet weinig. Bildad meent, dat hij in een paar volzinnen al de verborgenheden kan ontsluieren en alle bezwaren van Job in zake de Godsregeering kan oplossen, doch zoo oppervlakkig is het doen Gods niet, en dat te denken verheerlijkt Hem niet. Alle menschen zijn zondig voor dien hoogen, heiligen God, daarin heeft Bildad gelijk; doch die algemeen menschelijke verdorvenheid verklaart het lijden der vromen nog niet. Verre vandaar! Het kan zijn, dat wij, als Job, eene gerechtigheid bezitten, die voor God geldt, terwijl toch alle golven en baren des lijdens ons over het hoofd gaan. Zoo moeten wij het leeren, om te wandelen door geloof, en niet door aanschouwen!

HOOFDSTUK XXVII.

Jobs laatste woord aan de vrienden.

Niet ten onrechte heeft men dit hoofdstuk en het volgende betiteld als Jobs laatste woord aan zijne vrienden. EWALD heeft er boven geplaatst: Job alleen als overwinnaar. [1]) De verdeeling is als volgt: hoofdst. XXVII: 1–10; 11— 23; hoofdst. XXVII.

Nadat Bildad n.l. in het bizonder is beantwoord geworden, heeft Job ook nog in het algemeen aan de vrienden een en ander te zeggen.

Zeer eigenaardig wordt dan ook in vers 1 gezegd, dat Job voortging met zijne spreuk, zijn spreukdicht op te heffen, d. w. z. te verkondigen. Het is hem eene behoefte, om nog eenmaal zijne onschuld te betuigen en zijne beschouwingen over den loop der dingen ten beste te geven, en deze zijne woorden moeten als woorden der wijsheid (maschal) worden beschouwd. Na eene korte pauze ving Job dan aldus aan.

Vers 1—6.

En Job ging voort zijne spreuk op te heffen en zeide: [*Zoo waarachtig als*] God leeft, die mijn recht weggenomen heeft, en de Almachtige, die mijner ziele bitterheid heeft aangedaan; Zoolang als mijn adem in mij zal zijn en het geblaas Gods in mijnen neus; Indien mijne lippen onrecht zullen spreken, en indien mijne tong bedrog zal uitspreken! Het zij verre van mij, dat ik ulieden rechtvaardigen zoude; totdat ik den geest zal gegeven hebben, zal ik mijne oprechtheid van mij niet wegdoen. Aan mijne gerechtigheid zal ik vasthouden, en zal ze niet laten varen; mijn hart zal [*die*] niet versmaden van mijne dagen.

Deze redevoering begint met een eed. Letterlijk staat er: God leeft! d. w. z. zoo waar als God leeft. Job doet hier, alsof hij voor

[1]) EWALD, Das Buch Job. 2te Ausg. S 244.

een rechtbank staat, waar hij getuigenis van de waarheid moet afleggen. En eer hij nu daartoe komt, en als onder den indruk van het oogenblik, roept hij op plechtige wijze God tot getuige, dat hij de waarheid en niets dan de waarheid spreken zal. Opmerkelijk is daarbij, dat Job juist bij dien God zweert, over Wiens behandeling hij voortdurend en ook nu klaagt. Wel blijkt daaruit, dat Jobs verwachting ook nog altijd van den Heere is. Zeker Joodsch Schriftverklaarder heeft hieruit dan ook het bewijs gehaald, dat Job uit liefde zijn God gediend heeft. Men zweert alleen bij het leven van hem, dien men eert en bemint. Vervolgens betuigt Job, dat hij al de vermogens bezit, die er noodig zijn, om een eed te kunnen afleggen. Want hij leeft; hij is zich ten volle bewust, wat hij doet; en als zelfbewuste persoonlijkheid kan hij zich zelven niet verloochenen. Zijne lippen spreken waarlijk geen logen, en zijne tong brengt voorwaar geen bedrog voort. En zoo is het hem onmogelijk, welke beschuldigingen de vrienden ook tegen hem inbrengen, om hun gelijk te geven (vers 5^{a}); tot aan zijn dood toe zal hij aan de overtuiging zijner onschuld vasthouden. Zijn hart, zijn geweten getuigt in geen enkel opzicht tegen hem, het verwijt hem geen zijner dagen (vers 6^{b}) als hij zijne vroegere levensdagen overdenkt. Hij heeft zijn God niet trouweloos verlaten, om in de wegen der zonde en der goddeloosheid te wandelen. Welk een voorrecht, welk eene genade, zulk een getuigenis te kunnen afleggen!

Vers 7—10.

Mijn vijand zij als de goddelooze, en die zich tegen mij opmaakt, als de verkeerde. Want wat is de verwachting des huichelaars, als hij zal gierig geweest zijn, wanneer God zijne ziele zal uittrekken? Zal God zijn geroep hooren, als benauwdheid over hem komt? Zal hij zich verlustigen in den Almachtige? zal hij God aanroepen te allen tijde?

Niet Job is een schuldige, maar zijne tegenstanders. Sterker nog. Wie Job, den onschuldige, durft beschuldigen, maakt daardoor zich zelven schuldig voor God, en zal door het oordeel der onbarmhartigen worden getroffen. Dat Job inderdaad een rechtvaardige is en geen goddelooze, blijkt wel duidelijk daaruit, dat hij in al zijn jammer nog op God blijft vertrouwen. Zoo is het niet bij den goddelooze. Als God hem afsnijdt (vers 8*b*, van gierig geweest zijn is hier geen sprake) als Hij zijn levensdraad wegtrekt, de koord van de tente zijns lichaams losmaakt, dan moet hij sterven zonder hope; hij heeft geen God, tot Wien hij kan roepen in den nood, op Wien hij kan betrouwen in de ellende. Ziet ge, nu Job zich met een huichelaar gaat vergelijken, nu wordt het hem ook weer

duidelijk, wat hij in de ellende nog heeft aan zijn God. Hij doet hier werkelijk eene schrede in de goede richting, wat ook uit het vervolg zeer helder aan den dag komt.

Vers 11 en 12.

Ik zal ulieden leeren van de hand Gods; wat bij den Almachtige is, zal ik niet verhelen. Ziet, gijzelven allen hebt het gezien; en waarom wordt gij dus door ijdelheid verijdeld?

Deze beide verzen vormen de inleiding, op wat verder in dit hoofdstuk door Job zal worden gezegd. In het bewustzijn van vernieuwde kracht treedt hij op als leeraar der vrienden, terwijl de waarheid van het docendo discimus ook in hem bevestigd wordt. Anderen onderwijzende, neemt hij ook zelf in wetenschap toe.

En als Job dan tot de vrienden gaat spreken van de hand, van de handelwijze van God, neemt hij hunne eigen ervaringen te baat. Gij zelven allen hebt het ook gezien, zegt hij tot hen, waarom zijt gij dan zoo onverstandig?

Het onverstand, dat hij hun verwijt, bestond n.l. daarin, dat zij telkens een verkeerd gebruik van hunne ervaringen omtrent het Godsbestuur maakten; dat zij een regel op Job toepasten, die niet op hem van toepassing was.

Vers 13—18.

Dit is het deel des goddeloozen menschen bij God, en de erve der tirannen, [*die*] zij van den Almachtige ontvangen zullen. Indien zijne kinderen vermenigvuldigen, het is ten zwaarde; en zijne spruiten zullen van brood niet verzadigd worden. Zijne overgeblevenen zullen in den dood begraven worden, en zijne weduwen zullen niet weenen. Zoo hij zilver opgehoopt zal hebben als stof, en kleeding bereid als leem; Hij zal ze bereiden, maar de rechtvaardige zal ze aantrekken, en de onschuldige zal het zilver deelen. Hij bouwt zijn huis als eene motte, en als een hoeder de hutte maakt.

In deze verzen verkondigt Job de stelling, dat het geslacht en de bezittingen van den goddelooze geene bestendigheid hebben. Bij den rechtvaardigen God is het bepaald, wat er van de zijnen en het zijne worden zal. Het zwaard, de honger, en de pest zijn de drie machten, die zijne nakomelingschap, hoe talrijk ook, ten gronde

zullen richten, en niemand zal ze beweenen. Ps. 78 : 64. Zijn zilver en zijne kleederen, de kostbaarste bezittingen der Oosterlingen, die hij opgehoopt heeft als slijk en stof in menigte, zullen in de handen van dezulken vervallen, die beter zijn dan hij.

„Het vermogen des zondaars is voor den rechtvaardige weggelegd." Spr. 13 : 22*b*. Ook zijn huis, al is het een paleis, heeft geene duurzaamheid; het is gelijk het huis van de motte, zoo vergankelijk; en gelijk de hut van den wachter der wijnbergen, zoo onvast.

Vers 19—23.

Rijk ligt hij neder, en wordt niet weggenomen;
doet hij zijne oogen open, zoo is hij er niet. Verschrikkingen zullen hem als wateren aangrijpen;
des nachts zal hem een wervelwind wegstelen.
De oostewind zal hem wegvoeren, dat hij henengaat, en zal hem wegstormen uit zijne plaatse.
En [*God*] zal [*dit*] over hem werpen en niet sparen; van zijne hand zal hij snellijk vlieden.
[*Een ieder*] zal over hem met zijne handen klappen, en over hem fluiten uit zijne plaatse.

Niet slechts de nakomelingschap, zijn huis en have, maar ook de goddelooze zelf gaat haastig ten verderve. Rijk en welvarend gaat hij te bed, doch hij doet het niet weer, daar hij denzelfden nacht sterft. Of het gebeurt ook, dat hij 's morgens wakker wordt en zijne oogen opendoet, om ze terstond in den dood te sluiten. Snel als het wegstroomend water, neen, vliegend als een Oostewind gaat hij voorbij. God werpt met Zijne wapenen naar hem, en al zijn vluchten is tevergeefs. Die zijn ondergang zien, bespotten hem en klappen over hem de handen.

En zoo eindigt dit hoofdstuk, waarover niet weinig verschil van opvatting bestaat, wat n.l. vers 13—23 aangaat. Bij eene eerste beschouwing bevreemdt het inderdaad, dat Job daarin de leer der wedervergelding, tot hiertoe zoo vurig door hem bestreden, tot de zijne maakt.

Job komt hier in strijd met zich zelf, heeft men dan ook gezegd; hij wordt inconsequent, hij loopt over naar het standpunt der vrienden. Daar zijn zelfs Schriftverklaarders geweest, die, om de moeilijkheid op te lossen, deze rede aan Zophar hebben toegekend.

Wat is echter de zaak? Als twee hetzelfde zeggen, zeggen zij nog niet altijd hetzelfde. Als de vrienden het schrikkelijk lot der boozen schetsen, hebben zij altijd Job op het oog en ligt de toepassing voor hem gereed. Doch als Job het ontzettend lot der goddeloozen schildert, dan protesteert hij er tegen, dat iemand daarbij zal denken aan hem, en spreekt hij zijne onschuld eerst zoo

krachtig mogelijk uit. Hij is niet de goddelooze, die door de wrekende gerechtigheid Gods in de ellende geworpen is. Verre vandaar! Ook in de ellende bouwt en vertrouwt hij op zijn God. Zijne verwachting is nog niet ten eenenmale afgesneden. Wel heeft hij vroeger, in de bange aanvechtingen der ziele, dingen gezegd, die daarmee in strijd waren en met het geloof aan de rechtvaardigheid Gods. Doch moet dat ook niet aan de houding der vrienden worden geweten? Thans, nu Job kalmer en rustiger is geworden; thans, nu er, mede door het zwijgen der vrienden, aan Jobs hartstochtelijkheid een einde is gekomen, grijpt hij den hoogen moed, om van uit het standpunt der vrienden, zijne zaak te verdedigen. Dat God rechtvaardig is, Job heeft het in den diepsten grond nooit en nimmer betwijfeld. Omdat hij geloofde in Gods rechtvaardigheid, daarom heeft hij zoo dikwijls naar eene verschijning Gods verlangd. Als hij het niet van de rechtvaardigheid Gods hebben moest, vanwaar dan? En daarom gaat Job heen, en hij wijst op de ontzettende oordeelen, waardoor dikwijls de goddeloozen overvallen worden. Doch in hetzelfde verband, in hoofdstuk 28, gewaagt hij van de wijsheid Gods, die zich in al Zijne handelingen openbaart, en die voor ons menschen veel te groot en te wonderbaar is, zoodat wij de raadselen der Godsregeering onmogelijk tot oplossing kunnen brengen. En zoo beschouwd, dan is dit gedeelte van Jobs redevoeringen niet in strijd met het geheel, maar brengt het goeden gang in de ontwikkeling van het proces, en moet het juist van bizondere beteekenis voor het Boek Job worden genoemd.

HOOFDSTUK XXVIII.

Vervolg van Jobs laatste woord aan zijne vrienden.

In dit hoofdstuk zet Job zijne redevoering voort. Het vangt aan met een woordje, welks verklaring niet gemakkelijk is, en dat in de Staten-vertaling door „gewisselijk" is overgezet. De bedoeling er van is, om verband te leggen tusschen dit en het vorige hoofdstuk, en de moeilijkheid is juist daarin gelegen, dat dit verband niet zoo duidelijk in 't oog springt. Toch is het wel te vinden. Job heeft in het vorige hoofdstuk gesproken van den hebzuchtigen goddelooze, die in één oogenblik zijn overvloed van zilver en kostbaarheden verliest. In dit hoofdstuk wijst hij den grond van dit verschijnsel aan. Zilver en goud en edele metalen worden in de aarde gevonden, doch de wijsheid, die alle aardsche schatten verre overtreft, ligt niet in het bereik van den mensch; God alleen kent haar en van God alleen komt zij, en voor den mensch bestaat zij in de vreeze des Heeren. Doch vandaar dan ook, dat waar de Godsvrucht ontbreekt, ook het hoogste goed ontbreekt; en niet naar zijn aardsch geluk, maar naar zijne Godsvrucht moet de mensch beoordeeld worden.

Vers 1—4.

Gewisselijk er is voor het zilver een uitgang, en eene plaats voor het goud, dat zij smelten. Het ijzer wordt uit stof genomen, en [*uit*] steen wordt koper gegoten. Het einde, [*dat God*] gesteld heeft voor de duisternis, en al het uiterste onderzoekt hij; het gesteente der donkerheid en der schaduw des doods. Breekt er eene beek door bij dengene, die er woont, [*de wateren*] vergeten zijnde van den voet, worden van den mensch uitgeput [*en*] gaan weg.

Men vertaalt vers 3*a* ook op deze wijze: hij, n.l. de mensch, heeft een einde gemaakt aan de duisternis; vers 4 is aldus te lezen: men graaft eene mijn, ver van den beganen weg af; zij, de van

elken voet vergetenen, hangen en zweven er, ver van alle stervelingen.

Job wijst in deze verzen den oorsprong aan van de schatten en rijkdommen, waarin zich de goddelooze verlustigt. Zij zijn, hoe kostelijk ook, toch uit de aarde afkomstig. Het zilver en het goud, het komt voort uit het stof, evenals het ijzer en het koper. Wij merken hier, dat men in de dagen van Job ook reeds met het mijnwezen en met de mijnwerken bekend was, waarvan hij ons eene vrij nauwkeurige beschrijving geeft.

De mensch weet voor deze werken de duisternis van den aardbodem te doordringen, gewapend met de mijnwerkerslamp; zelfs het allerdonkerste ontgaat zijnen blikken niet. Hij graaft daartoe gangen in de aarde, verre van de plaats, waar menschen wonen en waar zij hunnen voet zetten, en in de gangen zweven en hangen de mijnwerkers, als zij zich langs een koord naar beneden laten.

Vers 5—8.

Uit de aarde komt het brood voort; en onder zich wordt zij veranderd, alsof zij vuur ware. Hare steenen zijn de plaats van den Saffier, en zij heeft stofkens van goud. De roofvogel heeft het pad niet gekend, en het oog der kraai heeft het niet gezien. De jonge hoogmoedige dieren hebben het niet betreden; de felle leeuw is daarover niet henengegaan.

Job vindt het opmerkelijk, dat dezelfde aarde, die mensch en dier met hare voortbrengselen voedt, zoovele schatten in haren schoot verbergt. Zeker, het kost den mensch niet weinig inspanning, om het binnenste der aarde te doorzoeken; hij doorwoelt haar daartoe van onderen als vuur. Diodorus Siculus schrijft van de Oud-Egyptische mijnwerkers, dat ze eerst het hardste gedeelte van de aarde, die het goud bevat, met veel vuurs branden en broos maken, en daarna met den handenarbeid aanvangen. Doch die reuzenarbeid wordt rijk beloond. Saffiersteenen en goudaders, sommigen lezen: Saffier met stofkens goud, d. i. Lazuursteenen, vindt de mensch in de aarde, (vers 6) en zoo ontdekt hij schatten, die nooit door het scherpe oog van den gier, noch door den blik van den leeuw zijn opgemerkt. Ook in zijn noesten arbeid komt nog iets van het koningschap van den mensch aan den dag. Welk eene macht de stof ook over hem hebbe, hij weet toch over haar te heerschen.

Vers 9—12.

Hij legt zijne hand aan de keiachtige [*rots*]; hij keert de bergen van den wortel om. In de rotssteenen

houwt hij stroomen uit, en zijn oog ziet al het kostelijke. Hij bindt de rivieren toe, dat niet een traan uitkomt; en het verborgene brengt hij uit in het licht. Maar de wijsheid, vanwaar zal zij gevonden worden? en waar is de plaatse des verstands?

Ook in deze verzen schildert Job nog de heerschappij van den mensch over de aarde. Graniet slaat hij te morzel, en hij ondergraaft de bergen, zoodat hunne wortelen bloot liggen. Het water in de bergen leidt hij op kunstige wijze af, en langs dien weg weet hij de onderaardsche schatten te vinden. Opdat het grondwater niet zijpele, stopt hij de wellen dicht, dat er geen droppel door kan en zoo brengt hij het verborgene der aarde aan het licht. Elk bezwaar weet de mensch in dat opzicht te boven te komen; elke moeilijkheid weet hij te overwinnen. Inderdaad, groot is de mensch, waar hij de aarde en de diepten der aarde doorzoekt. Doch als het om de wijsheid gaat, om het kennen der dingen in hunnen aard, wezen en diepsten grond, dan blijkt toch al de kleinheid van den mensch. De toegangen naar de schatten der aarde weet hij te vinden; den toegang naar de schatten der ware wijsheid niet. Wel wordt ons dat ook duidelijk in onze eeuw van uitvindingen en ontdekkingen. Groot is onze eeuw, heeft Victor Hugo terecht gezegd; groot is zij en eenig rijk aan vooruitgang en ontwikkeling op stoffelijk gebied, doch aan ware wijsheid is zij zoo arm!

Vers 13—16.

De mensch weet hare waarde niet; en zij wordt niet gevonden in het land der levenden. De afgrond zegt: Zij is in mij niet; en de zee zegt: Zij is niet bij mij. Het gesloten goud kan voor haar niet gegeven worden, en met zilver kan haar prijs niet worden opgewogen. Zij kan niet geschat worden tegen fijn goud van Ophir, tegen den kostelijken Schoham, of den Saffier.

De wijsheid is door den mensch nergens in de hem omringende wereld te vinden, en hare hooge waardij weet hij niet te schatten. Welke moeite hij ook aanwendt, al doorzoekt hij de aarde en de wateren der zee, de wijsheid valt hem niet ten deel. Zij is ook voor geene schatten te koop, voor geen goud van Ophir noch kostbaar edelgesteente. Zelfs voor den prijs van den Onyx, een steen, oudtijds hooger geschat dan tegenwoordig, of van den Saffier is zij niet te verkrijgen.

Vers 17—20.

Men kan het goud of het kristal haar niet gelijk waardeeren, ook is zij [*niet*] te verwisselen voor een kleinood van dicht goud. De Ramoth en Gabisch zal niet gedacht worden; want de trek der wijsheid is meerder dan der Robijnen. Men kan den Topaas van Moorenland haar niet gelijk waardeeren; en bij het fijn louter goud kan zij niet geschat worden. Die wijsheid dan, vanwaar komt zij? En waar is de plaatse des verstands?

De alles overtreffende, alles te boven gaande waardij der wijsheid wordt nog verder in bizonderheden geschetst. Goud noch glas kan met haar gelijk gesteld worden. Het glas was in die dagen zeer kostbaar, daarom wordt het met goud in éénen adem genoemd. Voorts wordt gesproken van paarlen en kristal, van robijnen en topaas, al te gader kostelijke dingen. Met levensgevaar werden destijds schelpen met paarlen opgevischt uit den Arabischen zeeboezem. Met robijnen wordt bedoeld de roode koraal, waaruit allerlei sieraden worden vervaardigd. De topaas is een doorschijnend citroenkleurig edelgesteente, dat het kostelijkst in Aethiopië werd gevonden. [1]) Wel worden hier dus begeerlijke zaken door Job genoemd. Doch wijsheid, zegt hij, wijsheid is het allerkostelijkste, allerschoonste goed, met niets te vergelijken. Met de wijsheid is een melaatsche op den aschhoop nog rijk. En dan wordt de vraag van vs. 12 herhaald: waar is die wijsheid te vinden?

Vers 21—24.

Want zij is verholen voor de oogen aller levenden, en voor het gevogelte des hemels is zij verborgen. Het verderf en de dood zeggen: Haar gerucht hebben wij met onze ooren gehoord. God verstaat haren weg, en Hij weet hare plaats. Want Hij schouwt tot aan de einden der aarde; Hij ziet onder alle de hemelen.

Geen creatuur, hetzij in den hemel, hetzij op de aarde, hetzij onder de aarde; geen creatuur, hetzij in het rijk der levenden of in het rijk der dooden, kan ons de wijsheid mededeelen. Hier, op aarde, zien wij haar in de menigvuldige werken der schepping, doch in het sluimerende doodenrijk weet men slechts bij geruchte

[1]) Wolf, t. p. p. 156.

van de wijsheid te spreken. Slechts één is er, die inzicht heeft in den weg der wijsheid, en die kennis heeft van hare plaats, en dat is God, de Schepper van hemel en aarde, Wiens oogen de gansche aarde doorloopen, en Die met Zijne wetenschap alles omvat.

Vers 25—28.

Als Hij den wind het gewicht maakte, en de wateren opwoog in mate; als Hij den regen eene gezette orde maakte, en eenen weg voor het weerlicht der donderen; toen zag Hij haar, en vertelde ze; Hij schikte ze, en ook doorzocht Hij ze. Maar tot den mensch heeft Hij gezegd: Zie, de vreeze des HEEREN is de wijsheid, en van het kwade te wijken is het verstand.

Job dringt al dieper en dieper tot het wezen der ware wijsheid door, totdat ze op het laatst als een persoon, als een Goddelijk persoon door hem wordt voorgesteld. Immers, hij kent haar een vóórwereldlijk bestaan toe, en zegt van de wijsheid, dat God door haar en met haar alle dingen heeft voortgebracht. „God verwierf en bezat ze, schikte ze, doorzocht ze, opdat Hij door haar als eersteling Zijns wegs, als beginsel Zijner werken, de wereld scheppen en inrichten zou". [1])

God zag haar en Hij realiseerde hare gedachten in de werken Zijner handen; Hij doorzocht haar ook, om te weten, of alles aan zijn doel beantwoordde. Vandaar dan ook, dat Goddelijke wijsheid in al de scheppingswerken aan den dag komt; niets is daar wetteloos, maar alles heeft zijne ordinantiën en is onder die ordinantiën vast gezet. God gaf eene wet voor den wind en voor de wateren, zoowel die boven als die onder de aarde zijn, zelfs het gewicht van den wind is door Hem bepaald, een feit, dat eerst door de nieuwe wetenschap ontdekt is. [2]) Hij gaf ook eene wet voor de seizoenen van den regen en voor de gangen van den pijlsnellen bliksem.

Niets is toevallig, noch in zijn ontstaan, noch in zijn voortbestaan, maar alles is naar het plan en het voorbeeld van de eeuwige wijsheid des Heeren. De ware wijsheid bestaat daarom voor den mensch in de vreeze des Heeren, d. w. z. daarin, dat hij, met diep ontzag voor Gods grootheid vervuld, leeft en handelt naar de regelen dier Goddelijke wijsheid, en in alle dingen de ordinantiën Gods in eere houdt.

„De man, die God vreest, ziet in deze ordinantiën Gods geen juk, dat hem drukt, en dat hij liever afwierp, maar geboden, die hem tot Gods liefde trekken."

[1]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek. II 405.
[2]) N. l. door Galilei.

Hij tast, door het staan van zijne ziel in Gods spoor, niet mis, maar komt uit, waar hij moet uitkomen. Dit nu is de „wijsheid" in hoogeren zin." [1])

En hiermede zijn wij gekomen aan het einde van deze rede. Zij is niet in strijd met de andere redevoeringen van Job, gelijk wij reeds opgemerkt hebben, maar toont aan, dat Job meer onbevangen en onbevooroordeeld het vraagstuk onder de oogen ziet. En dan is deze zaak hem duidelijk geworden, dat wij menschen maar een klein stukske van het doen Gods begrijpen, en het voorts aan raadselen in de Godsregeering niet ontbreekt. Het getuigde dus niet van Godsvrucht bij de vrienden, dat voor hen het Godsbestuur zoo eenvoudig en zoo bevattelijk mogelijk was. Zij stelden zich daardoor met God gelijk, en deden, alsof Zijne wijsheid in hun bezit was. Doch daarvoor is de Goddelijke wijsheid veel te hoog en te wonderbaar. In haar diepste wezen is en blijft zij voor den mensch eene verborgenheid. En geen wonder! In haar diepste wezen is die Goddelijke wijsheid niemand anders dan de Logos, het eeuwige Woord Gods, de archetypische, de absolute Sapientia, de Zone Gods, door Wien, maar ook tot Wien alle dingen geschapen zijn, daar Hij is Hoofd, Heer en Erfgenaam aller dingen. Doch hoe duidelijk blijkt hieruit ook, dat Job gesproken heeft door den Geest van Christus, die in hem was. Door dien Geest was het ook, dat Job den regel uitgesproken heeft, die wel de samenvatting, de kernspreuk, de hoofdsom van de Oud-Testamentische wijsheid kan worden genoemd, dat voor den mensch de wijsheid is gelegen in de vreeze des Heeren.

Doch ook voor Job zelf had die uitspraak groote beteekenis. Al was de weg Gods met hem vreemd en ongedacht, duister en onbegrijpelijk, toch paste het hem, om in de vreeze Gods te volharden. Zoolang de Godsvrucht bij hem mocht worden gevonden, zoolang ook zou zijn lijden nooit straflijden kunnen worden genoemd.

Het was ook niet noodig, dat Job het raadsel zijns levens tot oplossing kon brengen; als hij God maar vreesde, dan kon hem de ware wijsheid ook op den aschhoop, ook in de ellende, niet worden ontzegd. Wie het kwade liefheeft, hij is bij al zijn voorspoed een dwaas; wie het goede, wie God bemint, hij heeft waarlijk verstand. En niemand heeft het recht, om het lijden van den vrome en het lijden van den goddelooze op ééne lijn te stellen, en om beiden door hetzelfde oordeel te treffen.

Terecht heeft men de opmerking gemaakt, dat hiermede eene belangrijke schrede voorwaarts is gedaan op den weg, die voert tot verzoening van de tegenstellingen en tegenstrijdigheden, in Jobs lijdensgeschiedenis zoo menigvuldig aanwezig.

[1]) De Heraut, N°. 1073.

HOOFDSTUK XXIX.

Jobs alleenspraak.

Eerste deel der alleenspraak.

Aan de twistgesprekken tusschen Job en de vrienden is een einde gekomen. Al wat Job hun nog te zeggen had, heeft hij in zijne laatste rede hun medegedeeld. Wat wij nu nog krijgen, is eene alleenspraak van Job, die drie hoofdstukken omvat. In dit eerste hoofdstuk, tevens het eerste deel dezer alleenspraak, spreekt Job van zijn verloren geluk; in het tweede gewaagt hij weêr van zijne tegenwoordige ellende; en in het derde of laatste deel getuigt hij nogmaals van zijne onschuld, terwijl hij eindigt met de begeerte, om door God gerechtvaardigd te worden. Na eene korte pauze nam Job dan weder het woord. Hij schildert in een schitterend, door niets overtroffen gedicht, het tooneel zijner vervlogen grootheid [1]). De nadere verdeeling van dit hoofdstuk is als volgt: vs. 1—10; 11—20; 21—25.

Vers 1—6.

> En Job ging voort zijne spreuk op te heffen, en zeide: Och of ik ware, gelijk in de vorige maanden, gelijk in de dagen, [*toen*] God mij bewaarde! Toen Hij zijne lampe deed schijnen over mijn hoofd, [*en*] ik bij zijn licht de duisternis doorwandelde; Gelijk als ik was in de dagen mijner jonkheid, toen Gods verborgenheid over mijne tente was; toen de Almachtige nog met mij was, [*en*] mijne jongens rondom mij; Toen ik mijne gangen wiesch in boter, en de rots bij mij oliebeken uitgoot;

Job wenscht in deze verzen de gelukkige dagen terug, die hij in vroegeren tijd heeft gekend. En waarin bestond toen voor hem het

[1]) Godet, t. p. p. 208.

hoogste geluk? Dat hij mocht deelen in de gunste van zijn God, in de vriendelijke stralen van Diens aangezicht. Welke zonnige dagen mocht hij toen beleven! Het zalig bewustzijn der verzoende betrekking met God was voor hem een schat, die alle andere schatten ver te boven ging. En elk, die kennis heeft aan deze zaak, kan hem hierin verstaan. Zoo menig kind van God wenscht met Job die zalige tijden terug, toen de eerste liefde nog niet verkoeld was, en de vrede Gods zoo rijkelijk werd genoten. Trouwens, met die geestelijke zegeningen zijn dikwijls ook zoovele andere zegeningen verbonden. Zoo was het ook bij Job in die dagen, toen hij in God zijne verlustiging had. God beschermde hem destijds; Hij deed zijn lamp als eene zon over zijn hoofd schijnen, zoodat het licht was voor zijnen voet; Hij deed zijn leven vruchtbaar zijn, en naar den raadslag Gods was er voorspoed in zijne tent. (Ps. 55 : 15). De gunste Gods kwam ook daarin uit, dat hij rijkelijk met zonen gezegend was; dat hij zich in een overvloed van melk en boter kon verheugen; dat zelfs uit de harde rots voor hem oliebeken vloeiden. (Ps. 81 : 18 berijmd). Geen wonder derhalve, dat hij met smachtend verlangen vervuld was, om zulke dagen weer te aanschouwen. 't Was Paradijsgeluk, waarin hij toen mocht deelen; voor het inwendige en voor het uitwendige beide had hij alles, wat een mensch kan begeeren.

Vers 7—10.

Toen ik uitging naar de poorte door de stad, [*toen*] ik mijnen stoel op de straat liet bereiden. De jongeren zagen mij en verstaken zich, en de stokouden rezen op [*en*] stonden. De oversten hielden de woorden in, en leiden de hand op hunnen mond. De stemme der vorsten verstak zich, en hunne tong kleefde aan hun gehemelte.

Nadat Job eerst het geluk beschreven heeft, dat in vroegere dagen zijn deel was, schetst hij voorts de eere, die men hem bewees. Job leefde niet alleen voor de belangen van zijn huis; ook de belangen der burgerij, van het gemeenebest, werden door hem behartigd. En als hij nu — hij woonde op het land — stadwaarts naar de poort ging, waar de gerichtshandelingen plaats hadden, dan werd hij met eerbewijzen overladen. De jongeren van jaren trokken zich uit bescheidenheid terug, opdat hij niet genoodzaakt zou worden tot eene groetenis, (Oostersche wellevendheid) en de grijsaards rezen op en bleven staan, totdat Job zijne plaats ingenomen had. Zelfs de vorsten zwegen dan stil, opdat Job het woord zou kunnen nemen en de aanzienlijken deden, alsof zij het spreken hadden verleerd. Zoo geweldig was de indruk, die Jobs verschijning maakte. In uitgebreiden kring was hij een man van groote beteekenis.

Vers 11—14.

Als een oor [*mij*] hoorde, zoo hield het mij gelukzalig; als [*mij*] een oog zag, zoo getuigde het van mij. Want ik bevrijdde den ellendige, die riep, en den wees, en die geenen helper had. De zegen desgenen, die verloren ging, kwam op mij; en het hart der weduwe deed ik vroolijk zingen. Ik bekleedde mij met gerechtigheid, en zij bekleedde mij; mijn oordeel was als een mantel en vorstelijke hoed.

Reeds het gerucht, dat van Job uitging, was oorzaak dat men hem tot de gelukkigen rekende. En hij, de gelukkige, maakte ook anderen gelukkig. Hij, de begenadigde, openbaarde zich als een beelddrager Gods, door barmhartigheid aan anderen te bewijzen, en dat niet ten koste van het recht, maar met en zelfs door handhaving van recht en gerechtigheid. Ellendigen werden door hem geholpen; verlorenen tot redding gebracht; weezen en weduwen met blijdschap vervuld. Strikte onpartijdigheid werd door Job op de raadsvergaderingen en in de gerichtshandelingen in toepassing gebracht. Gerechtigheid trok hij aan als zijn kleed, en zij trok hem aan als haar kleed, zij nam hem als haar openbaringsvorm; terwijl het recht hem versierde als statiemantel en vorstelijke tulband. Zoo was Job tot een zegen voor velen.

Vers 15—17.

Den blinde was ik [*tot*] oogen, en den kreupele was ik [*tot*] voeten. Ik was den nooddruftigen een vader; en het geschil, [*dat*] ik niet wist, dat onderzocht ik. En ik verbrak de baktanden des verkeerden, en wierp den roof uit zijne tanden.

Zonder het bepaald te willen, verdedigt Job zich hier nog tegen de lasterlijke beschuldigingen, door de vrienden, voornamelijk door Eliphaz, hfdst. 22, tegen hem ingebracht. En dat doet hij, door zijn vroeger leven te laten spreken, hetwelk op schitterende wijze zijne onschuld aan den dag brengt. Nooit heeft Job in liefdeloosheid tegenover den naaste geleefd; met innerlijke ontferming was hij altijd over de ellendigen bewogen, en zelfs vreemdelingen deelden in zijn schut en steun. „Het geschil desgenen, dien ik niet kende, dat onderzocht ik", (vs 16*b*) zegt Job. Doch wee de verkeerden, de ongerechtige lieden, die in Jobs handen vielen; zonder eenige verschooning maakte hij ze onschadelijk, en wat zij van den arme geroofd hadden, dat moesten zij hem wedergeven. Job handhaafde recht

en gerechtigheid zonder aanziens des persoons, en aan alle tirannie werd door hem een einde gemaakt.

Vers 18—20.

En ik zeide: Ik zal in mijn nest den geest geven, en ik zal de dagen vermenigvuldigen als het zand. Mijn wortel was uitgebreid aan het water, en dauw vernachtte op mijnen tak. Mijne heerlijkheid was nieuw bij mij, en mijn boog veranderde zich in mijne hand.

Te midden van zijn geluk kwam de gedachte niet bij Job op, dat het spoedig eindigen zoude. Integendeel, hij rekende op een hoogen leeftijd, op dagen, menigvuldig als het zand der zee. Sommigen vertalen deze woorden aldus: ik zal een lang leven hebben als de fenix, [1]) doch het grondwoord komt altijd voor in de beteekenis van zand, en wij zien de noodzakelijkheid niet in, om daarvan af te wijken. Job vertrouwde voorts, dat het zijn levenswortel niet aan vocht zou ontbreken, en dat zijn levensboom groenende zou blijven. Hij hoopte tevens, dat zijne eere hem niet zou begeven, en dat hij altijd rijk in kracht en in weerbaarheid zoude zijn. De boog n.l. is het symbool van sterkte en macht. Hos. 1 : 5; Jer. 49 : 35.

Vers 21—25.

Zij hoorden mij aan, en wachtten, en zwegen op mijnen raad. Na mijn woord spraken zij niet weder, en mijne rede drupte op hen. Want zij wachtten naar mij, gelijk [*naar*] den regen, en sperden hunnen mond open, [*als*] naar den spaden regen. Lachte ik hun toe, zij geloofden het niet; en het licht mijns aangezichts deden zij niet nedervallen. Verkoos ik hunnen weg, zoo zat ik bovenaan, en woonde als een koning onder de benden; als een, die treurigen vertroost.

Nogmaals gewaagt Job van de eere, die hem in vorige tijden op de volksvergaderingen te beurte viel. De vermelding van zijne heerlijkheid (vs. 20) bracht hem als vanzelf weer tot dat onderwerp. Men luisterde niet alleen naar zijn raad, maar volgde dien ook op.

---

[1]) Ewald, Das Buch Job, t. p. S. 271.

Zijne rede verkwikte de hoorders; „drupte op hen;" (Deut. 32:2) werd verlangend tegemoet gezien gelijk de lenteregen, die de vruchten rijpen doet. En geen wonder! Met vriendelijken lach stortte Job versaagden moed in, en zoo donker kon hun toestand niet wezen, of bij Job was licht en raad. Hij lachte hun toe, als zij geen vertrouwen hadden, (vers 24*a*.) Hij wees hun den weg dien zij te bewandelen hadden; hij was hun leidsman, die, als een koning des vredes, hen troostte. Onwillekeurig zeggen wij: waren de vrienden ook maar voor Job in zijne ellende geweest, wat hij voortijds voor anderen was!

HOOFDSTUK XXX.

Tweede deel van Jobs alleenspraak.

Na de schildering van zijne vroegere grootheid en heerlijkheid, gaat Job over tot de beschrijving van zijne tegenwoordige ellende. Tegenover de vreugde van vroeger staat het lijden van thans; tegenover voormalige eer huidige schande; tegenover de grootheid van voorheen de geringheid van het oogenblik. Tot driemalen toe wordt dat schrille contrast tusschen voorheen en thans met een weemoedig „maar nu" of „daarom nu" ingeleid. Verdeeling: vs. 1—8; 9—23; 24—31.

Vers 1—4.

Maar nu lachen over mij minderen dan ik van dagen, welker vaderen ik versmaad zoude hebben, om bij de honden mijner kudde te stellen. Waartoe zoude mij ook geweest zijn de kracht hunner handen? Zij was [*door*] ouderdom in hen vergaan. Die door gebrek en honger eenzaam waren, vliedende naar dorre plaatsen, [*in het*] donkere, woeste en verwoeste. Die ziltige kruiden plukten bij de struiken, en welker spijze was de wortel der jeneverstruiken.

In deze woorden vangt Job aan met de treurige wending te beklagen, die in zijn toestand gekomen is. Vroeger eerden hem zelfs de grijsaards, nu bespotten hem jongeren van jaren dan hij, en dat nog wel dezulken, die tot een ontaard geslacht behoorden, tot een geslacht van menschen, onbruikbaar en ongeschikt, om het werk van herdershonden te vervullen. Ook in hfdst. 27:4—8 heeft Job reeds van dat soort van menschen gesproken, die het best met de zigeunerbenden van onzen tijd kunnen worden vergeleken. Doch terwijl Job te dier plaatse op hen gewezen heeft als op eene groep ellendigen, die de raadselen van het Godsbestuur vermeerderen, klaagt hij hier over de verachtelijke houding, die dit volk tegenover

hem aanneemt. Hij teekent daarbij in het breede de treurige omstandigheden, waarin deze proletariërs van zijn tijd zich bevonden; om het krenkende van hunne handeling te meer te doen gevoelen. Vóór hunnen tijd waren zij krachteloos en verouderd; levende in de woestijnen, moesten zij zich voeden met ziltig kruid (Atriplex Halimus) en bremwortels (Radices Spartei Juncei).

Vers 5—8.

Zij werden uit het midden uitgedreven (men jouwde over hen, als [*over*] eenen dief); Opdat zij wonen zouden in de kloven der dalen, de holen des stofs en der steenrotsen. Zij schreeuwden tusschen de struiken; onder de netelen vergaderden zij zich. Zij waren kinderen der dwazen, en kinderen van geenen naam; zij waren geslagen uit den lande.

Ook in deze verzen schetst Job nog de diepe ellende van deze verachte lieden. In de samenleving der beschaafden werden zij niet geduld; men riep hen als dieven achterna. Hun verblijf was in de holen der steenrotsen en hun klagelijk, onverstaanbaar [1]) geroep, dat veel overeenkomst had met het geschreeuw van een hongerenden woudezel, werd van verre gehoord. 't Was een geslacht van dwazen en eerloozen, die men uit het bewoonde land gegeeseld en weggedaan had.

Vers 9—12.

Maar nu ben ik hun snarenspel geworden, en ik ben hun tot een spreekwoord. Zij hebben eenen gruwel aan mij, zij maken zich verre van mij, ja zij onthouden het speeksel niet van mijn aangezicht. Want hij heeft mijn zeel losgemaakt, en mij bedrukt; daarom hebben zij den breidel voor mijn aangezicht afgeworpen. Ter rechterhand staat de jeugd op, stooten mijne voeten uit, en banen tegen mij hunne verderfelijke wegen.

Ziet ge, dat doet Job zoo smartelijk aan, dat hij van zulk ellendig gespuis van menschen wordt gesmaad en veracht. Want met al wat hem maar grieven kan, komen zij hem tegen. Zij maken spotliederen op hem; met afschuw gaan zij voor hem uit den weg; zij spuwen hem in het aangezicht. Ook hierin is Job gelijk aan den

[1]) Delitzsch, t. p. S. 392.

lijdenden Knecht des Heeren, die „Zijn aangezicht niet verborg voor smaadheden en speeksel". Jes. 50:6.

En wat is de oorzaak van zooveel overmoedigheid bij dit volk? Omdat zij zien, dat Job door God „geplaagd, geslagen en verdrukt is". Jes. 53:4*b*.

God heeft het zeel zijner levenstente losgemaakt, zoodat hij gansch en al van kracht is beroofd, en daarom werpt dat verachte volk den teugel af voor Jobs oogen, om in toomelooze woede tegen hem op te staan. Aan zijne rechterhand, (Zach. 3:1) alsof zij wettige aanklachten tegen Job kunnen inbrengen, verrijst dat gebroed; zij betwisten hem den grond onder zijne voeten, en stellen zich als in slagorde tegen hem, om hem gansch en al te verderven.

Vers 13—15.

Zij breken mijn pad af, zij bevorderen mijne ellende; zij hebben geenen helper [*van doen*]. Zij komen aan als door eene wijde breuk; onder de verwoesting rollen zij aan. Men is [*met*] verschrikkingen tegen mij gekeerd; elkeen vervolgt als een wind mijne edele [*ziele*], en mijn heil is als eene wolk voorbijgegaan.

Ofschoon zelf van alle hulp ontbloot, trachten deze zigeunerhorden Jobs ellende op allerlei wijze te vergrooten. Zij versperren hem den weg; zij naderen als door eene wijde bresse; zij komen met verschrikkelijk gedruisch op hem af, om zijne heerlijkheid als een wind, en zijn geluk als eene morgenwolk voorbij te doen gaan. Waar dit gemeene volk Job als een schuldige beschouwt, daar is geen middel te laag en te slecht voor hen, om hem dit te laten gevoelen. Wat de vrienden deden in deftige redenen, dat doet dit vuig gebroedsel in geschreeuw en getier. Geen wonder, dat Job in duizend vreezen verkeerde.

Vers 16—19.

Daarom stort zich nu mijne ziele in mij uit; de dagen des druks grijpen mij aan. Des nachts doorboort Hij mijne beenderen in mij, en mijne polsaderen rusten niet. Door de veelheid der kracht is mijn kleed veranderd; Hij omgordt mij als de kraag mijns roks. Hij heeft mij in het slijk geworpen, en ik ben gelijk geworden als stof en assche.

Voor de derde maal vangt Job hier aan met het woord, waarmee hij het hoofdstuk heeft begonnen. Aangezien het echter te dezer

plaatse meer een gevolg dan eene tegenstelling wil uitdrukken, is het terecht door „daarom nu" overgezet. Tengevolge van al de genoemde ellende is Jobs ziel in hem uitgestort als water; (Ps. 22 : 15) lijdensdagen houden hem onafgebroken vast. 's Nachts doorboort de krankheid zijn gebeente, en de knagende pijnen in zijne zweren houden nimmer op. Door den geweldigen aangreep des lijdens is zijn opperkleed onkenbaar geworden en het hangt als het hemd om zijn lijf, zonder eenige versiering aan te brengen. En liggende op den aschhoop, is hij vanwege de melaatschheid, die de huid eerst een roode, en vervolgens een zwarte kleur geeft, aan stof en asch gelijk.

Vers 20—23.

Ik schreie tot U, maar Gij antwoordt mij niet; ik sta, maar Gij acht [*niet*] op mij. Gij zijt veranderd in eenen wreede tegen mij; door de sterkte uwer hand wederstaat Gij mij hatelijk. Gij heft mij op in den wind; Gij doet mij [*daarop*] rijden; en Gij versmelt mij het wezen. Want ik weet, dat Gij mij ter dood brengen zult, en tot het huis der samenkomst aller levenden.

Heeft Job in het vorige vers in den derden persoon van God gesproken, in deze verzen spreekt hij God rechtstreeks aan en klaagt over zijn droevig lot. Zijn bidden is tevergeefs. In toorn ziet God op hem neder. Voor de goedertierenheid, waarin Job eertijds mocht deelen, is vijandschap in de plaats gekomen. Het is, alsof God hem op een stormwind doet rijden, zoodat hij tot in de fundamenten van zijn bestaan bewogen en gansch en al ten verderve gevoerd wordt. Zijn jammer is zoo groot, dat het hem is, alsof zijn wezen gesmolten en opgelost wordt; alsof ook het laatste, het allerlaatste van zijn bestaan weggaat.

Ziet ge, zoo moest God in Job verheerlijkt worden, zoo moest satan in hem beschaamd worden. Zoo moest Job een duidelijk voorbeeld zijn van den Heere Jezus, die ook heeft moeten klagen: „Mijn hart is als was, het is gesmolten in het midden Mijns ingewands." (Ps. 22 : 15*b*.) Maar Job wist dat niet, en zoo kon hij zich geen andere gedachte van den loop der dingen vormen, dan dat hij zou ondergaan in dezen strijd, en dat het graf het einde van deze bezoeking zou zijn; het graf, de verzamelplaats van alle levenden.

Vers 24—27.

Maar Hij zal tot den aardhoop de hand niet uitsteken; is er bij henlieden geschrei in zijne verdrukking? Weende ik niet over hem, die harde

dagen had? Was mijne ziele niet beangst over den nooddruftige? [*Nochtans*] toen ik het goede verwachtte, zoo kwam het kwade; toen ik hoopte naar het licht, zoo kwam de donkerheid. Mijn ingewand ziedt, en is niet stille; de dagen der verdrukking zijn mij voorgekomen.

Vers 24 is zeer moeilijk te vertalen. Naar den samenhang opgevat, is deze vertolking zeker wel de beste: „Maar toch, zal men in zijn val de hand niet uitsteken; of zal iemand in zijn ondergang geen noodgeschrei aantreffen?" Job verdedigt diensvolgens in dit vers zijn recht om in zijne ellende te klagen en om op medelijden te hopen. Wie van een hoogte nederstort, steekt onwillekeurig de hand uit; wie in den nood is, breekt in noodgeschrei los. Trouwens, Job zelf heeft zoo menigmaal om het lot van anderen geweend; tot in hart en nieren was hij dikwijls over de ellendigen bewogen. Toen had hij het niet gedacht, dat zoo spoedig zijn gelukstaat veranderd zou worden, zijne gelukszon onder zou gaan! En toch is het geschied. Zijne ingewanden zieden en koken nu van angst onafgebroken, wijl de dagen des druks hem overvallen hebben.

Vers 28—31.

Ik ga zwart daarheneen, niet van de zon; opstaande schreeuw ik in de gemeente. Ik ben den draken een broeder geworden, en een metgezel der jonge struisen. Mijne huid is zwart geworden over mij, en mijn gebeente is ontstoken van dorrigheid. Hierom is mijne harp tot eene rouwklage geworden, en mijn orgel tot eene stemme der weenenden.

Job gaat in het zwart, in het treurkleed, om al de ellende, die zijn deel is, terwijl het licht des hemels, dat vroeger zoo glansrijk zijne tente bescheen, voor hem verduisterd is geworden. Zijne smart is zoo groot, dat hij zelfs in het openbaar, voor het oor der menschen, zijne klacht uitstorten moet. Zoo is hij den jakhalzen gelijk geworden, alsmede den struisen, die ook met hun klagelijk gehuil de lucht vervullen. De door de melaatschheid zwart gekleurde, donker geschubde huid valt hem bij stukken van het lichaam af, en zijn gebeente is door den koortsgloed verdord. Zoo is er aan alle vroolijke muziek, die vroeger zijn huis vervulde, een einde gekomen; zij heeft plaats gemaakt voor klaagliederen en jammertonen. Daarvoor worden nu harp en orgel gebruikt: niet om er bij te juichen, maar om er bij te klagen, ofschoon dat toch

eigenlijk de bestemming van deze muziekinstrumenten niet is. [1])

En hiermede hebben wij het einde van het tweede deel van Jobs alleenspraak bereikt. Het bevat de laatste van de weemoedige klachten, die door Job uitgesproken zijn; en al is de opzet wat breed en de uitwerking wat gerekt, toch maken ook deze woorden van den grooter lijder uit Uz nog een diepen indruk op ons.

Vooral het slot is aangrijpend schoon! Wij hooren nog gewagen van de feestmuziek van voorheen, toen alles leven en vreugde en vroolijkheid was in Jobs woning. Doch die blijde tonen zwijgen sinds lang, alleen het treurlied en de klaagtoon duren voort. – Hoe lang nog, Heere?

---

[1]) F. W. C. Umbreit, Hiob. S 245 v.

HOOFDSTUK XXXI.

Derde deel van Jobs alleenspraak.

Op de vele bizondere beschuldigingen, door Eliphaz in hoofdstuk XXII tegen Job ingebracht, had deze geen antwoord gegeven. Hij wist het, dat het aanklachten waren, waarvoor elk deugdelijk bewijs ontbrak. Toch achtte hij het noodig, om, eer hij ophield met spreken, voor het oor van God en menschen beide, op plechtige wijze nog getuigenis van zijne onschuld af te leggen. „Gelijk hij zijn eerste slotrede (hoofdst. XXVII en XXVIII) met eene prachtige lofrede op Gods ondoorgrondelijke wijsheid besloten heeft, zoo vindt hier, aan het eind der tweede, de meest nadrukkelijke betuiging zijner innige en standvastige vroomheid de harer waardige en de juiste plaats." [1] 't Is een slot, dat het geheel siert en kroont. De verdeeling van dit hoofdstuk geschiedt aldus: vs 1—12; 13—23; 24—40.

Vers 1—4.

Ik heb een verbond gemaakt met mijne oogen; hoe zoude ik dan acht gegeven hebben op eene maagd? Want wat is het deel Gods van boven, of de erve des Almachtigen uit de hoogten? Is niet het verderf voor den verkeerde, ja, wat vreemds voor de werkers der ongerechtigheid? Ziet Hij niet mijne wegen, en telt Hij niet alle mijne treden?

In deze verzen toont Job op onmiskenbare wijze, welk een diep inzicht hij heeft in de wet Gods. Die wet is geestelijk, en ook het begeeren is volgens haar zonde. Daarom heeft Job een verbond gemaakt met zijne oogen, hij heeft zijnen oogen deze wet gesteld, dat hij nooit eene maagd zou aanzien, om dezelve te begeeren. „De oogen worden hier als voornaamste werktuig van den boozen lust, in plaats van alle zintuigen genoemd." [2] (Matth. 5:28.) De

[1] Wolf, t. p. p. 161.
[2] Dächsel, III 74b.

oogen zijn, volgens eene spreuk uit den Talmud, „de koppelaars der zonde." Tot hetgeen in de wereld is, behoort volgens den apostel Johannes ook „de begeerlijkheid der oogen," terwijl Petrus nog spreekt van lieden, die „de oogen vol overspel" hebben. Job heeft echter zijne oogen rein weten te houden, als spiegel eener reine ziel. Want hij wist, dat hij in den weg der onreinheid een deel uit den beker van Gods toorn, en een erve uit de volheid van Gods gramschap had te verwachten, gelijk het verderf en de ondergang van dergelijke goddeloozen duidelijk leert. Had hij zich aan den wellust overgegeven, 't zou voor God niet verborgen zijn gebleven. Alle dingen zijn immers naakt en geopend voor de oogen Desgenen, met Wien wij te doen hebben.

Vers 5—8.

Zoo ik met ijdelheid omgegaan heb, en mijn voet gesneld heeft tot bedriegerij; Hij wege mij op, in eene rechte weegschaal, en God zal mijne oprechtigheid weten. Zoo mijn gang uit den weg geweken is, en mijn hart mijne oogen nagevolgd is, en aan mijne handen iets aankleeft; Zoo moet ik zaaien, maar een ander eten, en mijne spruiten moeten uitgeworteld worden.

Van de zonde der onkuischheid komt Job tot de zonde van bedrog plegen. Ook van die zonde is Job vrij gebleven, wat onder een soort van eedzwering door hem betuigd wordt. God onderzoeke hem in de schaal der gerechtigheid, en het zal blijken. Job heeft den rechten, door God voorgeschreven weg der eerlijkheid nimmer verlaten, en zijn hart is zijn oog niet gevolgd, om des naasten goed tot zich te brengen. Trouwens, zoo zeker is Job er van overtuigd, dat in zijne handen geen onrechtvaardig goed wordt gevonden, dat hij den vloek Gods betreffende deze zonde over zich inroepen durft, indien hij ook maar voor het geringste deel schuldig mocht zijn. Hij daagt God als 't ware uit, om hem te straffen, indien hij schuldig mocht zijn [1]).

Vers 9—12.

Zoo mijn hart verlokt is geweest tot eene vrouw, of ik aan mijns naasten deur geloerd heb; Zoo moet mijne huisvrouwe met een ander malen, en anderen zich over haar krommen. Want dat is eene schandelijke daad, en het is eene misdaad

[1]) Ewald, t. p. S. 278.

[*bij*] de rechters. Want dat is een vuur, hetwelk tot de verderving toe verteerd, en al mijn inkomen uitgeworteld zoude hebben.

Erger nog dan onkuischheid en bedrog is de zonde van echtbreuk en overspel. Doch ook door die zonde is Job nooit bekoord geworden. Integendeel — hij heeft een afschuw daarvan. 't Is eene schandelijke zaak, 't is eene crimineele overtreding, het trouweloos verstoren van des naasten huwelijksgeluk; 't is een vuur, dat de bedrijvers dier zonde tot aan den grond toe verteert, en dat dan ook wel dikwijls met den vuurdood gestraft werd. (Gen. 38 : 24.) En weer roept Job den vloek over zich in, indien hij zich in eenig opzicht aan deze zonde heeft schuldig gemaakt. 't Zelfde kwaad, dat hij in dit geval een ander heeft doen overkomen, mag ook hem treffen in zijne vrouw. Geen geschenk worde van hem aangenomen ter verzoening, maar met het verlies van al zijne inkomsten moet deze zonde door hem worden geboet.

Vers 13—15.

Zoo ik versmaad heb het recht mijns knechts of mijner dienstmaagd, als zij geschil hadden met mij; (Want wat zoude ik doen, als God opstond? En als Hij bezoeking deed, wat zoude ik Hem antwoorden? Heeft Hij niet, die mij in den buik maakte, hem [*ook*] gemaakt? en één ons in de baarmoeder bereid?)

Ook voor onderdrukking van zijne ondergeschikten en dienstboden heeft Job zich altoos gewacht. Hij heeft ze nooit als slaven en slavinnen, gelijk destijds door velen gedaan werd, behandeld. Als zij een geschil, een strijdpunt met hem hadden, heeft hij ze niet als zaken, maar als personen beschouwd, en altijd hunne persoonlijke rechten geëerbiedigd. Hoe zou hij anders voor God, voor Wien alle menschen gelijk zijn, rechtvaardig kunnen zijn? Bij Hem is geen aanneming des persoons; uit éénen bloede heeft Hij het gansche menschelijk geslacht gemaakt, en daarom duldt Hij het niet, dat de eene mensch den ander vertreedt in zijne handelingen (1 Thess. 4 : 6).

Wel ware het te wenschen, zeggen wij onwillekeurig, dat alle patroons en werkgevers in dit opzicht navolgers van Job konden worden genoemd. De sociale kwestie zou in dat geval nooit zulke reusachtige afmetingen hebben verkregen; de standen zouden niet zulke afstanden geworden zijn. „Hebben wij niet allen éénen Vader? Heeft niet één God ons geschapen? Waarom handelen wij dan trouwelooslijk, de een tegen den ander?" (Mal. 2 : 10.)

Vers 16—18.

Zoo ik den armen [*hunne*] begeerte onthouden heb, of de oogen der weduwe heb laten versmachten, En mijne bete alleen gegeten heb, zoodat de wees daarvan niet gegeten heeft; (Want van mijne jonkheid af is hij bij mij opgetogen, als [*bij*] een vader, en van mijns moeders buik af heb ik haar geleid;)

Job heeft zich echter niet alleen van de ondeugden verre gehouden, hij heeft ook de daaraan tegenovergestelde deugden in beoefening gebracht. Armen, weduwen en weezen zijn door hem geholpen geworden. De bete broods zou hem niet gesmaakt hebben, indien daarvan geen nooddruftigen werden gevoed. Van zijne vroegste levensjaren af aan heeft hij die edele deugd der barmhartigheid beoefend; hij heeft ze als 't ware bij de geboorte reeds van zijne, ook in barmhartigheid rijke, moeder geërfd, en zoo is het altijd zijn lust geweest, om den weezen tot een vader, en den weduwen tot een leidsman te zijn.

Vers 19—23.

Zoo ik iemand heb zien omkomen, omdat hij zonder kleeding was, en dat de nooddruftige geen deksel had; Zoo zijne lendenen mij niet gezegend hebben, toen hij van de vellen mijner lammeren verwarmd werd; Zoo ik mijne hand tegen den wees bewogen heb, omdat ik in de poorte mijne hulpe zag; Mijn schouder valle van het schouderbeen, en mijn arm breke van zijne pijp af. Want het verderf Gods was bij mij een schrik, en ik vermocht niet vanwege zijne hoogheid.

Niet alleen zijn de hongerigen door Job gevoed, ook de naakten zijn door hem gekleed. Hunne lendenen — zeer dichterlijk gezegd — hebben hem gezegend. De zegen van den dankbare n.l. wordt hier van den persoon op de lichaamsdeelen, die aan verwarming behoefte hebben, overgebracht. Nooit heeft Job ook zijne hand met vijandige bedoelingen tegen weerlooze weezen opgeheven, zelfs al wist hij, dat de mannen in de poort, de rechters, zijne partij zouden kiezen. Daarom heeft hij ook de straffen niet te vreezen, die naar de wet van „oog om oog en tand om tand", aan dergelijke euveldaden verbonden zijn. De vreeze Gods heeft Job altijd van zulke misdaden teruggehouden.

Vers 24—28.

Zoo ik het goud tot mijne hope gezet heb, of tot het fijne goud gezegd heb: Gij zijt mijn vertrouwen; Zoo ik blijde ben geweest, omdat mijn vermogen groot was, en omdat mijne hand geweldig veel verkregen had; Zoo ik het licht aangezien heb, wanneer het scheen, of de maan heerlijk voortgaande, En mijn hart verlokt is geweest in het verborgene, dat mijne hand mijnen mond gekust heeft; Dat ware ook eene misdaad [*bij*] den rechter; want ik zoude den God van boven verzaakt hebben.

Heeft Job zich niet vergrepen aan de tweede tafel der wet, ook voor zonden tegen de eerste tafel heeft hij zich gewacht. Aan 't goud heeft hij zijn hart niet gegeven. Gierigheid, welke is afgoderij, is hem steeds een gruwel geweest. Nog veel minder heeft Job zich derhalve aan afgoderij in den gewonen zin schuldig gemaakt, aan heidensche vereering van het heir des hemels. (Deut. 4:19 en 17:2—7.)

Was het bij de oude heidenen gebruikelijk, om de goden te eeren met kushanden, Job is nimmer huns gelijken geweest. Alle afgoderij en alle beelden- of sterrendienst, dat wist hij, is crimen judiciale voor den hemelschen Rechter; is eene verzaking van den God, Die boven lucht en wolken troont.

Vers 29—32.

Zoo ik verblijd ben geweest in de verdrukking mijns haters, en mij opgewekt heb als het kwaad hem vond! (Ook heb ik mijn gehemelte niet toegelaten te zondigen, met door eenen vloek zijne ziel te begeeren.) Zoo de lieden mijner tente niet hebben gezegd: Och of wij van zijn vleesch hadden! wij zouden niet verzadigd worden! De vreemdeling overnachtte niet op de straat; mijne deuren opende ik naar den weg.

Al werd Job door menigeen gehaat en benijd, hij vergold geen kwaad met kwaad. Hij verheugde zich niet in den ondergang zijner vijanden; hij gunde zelfs zijn gehemelte niet het zondig genot, om door eene verwensching hunnen dood te begeeren. Integendeel, Job was vriendelijk, zachtmoedig, milddadig. Zijne huisgenooten zeiden wel dikwijls: Iedereen is maar welkom als gast aan Jobs

tafel; onverzadigd gaat er niet één van hem weg. Echt Oostersche gastvrijheid werd bij Job gevonden; zijn huis stond open naar de zijde van den weg, noodend den reiziger, den vreemdeling tot een rustig verblijf.

Vers 33 en 34.

Zoo ik, gelijk Adam, mijne overtredingen bedekt heb, door eigenliefde mijne misdaad verbergende! Zeker ik kon wel eene groote menigte geweldelijk onderdrukt hebben; maar de verachtste der huisgezinnen zoude mij afgeschrikt hebben; zoodat ik gezwegen zoude hebben, en ter deure niet uitgegaan zijn.

Men vertaalt vs. 33 ook wel: „Indien ik naar de wijze der menschen [1]), of: gelijk een mensch, (LUTHER) mijne overtredingen bedekt heb." De Staten-vertaling verdient echter de voorkeur, en is ook beteekenisvoller. Van Adam weten wij, dat hij zijne overtreding heeft willen vergoelijken; hoe hij zich verborg, als God hem ter verantwoording riep. Daarbij is zulk eene heenwijzing naar Adam niet ongewoon in de Heilige Schrift. (Zie Hos. 6:7.)

Job echter is Adams navolger niet geweest, noch in het zondigen, noch in het bedekken der zonde [2]), wat evenzeer zonde moet heeten. Ik heb de zonde niet nagelaten, „omdat ik beangst was voor de groote menigte en de verachting der geslachten mij afschrikte", (vs. 34 *a* en *b*) zegt hij. Hij kon dus gerust iedereen onder de oogen zien. Hij behoefde zich niet te verbergen, uit angst voor het volk; uit vrees, dat hem de verachting der menschenwereld zoude treffen. Job had voor de zonde gevreesd, daarom behoefde hij de menschen niet te vreezen.

Vers 35—40.

Och of ik eenen hadde, die mij hoorde! Zie, mijn oogmerk is, dat de Almachtige mij antwoorde, en dat mijne tegenpartij een boek schrijve. Zoude ik het niet op mijnen schouder dragen? Ik zoude het op mij binden [*als*] eene kroon. Het getal mijner treden zoude ik hem aanwijzen; als een vorst zoude ik tot hem naderen. Zoo mijn land tegen mij roept, en zijne voren te zamen weenen; Zoo ik zijn vermogen gegeten heb zonder geld,

[1]) PATRIK, POLUS en WELS, Job 399*a*.
[2]) Zie SCHULTENS, t. p. II, 877.

en de ziel zijner akkerlieden heb doen hijgen,
Dat voor tarwe distelen voortkomen, en voor
gerst stinkkruid! De woorden van Job hebben
een einde.

Over de plaatsing dezer verzen bestaat nog al eenig verschil. [1]) Zegt Jakobus in zijnen Algemeenen Brief, dat „het loon der werklieden" kan roepen, Job zegt hier, dat het land kan schreien en zijne voren weenen. Zeker Rabbijnsche spreuk luidt aldus: „Gods altaar weent over den man, die zich scheidt van de vrouw zijner jeugd." Dit zijn schoone persoonsverbeeldingen. Tegen het onrecht verheft ook het levenlooze zijne stem. (Gen. 4 : 10.)

Doch tegen Job kan niets zijne stem verheffen. Hij heeft het loon der werklieden niet ingehouden; hij heeft de oude grenspalen niet verzet; hij heeft geene akkers geroofd en hunne eigenaars niet vermoord (vs 39*b*.) En om ook nu kracht aan zijne woorden bij te zetten, spreekt hij den wensch uit, dat, als hij in dit opzicht schuldig mocht zijn, dan zijne akkers hunne natuur mogen veranderen, en voor goede vruchten doornen en distelen voortbrengen.

Voorts vormen deze verzen een passend slot voor al de redevoeringen, die door Job gehouden zijn. Zij bevatten ook nog den wensch, dat er ten minste één gevonden worde, die moge hooren naar Job. Uit het vervolg blijkt echter, dat Job hier bizonderlijk denkt aan God, wijl Hij alleen bij machte is om over het hart te oordeelen, en om naar recht en gerechtigheid uitspraak te doen. Niets neemt Job terug, van wat hij tot zijne verdediging heeft gezegd; integendeel, met zijn naam, met zijne handteekening komt hij het bevestigen en verzegelen (vs 35*b*.) God geve hem er antwoord op; God doe als rechter uitspraak over hem, alsmede over hetgeen de vrienden tegen hem ingebracht hebben. Neen, Job vreest niet om voor God te verschijnen. Het boek der aanklachten van de vrienden zal hij niet verbergen, maar op zijn schouder dragen; hij zal er zich mee versieren, alsof het eene kroon ware. [2]) Schrede voor schrede op zijn levenspad zal hij aan God blootleggen; in het besef zijner onschuld zal hij voor God komen als een vorst.

Men heeft naar waarheid van deze verzen (35—37) gezegd, dat zich daarin nog eenmaal Jobs gansche zieletoestand afspiegelt. Eenerzijds getuigen zij van het uitzien, van het verlangen, van het brandend verlangen, dat er bij Job was naar zijn God, en waaruit altijd weer bleek, dat satan het pleit verloren had. Doch anderzijds gewagen zij ook nog van de overmoedigheid en stout-

[1]) Zie hierover Schultens, Lib. Job II p. 886 en Delitzsch, Hiob. S. 422 en 423.
[2]) Oostersche manier van vereering. Zie Wellsted, Travels in Arabia, I p. 362.

moedigheid, waarmede Job zich voortdurend tegenover God had geopenbaard. In eens gezegd dus: gij ziet in deze laatste woorden van Job, die zoo karakteristiek zijn, den grooten lijder uit Uz nog eens in zijne kracht en in zijne zwakheid beide, en het wordt u duidelijk, dat er nog wel iets met Job gebeuren moet, zal God aan zijne begeerte kunnen voldoen en Zich als zijn God aan hem openbaren.

Toch neemt dit niet weg, dat de driedeelige alleenspraak, waarmede Job zijne redevoeringen besluit, een treffend getuigenis er van aflegt, dat zijn worstelen en strijden niet vruchteloos en vergeefsch is geweest. Job is meer zich zelf geworden. Zijn blik op de dingen is rustiger geworden. En zoo geeft hij ons eerst eene schets van het verleden, dat zooveel schoons en heerlijks voor hem heeft gehad. Vervolgens teekent hij ons nog eens het droevig heden, dat in zoo schril contrast staat met den tijd, die achter hem ligt. Terwijl hij ons in de derde plaats laat zien, hoe ver hij het door Gods genade in de heiligmaking had gebracht, en hoe lasterlijk dus de aanklachten der vrienden moesten worden genoemd. Doch hiermede heeft dan ook het raadsel van Jobs leven de grootste afmetingen gekregen, en komt het juist daarom hoe langer zoo meer zijne oplossing nabij. Een van beiden: Job moet schipbreuk lijden aan zijn geloof, óf hij moet eene nieuwe openbaring van God ontvangen. En aangezien dat eerste eene onmogelijkheid is, krijgt de verwachting van het tweede eene bepaalde zekerheid voor hem. De man heeft geleerd door de dingen, die hij heeft geleden. Zijn geloof in de oude theorie, dat alle lijden schuld is, is dood, en Job heeft opgehouden God daarnaar te beoordeelen. [1]) Maar nu moet hem ook een nieuw visioen gegeven worden; de verwachting moet werkelijkheid worden; en vandaar dat Job met zooveel aandrang het uitroept: „Och, of ik Eenen had, die mij hoorde! Zie, daar is mijne handteekening, laat de Almachtige mij antwoorden." En wij weten het, de Almachtige heeft hem geantwoord. Wel heeft Job niet als een vorst kunnen naderen tot God, gelijk hij zoo stellig gedacht had; wel is hij eerst van zijne overmoedigheid en hooghartigheid genezen; maar toch heeft hij goddelijk licht over zijn levens- en lijdensweg ontvangen; toch zijn hem de raadselen en de geheimenissen zijns levens opgelost en opgehelderd geworden; en op het „waarom" van zijn lijden is het „daarom" van den hoogen God vernomen: Dit is geschied, opdat de werken Gods in u zouden geopenbaard worden.

[1]) Fairbairn, t. p. p. 199.

HOOFDSTUK XXXII.

De Redenen van Elihu.

Elihu's eerste rede.

Met dit hoofdstuk vangt het vierde deel van het Boek Job aan. Een nieuwe spreker verschijnt ten tooneele, van wien wij tot hiertoe niet hebben geweten, dat hij bij de gesprekken tegenwoordig is geweest. Het is Elihu, de zoon van Baracheël, den Buziet, van het geslacht van Ram.

Velen hebben de gedachte uitgesproken, dat deze redenen van Elihu oorspronkelijk niet tot het Boek Job hebben behoord, maar als een toevoegsel uit lateren tijd moeten worden beschouwd. En dat op de volgende gronden: *a.* de redenen van Elihu bevatten gedachten, die overigens niet in het boek Job worden gevonden; *b.* Elihu heeft zijne eigenaardige taal en bizonderen stijl; *c.* in den proloog (voorrede) en in den epiloog (narede) wordt niet van hem gesproken; *d.* de redenen van Elihu getuigen van grootere natuurkennis, dan bij Job en de vrienden aan den dag gekomen is; *e.* de woorden van Elihu worden door Job niet weerlegd of beantwoord.

Wij vinden echter, dat al deze argumenten, waarmede men de echtheid van dit deel van het boek Job tracht te bestrijden, al zeer weinig beteekenen. Ons dunkt, het is geheel naar den eisch, dat Elihu met nieuwe denkbeelden voor den dag komt; dat hij zijne eigen taal spreekt, en dat hij niet door Job wordt beantwoord. Daarbij, in niet één handschrift ontbreken de redenen van Elihu. Ook dat kan dus geen reden zijn, om ze als een toevoegsel uit lateren tijd te beschouwen. [1]) 't Is waar, dat in proloog en epiloog niet van Elihu wordt gesproken, maar dat is ook nergens voor noodig. 't Is zelfs eene der schoonheden van het Boek Job, dat de man, die den overgang vormt tot de ontknooping van het probleem, niet van te voren genoemd wordt; dat hij geheel onverwacht in dit drama optreedt, om een waarlijk niet onverdienstelijke rol te vervullen. Vier redevoeringen zijn er door Elihu gehouden, en het is

[1]) Godet, t. p. p. 211.

mede door zijne woorden geweest, dat Job toebereid en geschikt gemaakt werd voor de verschijning Gods, waarop hij reeds zoo lang had gehoopt. Elihu was voor Job een Johannes de dooper, een wegbereider des Heeren.

Met een kort voorbericht op Elihu's redenen (proza met dichtelijke accentuatie) [1]) vangt dit hoofdstuk aan, terwijl deze eerste redevoering van Elihu twee hoofdstukken omvat. Verdeeling: hfdst. 32:1—6; 6—22; hfdst. 33:1—12; 13—30; 31—33.

Vers 1—5.

Toen hielden die drie mannen op van Job te antwoorden, dewijl hij in zijne oogen rechtvaardig was. Zoo ontstak de toorn van Elihu, den zoon van Barácheël, den Buziet, van het geslacht van Ram. Tegen Job werd zijn toorn ontstoken, omdat hij zijne ziele meer rechtvaardigde dan God. Zijn toorn ontstak ook tegen zijne drie vrienden, omdat zij, geen antwoord vindende, nochtans Job verdoemden. Doch Elihu had gewacht op Job in het spreken, omdat zij ouder van dagen waren dan hij. Als dan Elihu zag, dat er geen antwoord was in den mond van die drie mannen, ontstak zijn toorn.

De naam Elihu beteekent: mijn God is Hij. Zijn vader heette Baracheël, d. w. z. prijs God. Beide namen wijzen heen naar den vóór-Israëlietischen tijd, daar zij niet met den Jehova- maar met den Elohim-naam zijn samengesteld. Buz is in Gen. 22:21 een broeder van Uz (de landstreek, waarin Job woonde.) Het geslacht Ram wordt ook Aram genoemd in de Heilige Schrift. Uz en Buz worden in Gen. 22:21 als ooms van Aram voorgesteld. Van Elihu wordt eenigszins uitvoeriger bericht gedaan dan van de drie vrienden. Ook zijn vader en zijn geslacht worden genoemd. Hij schijnt nog al een man van beteekenis geweest te zijn. Elihu was er getuige van geweest, hoe in den strijd met zijne vrienden aan Job het laatste woord was gebleven. Toch kon hij zich met het gesprokene in 't geheel niet vereenigen. Tegen Job werd zijn toorn gaande, omdat hij zich zelven rechtvaardigde ten koste van Gods rechtvaardigheid. Tegen de vrienden ontstak zijn toorn, omdat zij op onvoldoende gronden Job veroordeelden. Zij beweerden wel veel, zij kwamen wel met groote woorden tegen Job op, maar zij be-

[1]) Delitzsch, t. p. S. 425.

wezen zoo weinig, zij bewezen welbeschouwd niets. Reeds lang hadden hem de woorden op de tong gelegen, maar uit bescheidenheid, omdat hij de jongste was, had hij tot nu toe gezwegen. Daar echter Job zijn laatste woord gezegd had, en de vrienden geen antwoord meer hadden, achtte hij den tijd gekomen, om zich in den strijd te mengen. Elihu's spreken geschiedde uit liefde tot de waarheid, en uit ijver voor Gods eere. „Tegen alle kwaad voornamelijk als het de eere van God betreft, te ijveren, is niet onredelijk en onbillijk; maar men moet wel toezien, dat deze heilige drift niet door een vreemd vuur van vleeschelijke driften vermengd worde en besmet. Efez. 4:26". [1])

Vers 6—10.

Hierom antwoordde Elihu, de zoon van Barácheël, den Búziet, en zeide: Ik ben minder van dagen, maar gijlieden zijt stokouden; daarom heb ik geschroomd en gevreesd ulieden mijn gevoelen te vertoonen. Ik zeide: Laat de dagen spreken, en de veelheid der jaren wijsheid te kennen geven. Zekerlijk de Geest, die in den mensch is, en de inblazing des Almachtigen maakt henlieden verstandig. De grooten zijn niet wijs; en de ouden verstaan het recht [*niet*]. Daarom zeg ik: hoor naar mij; ik zal mijn gevoelen ook vertoonen.

Wat ons reeds in de inleiding gezegd is, wordt hier ook nog door Elihu uitgesproken. Eerbied voor den ouderdom heeft hem tot nu toe bescheidenlijk doen zwijgen. De bescheidenheid is eene schoone deugd, welke in het bizonder aan jonge lieden wel betaamt. Fil. 4:5, Elihu geeft hun hierin een goed voorbeeld. Voorts leefde bij hem de gedachte, dat de ouden het beter weten dan de jongen, aangezien zij rijker in ervaringen zijn. Daarin echter is hij bedrogen uitgekomen. Het is hem gebleken, dat niet de veelheid der jaren wijsheid geeft aan den mensch, maar dat het de Heilige Geest is, door Wien hij tot verstandigheid komt. „De Geest Gods is het principe van alle gaven en krachten, van verstand en wijsheid". [2]) Uit dien Geest hoopt Elihu te spreken, strijdend voor de eere Gods. De ouden en de hoogbejaarden hebben hem in hunne redeneeringen bitterlijk teleurgesteld, en daarom verzoekt hij hen naar hem te luisteren, als hij zijn gevoelen, zijne meening, zijne beschouwing te kennen geven zal.

---

[1]) Henry en Starcke, Job. II 310.
[2]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek. II p. 230.

Vers 11—14.

Ziet, ik heb gewacht op ulieder woorden; ik heb het oor gewend tot ulieder aanmerkingen, totdat gij reden uitgezocht hadt. Als ik nu acht op u gegeven heb, ziet, er is niemand, die Job overreedde, die uit ulieden zijne reden beantwoordde; Opdat gij niet zegt: Wij hebben de wijsheid gevonden: God heeft hem nedergestooten, geen mensch. Nu heeft hij tegen mij geene woorden gericht, en met ulieder woorden zal ik hem niet beantwoorden.

Elihu toont in deze verzen nader aan, waarom de redenen der drie vrienden hem zoozeer hebben teleurgesteld. Hij had er op gerekend, dat zij spreuken der wijsheid zouden voortbrengen, en dat zij de redenen van Job zouden beproeven, of deze den toets konden doorstaan.

Doch hoe nauwlettend hij ook geluisterd heeft, nimmer is hem gebleken, dat de vrienden de stellingen van Job hebben beantwoord, en overreed heeft hem niet één. En nu moeten zij niet gaan zeggen: Job is ook zoo wijs; zijn sofismen zijn van dien aard, dat alleen God hem tot zwijgen kan brengen. Dat toch is de bedoeling van vs 13. Want dan zal Elihu eens het tegendeel aantoonen; heeft Job geene woorden tegen hem gesproken, als tegen de vrienden, hij zal toch niet op de wijze der vrienden hem wederleggen en tegen hem strijden. Nieuwe dingen zullen door hem te berde worden gebracht, om het geschil op eene betere wijze ten einde te brengen.

Vers 15—17.

Zij zijn ontzet, zij antwoorden niet meer; zij hebben de woorden van zich verzet. Ik heb dan gewacht, maar zij spreken niet; want zij staan stil; zij antwoorden niet meer. Ik zal mijn deel ook antwoorden; ik zal mijn gevoelen ook vertoonen.

Volgens sommige Schriftverklaarders wendt Elihu zich hier van de vrienden af, en richt hij tot Job het woord; volgens anderen hebben wij hier een soort van overluide meditatie. De laatstgenoemde opvatting schijnt ons de beste toe. Het is, alsof Elihu het nog niet met zich zelven eens is, wat hij zal doen. De drie vrienden zijn door Job in het nauw gebracht; zij hebben niets meer te zeggen. Zal Elihu nu wachten met spreken, omdat aan de vrienden de woorden ontvloden zijn? Volstrekt niet, zegt hij

tot zichzelven, allereerst is hun zwijgen voor hem eene drangreden, om tot spreken over te gaan.

Vers 18—22.

Want ik ben der woorden vol; de geest mijns buiks benauwt mij. Zie, mijn buik is als de wijn, [*die*] niet geopend is; gelijk nieuwe lederen zakken zoude hij bersten. Ik zal spreken, opdat ik voor mij lucht krijge; ik zal mijne lippen openen, en zal antwoorden. Och, dat ik niemands aangezicht aanneme, en tot den mensch geene bijnamen gebruike! Want ik weet geene bijnamen te gebruiken; in kort zoude mijn Maker mij wegnemen.

Elihu noemt hier de tweede drangreden, die hem tot spreken brengt. Zijn gemoed is zoo vol; de geest in zijn binnenste beklemt hem. Een vuur is ontbrand in zijne overdenking. Ps. 39 : 4. Zijn hart is als de wijn, die in den lederen zak besloten blijft, en daardoor in gisting komt. Hij moet spreken, om lucht te krijgen, om niet te bersten. Elihu zal daarbij er voor zorgen, dat hij niet partijdig wordt in zijn spreken, hij zal geen bijnamen gebruiken, d. w. z. hij zal niemand vleien. Dat is een kunst, die hij gelukkig niet verstaat; die hij ook niet wil verstaan, uit vreeze voor Gods oordeelen, of uit vreeze daarvoor, dat zijn Maker hem dan „als niets zoude achten" [1]).

Zooals men merkt, heel dit hoofdstuk is niet anders dan eene inleiding op wat Elihu aan Job en de vrienden te zeggen heeft. Dat hij wel wat breedsprakig is in zijne redeneering, kan zeker niet worden ontkend. Wij moeten echter niet vergeten dat dit eene eigenaardigheid is van de Oostersche welsprekendheid. Daarbij, Elihu is geheel en al onder den indruk van het werk, dat hij verrichten zal. Hij gevoelt zich door den Heiligen Geest gedrongen, om, tot onderwijzing en vertroosting van anderen, openlijk uit te spreken, wat de Heere hem uit genade heeft doen ondervinden, en wat hij als hooge, Goddelijke wijsheid beschouwt. Vandaar zulk eene lange inleiding.

[1]) Schultens, Lib. Job, II 899.

HOOFDSTUK XXXIII.

Vervolg van Elihu's eerste rede.

Vers 1—3.

En gewisselijk, o Job, hoor toch mijne reden, en neem alle mijne woorden ter oore. Zie nu, ik heb mijnen mond opengedaan; mijn tong spreekt onder mijn gehemelte. Mijne reden zullen de oprechtigheid mijns harten, en de wetenschap mijner lippen, wat zuiver is, uitspreken.

Elihu noemt Job bij zijn naam, waar hij hem toespreekt. Dat is eene eigenaardigheid in zijne redenen. Hij vraagt van Job een aandachtig gehoor, opdat het onpartijdige van zijn spreken hem recht duidelijk moge worden. En waar Elihu zijn mond reeds geopend heeft, en hem de woorden al op de tong liggen, daar geeft hij Job vooraf nog de verzekering, dat zijne woorden waar en oprecht zullen zijn. Er is inderdaad iets plechtigs in de breedsprakigheid, waarmee Elihu dit hoofdstuk aanvangt.

Vers 4—7.

De Geest Gods heeft mij gemaakt, en de adem des Almachtigen heeft mij levend gemaakt. Zoo gij kunt, antwoord mij; schik u voor mijn aangezicht, stel u. Zie, ik ben Godes, gelijk gij; uit het leem ben ik ook afgesneden. Zie, mijne verschrikking zal u niet beroeren, en mijne hand zal over u niet zwaar zijn.

Elihu toont in deze verzen, dat hij goed bekend is met de scheppingsgeschiedenis van den mensch, al was er in zijne dagen nog geen beschreven Woord van God. Uit het stof is ons lichaam geformeerd, doch God heeft in onze neusgaten geblazen een adem des levens, en zoo zijn wij geworden tot eene levende ziel. Hierin is zelfs een bizonder werk des Heiligen Geestes gelegen. Wat

Elihu is als mensch, als menschelijke persoonlijkheid, zegt hij, dat is hij door den Heiligen Geest. [1]) Elihu heeft dus beide met Job gemeen: zijn geestelijk en zijn stoffelijk bestaan. Wat dat aangaat, behoeft Job voor hem niet te vreezen, gelijk hij voor eene verschijning Gods zou moeten vreezen. De partijen zijn hier gelijk, en beide zijn voor God gelijk. Kan Job Elihu niet beantwoorden, dan heeft hij den strijd verloren. En zoo verbindt Elihu op treffende wijze zijne rede aan wat door Job is gezegd geworden.

„Job heeft er zich herhaalde malen over beklaagd, (vgl. hfdst. 9:34; 13:24) dat hij zijn recht aan den Almachtige niet kon voorstellen, omdat hij voor dezen, al ware het mogelijk Zijn aangezicht te zien, als een zwak sterveling zou moeten verstommen. In Elihu heeft hij nu een mensch tegenover zich, gelijk hij zelf is, niets verhindert hem zich te verantwoorden tegen de voorstelling, die zonder haat uitgesproken is". [2])

Vers 8—12.

Zeker, gij hebt gezegd voor mijne ooren, en ik heb de stemme der woorden gehoord: Ik ben rein, zonder overtreding; ik ben zuiver, en heb geene misdaad; Zie, Hij vindt oorzaken tegen mij; Hij houdt mij voor zijnen vijand; Hij legt mijne voeten in den stok; Hij neemt alle mijne paden waar. Zie, hierin zijt gij niet rechtvaardig, antwoord ik u; want God is meerder dan een mensch.

Elihu gaat voorts op de zaak in kwestie nader in. Hij grijpt de beweringen van Job aan, om ze te wederleggen. Wat ten deele woordelijk, ten deele zakelijk, door Job gezegd is in hoofdst. 9:21; 10:7; 12:4; 13:18; 16:17; 23:10; 27:5 en v.v., wordt door Elihu herhaald, om duidelijk te maken, dat Job God van onrechtvaardigheid heeft beschuldigd, om zich zelven te rechtvaardigen. Daarin nu, Elihu spreekt het onomwonden uit, daarin heeft Job verkeerd gehandeld, om de doodeenvoudige reden, dat de mensch veel te klein is, om over het doen van den grooten God een oordeel uit te brengen. Zooals men merkt, Elihu bestrijdt hier de zonde van Job, waaraan hij zich onder zijn lijden, door zijne taal heeft schuldig gemaakt. [3])

Vers 13—18.

Waarom hebt gij tegen Hem getwist? Want Hij antwoordt niet van alle zijne daden. Maar God

[1]) Dr. A. Kuyper, Her Werk van den Heiligen Geest. I 42.
[2]) Schlottman.
[3]) Wolf, t. p. p. 167.

spreekt eens of tweemaal; doch men let niet daarop. In den droom, [*door*] het gezicht des nachts, als eene diepe slaap op de lieden valt, in de sluimering op het leger: Dan openbaart Hij het voor het oor der lieden, en Hij verzegelt hunne kastijding; Opdat Hij den mensch afwende [*van zijn*] werk, en van den man de hoovaardij verberge; Dat Hij zijne ziele van het verderf afhoude; en zijn leven, dat het door het zwaard niet doorga.

Meer dan eens had Job getwist tegen God, waar hij God ter verantwoording riep over Diens handelingen, en waar hij God van despotische willekeur beschuldigde, wijl Hij Job onschuldig in zoo groote ellende had gebracht. Dat had Job volgens Elihu's beschouwing niet moeten doen. Op al zulk spreken tegen Hem geeft God geen antwoord. Zeker, Hij spreekt wel tot de menschen, doch op gansch andere manier dan Job zulks begeerde, n.l. in droomen en in gezichten. Meer dan ééne wijze van openbaring staat God dus ten dienste, jammer maar, en hierbij denkt Elihu ook aan Job, jammer maar, dat vele menschen niet letten op Zijne woorden. Het is in die nachtgezichten, dat God op Zijne vermaningen en waarschuwingen het zegel drukt, dat Hij de waarachtigheid er van betuigt (Joh. 6:27). En wat is het doel van de openbaringen Gods? Niet maar, om, zooals Eliphaz gezegd heeft, den mensch zijne nietigheid en zondigheid te doen gevoelen, maar om den mensch van de zonde, bizonderlijk van de zonde van hoogmoed, te weêrhouden en om hem voor het verderf te bewaren. Voor de kennis van de openbaringswijze en van den openbaringsinhoud, in den tijd van het onbeschreven Woord, is dit gedeelte van Elihu's redevoering niet van belang ontbloot. [1])

Vers 19—22.

Ook wordt hij gestraft met smart op zijn leger, en de sterke menigte zijner beenderen; Zoodat zijn leven het brood zelf verfoeit, en zijne ziele de begeerlijke spijze; Dat zijn vleesch verdwijnt uit het gezicht, en zijne beenderen, [*die*] niet gezien werden, uitsteken; En zijne ziel nadert ten verderve, en zijn leven tot de dingen, die dooden.

[1]) Zie Dr. A. Kuyper, Encyclopaedie, II 436–443.

Van vs. 19*b* bestaan twee lezingen: „terwijl de menigte zijner beenderen nog krachtig is" (keri) of: „en met het rusteloos woelen zijner beenderen." (kethib). Het parallellisme geeft aan de laatste lezing de voorkeur.

Ook in kastijdingen, in ziekten en plagen geeft God onderwijzingen aan den mensch. Ziet ge, als hij dan op het krankbed neêrligt, rusteloos woelend nacht en dag, zoodat alle spijze, die hij toch noodig heeft voor zijn bestaan, hem tegenstaat, zoodat zijn vleesch wegteert en de magere knokels gezien worden, en hij komt tot de poorte des doods, ook dan heeft God iets aan den mensch te zeggen. Want dergelijke bezoekingen, wil Elihu zeggen, behoeven nog niet als straffen op de zonde worden beschouwd; het kunnen ook reddingsmiddelen zijn, gelijk hij in het vervolg ons leert. „Smert en pijn is eene vrucht van de zonde, maar door Gods genade, kan de lichamelijke smert dikwijls tot een middel verstrekken, om het beste voor onze ziel te bewerken" [1]). Het is hier reeds, dat het hoofdzakelijke onderscheid tusschen Elihu en de drie vrienden aan den dag komt. Zij hebben het geval van Job altijd uit een juridisch oogpunt beschouwd; de zienswijze van Elihu daarentegen is van ethischen en medischen aard.

Vers 23 en 24.

Is er dan bij hem een gezant, een uitlegger, één uit duizend, om den mensch zijnen rechten plicht te verkondigen; Zoo zal Hij hem genadig zijn, en zeggen: Verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale, Ik heb verzoening gevonden.

Zelfs van voor de poorten des doods, hoe moedgevend voor Job, kan de mensch, de zondaar nog tot verlossing worden gebracht. Doch dat kan hij zelf niet bewerken, daartoe is een gezant, een middelaar Gods van noode, de Man uit duizend (Pred. 7:28,) om als profeet aan den mensch den rechten weg te wijzen, en om plaatsvervangend (priesterlijk) voor hem op te treden. In dat geval zal God den ellendige genadig zijn, het zoenoffer aannemen en hem van het verderf bevrijden.

Welk eene heerlijke, bijna zouden wij zeggen Nieuw-Testamentische voorstelling geeft Elihu in deze woorden van den weg der verlossing. De engel als Middelaar is immers niemand anders dan de Engels des Verbonds, de Malak Ihvh, de Angelus increatus, [2]) de gezant van Jehova, de ongeschapen Engel, van Wien zoo dikwijls in het Oude Verbond gesproken wordt, en die later als de Zoon van God in het vleesch is verschenen, om den losprijs voor Zijn

[1]) Henry en Starcke, Job, II p. 342.
[2]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek, II 230 en II 450.

volk te betalen, en om hen uit alle geweld des doods te verlossen. Als Hij het voor ons opneemt, dan neemt God altijd Zijn aangezicht aan; wij zijn met God verzoenden op grond van Zijne voldoening, en kunnen in 't verderf niet nederdalen. Integendeel, alle lijden en ellende, die ons overkomt, doelt op ons heil en op onze zaligheid, en de kastijding werkt eene vreedzame vrucht der gerechtigheid, aangezien wij er door geoefend worden. Ziedaar dan ook den hoofdinhoud van het Evangelie der genade, waarvan onze Heere Jezus het begin, midden en einde is. God heeft ons met Zichzelven verzoend door Jezus Christus, en heeft ons de bediening der verzoening gegeven. [1])

Vers 25—28.

Zijn vleesch zal frisscher worden, dan het was in de jeugd; hij zal tot de dagen zijner jonkheid wederkeeren. Hij zal tot God ernstelijk bidden, die in hem een welbehagen nemen zal, en zijn aangezicht met gejuich aanzien; want Hij zal den mensch zijne gerechtigheid wedergeven. Hij zal de menschen aanschouwen, en zeggen: Ik heb gezondigd, en het recht verkeerd, hetwelk mij niet heeft gebaat; [*Maar God*] heeft mijne ziele verlost, dat zij niet voere in het verderf, zoodat mijn leven het licht aanziet.

Wie zoo door den Middelaar met God in verzoende betrekking is gekomen, ondervindt daarvan ook de zegenrijke gevolgen. De krankheid verdwijnt, jeugdige levenskracht keert bij hem terug. Niet alleen komt hij naar het lichaam tot genezing, ook naar de ziel keert hij tot den vroegeren toestand, waarin hij met God leefde als zijn vriend, terug. God verbergt Zijn gelaat niet langer voor hem, maar doet hem deelen in de vriendelijke stralen van Zijn aangezicht, en geeft hem op nieuw het bewustzijn van een door God gerechtvaardigde te zijn. Hoe zou zulk een verloste kunnen zwijgen van de barmhartigheid, die aan hem is geschied? Ten aanhoore van velen ruischt zijn lied, [2]) waarin hij zijne zonde belijdt, maar ook van verlossing gewaagt, om God te eeren voor den rijkdom Zijner genade. Het is dan bij hem: „Ik had gezondigd en het recht verkeerd, hetwelk mij niet is vergolden geworden". (vers 27.)

---

[1]) Calvijn, Sermons sur Job, p. 646*b*.
[2]) Zie Schultens, t. p. II p. 924.

Vers 29—33.

Zie, dit alles werkt God twee [*of*] drie maal met eenen man; Opdat hij zijne ziele afkeere van het verderf, en hij verlicht worde met het licht der levenden. Merk op, o Job, hoor naar mij; zwijg, en ik zal spreken. Zoo er reden zijn, antwoord mij; spreek, want ik heb lust u te rechtvaardigen. Zoo niet, hoor naar mij; zwijg, en ik zal u wijsheid leeren.

Nadat Elihu alzoo in het licht gesteld heeft, op welke wijze God menigmaal werkzaam is aan de zedelijke verbetering en terechtbrenging van den mensch, voegt hij er aan toe, dat God niet vaker dan twee of driemaal met denzelfden mensch dezen weg behandelt. „Dit twee of drie maal komt hier zeer ter snede voor; Job kon hieruit gemakkelijk begrijpen, dat God geen vreemde wegen met hem insloeg." [1]) Baat echter de onderwijzing en de bezoeking niet, dan trekt God Zijne hand terug. Dit moet Job in zijne omstandigheid wel bedenken. Heeft hij iets in te brengen tegen het gezegde van Elihu, met liefde zal hij hem aanhooren, en het zal hem aangenaam zijn, als hij Job gelijk geven kan. Heeft Job echter niets te zeggen, dan zal Elihu voortgaan met spreken, om langs dien weg ware wijsheid aan Job te verkondigen.

De eerste rede van Elihu eindigt hier. Zij is gansch verschillend beoordeeld geworden. Velen hebben in 't geheel niets goeds in deze redevoering kunnen vinden. De één heeft Elihu een eigenwijzen profeet, de andere heeft hem een type van heidensche wijsheid, de derde heeft hem een geïnspireerde van den satan genoemd. De Talmud zegt, dat Elihu niemand anders dan Bileam is geweest. Wij scharen ons echter, gelijk reeds gebleken is, aan de zijde van hen, die waardeerend over Elihu hebben gedacht en gesproken. Wel is er iets langdradigs in zijne redevoeringen, wel is zijn spreken ietwat opgeschroefd, maar toch valt er ook veel goeds van zijn optreden te zeggen. Elihu spreekt woorden uit, waarmeê elk kind van God op den lijdensweg groote winste kan doen. Elihu toont aan, dat een door God begenadigde wel zwaar bezocht worden kan, hetzij tot bewaring van zijn geloof, hetzij tot ontdekking en afsterving van verborgene zonden.

't Is waar, Job geeft geen bescheid op de redevoering van Elihu, doch dat is niet, wijl hij haar veracht, maar omdat hij de betrekkelijke waarheid er van erkent, en van de goede bedoeling van Elihu overtuigd is. Elihu zocht in elk geval eene oplossing van

[1]) Schultens, Lib. Job. II 927.

het probleem, op verre na niet zoo krenkend voor Job als die, welke door de vrienden was aangegeven. Zijn spreken, 't is terecht door DELITZSCH [1]) opgemerkt, wijst ons heen naar wat in 1 Cor. 11:32 gezegd wordt: „Maar als wij geoordeeld worden, zoo worden wij van den Heere getuchtigd, opdat wij met de wereld niet zouden veroordeeld worden."

[1]) t. p. S. 449.

HOOFDSTUK XXXIV.

Elihu's tweede redevoering.

Aangezien Job niet antwoordt op het spreken van Elihu, neemt deze na eene korte pauze andermaal het woord. Job heeft zooveel gezegd in zijne redevoeringen, dat het Elihu niet aan stof ontbreekt, om met spreken door te gaan. Het is voornamelijk als verdediger van de rechtvaardigheid Gods, dat Elihu in deze tweede verhandeling zich kennen doet. Tal van bewijzen en gronden brengt hij bij, om deze heerlijke eigenschap Gods te handhaven, en om de noodzakelijkheid van het geloof aan deze deugd Gods in het licht te stellen. Verdeeling: vs 1—11; 12—15; 16—20; 21—28; 29—32; 33—37.

Vers 1—6.

Voorts antwoordde Elihu en zeide: Hoort, gij wijzen, mijne woorden, en gij verstandigen, neigt de ooren naar mij. Want het oor proeft de woorden, gelijk het gehemelte de spijze smaakt. Laat ons kiezen voor ons wat recht is; laat ons kennen onder ons wat goed is. Want Job heeft gezegd: Ik ben rechtvaardig, en God heeft mijn recht weggenomen; Ik moet liegen in mijn recht; mijn pijl is smartelijk zonder overtreding.

De aanspraak in vers 2 geeft den indruk, dat onderscheidene personen getuigen waren van het debat tusschen Job en de vrienden, alsmede van hetgeen Elihu te berde bracht. Zij worden genoemd wijzen en verstandigen, die moeten beoordeelen, of de woorden van Elihu proefhoudende zijn. Tevens worden zij opgewekt, om zonder aanzien des persoons te oordeelen, alleen vragende, wat goed en recht is, gelijk ook Elihu naar dezen maatstaf werkzaam wil zijn. En dan gaat Elihu heen, en hij noemt het onderwerp, waarover nu door hem gehandeld zal worden.

Hij zal kritiek uitbrengen over de woorden van Job. Zich zelven rechtvaardigende, heeft Job God van onrechtvaardigheid beschul-

digd. God heeft, volgens Jobs bewering, zijn recht weggenomen, d. w. z. hem het aanzien van een schuldige gegeven. Of hij al zijne onschuld betuigt, het baat hem niet; omdat hij in de ellende is, omdat hij door de pijlen Gods doodelijk getroffen is, daarom houdt men hem voor eenen leugenaar. (vs 6.) Door zoo te spreken heeft Job, naar de beschouwing van Elihu, grootelijks tegen God gezondigd.

Vers 7—9.

Wat man is er, gelijk Job? Hij drinkt de bespotting in als water; En gaat over weg in gezelschap met de werkers der ongerechtigheid, en wandelt met goddelooze lieden? Want hij heeft gezegd: Het baat een man niet, als hij welbehagen heeft aan God.

Ook in deze verzen wijst Elihu nog op wat door Job gezegd en gedaan is, en waartegen hij zijne woorden richten zal. Godslasterlijk is het optreden van Job geweest; hij heeft de zonde ingedronken als water; hij heeft gemeene zaak gemaakt met de goddelooze lieden. Immers hij heeft gezegd, dat het vruchteloos is God te dienen, en dat het vriendschappelijk verkeer met God vergeefsch is. Job heeft deze uitdrukking wel niet letterlijk gedaan, maar wat hij zeide kwam toch daarop neêr. Zie hfdst. IX: 22. En dat is niet waar, wil Elihu zeggen. In het onderhouden van Gods geboden, is altijd groote loon gelegen.

Vers 10—12.

Daarom, gij lieden van verstand, hoort naar mij: verre zij God van goddeloosheid, en de Almachtige van onrecht. Want [*naar*] het werk des menschen vergeldt Hij hem, en naar eens ieders weg doet Hij het hem vinden. Ook waarlijk God handelt niet goddelooslijk, en de Almachtige verkeert het recht niet.

Hier vangt Elihu aan met Jobs woorden en beschouwingen te wederleggen. En wat hij zegt, het moet door mannen van verstand als waarheid worden erkend.

Wat Job ook bijbrengen moge, om God van onrechtvaardigheid te beschuldigen, Elihu handhaaft de stelling: God is rechtvaardig. Hij vergeldt een iegelijk naar zijne werken, en het recht verdraaien doet Hij nimmer en nooit. Niet alleen straft God de goddeloozen, maar Hij kroont ook de vromen met de blijken van zijn welgevallen [1]). Beide positief en negatief is God verre van alle onrecht.

[1]) Wolf, t. p. p. 170.

Vers 13—15.

Wie heeft Hem gesteld over de aarde? En wie heeft de gansche wereld geschikt? Indien Hij zijn hart tegen hem zette, zijnen geest en zijnen adem zoude Hij tot zich vergaderen; Alle vleesch zoude tegelijk den geest geven, en de mensch zoude tot stof wederkeeren.

In deze verzen geeft Elihu een eerste bewijs ter verdediging van bovengenoemde stelling. Hij wijst op de schepping, als op Gods wettig eigendom, door Hem naar vrije keuze geformeerd en door Hem in goedheid onderhouden. Hij wil zeggen: alle onrechtvaardigheid komt voort uit zelfzucht; indien God nu zelfzuchtig ware, „indien Hij op Zichzelven alleen Zijn hart zette" (vs 14*a*), en alleen aan Zich zelven dacht, zoo konde Hij immers Zijne hand van de schepping terug trekken, en alle vleesch zoude vergaan. In eens gezegd: Gods liefde, die zich in al Zijne werken openbaart, is het bewijs van Zijne rechtvaardigheid. Gold hem-zelven slechts Zijn streven, Nam Hij geest en adem weêr; Al het schepsel liet 't leven, 't Menschdom zonk tot stof ter neêr! [1])

Vers 16—20.

Zoo er dan verstand [*bij u*] is, hoor dit; neig de ooren tot de stemme mijner woorden. Zoude hij ook, die het recht haat, [*den gewonde*] verbinden? En zoudt gij den zeer rechtvaardige verdoemen? Zoude men tot eenen koning zeggen: Gij Belial; tot de prinsen: gij goddeloozen? [*Hoe dan tot Dien*], die het aangezicht der vorsten niet aanneemt, en den rijke voor den arme niet kent? Want zij zijn allen zijner handen werk. In een oogenblik sterven zij; zelfs te middernacht wordt een volk geschud, dat het doorgaat; en de machtige wordt weggenomen zonder hand.

Na eene vernieuwde opwekking tot aandacht en verstandige overweging wordt ons het tweede bewijs gegeven van de stelling, dat God rechtvaardig is. Zonder recht is geen regeering mogelijk. „Zoude hij, die het recht haat, (de wereld) in banden houden?" (vs 17*a*) d. i. beheerschen? Als de gerechtigheid verkracht wordt, vergaat de wereld. God is de „zeer rechtvaardige," d. w. z. Hij is

[1]) J. J. L. Ten Kate.

de rechtvaardige en de machtige tegelijk; voor wat Hij wil — het recht — heeft Hij ook de macht. Hoeveel hooger dan alle koningen en vorsten staat niet de Heere God, bij Wien geen aanzien des persoons is, voor Wien armen en rijken, aanzienlijken en geringen gelijk zijn. Hem van onrechtvaardigheid te beschuldigen; tot Hem te zeggen: Gij zijt goddeloos! dat is nog veel erger dan een aardsch vorst beleedigen, [1]) dat is crimen laesae majestatis, dat is majesteitschennis in den hoogsten graad en brengt de verschrikkelijkste straf met zich mede. Want dat God rechtvaardig is, de wereldgeschiedenis bewijst het; in de oordeelen over vorsten en volken wordt het openbaar. Als door eene onzichtbare hand worden de mannen des gewelds vernield. Denk hierbij bizonderlijk aan de revoluties, waardoor zulke groote verwoestingen worden aangericht [2]).

Vers 21—23.

Want zijne oogen zijn op ieders wegen, en Hij ziet al zijne treden. Er is geene duisternisse, en er is geene schaduwe des doods, dat aldaar de werkers der ongerechtigheid zich verbergen mochten. Gewisselijk Hij legt den mensch niet te veel op, dat hij tegen God in het gericht zoude mogen treden.

Niet alleen Gods goedheid en Gods almacht, ook Zijne alwetendheid waarborgt ons Zijne rechtvaardigheid. Van willekeur, zooals Job gezegd heeft, kan bij Hem geen sprake zijn, wijl Hij met alle dingen bekend is. Geen duisternis, geen nacht, geen donkerheid van het graf, kan de boozen voor Zijn aangezicht verbergen, en het kost God ook volstrekt geen moeite, om ze voor Zijn rechterstoel te doen verschijnen. Zijne alwetendheid kan overal de vierschaar spannen. „Hij behoeft den mensch niet lang aan te staren, dat hij tot God trede in het gericht." (vs 23).

Vers 24—28.

Hij vermorzelt de geweldigen, dat men het niet doorzoeken kan, en stelt anderen in hunne plaats. Daarom [*dat*] Hij hunne werken kent, zoo keert Hij ze des nachts om, en zij worden verbrijzeld. Hij klopt ze te zamen als goddeloozen, in eene plaatse, [*waar*] aanschouwers zijn; Daarom dat zij van achter Hem afgeweken zijn, en geene zijner

[1]) Umbreit, Hiob t. p. S. 368.
[2]) Baethgen, t. p. S. 77.

wegen verstaan hebben; Opdat Hij op hem het geroep des armen brenge, en het geroep der ellendigen verhoore.

Krachtens Zijne alwetendheid kan God de goddeloozen straffen, zonder formeele gerichtshandelingen. Des nachts, d. i. plotseling, onvoorziens komt Hij met Zijne oordeelen tot hen, en Hij geeselt hen, zooals misdadigers het verdienen, ten aanzien van velen. Dit is hunne straf voor het vergeten van Gods wegen, waardoor zij de weeklachten der armen tot God hebben doen opgaan, die van Hem verhoord worden. „Men denke b. v. aan Hosea, den laatsten koning van Israël, aan Manasse en Zedekia, koningen van Juda, en vooral ook aan Haman, die wel geen koning, maar toch volgens Esther 3:1, door zijnen koning boven alle vorsten of landvoogden des rijks verheven was." [1])

Vers 29–32.

Als Hij stilt, wie zal dan beroeren? Als Hij het aangezichte verbergt, wie zal Hem dan aanschouwen, zoowel voor een volk, als voor eenen mensch alleen? Opdat de huichelachtige mensch niet [*meer*] regeere, [*en*] geene strikken des volks zijn. Zekerlijk, heeft hij tot God gezegd: Ik heb [*uwe straf*] verdragen, ik zal het niet verderven; Behalve [*wat*] ik zie, leer Gij mij; heb ik onrecht gewrocht, ik zal het niet meer doen?

God bekommert Zich niet om wat de menschen denken en zeggen. Hij heeft voor alles Zijn tijd. Hij gaat Zijn eigen weg, en verre boven het oordeel van menschen verheven, handhaaft Hij Zijne majesteit. Hij regeert in rechtvaardigheid over de enkele personen en over gansche volken, om de goddeloozen hunne macht te ontnemen, opdat zij niet door hun slecht voorbeeld tot een valstrik zijn voor velen. „Want is er wel één, die zegt tot God: ik heb mij verheven (*tegen U*), ik zal het niet (*meer*) verderven? Behalve (*wat*) ik zie, wijs Gij mij dat aan; heb ik onrecht gewrocht, ik zal het niet meer doen"? (vs. 31, 32) Elihu wil zeggen: Kwamen zij, n.l. de goddeloozen, nog voor God in de verootmoediging, het zou wat anders zijn. Doch geen hunner belijdt zijne misdaden, vraagt om ontdekkend licht, en belooft beterschap. — Ach, wil hij tevens zeggen, dat heeft Job ook niet gedaan! En daarom heeft hij nu rechtstreeks iets aan hem te vragen.

---

[1]) Wolf, t. p. p. 170.

Vers 33—37.

Zal het van u zijn, hoe Hij iets vergelden zal, dewijl gij [*Hem*] versmaadt? Zoudt gij dan verkiezen, en niet Ik? Wat weet gij dan? spreek. De lieden van verstand zullen met mij zeggen, en een wijs man zal naar mij hooren: [*Dat*] Job niet met wetenschap gesproken heeft, en zijne woorden niet met kloek verstand geweest zijn. Mijn Vader, laat Job beproefd worden tot het einde toe, om [*zijner*] antwoorden wille onder de ongerechtige lieden. Want tot zijne zonde zoude hij nog overtreding bijvoegen; hij zoude onder ons in de handen klappen; en hij zoude zijne reden vermenigvuldigen tegen God.

Elihu vraagt hier aan Job, hoe hij het toch wel hebben wil. Moet God dan naar zijn zin, naar zijn inzicht, vergelding doen onder de menschen? Immers, Job heeft aanmerking gemaakt op Gods wereldbestuur, hij heeft het doen Gods gelaakt (vs. 33*b*). Hij moet dan nu ook zeggen, hoe het wezen moet. Dat ligt niet op den weg van Elihu, die met Gods wijze van doen zeer wel tevreden is. „Zoodat gij te verkiezen hebt, en niet ik." (vs. 33*c*). Waar Job echter het woord niet neemt, stelt Elihu hem als een onverstandige ten toon, en hij is er van overtuigd, dat elke man van verstand het met hem eens wezen zal. Eilieve, Job moet dan ook maar tot het uiterste toe beproefd worden; hij verdient niet beter, omdat zijne antwoorden naar de wijze van booze lieden zijn, en omdat hij zonde op zonde stapelt, spottende in het midden der vrienden, en lasterlijk sprekende tegen God. Anderen vatten deze uitdrukking echter zoo op, dat Jobs woorden tot den einde toe, d. i. tot in den diepsten grond toe, beproefd moeten worden [1]).

En zoo eindigt deze tweede redevoering van Elihu, die in haar kern zeer veel goeds bevat, al had ook de vorm gematigder en liefelijker kunnen zijn. Allereerst acht hij het met het wezen Gods in strijd, dat Hij onrechtvaardig zou kunnen zijn, gelijk Job beweerd heeft. Ook Gods eigenschappen bevatten den waarborg in zich, dat God niet anders dan rechtvaardig kan zijn. Trouwens, onafhankelijk van menschelijke bemoeizucht en verheven boven menschelijke verwijten voert God den scepter over kleinen en grooten, over vorsten en volken, en niets kan de straffen Zijner gerechtigheid afwenden, dan ootmoedig berouw, met de bede om ontdekking van verborgen zonden.

[1]) Baetghen, t. p. S. 78.

Naar waarheid heeft men hierbij de opmerking gemaakt, dat Elihu toch anders de rechtvaardigheid Gods verdedigt, dan de vrienden dit hebben gedaan. Elihu gaat dieper dan zij, en dringt meer door tot den wortel der zaak [1]). Het is n.l. uit de idee der Godheid en uit Gods verhouding tot de wereld, dat Elihu de rechtvaardigheid Gods tracht te bewijzen, en dat hij sterk staat in dit betoog, kan niet met grond worden ontkend. Wat nog raadselachtig is in het Godsbestuur, laat hij liggen, aangezien de mensch te kortzichtig is, om alles te begrijpen, en vele dingen eerst na dezen zullen worden verstaan. „God moet rechtvaardig zijn," dat is welbeschouwd het groote thema van deze redevoering.

[1]) Delitzsch, t. p. S. 464.

HOOFDSTUK XXXV.

Elihu's derde rede.

Voor de derde maal neemt Elihu het woord. Het is eene korte rede, die hij nu houdt, en niet veel meer dan een toevoegsel tot de vorige redevoeringen. Immers zij bevat geen nieuwe grieven tegen Job, maar hervat de beschuldigingen van het vorige hoofdstuk. Men kan ze aldus verdeelen: vs 1—4; 5—8; 9—13; 14—16.

Vers 1—4.

Elihu antwoordde voorts en zeide: Houdt gij dit voor recht, [*dat*] gij gezegd hebt: Mijne gerechtigheid is meerder dan Gods? Want gij hebt gezegd: Wat zoude zij u baten? Wat meer voordeel zal ik [*daarmede* doen, dan met mijne zonde? Ik zal u antwoord geven, en uwen vrienden met u.

Niet wat Job woordelijk, maar wat hij zakelijk gezegd heeft wordt verder door Elihu in behandeling genomen. Job heeft zijne gerechtigheid boven die van God durven stellen. Want hij heeft beweerd, dat God geen onderscheid maakt tusschen gerechtigheid, en ongerechtigheid, en dat Hij de gerechtigheid onbeloond laat blijven. Hiertegen zal Elihu echter zijne stem verheffen, om Job tot beter inzicht te brengen en allen, die met hem dezelfde gevoelens zijn toegedaan. Aan zulke kettersche beschouwingen moet een einde komen.

Vers 5—8.

Bemerk den hemel en zie; en aanschouw de bovenste wolken, zij zijn hooger dan gij. Indien gij zondigt, wat bedrijft gij tegen Hem? Indien uwe overtredingen menigvuldig zijn, wat doet gij Hem? Indien gij rechtvaardig zijt, wat geeft gij Hem? Of wat ontvangt Hij uit uwe hand? Uwe

goddeloosheid zoude zijn tegen eenen man, gelijk gij zijt, en uwe gerechtigheid voor eens menschen kind.

Richt naar den hemel uw blik, zegt Elihu tot Job, om met hemelsche gedachten te worden vervuld aangaande Hem, Die boven de hemelen woont. Terecht wordt er in den Catechismus gezegd, dat wij van de hemelsche majesteit Gods niet aardsch mogen gedenken. Op Zijnen hoogen troon is God oneindig verre boven het woelen en drijven der menschen verheven. Onuitsprekelijke zaligheid, die door het zondigen of door het goeddoen van menschen verminderd noch vermeerderd wordt, is in dat oord der heerlijkheid onafgebroken zijn deel. De bate van den godsdienst, gelijk het nadeel der goddeloosheid, ligt altijd aan de zijde van den mensch. Dat is ook de bedoeling van vs. 8, hetwelk wij ook zóó kunnen lezen: „Een man, gelijk gij zijt, geldt uwe goddeloosheid, en u, het menschenkind, uwe gerechtigheid." Zooals men zich herinneren zal, zoowel door Job als door Eliphaz is reeds in denzelfden geest gesproken (hfdst. 7 : 20 en 21 : 2 en 3), doch in den mond van Elihu is de voorstelling dezer zake toch nieuw. Job heeft ze te berde gebracht, om daarmede eigen veronderstelde zonden te dekken. Eliphaz heeft uit deze waarheid de slotsom getrokken, dat Job, daar God niet uit eigenbelang loont of straft, aan verborgen zware misdaden moet schuldig staan. [1]) Elihu komt tot een gansch ander resultaat. Het goede, wil hij zeggen, brengt zijn loon, en het kwade zijne straf in zich zelf met zich mede. Wat er door den mensch wordt gezaaid, dat wordt ook rechtstreeks door hem gemaaid. In de werken zit al de vrucht.

Vers 9—13.

Vanwege [*hunne*] grootheid doen zij de onderdrukten roepen; zij schreeuwen vanwege den arm der grooten. Maar niemand zegt: Waar is God, mijn Maker, die de psalmen geeft in den nacht? Die ons geleerder maakt dan de beesten der aarde, en ons wijzer maakt dan het gevogelte des hemels. Daar roepen zij; maar Hij antwoordt niet, vanwege den hoogmoed der boozen. Gewisselijk zal God de ijdelheid niet verhooren, en de Almachtige zal die niet aanschouwen.

Job heeft gezegd, (hfdst. XXIV : 12,) dat de boosheid dikwijls heerscht, en alle klagen bij God vergeefsch is. Elihu zoekt dit ver-

[1]) Wolf, t. p. p. 172.

schijnsel daaruit te verklaren, dat men niet op de rechte wijze, in waarachtige vroomheid des harten, tot God klaagt. „Vanwege de veelheid der verdrukkingen klaagt men; men roept om hulp vanwege den arm der geweldigen" (vs 9). De nood doet velen bidden, niet de behoefte aan God. 't Is daarbij zoo vaak een klagen en een morren, zonder dat men ernstig en ootmoedig om hulpe en uitredding vraagt en bidt. En dat is toch zoo noodig, gelijk God het ook zoo waardig is, Hij, onze Maker, onze Schepper, onze Weldoener, Die het licht doet schijnen in de duisternis, Die op verrassende wijze uitreddingen geeft, Die zoo menigmaal psalmen geeft in den nacht (Hand. 16 : 25,) Die ons zelfs leering en onderwijzing geeft door het gedierte der aarde en door de vogelen des hemels.

En natuurlijk, als men niet op de rechte wijze tot God komt, dan hoort God ook niet naar het roepen der menschen. De oorzaak ligt bij hen zelven, in hunnen zondigen overmoed. Want God luistert niet naar ijdele gebeden, naar schijngebeden; Hij let op waarheid in het binnenste.

Vers 14—16.

Dat gij ook gezegd hebt: Gij zult Hem niet aanschouwen; er is [*nochtans*] gericht voor zijn aangezicht; wacht gij dan op Hem. Maar nu, dewijl het niets is, dat zijn toorn [*Job*] bezocht heeft, en hij [*Hem*] niet zeer in overvloed doorkend heeft; Zoo heeft Job in ijdelheid zijnen mond geopend, [*en*] zonder wetenschap woorden vermenigvuldigd.

Deze laatste verzen bevatten de toepassing van het gesprokene op Job. Job heeft met zoovele woorden gezegd, dat hij van God geen hulp heeft te wachten. God verbergt Zich voor hem; hij aanschouwt Hem niet (hfdst. XXIII : 8.) Toch mag hij er zich van verzekerd houden, dat God te Zijner tijd richten zal. Zijn plicht is God te verbeiden. Al straft Hij de misdaad ook niet terstond, God is er toch goed mede bekend, en het is dwaas daarmede geen rekening te houden. „En nu, daar Zijn toorn nog niet gestraft heeft, zoude Hij daarom van de misdaad geen volledige kennis hebben?" (vs 15). Zoo vraagt Elihu aan Job, aangezien Job gesproken heeft, alsof dat niet het geval ware. Door zoo te spreken echter heeft Job dwaselijk gehandeld. En ziedaar de slotsom, waarmede deze redevoering eindigt.

Het is een zeer diepzinnig stuk, dat Elihu in deze verhandeling nader bespreekt. Is God verplicht het goede te loonen? Op deze vraag geeft Elihu een ontkennend antwoord. En daarin heeft hij volkomen gelijk. God is nooit de schuldenaar van den mensch, en

dat er in het Werkverbond van verdienste kon worden gesproken, het was in den diepsten grond vrucht van genade. Maar daarom mogen ook de vromen, die toch alles verbeurd hebben, niet over God klagen, als hadden zij alles van Hem te eischen. Waar zij in oprechtheid tot God komen, zal Hij te Zijner tijd uitredding geven. De hoogste wijsheid van den mensch in dien toestand bestaat daarin, dat hij zwijgt en den Heere verbeidt.

Ook op deze rede zweeg Job. Hij mocht er den rechten troost niet in vinden, zij heeft toch eene heilzame uitwerking op hem gehad. Met de vraag, of zijn bidden niet te veel een klagen tegen God, of het wel van den rechten aard geweest was, kon hij tot zich zelven inkeeren; en indien hij het gedaan heeft, dan is deze overdenking zeker niet onvruchtbaar voor hem geweest.

HOOFDSTUK XXXVI.

Elihu's vierde rede.

Nog éénmaal neemt Elihu het woord, waar hij ziet, dat Job in stilzwijgen volhardt. Het onderwerp, dat al de vrienden, en op zijn beurt ook Job behandeld heeft, wil ook Elihu niet onbesproken laten. Ook hij geeft nog eene beschrijving van de grootheid en de heerlijkheid Gods in verband met de raadselen van het menschelijk leven, in verband met het lijden der vromen. Heeft hij gezegd, hoe God handelt met goddelooze verdrukkers (hfdst. 34 : 18 enz.) alsook met verdrukten, die Hem niet kennen (hfdst. 35 : 9 enz.), nu zal hij verder Gods handelwijze en doel ten aanzien van verdrukte vromen voorstellen, om in verband hiermede den lijder te waarschuwen en te vermanen. [1])

Verdeeling dezer redevoering: vs. 1—4; 5—15; 16—25; 26—27 : 13; 14—24.

Vers 1—4.

Elihu ging nog voort en zeide: Verbeid mij een weinig, en ik zal u aanwijzen, dat er nog reden voor God zijn. Ik zal mijn gevoelen van verre ophalen, en mijnen Schepper gerechtigheid toewijzen. Want voorwaar mijne woorden zullen geen valschheid zijn: een, die oprecht is van gevoelen, is bij u.

Deze verzen vormen de inleiding op de vierde rede van Elihu. Hij verzoekt Job en den vrienden, hem nog verder met geduld aan te hooren, daar hij nog meer heeft te zeggen tot rechtvaardiging van God. Wat hij nu te zeggen heeft, zal niet iets gewoons, iets alledaagsch zijn, het zal zijn wetenschap „van verre", uit de diepte. Waarheid zal zijne theodicea, zijne verdediging Gods zijn van het begin tot het einde; de eigenschap der volkomenheid zal haar niet kunnen worden ontzegd.

[1]) Wolf, t. p., p. 173.

Vers 5—7.

Zie, God is geweldig, nochtans versmaadt Hij niet; geweldig is Hij in kracht des harten. Hij laat den goddelooze niet leven, en het recht der ellendigen beschikt Hij. Hij onttrekt zijne oogen niet van den rechtvaardige, maar met de koningen zijn zij in den troon; daar zet Hij ze voor altoos, en zij worden verheven.

In vs. 5 hebben wij de korte samenvatting der geheele rede. Hoe groot God ook moge zijn, toch is niets te klein en te gering voor Hem, om er Zich mede te bemoeien. Ziedaar eene waarheid, waaraan wij wel gedurig herinnerd mogen worden. God achtte het niet beneden zich om ook kleine dingen te scheppen; Hij behoeft ter wille der kleine dingen de groote niet te verwaarloozen; Hij brengt door kleine dingen dikwijls groote zaken tot stand. Daarin komt de „kracht van Zijn hart," d. i. het vermogen Zijns geestes, zoo duidelijk aan 't licht. Zijn Godsbestuur gaat over alles en over allen; over goddelooze heerschers zoowel als over vrome lijders. Zijne oogen zijn op de getrouwen in den lande, en Hij doet hen zitten bij de koningen in den troon. (Ps. 101:6.) Zoo eert Hij, die Hem eeren.

Vers 8—12.

En zoo zij, gebonden zijnde in boeien, vastgehouden worden in banden der ellende; Dan geeft Hij hun hun werk te kennen, en hunne overtredingen, omdat zij de overhand genomen hebben; En Hij openbaart het [*voor*] hunlieder oor ter tucht, en zegt, dat zij zich van de ongerechtigheid bekeeren zouden. Indien zij hooren, en [*Hem*] dienen, zoo zullen zij hunne dagen eindigen in het goede, en hunne jaren in liefelijkheden. Maar zoo zij niet hooren, zoo gaan zij door het zwaard door, en zij geven den geest zonder kennis.

Is het echter waar, dat er ook voor de vromen wel dagen van ellende komen, waarin zij zitten in duisternis en schaduwe des doods, gebonden met verdrukking en ijzer, (Ps. 107:10) voor Elihu is het niet moeilijk, om dat feit tot verklaring te brengen. Ziet ge, dan is iets tusschen hen en den Heere, dat in den weg der kastijding aan hen wordt bekendgemaakt. Dan zijn er bij hen zonden van misdrijf of van zelfverheffing, waarvan zij zich hebben te bekeeren. Zoodra dit doel der tuchtiging bij hen bereikt is,

worden de banden geslaakt, en het goede en de weldadigheid volgen hen al de dagen van hun leven. Hooren zij evenwel niet naar de vermaningen Gods, dan komen zij om door de pijlen des doods, (hfdst. XXXIII:18) en als dwazen geven zij den geest.

Vers 13—15.

En die met het hart huichelachtig zijn, leggen toorn op; zij roepen niet, als Hij ze gebonden heeft. Hunne ziel zal in de jonkheid sterven, en hun leven onder de schandjongens. Hij zal den ellendige in zijne ellende vrijmaken, en in de onderdrukking zal Hij het [*voor*] hunlieder oor openbaren.

Nog eenmaal wordt de houding van de wederstrevers en van de ootmoedigen geteekend, alsmede het einde van beiden, doch nu gaan de wederstrevers voorop. Waar de tuchtiging niet baat bij hen, leggen zij zich toorn weg als een schat, zoodat hun leven niet ter helfte reikt, en zij als uitgemergelde zedeloozen sterven vóór den tijd. Zoo gaat de kastijding bij hen over in rechtvaardige straf.

Bij de ootmoedigen daarentegen wordt de kastijding het middel, waardoor zij uit gebondenheid tot vrijheid, uit duisternis tot licht, en uit dwaasheid tot wijsheid geraken. Zij kunnen zeggen: „Zie, gelukzalig is de mensch, denwelken God straft." (hfdst. V:17*a*.)

Vers 16—18.

Alzoo zoude Hij ook u afgekeerd hebben van den mond des angstes [*tot*] de ruimte, onder dewelke geene benauwing zoude geweest zijn; en het gerecht uwer tafel zoude vol vettigheid geweest zijn. Maar gij hebt het gericht des goddeloozen vervuld; het gericht en het recht houden [*u*] vast. Omdat er grimmigheid is, [*wacht u*], dat Hij u misschien niet met eenen slag wegstoote; zoodat u een groot rantsoen er niet zoude afbrengen.

Vers 18 wordt ook aldus vertaald: Want de grimmigheid mag u toch niet vervoeren tot spotternij, en laat de grootheid van den losprijs u niet verleiden.

Wat Elihu tot hiertoe gezegd heeft, wordt nu door hem toegepast op Job. Als Job maar door het lijden tot bekeering mag komen, dan worden nog nieuwe zegeningen zijn deel. Zijne bezoeking is een lokken Gods, om hem uit den muil der ellende te brengen tot ruimte en vrijheid, om zijne tafel met vettigheid te vervullen.

Jammer maar, dat Job dat niet inziet. Zijn spreken bewijst het. Hij laat zich door het lijden niet tot God brengen, maar stelt zich deswege tegenover Hem. Hij oordeelt over Gods doen en leidingen als de goddeloozen. De gevolgen kunnen niet achterwege blijven. Waar Job zich verhardt, hij mag het wel bedenken, daar zal het oordeel Gods hem treffen, en het vonnis Gods zal hij niet ontgaan. In zijne hartstochtelijkheid mag Job niet zoo ver gaan, dat hij God hoont en tergt; zijn lijden, dat als losgeld hem opgelegd wordt, om hem tot vernieuwd geluk te brengen, mag hij niet te groot achten. Dat lijden mag hem niet verleiden tot opstand; het moet met ootmoedig geduld door hem worden gedragen.

Vers 19—21.

Zoude Hij uwen rijkdom achten, [*dat*] gij niet in benauwdheid zoudt zijn; of eenige versterkingen van kracht? Haak niet naar dien nacht, [*als*] de volkeren van hunne plaats opgenomen worden. Wacht u, wend u niet tot ongerechtigheid; overmits gij ze in dezen verkoren hebt, uit oorzake van de ellende.

Trouwens, zoo vraagt Elihu aan Job, wat baat u al die hartstochtelijkheid, al dat schreien en schreeuwen tegen God? „Zal uw noodgeschreeuw u stellen buiten benauwdheid, en al uwe krachtsinspanning"? (vs. 19). Verlost u dat van uwe benauwdheid, brengt het u in de ruimte? Immers neen! Alle titanische krachtsontwikkeling tegen God is vruchteloos en vergeefsch.

Neen, Job behoeft ook niet te verlangen naar den nacht des doods, waarin gansche volken vergaan. Dat is een booze wensch, want Job koestert hem, om maar van het lijden af te zijn. Verlangen naar den dood is wel geoorloofd, maar dan moet het uit het rechte beginsel voortkomen, en niet uit verzet tegen God. Wacht u daarvoor, zegt Elihu tot Job. Hij gedraagt zich alzoo als een medelijdend en verstandig geneesheer, ten aanzien van den bekommerden gemoedsstaat van Job [1]).

Vers 22—25.

Zie, God verhoogt door zijne kracht; wie is een Leeraar, gelijk Hij? Wie heeft Hem gesteld over zijnen weg? Of wie heeft gezegd: Gij hebt onrecht gedaan? Gedenk, dat gij zijn werk groot maakt, hetwelk de lieden aanschouwen. Alle menschen zien het aan; de mensch schouwt [*het*] van verre.

[1]) Henry en Starke, Job II 425.

Van het verhevene van Gods kracht is Elihu in bizondere mate vervuld. Volgens hem behoeft Gods verhevenheid daarbij den mensch niet af te schrikken, maar heeft hij er leering en onderwijzing uit op te doen. God is aan niemand verantwoording schuldig, want van niemand heeft Hij eenige opdracht ontvangen. Wie zal dus tot Hem zeggen: Gij doet onrecht? Niet Gods werk berispen, maar Gods werk prijzen en grootmaken, dat is de roeping van den mensch, gelijk het ook door vele menschen wordt gedaan.

Vers 26—29.

Zie, God is groot, en wij begrijpen het niet; er is ook geene onderzoeking van het getal zijner jaren. Want Hij trekt de druppelen der wateren op, die den regen na zijnen damp uitgieten; Welken de wolken uitgieten, [*en*] over den mensch overvloediglijk afdruipen. Kan men ook verstaan de uitbreïdingen der wolken, [*en*] de krakingen zijner hutte?

Hoe diep Elihu er van doordrongen is, dat God te loven en te prijzen is, bewijst hij daardoor, dat hij zelf een lied zingt ter eere van God. Meteen laat hij Job op die wijze gevoelen, hoe prijzenswaardig God is. God is zoo groot, dat wij Hem niet, en evenmin Zijne grootheid, kunnen begrijpen. De gansche positie, waarin God tegenover ons staat, is eene mysterie, eene verborgenheid. Zoo vast als wij gelooven aan de kenbaarheid Gods, zoo vast gelooven wij ook aan Zijne onbegrijpelijkheid. „Er is tusschen Hem en ons een afstand als tusschen het oneindige en het eindige, tusschen eeuwigheid en tijd, tusschen het zijn en het worden, tusschen het al en en het niet." [1]) Wij zouden grooter dan God moeten zijn, om Hem te begrijpen. Het bevattende moet altijd grooter dan het bevatte zijn. Godslasterlijk is de leer der Pantheïsten, die beweren, dat zij God evengoed kennen als een driehoek. Dat zij hun god, hun Pantheïstisch godsbeeld, zoo volkomen kennen, is te begrijpen, want hij is het maaksel van hunne ijdele filosofie. Doch onze God, Die in den hemel woont, en Die hemel en aarde vervult, Hij is veel te groot, om door den nietigen mensch begrepen te worden; zelfs de duur van Zijn bestaan gaat 't wijdst begrip te boven. Het begrip eeuwigheid is voor den mensch al veel te hoog, bevatten kan hij het niet. En God, Die groot is in Zijn bestaan, Hij is ook groot in Zijne werken. Om daarvan iets te noemen, spreekt Elihu van den regen en zijn ontstaan. God doet door verdamping de wateren, die op de aarde vallen, weder opstijgen, en Hij zuivert ze, gelijk er let-

[1]) Dr. H. Bavinck, Ger. Dogmatiek, II p. 2.

terlijk staat, in den dampkring. Dan daalt dat water weêr uit de wolken als regen op de aarde, om overvloediglijk mensch en beest en velden te verkwikken. Welk een bewijs van de grootheid Gods, wil Elihu zeggen, de grootheid Gods in het kleine. Maar welk een wonder is het dan ook, zoo voegt hij er aan toe, wanneer die wolken, eerst klein als eens mans hand, zich maar aldoor vermenigvuldigen, en ten slotte het geluid van den donder wordt vernomen, alsof God de tente Zijner woning laat dreunen en kraken!

Vers 30—33.

Zie, Hij breidt over hem zijn licht uit, en de wortelen der zee bedekt Hij. Want daardoor richt Hij de volkeren; Hij geeft spijze in overvloed. Met handen bedekt Hij het licht, en doet daaraan verbod door degene, die tusschen doorkomt. Daarvan verkondigt zijn geklater; [*en*] het vee; ook van den opgaanden [*damp*].

Elihu beschrijft in deze verzen nog verder de grootheid Gods, die zich in het onweder kond doet. Door Zijne bliksemschichten verlicht God den hemel, terwijl de dikste donkerheid de zeeën bedekt. Verdervend en zegenend beide is zulk een onweêr; het spreekt van genade en van gericht. De vijand wordt er door gevonnisd; doch de natuur wordt er door gezuiverd en verfrischt, zoodat er overvloedig spijze groeit op de doorweekte velden.

Het is bij zulk een onweêr, alsof God Zijne beide handen vult met vurige pijlen, om Zijne tegenstanders zeker en wis te treffen; Hij geeft zoo Zijn bevel tegen den wederstrever (vs 32*b*.) Aangrijpend is altijd dat geratel van den donder; zelfs het vee geeft op zijne wijze te kennen, dat de Heere Heere spreekt! (Zelfs het vee meldt Zijn aantocht, vs 33*b*.)

Hij komt! Zijn voetstap, onder 't gaan, Doet 's aardrijks bodem schudden; Hem kondigt zelfs het loeien aan, Der sidderende kudden! [1])

[1]) J. J. L. Ten Kate.

HOOFDSTUK XXXVII.

Vervolg van Elihu's vierde rede.

Vers 1—5.

Ook beeft hierover mijn hart, en springt op uit zijne plaats. Hoort met aandacht de beweging zijner stemme, en het geluid, [*dat*] uit zijnen mond uitgaat. Dat zendt Hij rechtuit onder den ganschen hemel, en zijn licht over de einden der aarde. Daarna brult Hij met de stemme, Hij dondert met de stemme zijner hoogheid, en stelt die dingen niet uit, als zijne stemme zal gehoord worden. God dondert met zijne stemme zeer wonderlijk; Hij doet groote dingen, en wij begrijpen ze niet.

Ofschoon hier een nieuw hoofdstuk begint, hebben wij toch niets anders dan de voortzetting van Elihu's rede. Zeer waarschijnlijk is er onder het spreken van Elihu een zwaar onweder opgekomen, dat nu zijn hoogtepunt heeft bereikt. BRIDEL teekent hierbij dan ook aan: L'éclair brille, la tonnerre gronde. De bliksem schittert, de donder rommelt. Elihu is door dit geweldig natuurverschijnsel tot in hart en nieren toe aangedaan, en op verheven wijze schildert hij het onweêr. Dit gedeelte zijner rede doet ons onwillekeurig denken aan Ps. 29, waarmeê het in meer dan één opzicht overeenstemt. De donder is de stemme Gods. Eerst worden de bliksemschichten gezien, en dan wordt het geratel van den donder gehoord. Doch wat volgt het een dikwijls spoedig op het ander. Vooral ook het onweêr toont ons de grootheid en majesteit Gods, Wiens doen wonderbaar is, en Wiens dingen wij niet begrijpen. Gij, God, Die daar dondert! Ja, wond'ren doet Gij, Hoogheerlijke dingen, Wij duiz'len er bij!

Vers 6—10.

Want Hij zegt tot de sneeuw: Wees op de aarde; en [*tot*] den plasregen des regens; dan is er de

plasregen zijner sterke regens. [*Dan*] zegelt Hij de hand van ieder mensch toe, opdat Hij kenne alle de lieden zijns werks. En het gedierte gaat in loerplaatsen en blijft in zijne holen. Uit de binnenkamer komt de wervelwind, en van de verstrooiende [*winden*] de koude. Door [*zijn*] geblaas geeft God de vorst, zoodat de breede wateren verstijfd worden.

Niet alleen het onweder, ook andere natuurverschijnselen prediken de grootheid Gods. Denk maar aan het winterjaargetijde en zijne gevolgen, aan sneeuw en regen, aan den vroegen en den spaden regen, zooals deze in het Oosten voorkomen. Alle arbeid is dan gestremd; aller hand verzegeld, d. i. verstijfd door de koude, en de mensch moet erkennen, het werk van Gods macht. Ook de dieren zijn werkeloos in den winter, evenals de menschen. 't Is dan de rusttijd; de handen liggen in den schoot.[1]) 't Is dan tevens de tijd van de stormen, die uit hunne schatkameren voortkomen, en die strenge koude veroorzaken, waardoor de groote wateren bevriezen.

Vers 11—13.

Ook vermoeit Hij de dikke wolk [*door*] klaarheid; Hij verstrooit de wolk zijns lichts. Die keert zich dan naar zijnen wijzen raad [*door*] ommegangen, dat zij doen al wat Hij ze gebiedt, op het vlakke der wereld, op de aarde; Hetzij dat Hij die tot eene roede, of tot zijn land, of tot weldadigheid beschikt.

Elihu wijst in deze verzen op de heerschappij Gods over den wolkenhemel. „Hij verdrijft de dikke wolken door klaarheid; Hij spreidt Zijne lichtwolken uit" (vs. 11.) Hoe grillig ook het spel der wolken zij voor ons menschelijk oog, zij doen toch alles, wat God behaagt. Nu eens gebruikt God ze als eene roede, om de aarde te verderven en om de menschen te straffen, dan weer brengen ze zegen en weldadigheid met zich meê. Wij lezen vers 13 aldus: Hetzij dat Hij die tot eene roede, of Zijner aarde tot zegen, of tot weldadigheid beschikt.

Vers 14—16.

Neem dit, o Job, ter oore; sta, en aanmerk de wonderen Gods. Weet gij, wanneer God over deze orde stelt, en het licht zijner wolk laat

[1]) Baethgen, t. p. S. 83.

schijnen? Hebt gij wetenschap van de opwegingen der dikke wolken; de wonderheden desgenen, die volmaakt is in wetenschappen?

Elihu wendt zich nu weer rechtstreeks tot Job, terwijl hij hem bij zijn naam noemt en om opmerkzaamheid vraagt. Gods grootheid brengt den eisch met zich mede, dat wij Hem niet wederstreven, maar met ootmoed aanbidden. Immers, ook de wijze, ook het hoe van Zijne machtige daden gaat het verstand des menschen verre te boven. Weet gij het, vraagt Elihu aan Job, hoe God de wolken bevracht; hoe Hij het licht der wolken laat blinken; hoe Hij de wolken in evenwicht houdt? Is het alles niet eene geheimenis van den Alwetende alleen? Hij is volmaakt in wetenschappen, d. w. z. in de wijsheid, waarmede Hij de dingen op orde stelt, en in de kennis, die Hij van alle dingen heeft, om die orde te kunnen stellen.

Vers 17—20.

Hoe uwe kleederen warm worden, als Hij de aarde stil maakt uit het zuiden? Hebt gij met Hem de hemelen uitgespannen, die vast zijn, als een gegoten spiegel? Onderricht ons wat wij Hem zeggen zullen; [*want*] wij zullen niets ordelijk voorstellen kunnen vanwege de duisternis. Zal het Hem verteld worden, als ik [*zoo*] zoude spreken? Denkt iemand [*dat*], gewisselijk hij zal verslonden worden.

De mensch kan op aarde al zoo weinig beginnen, als de zomerwarmte zijn kleed doet gloeien, als de lucht zoo drukkend is, dat hij er haast onder bezwijkt. Doch hoe onvermogend staat de mensch dan ook ten opzichte van den hemel en van het firmament des hemels, dat zoo vast is als een spiegel van gegoten metaal. Dat werk des hemels roept ons overal toe: Hier is de vinger Gods!

Doch wie zal dan ook tegen God zijne stem durven verheffen; wie zal durven zeggen, dat hij het werk Gods verbeteren kan? De mensch is veel te kortzichtig en te verduisterd, om op de dingen Gods aanmerkingen te kunnen maken. Hij behoeft waarlijk niet te wenschen, dat God kennis krijgt van zijn murmureeren en critiseeren, want dat zou gelijk staan met den wensch, om verdorven en vernield te worden.

Vers 21—24.

En nu ziet men het licht niet, [*als het*] helder is in den hemel, als de wind doorgaat, en dien zuivert; [*Als*] van het noorden het goud komt; [*maar*] bij God is eene vreeselijke majesteit. Den

Almachtige, Dien kunnen wij niet uitvinden; Hij is groot van kracht; doch [*door*] gericht en groote gerechtigheid verdrukt Hij niet. Daarom vreezen Hem de lieden; Hij ziet geene wijzen van harte aan.

Ook vs. 21 geeft ons den indruk, dat er tijdens het spreken van Elihu een zwaar onweêr aan den hemel was. Het is, alsof Elihu naar boven wijst en zegt: nu, op dit oogenblik zien wij het schijnsel der zonne niet, die daar glanzend en stralend aan den hemel staat, vanwege de donkere, troebele wolken. Doch als de wind straks maar de lucht gezuiverd heeft, dan zien wij ook het zonlicht weêr schitteren en blinken en de gouden gloed vertoont zich in het Noorden [1]). Zoo, wil Elihu zeggen, zoo is het ook in de Godsregeering. Daar zijn dikwijls tijden, dat zij in duisternis is gehuld, en wie dan tegen God zijne stemme verheft, hij spreekt tegen zichzelven het doodvonnis uit. (vs. 20.) Maar wie geduldig lijdt en wacht, hij ziet eerlang de zon van achter de wolken verschijnen; en wat eerst zoo donker voor hem was, schijnt nu in het heerlijkste licht. De Godsregeering is altijd een licht, en er is gansch geene duisternis in, doch wij menschen zien dat licht niet altijd. Eerst als de sluiers opgeheven en de raadselen opgelost worden, wordt ook door ons de gouden glans van de heerlijkheid Gods aanschouwd, en blijkt ons Zijne geweldige, koninklijke majesteit, die 't wijdst begrip te boven gaat. In deze bedeeling kan dat echter niet ten volle geschieden. De schittering der heerlijkheid Gods zou ons dooden. Verblindt reeds het licht ons, aan 't hemelgewelf, te meer dan de luister, der majesteit zelf! [2]) Wij kunnen trouwens den Almachtige niet uitvinden; wij kunnen het wezen Gods niet onderzoeken, dit is en blijft een geheim voor ons. Slechts hiervan mogen wij ons verzekerd houden, dat Gods doen, al zien wij menschen het niet altijd in, toch altoos recht en gerechtigheid is, en dat Hij nooit Zijne grootheid gebruikt, om den onschuldige te verbrijzelen. Doch vandaar dan ook, dat de vreeze des Heeren is en blijft het beginsel der wijsheid, en dat alle eigenwijzen in van-God-verlatenheid moeten ondergaan. En ziedaar het laatste woord van Elihu, wiens verschijning ons aanvankelijk mag hebben bevreemd, doch wiens redenen toch, ten minste in hoofdzaak, ons weldadig hebben aangedaan. Wat een verschil tusschen Elihu en de drie vrienden van Job, roepen wij onwillekeurig uit. De drie vrienden hebben Jobs lijden verzwaard, zij hebben hem hoe langer hoe dieper in de aanvechting doen verzinken, doch Elihu heeft dat lijden verzacht en verlicht. De drie vrienden hebben Job nog zware

[1]) Schultens, t. p. II, 1061.
[2]) J. J. L. Ten Kate.

verwondingen aangebracht bij al de wonden, die hij reeds had, doch Elihu heeft gezalfd en gebalsemd, al deed hij het soms ook wat hardhandig. Want dit is Elihu's groote verdienste geweest. Hij heeft het uitgesproken, dat er ook lijden is onder de menschen, hetwelk niet als straf der goddeloozen kan en mag worden beschouwd. Wel staat, volgens Elihu, alle lijden in verband met de zonde; doch bij de vromen is het lijden een opvoedingsmiddel van hunnen God, om hen voor de zonde te bewaren, om hen met verborgen overtredingen bekend te maken, en om in den weg van boete en bekeering hen voor nieuwe zegeningen rijp te maken. „Met deze verklaring van het lijden," verklaarde eens eene door alle smarten van lichaam en ziel afgetobde kranke „kan men wel tot onderwerping en vrede komen."

Kostelijke waarheden voorts liggen in deze redevoeringen voor elken beproefden geloovige opgesloten. Waar God de Almachtige is, daar heeft niemand het recht, om de daden Gods hooghartig te beoordeelen; waar God de Algoede is, daar mag Zijn lijdend kind niet denken, dat God hem als een vijand vervolgt; en waar God de Rechtvaardige is, daar mag ook de uitnemendste dienaar van God zich niet vrijspreken ten koste van Gods rechtvaardigheid. Ook wat Elihu zegt van den Middelaar, van Zijn profetisch en priesterlijk werk, is van groote beteekenis voor de kennis van de bizondere Godsopenbaring uit dien tijd.

Tusschen de redevoeringen van Job en de redenen van Jehova zijn de redevoeringen van Elihu voortreffelijk op hare plaats, want zij vormen de toeleiding en de voorbereiding tot de verschijning des Heeren [1]). 't Is waar, ze bevatten niet de oplossing van het raadsel des lijdens, waaronder Job gebukt ging, maar eene gedeeltelijke oplossing van het probleem van het lijden der vromen bieden zij toch. Zelfs in Job kan de waarheid van Elihu's redenen opgemerkt worden. Ook Job is werkelijk door het lijden gelouterd en geheiligd geworden. Hij heeft daardoor zichzelven beter leeren kennen en hij heeft ook zijn God beter leeren kennen; zichzelven in zijne dwaasheid en verdorvenheid; zijn God in Diens wijsheid en grootheid en heerlijkheid. Terwijl het feit niet ontkend worden kan, dat de meesten uit de groote, breede, lange schare van vrome lijders, die daar wezen zal tot aan het einde der wereld, op hun gedurig vragen: Waarom en waartoe? geen ander antwoord ontvangen, dan het antwoord, dat Elihu hun geeft. Het tooneel, dat in den hemel afgespeeld wordt, wordt ook eerst in den hemel voor de ooren der verlosten volkomen verklaard. Tot zoolang hebben de geplaagde kinderen Gods in hun onbegrepen lijden zich te troosten met de woorden: „Dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geeselt eenen iegelijken zoon, dien Hij aanneemt."

[1]) Godet, Bijbelstudiën O. T. p. 213.

HOOFDSTUK XXXVIII.

De verschijning van Jehova.

Eerste gesprek van den Heere met Job.

Wat Job zoo dikwijls en met onstuimigen drang begeerd had, geschiedde eindelijk. De Heere, Jehova, verscheen aan Job in een onweder. Niet om Job al dadelijk te rechtvaardigen tegenover zijne vrienden. Zoover was het nog niet. Wel was Job een rechtvaardige, maar doordien hij Gods rechtvaardigheid had aangerand, om eigen rechtvaardigheid te handhaven, had hij zich toch bezondigd tegen den Heere. Zoolang hem dit niet duidelijk geworden was, en hij zich hierover niet verootmoedigd had, kon hem door God de kroon niet op het hoofd gezet worden.

Doch daarom gaat de Heere God ook niet heen, en legt voor Job rekenschap af van Zijn doen. God openbaart Zich op zulk eene wijze aan hem, dat zijn trots, zijn oproerig eischen, zijn titanisch dringen gebroken, gestuit en beschaamd wordt, en dat Job komt in den toestand, waarin de Heere hem hebben wil, in de verbreking en verbrijzeling des harten voor Zijn aangezicht. „Al wat God in deze rede zegt, getuigt van Zijne majesteit en heerlijkheid. De taal Gods is zoo prachtig, verheven, diep aangrijpend, dat al wat te voren, door Job en door Elihu, tot verheerlijking van Gods openbaring in de natuur gezegd is, daarbij wegzinkt, als een uit de verte gehoord gemurmel bij de stem des vollen donders." [1])

Deze rede, die twee hoofdstukken in beslag neemt, heeft de volgende deelen: hfdst. 38:1—3; 4—18; 19—38; 39:1—7; 8—12; 13—15; 16—21; 22—28; 29—33; 34—38. Na eene korte inleiding handelt God eerst (tot vs. 18) over de wonderen der aarde, en vervolgens in dit hoofdstuk over de wonderen des hemels.

Vers 1—3.

Daarna antwoordde de HEERE Job uit een onweder, en zeide: Wie is hij, die den raad ver-

[1]) Dächsel, Job. pag. 92.

duistert met woorden zonder wetenschap? Gord nu, als een man, uwe lendenen; Zoo zal Ik u vragen, en onderricht Mij.

Uit het onweder, uit den storm, zooals er eigenlijk staat, sprak, verscheen de Heere, n.l. Jehova, aan Job. Bij Zijne verschijning aan Elia was de Heere niet in den stormwind en niet in de aardbeving en niet in het vuur, maar in het suizen van eene zachte stilte. (1 Kon. 19:11, 12.)

Dat God aan Job verscheen in den stormwind, met onweder gepaard, had zijne reden. De Heere God wilde Job een indruk geven van Zijne grootheid, macht en mogendheid. Hij wilde hem Zijne stem doen hooren, die dondert uit den hoogen, om hem met diep ontzag en heilige vreeze te vervullen. Job had zoo boud en zoo stout tegen God gesproken: „De Almachtige geve mij antwoord; als een vorst zal ik naderen tot Hem!"

Hij had echter met al zijn spreken het raadsbesluit verduisterd; d. w. z. het raadsbesluit Gods, waarnaar alles met orde en wijsheid geschiedt, had hij miskend. Job had immers geredeneerd, alsof er aan den loop der dingen en het lot der menschen geen vast plan ten grondslag ligt. En hierin komt God hem tegen. Dat waren woorden geweest vol onverstand.

Voorts daagt God hem uit tot den strijd: hij mag als een man zijne lendenen gorden, hij mag als een held zich strijdvaardig maken. God zal vragen en Job mag antwoorden; hij mag God onderrichting geven, indien hij daartoe in staat is. De Heere spot hier met Job, gelijk Calvijn heeft opgemerkt, omdat deze door twistgesprekken zijne zaak dacht te kunnen winnen. [1])

Vers 4—7.

Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde? Geef het te kennen, indien gij kloek van verstand zijt. Wie heeft hare maten gezet; want gij weet het; of wie heeft over haar een richtsnoer getrokken? Waarop zijn hare grondvesten nedergezonken; of wie heeft haren hoeksteen gelegd? Toen de morgensterren te zamen vroolijk zongen, en alle de kinderen Gods juichten.

De Heere God spreekt in deze heerlijke zelfopenbaring gansch anders, dan wij verwacht zouden hebben. Immers, Hij handelt niet met Job over de dingen des geestelijken, maar des natuurlijken levens. God spreekt maar aldoor over de Scheppingswerken, om

[1]) Calvijn, Sermons sur Job. pag. 755.

aan Job Zijne heerlijkheid te openbaren, opdat hij zich verootmoedige voor den Heere zijnen God. En daaruit blijkt niet alleen de wijsheid Gods, maar ook de groote beteekenis van de natuur voor het geestelijk leven. Dat geestelijk leven is niet iets, dat vreemd bij deze wereld bijkomt. Er is uit de Schepping toch zooveel te leeren voor het kind van God. De natuur is de eigenlijke, oorspronkelijke bron voor Godskennisse, voor de kennis van Gods grootheid en onze diepe afhankelijkheid. De theologia specialis is slechts *tijdelijk* en de theologia naturalis eeuwig [1]). Reeds het ontstaan der Schepping is eene mysterie, dewijl alles geworden is door het woord van Gods kracht. Geen mensch is er getuige van geweest, geen mensch heeft medegewerkt bij den bouw van den grooten tempel der natuur. En als dat wonder volbracht was, is het ook niet allereerst door menschen verheerlijkt geworden, maar engelen hebben der jonge schepping de eerste hulde gebracht. Hieruit blijkt ons, dat met de hemelen (Gen. 1:1) ook de engelen geschapen zijn, die, omdat ze lichtgeesten zijn, ook morgensterren worden genoemd.

Vers 8—11.

Of [*wie*] heeft de zee met deuren toegesloten, toen zij uitbrak, [*en*] uit de baarmoeder voortkwam? Toen Ik de wolk [*tot*] hare kleeding stelde, en de donkerheid [*tot*] haren windeldoek; Toen Ik voor haar [*met*] mijn besluit [*de aarde*] doorbrak, en zette grendel en deuren, En zeide: Tot hiertoe zult gij komen en niet verder; en hier zal hij zich stellen tegen den hoogmoed uwer golven.

Op wonderschoone wijze wordt hier vervolgens het ontstaan van de zee beschreven. Uit den moederschoot der aarde kwam zij ruischende en bruischende te voorschijn, doch terstond werden hare grenzen vastgesteld. God weefde haar een sluier uit de wolken, en gaf haar den nacht tot een windeldoek. Hare oevers bepalende, hare perken vaststellende (vs. 10*a*), sprak de Heere: Verder dan hier zult gij niet komen, Hier buig de trots uwer golven zich neêr! „Ik geloof niet," zegt Herder, „dat ooit grootscher beeld van dit element gegeven is, dan nu het hier kind wordt en de Schepper der wereld het met windselen kleedt. Het breekt uit de kloven der aarde als uit den moederschoot te voorschijn; de Beschikker aller dingen spreekt het als een levend wezen aan, en de zee zwijgt en gehoorzaamt Hem."

[1]) Zie Dr. A. Kuyper, Encyclopaedie. II. p. 257.

Vers 12—15.

Hebt gij van uwe dagen den morgenstond geboden?
Hebt gij den dageraad zijne plaats gewezen; Opdat hij de einden der aarde vatten zoude; en de goddeloozen uit haar uitgeschud zouden worden; dat zij veranderd zoude worden gelijk zegelleem; en zij gesteld worden als een kleed; En dat van de goddeloozen hun licht geweerd worde, en de hooge arm worde gebroken?

God vraagt hier aan Job, of hij ooit in zijn leven den morgen heeft bevolen, om, als ware hij zijn knecht, te voorschijn te komen. 't Is een werk, dat de Heere alleen vermag. Hij wijst den dageraad zijne plaats, opdat, welk eene dichterlijke uitdrukking, hij de einden der aarde zoude vatten. De dageraad wordt vergeleken bij eene hand, die met haar vingeren de uitersten der aarde aangrijpt. Zal toch het zonlicht de einden der aarde kunnen raken, dan moeten de stralen door den dampkring heengebogen worden, wat door de natuurkundigen de straalbreking genoemd wordt. Dientengevolge zijn de groote deelen van den aardbodem, die buiten de rechte lijnen der zonnestralen liggen, niet duister, koud en dood.

Voorts wordt van de aarde gezegd, dat zij door het morgenlicht veranderd wordt gelijk zegelleem. In den ouden tijd n.l. gebruikte men cylindervormige zegels, die, als zij over het leem gerold werden, een indruksel van artistieke schoonheid nalieten. Wat te voren vormloos was, vertoonde zich in hoog relief als beeldhouwwerk. Evenzoo ontluikt en ontwikkelt zich allerlei schoonheid uit wat te voren dor, donker en dood was, als de aarde, zich omwentelende, elk gedeelte van hare oppervlakte aan de werking van het licht en de warmte der zon blootstelt, en het geheel daar staat als een omkleedsel, allerkeurigst gewrocht in hoog relief en kleuren. [1]) En dan wordt het beeld nog verder uitgewerkt, als daar gezegd wordt, dat de dageraad uit dat kleed, uit dat tapijt des aardrijks, uitschudt de boozen, die er zich 's nachts op gelegerd hebben, maar die bij het daglicht niets durven ondernemen; wier licht n. l. de duisternis dan uitgaat, en wier opgeheven armen dan gebroken worden, zoodat ze geen kwaad meer kunnen doen.

Vers 16—18.

Zijt gij gekomen tot aan de oorsprongen der zee; en hebt gij in het onderste des afgronds gewandeld? Zijn u de poorten des doods ontdekt; en

[1]) Art. Pierson, Gewisse Kenteekenen. p. 92.

hebt gij gezien de poorten van de schaduw des doods? Zijt gij met uw verstand gekomen tot aan de breedten der aarde? Geef het te kennen, indien gij dit alles weet.

Nieuwe vragen worden hier aan Job gedaan, waarop hij het antwoord schuldig moet blijven. Alleen voor God zijn de oorsprongen der zee, die op sommige plaatsen meer dan vijftig duizend voet diep is, naakt en geopend, en geen bedekking kent Hij voor het verderf, voor het doodenrijk (26:6) „Zoo ik opvoer ten hemel", zegt de Psalmist, „Gij zijt daar; of bedde ik mij in de hel, zie, Gij zijt daar." De Heere God kent ook de aarde in haar lengte en breedte, in al hare uitgestrektheid, want uit Zijn besluit en door Zijn wil kwam zij voort. Gode zijn al Zijne werken van eeuwigheid bekend.

Vers 19—21.

Waar is de weg, [*waar*] het licht woont? En de duisternisse, waar is hare plaatse? Dat gij dat brengen zoudt tot zijne pale, en dat gij merken zoudt de paden zijns huizes? Gij weet het, want gij waart toen geboren, en uwe dagen zijn vele in getal.

Van de aarde en de onderwereld wendt God Zich tot de verschijnselen boven ons. Licht en duisternis voeren beurtelings heerschappij over de aarde. De zon is als een bruidegom, uitgaande uit zijne slaapkamer; zij is vroolijk als een held, om het pad te loopen. Op 't voorgeschreven pad des Heeren, vliegt ze als op bliksemvleugelen voort; Haar aanblik kan zelfs de Englen sterken, schoon geen der Englen haar doorgrondt; Gods hoogverheven wonderwerken, zijn heerlijk als op d' eersten stond! [1]) Doch waar is de mensch, die tot de woning der zon doordringt, die de plaats kent, waar dat groote licht op den kandelaar is gezet? En dan wordt er ironisch aan toegevoegd, dat Job het wel weten zal, omdat hij er immers al zoo lang heeft geleefd!! Deze goddelijke ironie is de onwillekeurige openbaring der onkreukbare, eeuwige zaligheid van den heerlijken God, tegenover den zwakken, nietigen mensch, die zich in eigen wijsheid verheft.

Vers 22—24.

Zijt gij gekomen tot de schatkameren der sneeuw; en hebt gij de schatkameren des hagels gezien?

---

[1]) Faust van Goethe, naar J. J. L. Ten Kate.

Dien ik ophoude tot den tijd der benauwdheid, tot den dag des strijds en des oorlogs. Waar is de weg, [*waar*] het licht verdeeld wordt, [*en*] de oostenwind zich verstrooit op de aarde?

Ook de wolkenhemel heeft zijn luister en heerlijkheid. Hoe schoon zijn de wolken; de massieve, monumentaal zich ophoopende, onweer voorspellende wolkbanken; de langgestrekte, verandering van weêr en wind brengende, stapelwolken; de als uitgepluisde wol het hoogst zwevende vederwolken, en zelfs de laag boven de aarde hangende, berg en kloof in een fantastisch gewaad hullende regenwolken. Maar om die wereld te kennen en te bewonderen moet men tot haar opstijgen. Luchtreizigers verhalen ons, hoe in de hoogere luchtstreken, deze prachtige groepen zich nu eens als eene zee van sneeuwgolven onder hen uitbreidden, dan weer als magische bergketenen, tooverachtig verlicht, zich hoog in den donkerblauwen hemel verhieven, steeds hunne vormen wisselend; als paleizen en tempels eener hoogere wereld boven het stof, het vuil en het gewoel der lagere zwevend, in zoo plechtige, absolute stilte, als de oppervlakte des aardbodems er geene kent. Overweldigd door de schoonheid dezer wolkenwereld, barstte eens eene medereizende dame in tranen uit en stamelde zij snikkend: „Vergeef mij, o God, dat ik het gewaagd heb, reeds vóór den dood dit Uw heilig gebied te betreden" [1]).

Naar die wonderbare wolkenwereld, met hare schatkameren van sneeuw en hagel, verwijst de Heere Zijnen knecht Job. Hij herinnert hem er aan, hoe Hij van uit die wolkenwereld dikwijls Zijne oordeelen over de menschen laat komen, gelijk ook in den strijd van Jozua met de Amorieten geschiedde, toen er meer van de hagelsteenen stierven dan door het zwaard. Voorts spreekt de Heere nog van de gangen van het licht en van den stormwind. De winden, door de zon geschapen, verdeelen zich over de aarde, zooals God het beveelt; het is de stormwind, die Zijn woord doet. (Ps. 148:8) Die weldadige en geweldige verschijnselen zijn geene blinde en stomme natuurkrachten, maar dienaren en boden des Heeren, die op Zijn woord, op Zijn bevel verwekt worden, Hem dienen en gehoorzamen." [2])

Vers 25—27.

Wie deelt voor den stortregen eenen waterloop uit, en eenen weg voor het weerlicht der donderen; Om te regenen op het land, [*waar*] niemand is, [*op*] de woestijn, waarin geen mensch is; Om het

[1]) Bettex, Natuur en Wet, p. 116.
[2]) J. H. Donner, De Psalmen, II 493.

woeste en het verwoeste te verzadigen, en om het uitspruitsel der grasscheutkens te doen wassen?

Ook in den stortregen, gepaard met donder en bliksem, die als door een kanaal van den hemel afstort, komt de grootheid Gods aan den dag. Dan druppelen er naar omlaag millioenen emmers water in één nacht, binnen den tijd van een paar uur, en begieten de aarde, zoodat zij zich in een kleed van levend groen hullen kan. Zelfs op plaatsen, waar niemand woont, daalt het hemelwater neder, en het gelaat der woestijnen wordt vernieuwd. Onwillekeurig vraagt de mensch hierbij: Waarom? Waartoe?

Vers 28—30.

„Heeft de regen eenen vader? Of wie baart de droppelen des dauws? Uit wiens buik komt het ijs voort? En wie baart den rijm des hemels? Als met eenen steen verbergen zich de wateren, en het vlakke des afgronds wordt omvat.

Deze vragen van vs. 28 en 29 worden niet gedaan door een poetaster of een man der wetenschap, maar door den Opperheer des heelals. Dit moet niet uit het oog verloren. Het gaat hier niet om natuurkundige vraagstukken tot oplossing te brengen, maar om te voeren tot bewondering en aanbidding. Ook regen en dauw, ook ijs en rijm zijn de stille getuigen der almacht van God. Immers, zij ontstaan zonder toedoen van den mensch, zij zijn geheel en al het product van het werken Gods in de Schepping. God is hun Vader. Hij schept den parelenden dauw; Hij formeert den droppelenden regen; Hij kristaliseert den rijm en strooit hem over de velden; Hij stolt de rivieren tot marmeren wegen en maakt golvende meeren tot spiegels van glas!

Twee gedachten liggen er in vs. 30 opgesloten, vooreerst dat het ijs hard is als steen, en vervolgens. dat het vloeibare water zich daaronder verbergt.

Vers 31—33.

Kunt gij de liefelijkheden van het Zevengesternte binden, of de strengen des Orions losmaken? Kunt gij de Mazzaroth voortbrengen op zijn tijd, en den Wagen met zijne kinderen leiden? Weet gij de ordeningen des hemels; of kunt gij zijne heerschappij op de aarde bestellen?

Reeds in hoofdstuk 9 : 9 is gesproken van den Wagen, den Orion en het Zevengesternte. Van den Orion zij nog gezegd, dat hij zijn

naam ontleent aan een reusachtigen held uit de Grieksche mythologie. 't Is een schitterend gesternte aan den zuidelijken hemel, dat zoo fraai bezongen is door den geleerden Nederlandschen dichter PIETER NIEWLAND. [1])

God vraagt hier aan Job, of hij bij machte is om de schitterende brillanten van het Zevengesternte samen te voegen, zooals zij hun plaats hebben aan den sterrenhemel, en of hij den gouden keten van den Orion aldaar losmaken kan. Of hij den Zodiak of Dierenriem met zijn twaalf sterrenbeelden: de Ram, de Stier, de Tweelingen, de Kreeft, de Leeuw, de Maagd, de Weegschaal, de Schorpioen, de Schutter, de Steenbok, de Waterman en de Visschen, [2]) ter rechter tijd, d. i. na zonsondergang en vóór zonsopgang, kan te voorschijn roepen, en of hij het sterrenbeeld van den grooten Beer, met zijne jongen, d. w. z. de drie sterren in den staart, kan besturen daarboven. Of hij met de wetten van de hemellichamen bekend is, en of hij den invloed van zon, maan en sterren op de aarde, op de verdeeling van den tijd, op planten, dieren en menschen, vaststellen kan. Het ontkennend antwoord ligt welbeschouwd reeds in die vragen opgesloten. Over den sterrenhemel met zijne orde, wisselingen, heerschappij en heerlijkheid heeft de mensch niets te zeggen; alleen de almachtige Schepper heeft daarover onbeperkte heerschappij. Hij, Die het heir der sterren te voorschijn brengt, en ze allen bij name noemt.

Vers 34—38.

Kunt gij uwe stemme tot de wolken opheffen, opdat een overvloed van water u bedekke? Kunt gij de bliksemen uitlaten, dat zij henenvaren en tot u zeggen: Zie [*hier*] zijn wij? Wie heeft de wijsheid in het binnenste gezet; of wie heeft den zin het verstand gegeven? Wie kan de wolken met wijsheid tellen? En wie kan de flesschen des hemels nederleggen; Als het stof doorgoten is tot vastigheid, en de kluiten samenkleven?

De stem des Heeren is op de wateren, de God der eere dondert; de stem des Heeren houwt er vlammen vuurs uit! Aan die woorden uit Ps. 29 herinnert ons vs. 34. De stem des menschen kan de onweerswolken niet bereiken, gelijk de almachtige stemme van God. Hij zendt de bliksemen uit, en zij vliegen, ze keeren en zeggen: „Hier zijn wij, o Heere! Voorts gaat alles zóó ordelijk, zoo regelmatig in het rijk der natuur, dat men wel kan spreken van

[1]) DR. GLEUNS, Het Heelal en zijne wonderen. p. 415.
[2]) KAISER. De Sterrenhemel, II. p. 6. Zie ook over het Zodikaal-licht hetzelfde werk, I. p. 383—390.

wijsheid bij de wolken, en van verstand bij de luchtverschijnselen, (dat toch zal wel de bedoeling van vs. 36 zijn) gelijk volgens Calvijn [1]) de natuur ook wel vromelijk „God" kan worden genoemd. Het gouden en purperen wolkenpaleis van den zonsondergang spreekt in teekenschrift van de schoone, kleurrijke gedachten van God, Die de wolken nauwkeurig telt, en uit hare flesschen de vruchtbaarheid neêrdruppen doet. Natuurkundigen als COPERNICUS, NEWTON, KEPLER, CUVIER, HERSCHEL, LIEBIG, LECHIE, FARADAY, ROBERT MAYER en anderen hebben dan ook met een LINNAEUS moeten uitroepen: „Wij hebben overal de voetstappen des Scheppers gezien!"

[1]) Zie DR. H. BAVINCK. Ger. Dogmatiek, II. 37.

HOOFDSTUK XXXIX.

Vervolg van het eerste gesprek van den Heere met Job en diens eerste antwoord.

Vers 1—3.

Zult gij voor den ouden leeuw roof jagen, of de graagheid der jonge leeuwen vervullen, Als zij nederbukken in de holen, [*en*] in den kuil zitten, ter loering? Wie bereidt de raaf haren kost, als hare jongen tot God schreeuwen, [*als*] zij dwalen, omdat er geen eten is?

In dit hoofdstuk worden de wonderen uit de dierenwereld behandeld. Er wordt gesproken van de leeuwin met hare jongen en de raaf met hare jongen; van steengeiten en hinden, van den woudezel, den eenhoorn, den struisvogel, het paard en den arend.

De wilde gedierten, met name de leeuwen en de raven, worden door geen mensch verzorgd en gevoederd. Hoe vraatzuchtig zij ook zijn, God geeft hun het brood, dat zij behoeven. Hij beschikt de duisternis, in dewelke al het gedierte des wouds uittreedt, de jonge leeuwen, brieschende om eenen roof, en om hunne spijze van God te zoeken (Ps. 104 : 20, 21). Hij geeft het vee zijn voeder, den jongen raven, als zij roepen. (Ps. 147 : 9.) Ook de Heere Jezus wijst ons op Gods trouwe zorg voor de raven, die niet zaaien noch maaien, geen spijskamer noch schuur hebben, en wie het toch niet aan het noodige voedsel ontbreekt. God, Die groote dingen doet, vergeet toch ook de kleine schepselen niet.

Vers 4—7.

Weet gij den tijd van het baren der steengeiten? Hebt gij waargenomen den arbeid der hinden? Zult gij de maanden tellen, [*die*] zij vervullen? en weet gij den tijd van haar baren, Als zij zich krommen, hare jongen met versplijting voortbrengen, hare smarten uitwerpen? Hare jongen

worden kloek, worden groot door het koren; zij gaan uit, en keeren niet weder tot haar.

Onmachtig is de mensch, om het wild gedierte van voedsel te voorzien. Dat is in de vorige verzen uitgesproken. Hier wordt Job gewezen op zijne onkunde opzichtens sommige dieren, wat aangaat de dracht en het voortbrengen der jongen. In het bizonder worden steengeiten en hinden genoemd, terwijl van de laatste ook nog gezegd wordt, dat zij met zooveel gemakkelijkheid, ondanks het gemis van alle hulp, hare jongen werpen, die zoo snel en krachtig in het wild opgroeien en zich om hare moeders niet meer bekommeren (vs. 7.)

Vers 8—11.

Wie heeft den woudezel vrij henengezonden, en wie heeft de banden des wilden ezels gelost; Wien Ik de wildernis tot zijn huis besteld heb, en het ziltige tot zijne woningen? Hij belacht het gewoel der stad; het menigerlei getier des drijvers hoort hij niet. Wat hij uitspeurt op de bergen is zijne weide, en hij zoekt allerlei groensel na.

De woudezel of wilde ezel wordt ook nu nog in de Syrisch Arabische woestijn gevonden, alsmede in de woeste steppen van Voor-Azië en Tartarije. Met twee namen wordt hij aangeduid in deze verzen, waarvan de een te kennen geeft, dat hij moeielijk te vangen, en de andere, dat hij niet te temmen is. Deze wilde ezel heeft eene vaal-gele kleur en witten buik, één hoef en lange ooren; de kop zonder horens gelijkt op een gazellenkop, maar is veel grooter, de haren zijn ruw evenals die van de reeën. Spreekwoordelijk is de hartstochtelijkheid, waarmede de nomaden, trots alle bezwaren en gevaren, jacht maken op deze dieren. Welk een verschil is er tusschen deze wilde en de tamme soort der ezelen. De tamme ezel moet de menschen dienen, voortgezweept door de stem des drijvers te midden van het stadsgewoel, doch de wilde ezel weet van al die kwellingen niet met al. Hij voedt zich overvloedig met alle groen gewas, dat op de bergen is te vinden, en lekt het zout of natron der woestijnen als eene lekkernij.

Vers 12—15.

Zal de eenhoorn u willen dienen? Zal hij vernachten aan uwe kribbe? Zult gij den eenhoorn met zijn touw aan de voren binden? Zal hij de laagten achter u eggen? Zult gij op hem vertrouwen, omdat zijne kracht groot is; en zult gij uwen

arbeid op hem laten? Zult gij hem gelooven, dat hij uw zaad zal wederbrengen, en vergaderen [*tot*] uwen dorschvloer?

Gelijk de wilde ezel eene tegenstelling vormt met den tammen zoo ook de eenhoorn, (zeer waarschijnlijk een gazel uit het antilopageslacht), (de vertaling eenhoorn is onjuist) [1]), met den os. Ofschoon deze eenhoorn veel overeenkomst heeft met den os, wat lichaamsbouw enz. aangaat, is zijne natuur toch gansch anders. Hij leeft in het wild; hij laat zich niet voor akkerwerk gebruiken.

Door deze tegenstellingen bij de dieren wordt Job opmerkzaam gemaakt op de vele tegenstellingen, die er in de werken Gods aanwezig zijn. Er zijn zoovele dingen, die raadselachtig, ondoorgrondelijk moeten worden genoemd, waarvan wij niet anders kunnen zeggen dan dit ééne: God heeft het alzoo gewild.

Vers 16—21.

Zijn [*van u*] de verheugelijke vleugelen der pauwen? Of de vederen des ooievaars en des struisvogels? Dat zij hare eieren in de aarde laat, en in het stof die verwarmt, En vergeet, dat de voet die drukken kan, en de dieren des velds die vertrappen kunnen? Zij verhardt zich tegen hare jongen, alsof zij de hare niet waren; haar arbeid is te vergeefs, [*omdat*] zij zonder vreeze is; Want God heeft haar van wijsheid ontbloot, en heeft haar des verstands niets medegedeeld. Als het tijd is, verheft zij zich in de hoogte; zij belacht het paard en zijnen rijder.

Op eene nieuwe tegenstelling in de dierenwereld wordt Jobs aandacht gevestigd. Men zou een struis voor een ooievaar kunnen aanzien, omdat zij in lichaamsbouw, in kleur en levenswijze zoo veel van elkander hebben, maar wat is het verschil tusschen beide toch groot! De ooievaars zijn wegens hunne trouwe liefde voor hunne jongen in de gansche wereld bekend; (het woord ooievaar beteekent bij de Hebreën de teerhartige) de struis daarentegen wordt een wreede genoemd. (Klaagl. 4:3). Daarom wordt gezegd in vs. 16: De vleugelen van den struisvogel zijn vreugdevol; zijn het ooievaarsvrome vederen en vleugelen? En in die vraag ligt het ontkennend antwoord opgesloten. De struishen is zeer liefdeloos opzichtens hare jongen. Hare eieren legt zij in het

[1]) Dr. A. Noordtzij, Tijdschrift voor Ger. Theol. 1898 N° 2. p. 88. Zie ook Deut. 33:17.

zand, sommige zelfs buiten het nest, zoodat zij gemakkelijk vertrapt en vertreden kunnen worden. [1]) Vandaar dat zoo dikwijls al haar arbeid tevergeefs is; zij besteedt niet de noodige zorg aan haar broedsel, en zoo komt er niets van terecht. En vanwaar dat verschijnsel? God heeft haar van wijsheid ontbloot en haar geen deel van het inzicht gegeven. Er is dan ook een Arabisch spreekwoord, dat zegt: „dommer dan een struisvogel." Of er dan bij de dieren ook van verstand kan worden gesproken? „Zij die het dier kennen, omdat zij met en van het dier leven: de herders, de jagers, de visschers enz. kennen allen het dier verstand, ja gemoed en ziel toe. Zoo vraagt GRUBE: Indien alles instinct was, waarom sterven dan niet alle honden op het graf van hun meester?" [2])

Wat echter den struisen aan verstand ontbreekt, dat wordt door hunne vlugheid rijkelijk vergoed, die ook bij de Arabieren spreekwoordelijk is geworden. „Op de vleugelen van een struisvogel" is eene Arabische uitdrukking, ter aanduiding van onvergelijkelijken spoed. De vleugels verheffende, zeilt deze vogel, half loopend, half vliegend, met eene snelheid, dat geen paard hem achterhalen kan.

Vers 22—28.

Zult gij het paard sterkte geven? Kunt gij zijnen hals met donder bekleeden? Zult gij het beroeren als eenen sprinkhaan? De pracht van zijn gesnuif is eene verschrikking. Het graaft in den grond, en het is vroolijk in zijne kracht; en trekt uit, den geharnaste te gemoet. Het belacht de vreeze en wordt niet ontsteld, en keert niet wederom vanwege het zwaard. Tegen hem aan ratelt de pijlkoker, het vlammig ijzer der spies en der lans. Met schudding en beroering slokt het de aarde op, en gelooft niet, dat het is het geluid der bazuin. In het volle geklank der bazuin zegt het: Heah! en riekt den krijg van verre, den donder der vorsten en het gejuich.

Op de beschrijving van den struis, waarvan de Arabieren zeggen, dat hij uit de natuur van den vogel en van den kameel samengesteld is, en die het in vlugheid wint van het paard, volgt nu de beschrijving van het paard. Men moet zich hier het fiere, Arabische ros voorstellen, dat ons geteekend wordt in zijne heldhaftige schoonheid en in zijn onverstoorbaren lust tot den krijg, en dat zoo krachtig getuigenis aflegt van de scheppende wijsheid

[1]) SCHULTENS, II t. p. p. 1120.
[2]) BETTEX, t. p. p. 161.

van den Albeheerscher, Die in al Zijne werken te bewonderen en te aanbidden is. Trouwens, met welk een trots rijdt ook bij ons het krijgspaard den overste voor het front! Op keurige wijze heeft TEN KATE deze verzen in het Hollandsch overgebracht. God vraagt aan Job:

„'t Paard! geeft gij 't paard al de fierheid der helden? Kleedt gij zijn hals met de pracht, die er wuift? Schrikt gij het op als een sprinkhaan der velden, Als het omhoog springt en rookdampen snuift? Ziet, hoe het vlamoogt en stampt met de hielen, Trappelt en steigert in brieschenden moed, Spot met de vrees van bekrompene zielen, Vroolijk het weêrlicht der wapens begroet! Ratelt de pijlbus, en trillen de lansen, Klikklakt het zwaard, tot de slachting gewet, 't Schijnt op den maatslag der trommels te dansen, 't Schuimbekt van drift, op den klank der trompet. Luider nog doen de klaroenen zich hooren, 't Hinnikt hun toe, riekt van verre den strijd, En wáár de Veldheer het drijv' met de sporen, 't Blijft hem in leven en sterven gewijd!"

Wordt hier het paard met den sprinkhaan vergeleken, in Joël 2:4 wordt omgekeerd de sprinkhaan met het paard vergeleken. Dat het paard de aarde opslokt wil zeggen: het paard loopt zoo snel, dat het als 't ware geheele streken schijnt in te zwelgen. Het wil geen stand houden, niet stilstaan, (het woord gelooven in vs. 27 moet in de oorspronkelijke beteekenis van standhouden worden opgevat) als het de trompet hoort. „Ofschoon het Arabisch paard zacht is als een lam, zoo schieten toch, zoodra hij den oorlogskreet van zijn stam verneemt en de trillende speer van zijn berijder ziet, zijne oogen vuur, de bloedroode neusgaten openen zich wijd, de hals kromt zich, staart en manen gaan op en breiden zich uit in den wind." [1])

Volgens K. LÖFFLER [2]) is deze beschrijving van het paard in het Boek Job niet alleen de oudste, maar ook de schoonste, die wij bezitten.

Vers 29—33.

Vliegt de sperwer door uw verstand, [*en*] breidt hij zijne vleugelen uit naar het zuiden? Is het naar uw bevel, dat de arend zich omhoog verheft, en dat hij zijn nest in de hoogte maakt? Hij woont en vernacht in de steenrots, op de scherpte der steenrots en der vaste plaatse. Van daar speurt hij de spijze op; zijne oogen zien van verre af. Ook zuipen zijne jongen bloed; En waar verslagenen zijn, daar is hij.

[1]) LAYARD, New Discoveries, p. 330, DELITZSCH, t. p. S. 518.
[2]) LÖFFLER, Geschichte des Pferdes. 1863.

De sperwer (havik) behoort tot de trekvogels. Ook in deze vogelensoort komt iets van Gods wonderbaar alvermogen aan den dag. Welke verbazingwekkende tochten worden er niet door trekvogels gedaan! Welk eene kracht b. v. ontwikkelen de fregat-vogels, die soms wel twee honderd zestig kilometer of zestig uren afstands per uur afleggen. En toch worden deze door kleinere, onaanzienlijke vogels nog in snelheid overtroffen. Zoo vliegt ieder jaar de steenzwaluw van de Kaap de Goede Hoop naar de Noordkaap heen en terug. Welke onbegrijpelijke verrichtingen voor deze nietige, zichzelf stokende en oliënde, willekeurige en leidzame vliegmachines! [1]) Daarbij hebben zij deze zeldzame eigenschap, gelijk ook met name van den havik gezegd wordt in den tekst, dat zij zoo goed den tijd des jaars onderkennen, om met elken herfst naar warmer oorden (het zuiden vs. 29) te verhuizen.

Eindelijk wordt in vs. 30 en verv. nog gesproken van den adelaar en zijne kenmerkende trekken. Gelijk de Heere God met den leeuw, den koning der viervoetige dieren, deze rei geopend heeft, zoo besluit Hij haar met eene teekening van den arend, den koning van het gevederde rijk. Fier steigert de arend, Naar 's hemels boog, De zonne starend, In 't vlammend oog. [2]) Wie anders dan zijn Schepper gaf hem die stoute vlucht, die kracht, dien moed, en dat scherpe gezicht, om, terwijl het zijn aard is in de hoogte en op verhevene plaatsen te verkeeren, zoo wèl voor zijne jongeren te kunnen zorgen? Wat wondere beschikking, dat een vogel, wiens jongen met bloed moeten gevoed worden, juist op hooge, kale rotsen en klippen woont? Daar overziet hij de lage landouwen, de eindlooze verten, met bliksemend oog. Dáár vorscht hij rond naar zijn voedsel beneden, 't Aas, dat de onzinnige menschen hem biên: Want waar de bloedige strijd wordt gestreden, Boven de dooden, daar zult gij hem zien!.... [3])

En zoo is God in al Zijne werken groot van raad en machtig van daad. Zoo is ook het dierenrijk vol eigenaardige, belangwekkende verschijnselen; vol wonderen van schepping en voorzienigheid; en mogen er ook vele dingen in de groote natuur zijn, die als sfinxen tegenover ons staan, wier problemen de mensch onmogelijk tot oplossing kan brengen, toch mogen wij er ons van verzekerd houden, dat aan alle verschijnselen in de natuur een Goddelijk plan ten grondslag ligt.

Naar waarheid heeft men van deze eerste rede van Jehova gezegd, dat zij „als prachtvolle proeve van physico-theologische bewijsvoering in poëtischen vorm", hare wedergade niet heeft. In bewonderenswaardige evenredigheid van voorstelling behandelt zij eerst de dingen der onbezielde en dan die der bezielde schepping,

[1]) Bettex, t. p. p. 151.
[2]) J. J. L. Ten Kate.
[3]) Dezelfde.

om zoo den indruk der hoogste bewondering over de Goddelijke macht, wijsheid en goedheid, gelijk deze in de werken Gods tot openbaring komen, bij Job te voorschijn te brengen. [1]) En dat dit doel volkomen bereikt is, leert ons het vervolg.

Vers 34 en 35.

En de HEERE antwoordde Job en zeide: Is het twisten met den Almachtige onderrichten? Wie God bestraft, die antwoorde daarop.

Met vs. 34 begint in den Hebreeuwschen Bijbel een volgend hoofdstuk. Wij moeten ons voorstellen, dat de Heere eenige oogenblikken zweeg, eer Hij de vraag van vs. 35 deed. Het was, om Job gelegenheid te geven de gestelde vragen te beantwoorden. Aangrijpend oogenblik! De groote God zwijgt, opdat de kleine mensch spreken zoude. Aan Job dan nu de beurt van spreken! Doch zie, Job heeft niets te zeggen. Overtuigd van eigen kleinheid en van Gods grootheid, durft hij zijn mond niet opendoen. Terwijl God zwijgt, zwijgt ook hij eerbiedig stil.

Maar dan moet hij zich ook voor overwonnen verklaren. Vandaar dat antwoord Gods op het zwijgen van Job, dat antwoord, hetwelk eene vraag is, waardoor Job genoodzaakt wordt om te spreken. Heeft de Heere hem in de werken der natuur Zijne almacht, wijsheid, gerechtigheid en goedheid doen aanschouwen, heeft Hij hem het gebied der Goddelijke werkzaamheid tentoongesteld als een voorportaal der oneindigheid, nu komt Hij ook met de toepassing tot hem, en Hij zegt: „Zal de twistredenaar tevreden zijn met den Almachtige? Die God tot verantwoording roept, laat hij antwoorden."

Vers 36—38.

Toen antwoordde Job den HEERE en zeide: Zie, ik ben te gering; wat zoude ik antwoorden? Ik leg mijne hand op mijnen mond. Eenmaal heb ik gesproken, maar zal niet antwoorden; of tweemaal, maar zal niet voortvaren.

Met bevend hart en in ootmoed der ziele geeft Job den Heere antwoord. Hij is te gering, om te strijden met God, Die zoo oneindig groot is in scheppende en verzorgende macht. Wat hij vroeger licht rekende, acht hij nu veel te zwaar voor zijne krachten; 't is hem duidelijk geworden, dat de nietige mensch niet met God twisten noch Hem het rechte bescheid geven kan. En daarom, wat hij in onbezonnenheid herhaaldelijk heeft gedaan, Gods werk

[1]) Lange, Job, t. p. p. 300.

becritiseeren, afkeuren en veroordeelen, dat zal hij in het vervolg niet meer doen. Hij is nu van God geleerd geworden, en hij moet uitroepen: „Heer uit den hemel! mijn schuld is gebleken! Waar is de worm, die d' Alwijze doorgrondt? Ik ben te nietig, o God! om te spreken: Ik leg aanbiddend de hand op den mond!" [1])

Doch vanwaar die geweldige verandering, die machtige ommekeer bij Job; vraagt men onwillekeurig. Heeft Jehova dan in deze rede het raadsel van Jobs leven, het probleem van zijn lijden, tot oplossing gebracht? Sterker nog. Heeft Jehova wel iets gezegd, dat aan Job geheel en al onbekend was; is wel één der beelden absoluut nieuw, die door Hem aan het boek der Schepping worden ontleend [2])? Hebben niet en Job en Eliphaz en Bildad op hunne beurt de almacht en grootheid en majesteit Gods, zooals deze deugden zich in de natuur openbaren, bezongen, en heeft niet Elihu dit thema behandeld op eene wijze, die waarlijk meesterlijk moet worden genoemd?

Het antwoord op alle deze vragen kan niet twijfelachtig zijn. En toch, het is niet tegen te spreken, toch ligt er werkelijk eene zekere oplossing van Jobs levensraadsel in deze rede van Jehova opgesloten. Wat was het geval? Job had zoo dikwijls op eene verschijning Gods gehoopt; hij had zoo dringend gevraagd: „de Almachtige antwoorde mij"! (hfdst. 31:35.) Die vraag was op en voor zichzelve niet zondig; God duidt het Zijnen kinderen niet euvel, dat zij het doen en de handelingen van den Vader in de hemelen wenschen te verstaan. Alleen de wijze, waarop Job met die vraag tot God kwam; de trots, die zich in deze vraag openbaarde, waar hij God tot verantwoording riep, die maakten deze vraag afkeurenswaardig. Welnu, voor zoover die vraag zondig was, een zich stellen boven God, voor zoover kreeg Job geen antwoord van den Heere. Doch voor zoover zij een bewijs was van zijn kindschap, eene vrucht van zijn geloof en zijne liefde tot God, voor zoover heeft hij ze niet vruchteloos gedaan. Reeds de verschijning Gods zelve, die wel geschiedde in een onweder, doch niet om te verderven, maar om te behouden, reeds die verschijning zelve was een allerduidelijkst antwoord voor Job. De vrienden hadden herhaaldelijk met zoovele woorden gezegd, dat hij niet op een antwoord Gods mocht rekenen. Hij was een goddelooze, naar wiens gebed God niet luisteren zoude. En ziedaar: God hoorde wel; God openbaarde Zich aan hem en sprak tot hem; en God deed het op zoo nederbuigende, goedertierene, genadige wijze, dat Job er ten zeerste over verbaasd en verwonderd moest staan, dat hij geroerd werd tot in het diepst zijner ziele.

Zeker, God sprak niet met hem over recht en onrecht; God gaf geene theodicee van Zijne handelingen, gelijk Job verwacht

[1]) J. J. L. Ten Kate.
[2]) Lange, Job, p. 300.

had, maar dat zou ook in strijd met Gods waardigheid, in strijd met Jobs waarachtig heil zijn geweest. God moest verheerlijkt, Job moest beschaamd worden.

Daarom antwoordt de Heere hem niet omtrent Zijne daden. God doet niets, volstrekt niets, om Zich voor Job te rechtvaardigen. Zelfs de oplossing van het lijdensprobleem der vromen, door Elihu aan de hand gedaan, wordt ook niet met een enkel woord door den Heere aangeroerd.

Maar nog meer beschaamt de Heere hem daardoor, dat Hij het abecedarium naturae [1]), het abece-boek der natuur voor hem openslaat, om den bediller Gods zijne kleinheid te doen gevoelen, zijne onmacht en onwetendheid. Zoo moest Job den indruk krijgen, dat God het toch wel beter zou weten, dan hij. 't Is waar, ook Job zelf had meer dan eens gesproken over de grootheid en almacht Gods in de natuur, doch hij had daaruit de gansch verkeerde toepassing gemaakt, dat een mensch dientengevolge nooit tegenover God zijn recht handhaven kan. Terwijl hij juist tot deze slotsom had moeten komen, dat indien God verheven en machtig en alwijs is in de natuur, dan is Hij het ook in de leidingen, die Hij houdt met menschenkinderen. De theologie der natuur wijst heen naar haars gelijke in de geschiedenis. Dat is dan ook welbeschouwd het nieuwe in de rede van Jehova, dat zij het mysterieuse der natuurlijke wereld in verband brengt met het mysterie van het menschen leven en lijden. Overal stuit men in de schepping op het wonderbare, raadselachtige, onbegrijpelijke; maar ook allerwege legt zij getuigenis af van Gods wijsheid, goedheid en gerechtigheid. En dat was derhalve de onuitgesproken leering, die voor Job in Jehova's rede gelegen was, en die hem tot stille berusting bracht, dat diezelfde God, Die de zee binnen hare perken houdt, Die de woestijn met milden regen verkwikt, Die de raven spijst, Die voor de gemzen in de wildernis en voor den adelaar op de kale rotsen zorgt, en Die alzoo Zijne goedertierendheid verspreidt over al Zijne werken, dat Diezelfde God het ook was, Die Job in zoo groote ellende had gebracht, en Die dus zoowel hier als daar te loven en te prijzen en te aanbidden was. Jobs verootmoediging door de geheimen van Schepping en Voorzienigheid bracht hem zoo als vanzelve tot verootmoediging onder de slaande hand van zijn God; en waar hij eenig besef had gekregen van het Goddelijk geheim van zijn lijden, daar was de tijd ook gekomen, dat de heerlijkheid van dat lijden hem nader kon worden geopenbaard. De knop van de passiebloem was rijp en kon nu openbreken, om in de schoonste kleuren en met de liefelijkste geuren zich te ontplooien.

[1]) Delitzsch, t. p. S. 522.

HOOFDSTUK XL.

Tweede gesprek van den Heere met Job.

Wel was Job reeds voor den Heere in de schuld gekomen, maar hij moest nog meer verootmoedigd worden. Daarom spreekt God andermaal tot hem, en in deze tweede rede heerscht een nog hooger toon. Ook nu nog sprak God uit een onweder, maar 't was toch hoegenaamd geen spreken in toorn en in verbolgenheid. God overweldigt Job niet door Zijne grootheid en majesteit, God overreedt hem zelfs niet, maar overtuigt hem op nederbuigende, zachtmoedige, liefdevolle wijze. Met welk een lankmoedig God hebben wij toch te doen, moeten wij zeggen, als wij letten op deze openbaring van God. Wat spreekt God toch anders tot Job, dan de vrienden het hebben gedaan. Zij hebben hem met hunne koude rechtzinnigheid en scholastieke redeneeringen uit de hoogte veroordeeld, alsof er niets deugdelijks aan hem te vinden was. God echter maakt scheiding tusschen het goede en het verkeerde, en Hij gebruikt het goede als een middel, om den mensch van het kwade te verlossen. Hij overwint het kwade door het goede. (Rom. 12:21*b*).

Ook weet Hij voor alles den rechten tijd te kiezen. Hij doet alle ding schoon zijn op Zijnen tijd. Job mag eerst alles zeggen, wat hij tegen God te zeggen heeft. Hij die den satan vrijheid geeft, om Job te beproeven, Hij hoort ook Job zwijgend aan, waar deze zoo hartstochtelijk losbarst en losbuldert tegen God. En als God dan eindelijk spreekt, verplettert Hij Job niet door Zijn alvermogen, overwint Hij hem niet door machtspreuken, maar „examineert Hij hem uit den Catechismus der natuur, en laat Hij hem zelf zeggen, dat hij onbekwaam is om dat examen af te leggen [1]). Waarlijk, gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, alzoo ontfermt Zich de Heere over de Zijnen.

Vers 1—4.

En de HEERE antwoordde Job uit een onweder, en zeide: Gord nu als een man uwe lendenen;

[1]) Delitzsch, t. p. S. 523.

Ik zal u vragen, en onderricht Mij. Zult gij ook mijn oordeel te niete maken? Zult gij Mij verdoemen, opdat gij rechtvaardig zijt? Hebt gij eenen arm, gelijk God? En kunt gij gelijk Hij met de stemme donderen?

Job had God van onrechtvaardigheid beschuldigd, om zelf een rechtvaardige te zijn. Elihu heeft hem daarover reeds berispt, maar God doet het nog op eene wijze, die onovertreffelijk moet worden genoemd. Gord nu uwe lendenen op als een man, als een held, zegt de Heere tot hem, nader tot Mij als een vorst. (hfdst. 31 : 37.) Zult gij Mij veroordeelen, om zelf rechtvaardig te zijn?

Maar alleen een God zal God beoordeelen kunnen; Goddelijke wijsheid alleen kan de wijsheid Gods begrijpen en waardeeren. Vandaar voorts de vraag aan Job: Zijt gij dan Gods gelijke? Hebt gij, als Hij, een arm met macht, eene hand met groot vermogen? Hebt gij eene donderstem als de Zijne?

Vers 5—9.

Versier u nu met voortreffelijkheid en hoogheid, en bekleed u met majesteit en heerlijkheid. Strooi de verbolgenheden uws toorns uit, en zie allen hoogmoedige, en verneder hem. Zie allen hoogmoedige, [*en*] breng hem ten onder; en verpletter de goddeloozen in hunne plaats. Verberg ze te zamen in het stof; verbind hunne aangezichten in het verborgen. Dan zal Ik ook u loven, omdat uwe rechterhand u zal verlost hebben.

In deze verzen gaat de Heere nog eene schrede verder. Met een machtigen en aangrijpenden trek der verbeelding zegt Hij tot Job: Word nu in den geest God; versier u met voortreffelijkheid en hoogheid, en bekleed u met majesteit en heerlijkheid, en gebruik, dus toegerust, al uw vermogen om de hoogmoedigen te vernederen en de boozen in het stof te doen bukken [1]). In eens gezegd: Job moet nu de wereld maar eens regeeren, dan kan het blijken, of hij het nog beter dan God kan doen. Hij moet maar oordeelsdag gaan houden, en de fiolen zijner gramschap op alle hoogen en verhevenen (Jes. 2 : 12) laten nederdalen; hij moet op staanden voet de goddeloozen verpletteren, ze nederstooten in de duisternis van het doodenrijk (vs. 8). Hij moet het echter doen naar recht en gerechtigheid, en daarom (het wordt tweemaal gezegd, vs 6 en 7)

[1]) Fairbairn, t. p. p. 202.

niet aanzien, wat voor oogen is, maar als God tot het wezen der zaak doordringen. Zie, als Job dat alles vermag en zoo door zijne eigen hand zich verlost, dan zal God hem ook prijzen, want Hij weet, wat het beteekent God te zijn, en in de plaats van God te staan. Welk eene Goddelijke ironie ligt er in deze verzen opgesloten!

Vers 10—13.

Zie nu, Béhemoth, welken Ik gemaakt heb nevens u; hij eet hooi, gelijk een rund. Zie toch, zijne kracht is in zijne lendenen, en zijne macht in den navel zijns buiks. Als het hem lust, zijn staart is als een ceder; de zenuwen zijner schaamte zijn doorvlochten. Zijne beenderen zijn [*als*] vast koper; zijne gebeenten zijn als ijzeren handboomen.

Om in de plaats van God de wereld te kunnen regeeren, moet men natuurlijk met macht bekleed zijn als Hij. Om de menschen aan zich te kunnen onderwerpen, moet men nog veel meer de dieren der aarde kunnen bedwingen. Kan Job dat? Om hem het tegendeel duidelijk te maken, wijst God hem op twee geweldige monsterachtige dieren. Allereerst noemt Hij den Béhemoth, welk woord letterlijk beteekent: kolossaal vee. Men denkt algemeen, dat hiermee het Nijlpaard bedoeld wordt, aangezien de trekken, die aan den Béhemoth toegekend worden, vrij wel overeen komen met de trekken van het Nijlpaard. Het is een viervoetig zoogdier, dat echter meestal in het water leeft, van zeer logge en lompe gestalte, dikwijls tot 17 voet lang en 7 voet hoog, met korte voeten, en in omvang des lichaams den olifant overtreffende. Zijn huid is zwartachtig, met weinig haar bezet, en zelfs aan den onderbuik zoo dik, dat zij door geen geweerkogels kan doorboord worden. De kop is ontzettend groot. De tanden der benedenkaak zijn zeer dik en krom, wel 1 el lang. De staart is slechts $1\frac{1}{2}$ el lang, maar zeer stevig, zoodat het groote kracht vordert dien te bewegen. Zijne stem heeft iets van het hinneken des paards, het grommen van het varken en het brullen van den buffel. [1]) Er wordt van hem gezegd in den tekst, dat hij, ofschoon hij maar gras eet, zeer sterk is, welke sterkte bizonderlijk is in zijne lendenen en buikspieren. Zijne staart is onbewegelijk als een ceder, en de pezen zijner dijen zijn als wijngaardranken vast ineengesloten. (vs. 12) Zijne beenderen zijn als metalen pijpen, zijne schonken als ijzeren staven.

Vers 14—19.

Hij is een hoofdstuk der wegen Gods; die hem ge-

[1]) Zie Zeller, Bijb. Woordenboek, Art. Béhemoth.

maakt heeft, heeft [*hem*] zijn zwaard aangehecht. Omdat de bergen hem voeder voortbrengen, daarom spelen alle dieren des velds aldaar. Onder schaduwachtige boomen ligt hij neder, in eene schuilplaats des riets en des slijks. De schaduwachtige boomen bedekken hem, elkeen met zijne schaduw; de beekwilgen omringen hem. Zie, hij doet de rivier geweld aan, [*en*] haast zich niet; hij vertrouwt, dat hij den Jordaan in zijnen mond zoude kunnen intrekken. Zoude men hem voor zijne oogen kunnen vangen? zoude men [*hem*] met strikken den neus doorboren kunnen?

Hier volgt nog eene nadere beschrijving van den Béhemoth. Hij wordt genoemd een proefstuk, een pronkstuk, een meesterstuk, een chef d'oeuvre der werken Gods, gewapend met snijtanden als Egyptische zwaarden, waarmede het reuzendier op de bergen zijn voedsel afmaait. Al het wild gedierte speelt daarbij, aangezien het Nijlpaard niet gevaarlijk is voor hetzelve. Zich van zijne kracht bewust, kent de Behemoth geen vreeze. Plaagt hem de blakende hitte, onbekommerd, Duikt hij in 't riet der moerassige kreek; Zacht slaapt hij in, door den lotus belommerd, Of in de schaûw van de wilgen der beek. Dreige een Jordaan hem, het doet hem niet beven, Geesel' de golf hem, het baart hem geen schrik. Kom, zoo ge durft, grijp hem aan bij zijn leven! Vang, en doorboor hem den neus met een strik! [1]) Deze laatste regels zeggen ons, dat de middelen, waarmede men andere dieren kan vangen, bij den Béhemoth geheel onvoldoende zijn.

Vers 20—24.

Zult gij den Leviáthan met den angel trekken, of zijne tong met een koord, [*dat*] gij laat nederzinken? Zult gij hem eene bieze in den neus leggen, of met een doorn zijne kaak doorboren? Zal hij aan u vele smeekingen maken? Zal hij zachtkens tot u spreken? Zal hij een verbond met u maken? Zult gij hem aannemen tot eenen eeuwigen slaaf? Zult gij met hem spelen, gelijk [*met*] een vogelken? Of zult gij hem binden voor uwe jonge dochters?

[1]) J. J. L. Ten Kate.

Het andere reuzendier, waarover de Heere nog uitvoeriger handelt is de Leviathan, met welken naam zeer waarschijnlijk de krokodil bedoeld wordt. De naam beteekent eigenlijk een gekronkeld ondier van het slangengeslacht, waaruit blijkt dat deze uitdrukking tamelijk onbestemd is. „Het schijnt gewoonte geweest te zijn, groote watermonsters, voor welke de Hebreër geen eigennamen had en welker uitheemsche namen hij niet kende, in het gemeen leviathan of draak te noemen" [1]). Het is allereerst de moeilijkheid om hem te vangen en de ontembaarheid van den Leviathan, die hier in het licht gesteld wordt. Met angels en netten kan men tegen hem niets beginnen; men kan hem niet als gevangen visch aan een biezenband vastleggen. Ook zal hij niet met vleiende woorden tot den mensch komen, noch hem dienen als eenen eeuwigen slaaf. (Ex. 21 : 6; Deut. 15 : 16.) Evenmin is de krokodil een dier, om af te richten en tot vermaak van groot of klein te houden. Hij spot met de koninklijke heerschappij van den mensch over de dieren der aarde.

Vers 25—28.

Zullen de metgezellen over hem eenen maaltijd bereiden? Zullen zij hem deelen onder de kooplieden? Zult gij zijne huid met haken vullen, of met een visscherskrauwel zijnen kop? Leg uwe hand op hem; gedenk des strijds; doe het niet meer. Zie, zijne hoop zal feilen; zal hij ook voor zijn gezicht nedergeslagen worden?

Vers 25*a* moet aldus gelezen worden: „Drijven de visschersgezellen handel met hem?" Hier wordt ons gezegd, dat de krokodil geen handelsartikel kan worden genoemd. Trouwens, gelijk hij niet met gewone vischtuigen kan worden gevangen, zoo baten ook bij hem die visscherswerktuigen niet, met welke men gewoon is grootere visschen te vangen, zooals haken en harpoenen. Wie de hand aan hem durft slaan, het bekomt hem kwalijk; de strijd zal hem heugen, en hij doet het niet weer. Wie de dwaze hoop heeft gekoesterd, om hem te bemachtigen, komt teleurgesteld uit; reeds bij zijn aanblik wordt hij nedergeworpen (vs. 28*b*). Vooral in den tijd van Job, toen de krokodil zeer waarschijnlijk veel grooter en kolossaler was dan thans [2]), moet zijne verschijning schrikverwekkend zijn geweest. En dat onderscheidene heidensche volken er toe kwamen, om hem als een god te vereeren, behoeft ons volstrekt niet te verwonderen. Er komt inderdaad iets van de geweldigheid en ontzaglijke majesteit Gods in dit reuzendier tot openbaring.

---

[1]) Matthes, t. p., II, p. 611.
[2]) Delitzsch, t. p. S. 533.

HOOFDSTUK XLI.

Vervolg van het tweede gesprek van den Heere met Job.

Vers 1 en 2.

Niemand is [*zoo*] koen, dat hij hem opwekken zoude; wie is dan hij, die zich voor mijn aangezichte stellen zoude? Wie is Mij voorgekomen, dat Ik [*hem*] zoude vergelden? Wat onder den ganschen hemel is, is mijne.

Met deze verzen begint een nieuw hoofdstuk, waarin de Heere Zijne rede vervolgt. Het doel, waarmede Hij de aandacht heeft gevestigd op den Béhemoth en den Leviathan, wordt ons te dezer plaats duidelijk gemaakt. Om zoo te zeggen: God maakt de toepassing niet aan het einde dezer rede, maar reeds in het midden, en God doet het op zoo treffende wijze, dat het aan het einde ook niet meer noodig is. Niemand heeft den moed, om den Leviathan op te hitsen, maar wie zal zich dan ook verstouten, om zich tegen den Maker van dit reusachtige dier te verzetten? Is het al dwaas tegen zulk een schepsel Gods te strijden, nog veel dwazer is het dan tegen den Schepper zich te verheffen. Te meer nog, wijl God nooit de schuldenaar is van den mensch, wijl Hij jegens niemand eenige verplichtingen heeft. Job heeft er over geklaagd, dat zijn recht door God verminderd en omgekeerd is, maar wat recht had hij toch tegenover den Heere? [1]) Alles is van Hem, Hij zelf is van niemand; alles hangt van Hem af, Hij alleen is de absoluut onafhankelijke. „Wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem wedervergolden worden?" Maar daarom is ook alle roem bij den mensch uitgesloten; uit God en door God en tot God zijn alle dingen, Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, amen. (Rom. 11:35 en 36).

Vers 3—8.

Ik zal zijne leden niet verzwijgen, noch het verhaal [*zijner*] sterkte, noch de bevalligheid zijner

[1]) Schultens, Lib. Job, p. 1143.

gestaltenis. Wie zoude het opperste zijns kleeds ontdekken? Wie zoude met zijnen dubbelen breidel [*hem*] aankomen? Wie zoude de deuren zijns aangezichts opendoen? Rondom zijne tanden is verschrikking. Zeer uitnemend zijn zijne sterke schilden; elkeen gesloten [*als*] met een nauwdrukkend zegel. Het eene is [*zóó*] na aan het andere, dat de wind daar niet kan tusschen komen. Zij kleven aan malkanderen, zij vatten zich samen, dat zij zich niet scheiden.

Na de korte toepassing van vs. 1 en 2 zet de beschrijving van het zeemonster zich voort. Eerst is de ontembaarheid van dit beest geschilderd; nu wordt nog aangetoond welk een kolossaal schepsel het is. Job moet niet alleen weten, dat hij den Leviathan, en dus God den Schepper- niet kan bekampen, maar ook dat God, Die zulke reuzendieren kon formeeren, groot en geweldig is. En zoo worden wij gewezen op het uitwendige van den Leviathan, op zijn gestalte, zijne fierheid en pracht; op het pantser, dat hem versiert; op zijnen vreeselijken muil, met 60 lange, scherpe tanden voorzien; op zijne schilden, zoo vast als uit ijzer gegoten, als schakels aan elkander verbonden, zoodat hij wel een verzegelde kan heeten. Immers, de 4 nekschilden en de 6 rijen, elk van drie schubben, die den rug bedekken, sluiten zoo vast en dicht aaneen, dat er zelfs geen lucht tusschen kan dringen.

Vers 9—12.

Elkeene zijner niezingen doet een licht schijnen; en zijne oogen zijn als de oogleden des dageraads. Uit zijnen mond gaan fakkelen; vurige vonken raken er uit. Uit zijne neusgaten komt rook voort, als [*uit*] eenen ziedenden pot en ruimen ketel. Zijn adem zoude kolen doen vlammen, en eene vlam komt uit zijnen mond voort.

Geweldig is het snuiven van den Leviathan, waarmee hij uit zijn mond en neusgaten waterstralen en dampen uitwerpt. Niest hij, het weêrlicht; een zonnegloedblaken, straalt uit zijn blik, als hij de oogen ontsluit. [1]) De krokodil heeft groote, roodachtige oogen. In het Egyptisch hieroglijfenschrift wordt het morgenrood door de twee oogen van den krokodil aangeduid. Voorts wordt hier op dichterlijke wijze beschreven (vs. 10—12) de geweldige ademtocht

[1]) J. J. L. Ten Kate.

van den Leviathan, wanneer hij uit het water oprijst. Vuur ziet men natuurlijk niet bij het dier, maar toch een zoo dikken, heeten damp, dat het is, of zich daarachter brandende fakkelen bevinden [1]). Zeker reiziger deelt mede, dat „uit zijne wijdgeopende neusgaten een dikke rook stroomde met een geweld, dat de grond er van beefde." Wel kan hier dat vergelijkenderwijze gesproken worden van een heeten, gloeienden pot. Door zijn gesnuif zouden kolen ontgloeien, gas is zijn adem: hij flikkert, hij vlamt! [2])

Vers 13—16.

In zijnen hals herbergt de sterkte; voor hem springt zelfs de droefheid van vreugde op. De stukken van zijn vleesch kleven samen; elkeen is vast in hem, het wordt niet bewogen. Zijn hart is vast, gelijk een steen; ja vast gelijk een deel van den ondersten [*molensteen*]. Van zijn verheffen schromen de sterken; om [*zijner*] doorbrekingen wille ontzondigen zij zich.

Ook in deze verzen worden ons de afzonderlijke deelen van den Leviathan geschilderd. Na den geweldigen kop wordt de gewervelde hals in behandeling genomen. Macht heeft de hals, omdat daardoor het hoofd in beweging wordt gebracht. Voorts wordt gezegd, dat de schrik hem vooruit huppelt (vs 13*b*) d. w. z. alles schrikt op door zijne verschijning [3]). De kwabben van zijn vleesch kleven samen als gegoten koper, en zijn hart is vast als eene rots. Als hij zich vertoont, beven de dapperen; hem willende dooden, missen zij van vervaardheid hun doel. (vs. 16) Welk eene tegenstelling vormen dus de Leviathan en zijne bestrijders; hij is zoo moedig van harte, en zij zijn zoo spoedig versaagd. Maar terecht is hierbij dan ook de opmerking gemaakt, dat indien de menschen het schepsel Gods vreezen, zij toch veel meer God hebben te vreezen en zich aan Hem hebben te onderwerpen, en te zeggen: „Wie zoude kunnen bestaan voor het aangezicht van den Heere, dezen heiligen God?" (1 Sam. 6 : 20) [4]).

Vers 17—20.

Raakt hem iemand met het zwaard, dat zal niet bestaan, spies, schicht noch pantsier. Hij acht het ijzer voor stroo, en het staal voor verrot hout. De pijl zal hem niet doen vlieden; de slinger-

[1]) Matthes, t. p. p. 621.
[2]) J. J. L. Ten Kate.
[3]) Schultens, Lib. Job II, t. p. p. 1197.
[4]) Durham, t. p. p. 287.

steenen worden hem in stoppelen veranderd. De werpsteenen worden [*van hem*] geacht als stoppelen, en hij belacht de drilling der lans.

De huid van den Leviathan is als een pantser; geen zwaard kan hem deren, met lans of speer of spies kan men voor hem niet bestaan. Geene wapenen of sterke metalen vermogen iets op hem; voor den Leviathan is het ijzer als stroo, en het staal als wormstekig hout. Pijlen en slingersteenen vallen op hem neer als dwarrelend kaf; hij spot met het trillen der lans. Zoo belacht ook de Heere God het woeden der heidenen, Hij bespot de raadslagen der volken. (Ps. 2 : 4.)

Vers 21—25.

Onder hem zijn scherpe scherven; hij spreidt zich op het puntachtige, [*als*] op slijk. Hij doet de diepte zieden, gelijk een pot; hij stelt de zee als eene apothekerskokerij. Achter zich verlicht hij het pad; men zoude den afgrond voor grijzigheid houden. Op de aarde is niets met hem te vergelijken; die gemaakt is, om zonder schrik te wezen. Hij aanziet alles, wat hoog is; hij is een koning over alle jonge, hoogmoedige dieren.

Nog eenmaal wordt op de leden en op de verschijning van den Leviathan de aandacht gevestigd, en het geschiedt op eene wijze, die waarlijk indrukwekkend moet worden genoemd. Onder hem zijn puntige scherven, en dat zijn de kleine, scherpe, puntige schubben van zijn buik en staart. Ligt dit reuzendier in het slijk, dan drukken zich de puntige schubben daarin af, zoodat het er uitziet, alsof eene van onderen van ijzeren punten voorziene dorschslede daarover is gegaan. Geweldig is de beroering die hij door zijne beweging in het water maakt, terwijl hij uit de staartklieren een muskusreuk verspreidt, alsof zich daar eene drijvende apothekerswerkplaats in het water bevindt. Hij verlicht achter zich het spoor, gelijk de stoomschepen van onzen tijd, wat vooral in den donker, bij het zoogenaamd „lichten der zee," een prachtig schouwspel geeft. „Men houdt de watervlakte voor zilverwit haar" (het schoonste wit volgens de beschouwing der oudheid [1]) als de krokodil daardoor is gegaan, wordt ons ten slotte gezegd. En zoo is dit de totaalindruk, die dit geweldige zeemonster maakt, dat hij op aarde zijns gelijke niet heeft, hij, die gemaakt is, om zonder vreeze te wezen. Het moge een kruipend dier zijn, die Leviathan, toch acht hij alles,

[1]) Delitzsch, t. p. S. 539.

wat hoog is, beneden zich; hij is koning over alle wilde dieren. Door zijne groote sterkte voert hij heerschappij over het gedierte, gelijk ons ook door de natuurkundigen wordt geleerd; en kan hem het koningschap in de wereld der dieren niet worden betwist.

En zoo eindigt, met dit hoofdstuk, ook het tweede en laatste gesprek van den Heere met Job. Evenals het eerste geeft ook dit tweede ons er eene duidelijke voorstelling van, hoe de Almachtige Zijne verlustiging heeft in de werken Zijner handen, ja, hoe Hij inderdaad vreugde heeft over Zijne schepselen. Wij hebben daarin een verhaal over de producten van schepping en voorzienigheid, met eene statigheid en luister van beelden, waarvan de wederga niet te vinden is. Bizonderlijk ook de beschrijving van den Béhemoth, en nog meer die van den Leviathan, in de tweede rede van den Heere, is van dien aard, dat wij onwillekeurig den indruk krijgen: alleen Hij, Die deze dieren heeft geformeerd, nadat Hij eerst in eeuwige wijsheid hunne samenstelling had verordineerd, alleen Hij kon ons zulk een keurige, aangrijpende, hoogdichterlijke teekening van deze schepselen geven, ons voerend in een wonderland, vol poëzie en waarheid.

Wij gelooven dan ook niet, dat wij deze twee machtige en prachtige monsters hebben te beschouwen als zinnebeelden van den satan, zooals de kerkvaders dachten, noch ook, dat zij hier voorkomen als raadselen in de natuurlijke wereld, gelijk v. d. Palm gezegd heeft, en dat zij dus als de typen van voorspoedige booswichten en geweldenaars onder de menschen moeten worden aangezien [1]). Integendeel, waar anders altijd de leeuw in de Heilige Schrift is het zinnebeeld van Gods koningschap (Am. 3:8) daar worden hier de Béhemoth en de Leviathan als de symbolen van Gods majesteit voorgesteld, opdat Job, door het gezicht op deze schepselen, tot de erkentenis van Gods grootheid en opperhoogheid zou worden gebracht. Wat verbeeldde Job zich wel, dat hij de wereld beter zou kunnen regeeren dan God? Hij, die niet eens de nijlpaarden en de krokodillen kan beheerschen, wil hij op Gods troon gaan zitten, om recht en gerechtigheid te handhaven?

Doch hoe nauw sluit dus de tweede rede van Jehova bij de eerste zich aan. Hier wordt gehandeld over het wondervolle ontstaan en bestaan der schepselen, daar over de regeering van alle dingen, en zoo wordt het onderricht voltooid, dat den lijder klein maakt en berustend, en hem opwekt tot de beoefening van een volmaakter geloof. Job moet niet denken, dat de eenige Heerscher slechts één onderdaan heeft; zijn probleem kan niet in en door hem persoonlijk opgelost worden, het gansche heelal treedt daarin op. Job is slechts een deel van een samengesteld geheel, dat niet door het oog van den mensch, maar alleen door het eeuwig, alom-

[1]) Zie Wolf, t. p. p. 189.

tegenwoordig oog van God kan worden overzien. Doch zoo wijst deze tweede rede van Jehova dan ook heen naar wat Job nog onbekend was, maar wat ons reeds geopenbaard is geworden in den proloog. Meer nog zelfs. De redenen Gods en de voorrede moeten te zamen in het oog gevat worden, moeten in verband met elkander beschouwd worden, daar zij elkander aanvullen en wederkeerig verklaren. Het lijden der vromen bekleedt eene gewichtige plaats in Gods wereldplan, is een middel tot Zijn heerlijk oogmerk, en het probleem van dat lijden is waarlijk niet zoo eenvoudig, als velen denken. Daar is eene machtige, eeuwenlange worsteling in de wereld der geesten, die uitloopen zal op de glorie van den alwijzen God; daar is een ontzettende, geweldige strijd, van het begin tot aan het einde der wereld, tusschen het rijk des lichts en der duisternis; en de geschiedenis van elken Godvruchtige, bizonderlijk van elk lijdend kind des Heeren is eene korte episode in dien reusachtigen kamp, die eindigen zal met de zegepraal van den Heere der heirscharen. Tegenover de macht der helle wordt het alzoo den mensch gegeven eene heerlijke rol te vervullen in het heelal, namelijk de strijder te zijn voor de eere des beleedigden Scheppers, en Zijne heerlijkheid te doen schitteren tot in die levenskringen, hooger dan die der menschen. „Tot het spelen van deze rol zijne toestemming geven, is van 's menschen zijde de grootste daad, een heldenmoed onder den heiligsten vorm; die rol ten einde te brengen als Job, is de hoogste bestemming van het schepsel te verwerkelijken, zooals deze beschreven staat in Ps. 8, vooral in dit vers: Uit den mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest, om Uwer tegenpartijders wil, en om den vijand en den wraakgierige tot zwijgen te brengen" [1]).

Maar hoe kan men dan ook zeggen, dat de oplossing van het probleem van het lijden der vromen in het Boek Job eene oplossing is, die dien naam niet dragen kan, en dat met name de redenen van Jehova het vraagstuk geheel en al in het duister laten liggen? Reeds de verschijning zelve van Jehova is het bewijs, dat het met Zijn kind wel terdege langs diepe lijdenswegen kan gaan, en om redenen, geheel buiten zijn persoon gelegen, wat ons in den proloog nader verklaard wordt; terwijl de woorden Gods ons Godzelf als waarborg en onderpand aanwijzen, dat door deze pijnlijke middelen en smartelijke wegen oogmerken zullen verwezenlijkt worden, die Hem zeer waardig en ons hoogst gezegend zullen zijn. Wel zijn hiermede niet alle vragen beantwoord, alle raadselen verklaard, alle moeielijkheden tot oplossing gebracht, doch hoe zou deze tijd geheel en al kunnen verklaren, wat tot de eeuwigheid behoort, en wat eerst in het licht der eeuwigheid tot oplossing kan worden gebracht?

[1]) Godet, t. p. p. 229.

HOOFDSTUK XLII.

Jobs tweede antwoord aan den Heere en de Slotrede.

Nog eenmaal neemt Job het woord, om te spreken tot den Heere, ditmaal echter zonder dat het hem gevraagd wordt. Vele woorden gebruikt hij in dit antwoord wel niet, maar wat hij zegt, komt voort uit een geroerd, bewogen, getroffen gemoed. Aangegrepen door de openbaring der majesteit Gods; verteederd door de nederbuigende goedheid des Heeren; verootmoedigd door het feit, dat de Allerhoogste zooveel geduld met hem heeft gehad, en zoo menschelijk met hem heeft willen handelen, is het hem eene behoefte, om zijn hart uit te storten voor den Heere, ten einde langs dien weg zichzelf op het diepst te vernederen, en God op het hoogst te verheerlijken. Allerbelangrijkst is de bekentenis, die nu door hem wordt afgelegd, en wel geeft zij het duidelijk bewijs, dat de satan den strijd finaal heeft verloren; dat God volkomen het pleit heeft gewonnen, en dat Job zich bevindt in den toestand, die zoo Gode welbehagelijk is, in de verbreking en in de verbrijzeling des harten voor den Heere. (Ps. 51 : 19). Voorts bevat dit hoofdstuk nog eenige historische mededeelingen, in vorm gelijk aan die van het begin des boeks, waarom wij het op deze wijze verdeelen: vs. 1—6; 7—10; 11—17.

Vers 1—3.

Toen antwoordde Job den HEERE en zeide: Ik weet, dat Gij alles vermoogt, en dat geene van uwe gedachten kan afgesneden worden. Wie is hij, [*zegt Gij,*] die den raad verbergt zonder wetenschap? Zoo heb ik dan verhaald hetgene ik niet verstond, dingen, die voor mij te wonderbaar waren, die ik niet wist.

Reeds de vorm, waarin Job ditmaal den Heere antwoordt, is zeer merkwaardig. Hij is zoozeer onder den indruk van het oogenblik, dat hij alleen in afgebroken zinnen kan spreken. Job mag een overwinnaar kunnen heeten in den strijd met de hel, hij overwint

toch enkel en alleen daardoor, dat hij een overwonneling wordt van den Heere. En zoo erkent hij, dat God almachtig is en oneindig in vermogen, en dat hij verkeerd over God heeft gesproken. Zeker, Job wist vroeger ook wel, dat God alles vermag: doch thans is hem een gansch nieuw licht over deze waarheid opgegaan. Zooals hij het nu weet, heeft hij het nog nooit geweten. 't Is hem nu duidelijk geworden: Gods macht is wijsheid tevens. Er zit plan, gedachte, raadslag in al het doen des Heeren; Hij kan niet alleen wat Hij wil, maar 't is ook wijs en goed, al wat Hij doet, hoe onbegrijpelijk het ook der kortzichtigheid van den mensch toeschijnen moge. [1]) Daaraan te twijfelen, Gods albestuur te bedillen, 't is dwaasheid, 't is zonde, 't een „verduisteren van het raadsbesluit zonder verstand" (vs. 3*a*). En waar Job zich aan deze dwaasheid, aan deze zonde schuldig weet, daar spreekt hij dat ook ridderlijk en ruiterlijk uit; hij heeft gesproken over dingen, die hij niet doorgrondde, dingen hem te wonderbaar, die hij niet kende. Dat te belijden, het valt hem niet zwaar, 't is hem eene behoefte des harten, om alzoo aan Gods wijsheid hulde te doen. Welk een heerlijk kenmerk van ontvangene genade!

Vers 4–6.

Hoor toch, en ik zal spreken; ik zal U vragen, en onderricht Gij mij. Met het gehoor des oors heb ik U gehoord, maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik [*mij*], en ik heb berouw in stof en assche.

Dankbaar voor het onderricht, hem door den Heere gegeven, komt Job met eene bede tot God. Geestelijke dankbaarheid bestaat niet daarin, dat men zegt: Heere, 't is genoeg; maar dat men zegt: Heere, geef meer. En zoo bidt Job hier met woorden, aan eene uitdrukking van God zelf ontleend (hfdst. 38:3*b*) dat de Heere hem nog meer onderrichting moge schenken. Tot hiertoe heeft de Heere hem vele vragen voorgelegd, om hem tot erkenning van zijne onwetendheid en onmacht te brengen. Waar echter dat doel is bereikt, daar wil hij voortaan God vragen, om hem altijd dieper in de kennis van Zijne macht en wijsheid in te leiden. [2]) Och, hij vindt het toch zoo heerlijk, bij God ter schole te gaan, in ware Godskennis toenemende te zijn. God te kennen, Job weet het, dat is het eeuwige leven; dat doet iemand in de armoede nog rijk zijn; dat geeft in de grootste ellende overvloedigen troost. Wat heeft hij dienaangaande in den laatsten tijd heerlijke ervaring opgedaan. Tot hiertoe, zegt hij, had ik slechts van U hooren spreken,

[1]) Bunsens Bibel. Hiob. S. 530.
[2]) Delitzsch, t. p. S. 541.

maar nu heeft U mijn oog gezien. Natuurlijk geeft die uitdrukking niet te kennen, dat Job den Heere in vroegeren tijd enkel door overlevering, enkel van „hooren-zeggen" had gekend. Dan had hij in den dienst van God niet gelukkig en zalig kunnen zijn. Doch zie, die kennis is zooveel inniger, dieper, helderder geworden; de alomtegenwoordigheid Gods is voor zijn bewustzijn tot klaarder openbaring gekomen, en om dat aan te duiden, gaat Job van het zintuig van het gehoor over op het zintuig van het gezicht. Want als het een persoon geldt, dien wij achten en liefhebben, dan gaat het oog verre boven het oor uit, en dan geeft niet het hooren, dan geeft eerst het zien volkomen bevrediging. „Job ontwaart, hij gevoelt nu de heilige tegenwoordigheid van den Vader in de hemelen. De eeuwige liefde omvat hem, doordringt zijne ziel, en ontlokt aan zijn hart eene bewonderende wederliefde, die hem dusver vreemd was. Dit is hem nieuw, dit is anders dan wat hij dusver van zijn God genoot. En in eene mengeling van bewondering en ootmoed zich op de knieën werpend, roept hij het voor zijn God uit: Dusver had ik U alleen met het gehoor mijns oors gehoord, maar nu doorstroomt mij hooger weelde, *want nu ziet U mijn oog.*

Niet natuurlijk, alsof hij eene gedaante Gods zag, want God is een geest, en anders dan in het beeld Zijns lieven Zoons *kan* de Eeuwige niet aanschouwd werden. Nu niet, en eeuwiglijk niet. Maar *dit* was het mysterie, dat nu voor het eerst de wezenlijke gemeenschap der ziel met den Eeuwige zich voor Job ontsloot. Het was de overgang van Gods woord tot den levenden God zelven. Nu was hij er. Nu was de God van hemel en aarde de waarachtige Wezenlijkheid voor zijn eigen zielsbesef geworden. En daarom zegt hij er aanstonds bij: „Ik verfoei mij en heb berouw in stof en assche." [1])

Dat toch is het directe gevolg van toeneming in de Godskennis: meer ootmoed, meer zelfvernedering, meer berouw. Hoe dichter wij bij den heiligen God staan, hoe klaarder wij ook onze zonde bemerken. Zoo was het ook bij Jesaja. Als hij de heerlijkheid Gods aanschouwde, riep hij uit: „Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben." De zelfkennis volgt de Godskennis op den voet; zij vormen een tweevoudig snoer, dat niet verbroken kan worden. God te kennen, dat is voor den zondaar zich zelven te verfoeien. Dat geeft droefheid naar God, die eene onberouwelijke bekeering werkt tot zaligheid. (2 Cor. 7:10).

Zooals men merkt, dit antwoord van Job is weinig langer en toch veel rijker dan het vorige. „Dáár bekent hij zijne diepe geringheid; hier tegenover Gods hoogverheven macht en wijsheid, zijne eigen onmacht en dwaasheid. Dáár spreekt de verlegenheid en groote beschaamdheid; hier het diepste berouw en de innigste

[1]) De Heraut N°. 889.

zelfveroordeeling. Dáár is het eene, zeker zeer nederige, belofte; hier een gebed, hetwelk met de er nevensgaande danksuiting, ja met al, wat het omgeeft, den allerdiepsten ootmoed ademt. In vergelijking met vroegere reden is ook dit antwoord kort. De ware zelfveroordeeling spreekt zelden lang en altoos eenvoudig." [1])

En zoo eindigt Job zijne vele redenen met .... eene schuldbelijdenis. Men lette er echter wel op, over welke zaak Job schuldbelijdenis doet. Hij herroept, wat hij in zijn lijden teveel tegen God gesproken heeft. Maar hij zegt niet, dat hij wegens persoonlijke zonden door God getuchtigd is. Aan zijne oprechtheid houdt hij in dat opzicht vast tot den einde toe. (hfdst. 27:5).

Het heerlijke van dit zijn slotwoord is hierin gelegen, dat het getuigt van Jobs innige verbintenis aan zijn God. De ellende heeft hem niet van God afgebracht, zooals satan stellig verwacht had, maar te midden van al zijne ellende is hij veel dichter tot God gekomen en veel nauwer aan Hem verbonden. Zijne melaatschheid, laat ons het wel bedenken, duurde nog altijd voort. De machtige verschijning van Jehova, Die toch door een woord hem van zijne doodelijke kwaal had kunnen genezen, bracht daarin geene verandering teweeg. En ziet nu, zelfs met en onder die onuitsprekelijke ellende, — welk een reusachtig geloof! — roemt Job in den Heere als in zijn God en Koning, kust hij de hand, die hem slaat, en toont hij het, dat een melaatsche op den aschhoop aan zijn God alleen genoeg hebben kan. Zoo is de Satan in hem verslagen; zoo heeft in hem de hel het onderspit gedolven; zoo schittert in hem voor de overheden en de machten in den hemel de veelvuldige wijsheid van God; zoo is het in hem gebleken, dat een mensch God liefhebben kan zonder Zijne goede gaven, enkel om Zijns Zelfs wille; zoo is, in eens gezegd, God in Job gerechtvaardigd en verheerlijkt geworden.

Arme, geplaagde, gemartelde lijder uit het land van Uz, zóó hebben wij u lief; zóó hebt gij, niet maar trots, maar zelfs met uwe melaatschheid, met al uwe zweren en etterbuilen, dierbaarheid en heerlijkheid in ons oog!

Vers 7.

Het geschiedde nu, nadat de HEERE die woorden tot Job gesproken had, dat de HEERE tot Eliphaz, den Thémaniet, zeide: Mijn toorn is ontstoken tegen u, en tegen uwe twee vrienden; want gijlieden hebt niet recht van Mij gesproken, gelijk als mijn knecht Job.

Hier begint de Epiloog, de Slotrede van het Boek Job. Zij bevat

[1]) Wolf, t. p. p. 194.

allereerst het eindoordeel Gods over Job en de drie vrienden. Zeker Schriftverklaarder noemt dit gedeelte: Jobs schitterende rechtvaardiging voor het aangezicht zijner vrienden [3]). De wensch van Job, uitgesproken hfdst. 16:21, dat God hem tegenover zijne vrienden mocht rechtvaardigen, is letterlijk vervuld. Nu Job zich zoo diep voor God vernederd en verootmoedigd had, was ook de tijd daar, dat hij door den Heere in het recht en in het gelijk kon worden gesteld. Die rechtvaardiging van Job hield natuurlijk in de veroordeeling der vrienden. Daarom openbaarde de Heere Zich aan Eliphaz, den oudsten en voornaamsten woordvoerder der drie vrienden, die reeds meer in eene openbaring Gods had mogen deelen (hfdst. 4:12—21), en gaf hem Zijn heilig ongenoegen te kennen over de wijze, waarop hij en zijne vrienden van God gesproken hadden. Zij hadden niet recht, d. w. z. niet het rechte, niet de waarheid gesproken opzichtens God, opzichtens Zijn wereldbestuur en Zijne handelingen met menschenkinderen. Let wel, God zegt niet, dat zij verkeerd van Job, maar dat zij niet recht van Hem gesproken hadden. Jobs zaak was Zijne zaak; zich vergrijpend aan Job, hadden zij zich aan den Heere vergrepen. (Handel. 9:4). Ziet ge, de vrienden hadden wel vele goede en schoone en ware dingen gezegd, maar dit was hunne zonde, dat zij in naam van God het uitgemaakt hadden, dat alle lijden als persoonlijke schuld moest worden beschouwd. Daarmede hadden zij in hunne eigenwijsheid het gansche mysterie des kruises weggenomen; daarmede hadden zij alle plaatsvervangend lijden geloochend, en alzoo feitelijk den verlossingsweg voor zondaren tot eene onmogelijkheid gemaakt. Wat God in Job tot openbaring wilde brengen, n. l. de idee van den lijdenden Knecht des Heeren, die Zijne ziel tot een schuldoffer stellen en alzoo velen rechtvaardigen zou, dat was door de vrienden miskend geworden.

En juist in dit stuk was het, dat Job recht gesproken had. Met hand en tand zijne onschuld vasthoudende, onwrikbaar vaststaande in de belijdenis, dat zijn lijden buiten zijne persoonlijke schuld omging, was Job de vertolking geweest van de groote, machtige, allesbeheerschende verlossingsgedachte, waarvan de gansche Heilige Schrift vervuld is, en die in onzen Heere Jezus Christus vleesch en been geworden is. En dat wij hierin niet mistasten, blijkt ook uit het vervolg.

Vers 8 en 9.

Daarom neemt nu voor ulieden zeven varren en zeven rammen, en gaat henen tot mijnen knecht Job, en offert brandoffer voor ulieden, en laat mijnen knecht Job voor ulieden bidden; want

[3]) Lange, Job, t. p. S. 316.

zekerlijk, Ik zal zijn aangezicht aannemen, opdat Ik aan ulieden niet doe naar uwe dwaasheid; want gijlieden hebt niet recht van Mij gesproken, gelijk mijn knecht Job. Toen gingen Eliphaz, de Thémaniet, en Bildad, de Súhiet, [*en*] Zóphar, de Náämathiet, henen en deden, gelijk als de HEERE tot hen gesproken had; en de HEERE nam het aangezicht van Job aan.

Ofschoon God toornde tegen de vrienden, wilde Hij ze toch niet verderven. Dit toornen was een bewijs van Zijne genade. Daarom wijst de Heere in nederbuigende goedheid hun nog den weg, waarlangs zij weer met Hem in verzoende betrekking konden geraken. Zij hadden wel ter goeder trouw gedwaald, maar dit nam toch hunne schuld niet weg. En waar hunne zonde groot was, daar moest ook de offerande groot zijn, die zij den Heere hadden te brengen: zeven varren en zeven rammen ten brandoffer. Tevens moest Job, dien de Heere hier herhaaldelijk zoo liefelijk „zijn knecht" noemt, als voorbidder voor hen optreden. Zijn aangezicht zou God aannemen, en om den wille van hem, den rechtvaardige, wiens lijden zij op zoo ontzettende wijze verzwaard hadden, zou God niet met hen doen naar hunne dwaasheden. Inderdaad, dat was wel de schoonste verdediging van Jobs onschuld, die men zich denken kan. De rollen waren nu verwisseld. Job was een rechtvaardige, de vrienden waren schuldigen geworden. En overtuigd van hunne schuld, onderwierpen zij zich aan het verootmoedigend voorschrift des Heeren, terwijl ook Job niet ongenegen was om voor hen te bidden. Zoo werd nieuwe verzoening hun deel.

Maar zoo wordt ons hier ook tusschen de regels gezegd, dat de onschuldig lijdende hoogepriester moet zijn, en verzoening teweeg brengen bij God. Doch dat is in den vollen zin onze Heere Jezus Christus alleen. Job had nog zonden; Job was slechts een zwak geteekend schaduwbeeld, maar het wezen, het lichaam is met Christus gekomen. De idee van Job is belichaamd geworden in den ideaal persoon van den Immanuel, Die, onder lijden en opoffering, Gods wil heeft volbracht en alzoo verlossing voor Zijn volk bereid. „Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen, een man van smarten en verzocht in krankheid, en een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem. Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem en door Zijne striemen is ons genezing geworden."

Door ééne offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt allen, die geheiligd worden; Hij kan volkomenlijk zalig maken degenen, die door Hem tot God gaan, alzoo Hij altijd leeft, om voor hen te bidden.

Vers 10.

En de HEERE wendde de gevangenis van Job, toen hij gebeden had voor zijne vrienden; en de HEERE vermeerderde al hetgene Job gehad had, tot dubbel zooveel.

Eerst werd Job door den Heere in het gelijk gesteld, vervolgens werd hij door Hem genezen. Gelijk de rechtvaardigmaking aan de heiligmaking voorafgaat, zoo werd Job eerst gerechtvaardigd, en daarna in zijn vroegeren toestand naar het lichaam hersteld. Uit het graf der melaatschheid stond hij weêr op, als een voorwerp van Gods wonderbaar alvermogen, als een bewijs van Zijne oneindige barmhartigheid. Hij is een God, Die de dooden levend maakt, en Die de dingen, die niet zijn, roept alsof zij waren. Opmerkelijk is hierbij, dat Jobs genezing geschiedde, nadat hij voor de vrienden gebeden had. Zijn bidden was wel niet de grond van zijne herstelling, gelijk sommige Schriftverklaarders gedacht hebben, maar toch koos de Heere God dit tijdstip daartoe uit, om te toonen, dat dit liefdewerk van Job Hem ten hoogste welbehagelijk was. De Talmud heeft hieraan zelfs een spreekwoord ontleend: „Wie voor zijne medemenschen bidt, vindt altijd het eerst verhooring voor zich zelven." [1]) Zeer eigenaardig wordt daarbij Jobs melaatschheid eene „gevangenis" genoemd, waaruit hij nu verlost werd. Satan had hem onschuldig in die gevangenis opgesloten, doch de Heere God gaf hem de heerlijke vrijheid terug. Meer nog zelfs. Als Job voor de vrienden gebeden, en hun al het kwaad, hem aangedaan, vergeven had, werden hem tevens al de goederen en bezittingen op nieuw geschonken, die hij vroeger had bezeten, tot het dubbele toe. Wie denkt hierbij niet aan Jes. 53:12, waar van den Knecht des Heeren gezegd wordt: „Daarom zal Ik Hem een deel geven van velen, en Hij zal de machtigen als een roof deelen; omdat Hij Zijne ziel uitgestort heeft in den dood, en met de overtreders is geteld geweest, en Hij veler zonden gedragen heeft, en voor de overtreders gebeden heeft."

Vers 11—13.

Ook kwamen tot hem alle zijne broeders, en alle zijne zusters, en allen, die hem tevoren gekend hadden, en aten brood met hem in zijn huis, en beklaagden hem, en vertroostten hem over al het kwaad, dat de HEERE over hem gebracht had; en zij gaven hem een iegelijk een stuk gelds, een iegelijk ook een gouden voorhoofdsiersel.

[1]) Delitzsch, t. p. S. 547.

En de HEERE zegende Jobs laatste meer dan zijn eerste; want hij had veertien duizend schapen, en zes duizend kemelen, en duizend juk runderen, en duizend ezelinnen. Daartoe had hij zeven zonen en drie dochteren.

„De arme wordt zelfs van zijnen vriend gehaat; maar de liefhebbers des rijken zijn vele." (Spr. 14 : 20). De waarheid dezer spreuk aanschouwen wij ook in Jobs geschiedenis. Toen hij op den aschhoop zat, moest hij klagen: „Mijne nabestaanden houden op, en mijne bekenden vergeten mij. Alle menschen mijns heimelijken raads hebben eenen gruwel aan mij; en die ik liefhad zijn tegen mij gekeerd." (hfdst. 19 : 14 en 19). Doch nu de ellende voorbij is, komen de bloedverwanten en bekenden hem weer opzoeken. Er ligt een zeker sarcasme in deze mededeeling. De liefde van de meeste menschen is in het wezen der zaak niets anders dan een zekere vorm van zelfzucht, en wel heeft Job dat ook op pijnlijke wijze ervaren. Gelijk de zwaluwen in den winter vertrekken, en in den zomer terugkeeren, zoo heeft ook de vriendschap van velen een tijd van komen en gaan. Ze is tegen de koude der ellende niet bestand, eerst met de goede dagen komt zij weer te voorschijn. Als Job er geen behoefte meer aan had, kwamen zijne verwanten en bekenden hem beklagen en vertroosten, en met „den Heere" op de lippen, deden zij hun best om hun verzuim goed te praten. Zij hadden liever met schuldbekentenis tot Job moeten komen, vanwege hunne ontrouw en liefdeloosheid. Zoo wil ook de groote Man van smarte hebben, dat wij tot Hem zullen naderen; niet Hem beklagend om Zijn lijden, maar weenend over onze zonden, die Hem dat lijden hebben veroorzaakt. (Luk. 23 : 28). Toch stootte Job die halfslachtige vrienden niet terug, en toonde alzoo, dat genade bij hem heerschappij voerde, en dat hij aan God het oordeel over de harten overliet. Hij ontving hen zelfs aan zijne tafel, ten bewijze, dat zijne vriendschap van den echten stempel was. En door dit blijk van hartelijkheid getroffen, gaven zij een iegelijk hem een geschenk, n.l. eene kesita, een geldstuk ter waarde van vier sikkels, en een gouden oorring, een voorhoofdsiersel, dat ook door mannen gedragen werd [1]). (Ex. 32 : 3.) Aldus kreeg Job bij genade ook eere. Hij werd zelfs nog veel rijker dan te voren. Hij kreeg van alles tweemaal zooveel, als hij er in vroegeren tijd van bezat, wat ons in cijfers voorgerekend wordt. Ook werd zijn huwelijk nog weer met kinderen gekroond. Jobs vrouw, die nu zeker ook wel tot beter inzicht gekomen was, werd nog meer dan Sara door den Heere gezegend. Zij werd andermaal moeder van tien kinderen. Zooals men dus merkt, het getal kinderen werd niet verdub-

[1]) Delitzsch, t. p. S. 548.

beld. Daarin ligt opgesloten, dat kinderen verliezen en goederen verliezen niet hetzelfde is. Welbeschouwd, de gestorven kinderen van Job worden nog meegeteld. Al waren ze gestorven, zij hadden toch niet opgehouden te bestaan. Zoo zeide David ook van zijn gestorven kind: „Ik zal wel tot hem gaan, maar hij zal tot mij niet wederkeeren." Onwillekeurig denken wij hierbij aan het welbekende gedicht van WORDSWORTH [1]): „Met z'n achten."

Trouwens, Job kon tevreden zijn met zijne zeven zonen en drie dochteren. Zijn pijlkoker werd weêr gevuld, hij behoefde niet beschaamd te staan, als hij met de vijanden sprak in de poort. (Ps. 127:5).

Wel maakte God het goed met Zijn beproefden knecht; wel troostte Hij hem naar de dagen, in dewelke Hij hem gedrukt had; wel vervulde Hij aan hem de toezegging: Die Mij eeren, zal Ik eeren. (1 Sam. 2:30).

Vers 14 en 15.

En hij noemde den naam der eerste Jemíma, en den naam der tweede Kezía, en den naam der derde Kéren-háppuch. En er werden zoo schoone vrouwen niet gevonden in het gansche land, als de dochteren van Job; en haar vader gaf haar erfdeel onder hare broederen.

De namen der zonen van Job worden ons niet genoemd. Van hun grootte en kracht, van hun moed en hunne dapperheid wordt niets gezegd. Wij mogen dat als vanzelf sprekend aannemen. Alleen van de dochters van Job wordt ons nog een en ander medegedeeld, om ons een indruk te geven van den huwelijkszegen, waarmee zijn God hem kroonde. Die dochters waren als kinderen reeds beelden van schoonheid, en 't was geen schoonheid, die bij 't opgroeien verviel, maar die nog zoo zeer toenam, dat er in het gansche land geene vrouwen gevonden werden, zoo schoon als die dochteren van Job. „Die schoonheid was zelfs derwijs de harmonische uitdrukking van heur wezen, dat ze een naam ontvangen, waarin dat schoone wezen zich afspiegelde: Jemina, zoo schoon als eene duive; Kezia, de geurende schoonheid, maar als de allerschoonste Keren-háppuch, het inbegrip van overvloeiende aanvalligheid, eene wandelende gratie [2])! Zoo kreeg Job letterlijk alles van den Heere wat een menschenhart begeeren kan. En waar het hem aan geld en goed niet ontbrak, daar gaf hij der dochters een erfdeel te midden van hare broeders, d. w. z. het vermogen werd gelijkelijk onder de zonen en dochteren verdeeld, ofschoon dit anders geen

[1]) Vertaald door N. BEETS.
[2]) Dr. A. KUYPER, Honig uit den Rotssteen, II 337.

gewoonte was (zie Num. 17:8 en Joz. 15:16–19). Dat dit aan eene hartelijke verhouding tusschen broeders en zusters bevorderlijk moest zijn, spreekt wel van zelven.

Vers 16 en 17.

En Job leefde na dezen honderd en veertig jaar, dat hij zag zijne kinderen, en de kinderen zijner kinderen, tot in vier geslachten. En Job stierf, oud en der dagen zat.

Na de herstelling van zijn geluksstaat werden aan Job nog honderd en veertig levensjaren geschonken. Men heeft hieruit berekend, aangezien de Heere bij hem het vroegere verdubbelde, dat Job twee honderd en tien jaar oud geworden is. Volgens de Septuaginta heeft Job den leeftijd van twee honderd en veertig jaar bereikt. Met bepaalde zekerheid kan hier alleen worden gezegd, dat Job een leeftijd heeft gehad, overeenkomende met dien der patriarchen, wier tijdgenoot hij geweest is. Veel goeds voorts heeft hij tot in hoogen ouderdom mogen aanschouwen. Hij zag zijne kinderen en kindskinderen, tot in vier geslachten. Totdat hij stierf, oud en der dagen zat, voldaan van het leven, niet als iemand, die van het leven walgt, maar als iemand, die ten volle het leven genoten heeft en wiens leven door langdurigheid uitgebluscht werd. En zoo mocht hij, om het met zijn eigen woorden te zeggen, in zijne nest den geest geven, en zijne dagen vermenigvuldigen als het zand. (hfdst. 29:18.)

Men heeft, om den wille van dit slot, het Boek Job beschuldigd van het eudaemonismus [1]) te huldigen. Deze eindelijke, geheel en al aardsche zegepraal van Job, heeft men gezegd, voèrt ons terug tot de gedachte, welke de schrijver heeft willen bestrijden: dat op de aarde reeds aan den rechtvaardige de belooning verzekerd is. Alsof het geen feit in Jobs leven geweest is, dat hij in zijn laatste meer werd gezegend, let wel, gezegend, niet beloond, dan in zijn eerste. „De herstelling van Jobs geluksstaat berustte niet op het slaafsche begrip der verdienstelijkheid der werken, maar op dat van de waarde, welke de liefde voor de liefde heeft" [2]).

Waar God Zich van hem bediende voor de glorie Zijns Naams, daar gebruikte Hij hem niet als een instrument, dat Hij voorts aan zijn lot overliet; integendeel, aan het lijden en strijden voor de eere Gods was voor Job een genadeloon verbonden, dat hem reeds op aarde glans en heerlijkheid gaf. Job had niet tevergeefs geleden, niet tevergeefs gestreden!

Daarbij moet dit echter ook niet uit het oog worden verloren.

---

[1]) Het eudaemonismus is de leer, dat het goede verricht moet worden om het geluk en de vreugde, die het verschaft.

[2]) Godet, t. p. p. 231.

Het tijdperk vóór Christus' komst in het vleesch was een ander dan dat des Nieuwen Verbonds. Jobs vernieuwde geluksstaat beantwoordt geheel en al aan het karakter der oude bedeeling, die eene symbolische beteekenis had. Een lang en gelukkig en gezegend leven op aarde was het zinnebeeld van den hemel, het sterk sprekend bewijs van Gods gunst en genade. Dat Job na zijn bitter lijden en ontzettende worsteling niet alleen gerechtvaardigd, maar ook rijkelijk schadeloos werd gesteld door het bezit van tijdelijke goederen, past volkomen in het kader der Oud-Testamentische oeconomie. [1]) Daarom wordt er ook aan het einde des boeks niet van een zalig sterven, van een ingaan in het oord der heerlijkheid gesproken. 't Zou de beduidenis van het symbolische te niet hebben gedaan.

Terwijl toch ook deze heerlijke gedachte in Jobs wederoprichting tot openbaring komt. Op dezelfde plaats, waar het schouwtooneel van den strijd is geweest, daar zullen ook de glorieuze triomfen worden gevierd. Hebben wij hier op aarde geleden en gestreden in den dienst van den Heere, wij zullen ook hier op aarde verheerlijkt worden. Zoo wijst de slotrede van het Boek Job ons heen naar de zalig-rijke toekomst der kinderen Gods, die met de wederoprichting aller dingen aan den dag treden zal.

Neen, niet altijd zal het onrecht en het geweld heerschen in deze wereld; niet altijd zal er geworsteld en gestreden worden met de wapenen des geestes, terwijl er nooit een finale triomf wordt behaald; niet altijd zullen de engelen der duisternis, wolken, zwart als de nacht, inwentelen tegen het Koninkrijk des Lichts; niet altijd zal God, ter wille van den verklager der broederen, alle golven en baren des lijdens over het hoofd Zijner aangevochtene kinderen doen gaan, opdat zij Hem zouden rechtvaardigen en verheerlijken tegenover de machten der helle.

De wederpartijder zal niet altoos smaden; de vijand zal Gods naam niet eeuwiglijk lasteren. (Ps. 74:10.)

Er is een gericht. (hfdst. 19:29.) Onze Goël zal eenmaal opstaan over het stof, om recht te doen den uitverkorenen, die dag en nacht tot God hebben geroepen; om de verzuchting van de zielen onder het altaar te verhooren: „Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerscher, oordeelt en wreekt Gij ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen?"

Maar dan komt er ook, als vrucht van Zijn strijd en zegepraal, een vernieuwde hemel en eene vernieuwde aarde, waarop gerechtigheid wonen zal, en waarop de verloste menschheid wonen zal, wier weg is geweest, als die van den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs, door lijden tot heerlijkheid.

Op de teekening van den lijdenden Knecht des Heeren, volgt bij

---

[1]) Zie LANGE, Job t. p. S, 320.

503530 - 6

Jesaja de aangrijpend heerlijke voorstelling van de gouden eeuw, waarin het rijk des lichts en der gerechtigheid heerschen zal op de aarde; dan zullen de vrijgekochten des Heeren hunnen zetel hebben in eene stad, welker muren Behoud, en welker poorten Lof heeten.

Terwijl Johannes van Patmos ons deze slottableaux te aanschouwen geeft: de zondaars en de goddeloozen, voor eeuwig van deze aarde verbannen; de groote draak, welke genoemd wordt duivel en satanas, met al zijne engelen geworpen in den poel des vuurs; de Christus-Triomfator, rijdende op het witte paard, bekleed met majesteit en heerlijkheid; het Nieuwe Jeruzalem, de tabernakel Gods, van God neêrgedaald uit den hemel; en de uit de groote verdrukking gekomenen, als overwinnaars versierd, gezeten aan het avondmaal van de bruiloft des Lams.

„Nu is de zaligheid, en de kracht, en het Koninkrijk geworden onzes Gods, en de macht van Zijnen Christus; want de verklager der broederen, die hen verklaagde voor onzen God dag en nacht, is nedergeworpen."

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT
3 0000 00788 9045